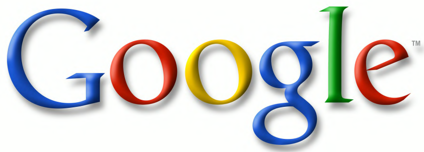
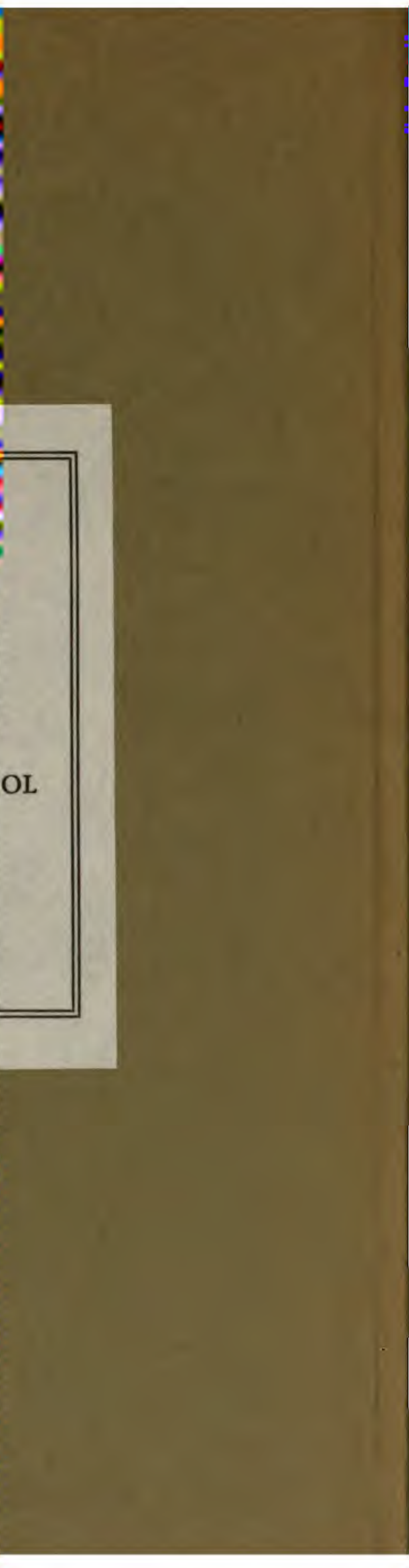

HOLLAND

H. J. MERENS.

OVER HET ONDERZOEK NAAR DEN INVLOED DER DRONKENSCHAP OP DE CRIMINALITEIT.

crim.

OVER HET ONDERZOEK NAAR DEN INVLOED DER DRONKENSCHAP OP DE CRIMINALITEIT.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP

AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

DR. P. K. PEL,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GENEESKUNDE,

IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN

op Woensdag 2 Juli 1902, des namiddags ten 3 ure,

in de Aula der Universiteit

DOOR

ADRIANUS HENDRIK JACOB MERENS,

GEBOREN TE HAARLEM.

HAARLEM,
DE ERVEN LOOSJES
1902.

For TX
M

7/23/29

Aan mijne Moeder

en

Aan de nagedachtenis van mijn Vader.

INHOUD.

—

HOOFDSTUK I.

INLEIDENDE BESCHOUWINGEN.

---

§ 1. ALCOHOLISME EN CRIMINALITEIT.

Van alle door drankmisbruik veroorzaakte straf bare feiten heeft ongetwijfeld het in dronkenschap gepleegd misdrijf de langste geschiedenis. Zoolang de menschheid het gebruik van bedwelmende dranken kent, moet het zijn voorgekomen, dat sommige individuen, door het gebruik eener overmatige hoeveelheid daarvan in hun verstand beneveld en hunne zelfbeheersching verloren hebbende, zich misdadig gedroegen.

De Dionysusfeesten der Grieken, de Bacchanaliën der Romeinen vooral, waren veelal de aanleiding tot het plegen van een aantal misdaden en tot tal van andere buitensporigheden en schandalen. Een zeer bekend klassiek voorbeeld van het misdrijf in dronkenschap is zeker wel de moord van ALEXANDER DEN GROOTEN op zijn vriend CLITUS.

Over 't algemeen waren deze gevallen van misdadigheid in dronkenschap evenwel nog vrij zeldzaam. De eenige alcoholische drank, waarvan een vrij ruim gebruik werd gemaakt, was wijn; deze werd evenwel bijna alleen door de rijkere klassen der bevolking gedronken en dan nog slechts in verdunden toestand bij den maaltijd of bij feestelijke en godsdienstige bijeenkomsten, zoodat dronkenschap eerst na het gebruik eener groote hoeveelheid en slechts zelden voorkwam. Men dronk nog niet met het

eenige doel om te drinken, uit gewoonte of ziekelijke behoefte naar zenuwprikkeling; men kende nog niet de zeer alcoholhoudende en andere, hoogst giftige, bestanddeelen bevattende dranken, die de industrie van latere eeuwen den menschen zou verschaffen; terecht zegt dan ook GROTJAHN [1]): „die *antike* Welt kennt *keine* Alkoholfrage." Het is deze waarheid, die COLAJANNI [2]) vergeet, waar hij tot staving zijner bewering omtrent de overdreven voorstelling van sommigen met betrekking tot den invloed, door het alcoholisme [3]) uitgeoefend op den intellectueelen

[1]) Der Alkoholismus nach Wesen, Wirking und Verbreiting. 1898, p. 12.

[2]) l'Alcoolismo, Sue conseguenze morali e sue cause. 1887, p. 19.

[3]) Hier en overal in de volgende bladzijden, waar het woord „alcoholisme" zonder nadere aanduiding gebruikt wordt, versta ik daaronder: het misbruik van alcoholische dranken als maatschappelijk verschijnsel. Ik meen deze verklaring te moeten afleggen ter wille van de duidelijkheid, omdat het woord alcoholisme geen vaste beteekenis heeft en op verschillende plaatsen, zelfs bij denzelfden schrijver, in verschillenden zin gebruikt wordt. De medici verstaan er in navolging van MAGNUS HUSS in den regel onder: het samenstel van ziekteverschijnselen, welke voor het menschelijk organisme de gevolgen zijn van alcoholgebruik Van sociologisch standpunt definieert men het, gelijk BAER deed in de voorrede van zijn standaardwerk „der Alcoholismus", als: „der Inbegriff der körperlichen, geistigen und sittlichen Schäden, die in Folge des übermässigen Alkoholgenusses in der menschlichen Gesellschaft und insbesondere in einzelnen Klassen derselben entstehen." Doch ook in den door mij bedoelden zin wordt het herhaaldelijk gebruikt, zoo bv. door BAER, waar deze op pagina 354 van bovenbedoeld werk zegt: „Der Alcoholismus ist eine sehr ergiebige Quelle für die Vermehrung der Verbrechen und der Verbrecher, weil die Unmässigkeit im Genusse alkoholischer Getränke alle Momente, die zum Verbrechen führen, die Einzel- und Massenarmuth, Sittenlosigkeit, Unwissenheit, Müssiggang, unordentliches, lasterhaftes Leben im hohen Grade befördert und mitbedingt." Terwijl dus BAER in zijne definitie het alcoholisme beschouwt als een complex van verschijnselen, waarvan de criminaliteit, voor zoover ze door alcoholmisbruik wordt in 't leven geroepen, er één is, noemt hij het in het bovenstaande citaat de bron van vermeerderde criminaliteit; dit is een groot verschil. In zijn werk „De l'alcoolisation,

en moreelen achteruitgang van een volk, zich beroept op het feit, dat geen enkel volk der oudheid door *die* oorzaak tot verval geraakte, hoewel de dronkenschap er geenszins onbekend was. Het misbruik van alcohol was toen nog slechts een individueel en geen maatschappelijk kwaad.

Langzamerhand zou dit anders worden. Reeds toen het Romeinsche rijk begon uiteen te vallen en gaandeweg de prooi werd der Germanen, bij de schrijvers der oudheid bekend om hunne onmatigheid in het drinken, nam met de uitbreiding der Germaansche heerschappij ook het misbruik van alcoholische dranken toe. Men begon den wijn onvermengd te drinken en waar deze ontbrak was bier de algemeen gebruikelijke drank.

Toch duurde het nog geruimen tijd, voordat het gebruik van alcohol dien omvang had aangenomen, welke het bij alle beschaafde volken „een kanker der maatschappij" zou doen zijn; wijn en bier allêên schenen daartoe niet in staat. Want, hoewel het gebruik dezer natuurlijk gegiste dranken zich langzaam maar zeker uitbreidde over geheel Europa en vooral in de Middeleeuwen de drinkgewoonten der hoogere standen — vorsten, adel en geestelijkheid — tot zeer veel dronkenschap aanleiding gaven, zoo begint toch de groote, intensieve ontwikkeling van het alcoholisme eerst ten tijde

effets, causes, remèdes", stelt VERHAEGHE voor, den term „alcoolisme" te gebruiken, wanneer het samenstel van verschijnselen bedoeld wordt, en van „alcoolisation" te spreken, zoo dikwijls bedoeld wordt: het gebruik van alcohol in zoodanige hoeveelheid, dat de bedoelde verschijnselen daardoor intreden of althans *kunnen* intreden, m. a w. het misbruik van alcohol. Hoe juist deze onderscheiding ook moge zijn, toch meen ik het oude woord „alcoholisme" te moeten blijven bezigen in den door mij bedoelden zin. Uitdrukkingen als „alcoholisme en criminaliteit" of „alcoholisme en krankzinnigheid", waarmee bedoeld wordt het oorzakelijk verband tusschen alcoholmisbruik en die beide verschijnselen zijn alleen bruikbaar in den door mij bedoelden zin des woords en niet, wanneer onder alcoholisme het complex der verschijnselen verstaan wordt. En die uitdrukkingen zijn geijkte termen geworden.

van de distillatie op groote schaal van wijngeest uit wijn, niet alleen voor geneeskundige doeleinden, zooals tot dien tijd het geval was geweest, maar ook en voornamelijk voor het gebruik als genotmiddel. Dit is de overgang van het eerste tot het tweede tijdperk van het alcoholisme. [1])

Van dezen tijd dateeren ook de eerste edicten en ordonnantiën tegen de dronkenschap, die als motief vermelden de veelvuldigheid der misdrijven, in dien toestand gepleegd; zoo b.v. de verordening van MAXIMILIAAN I van het jaar 1512, door KAREL V in 1530 en 1548 bevestigd: „weil aus dem Zutrincken Trunckenheit, aus Trunckenheit viel Gotteslästerung, Todtschläge, u sonsten viel Laster entstehen" en het edict, door FRANS I in 1536 uitgevaardigd: „pour obvier aux oysivités, blasphèmes, homicides et autres inconvénients et dommages qui arrivent d'ébriété."

De alcohol-distillatie uit wijn werd gevolgd en langzamerhand nagenoeg geheel verdrongen door die uit goedkoopere grondstoffen: bier en graan, zoodat voortaan ook nietwijnbouwende streken alcohol konden voortbrengen. Zoo werd de bodem bereid, waarop het alcoholisme onzer dagen zou voortwoekeren. Want toen in het begin der 19de eeuw door tal van ontdekkingen de fabricatie van alcohol uit alle aan gisting onderhevige stoffen en vooral uit aardappelen en beetwortelen mogelijk was geworden, werden deze goedkoope en hoogst schadelijke producten door alle klassen der maatschappij gretig ontvangen; men was reeds eenigermate aan het gebruik van alcohol gewend; nu nam dat gebruik gaandeweg groote verhoudingen aan door de billijkheid in prijs van 't verlangde product.

De gevolgen van het alcoholisme, tot dusver slechts van

---

[1]) Zie over deze „tijdperken van het alcoholisme" uitvoeriger o a. BAER, Der Alcoholismus, p. 10; LEGRAIN in Revue Scientifique 10 avril 1897; BELINFANTE, De Staat tegenover het Alcoholisme, p. 2; GROTJAHN, Der Alkoholismus, inleiding

individueelen en voorbijgaanden aard, namen thans het karakter aan van chronische, sociale rampen. Ook op het gebied der criminaliteit. Had de ervaring tot op dien tijd geleerd, dat dronkenschap dikwijls tot het plegen van een misdrijf aanleiding gaf, thans meende men, dat er een aan te toonen verband moest bestaan tusschen het alcoholisme en den omvang der criminaliteit. MAGNUS FORÉN, lid van het Zweedsche Hooggerechtshof, schijnt (in 1820) de eerste te zijn geweest, die aantoonde den grooten invloed door de toenemende consumptie van alcoholische dranken op het aantal misdrijven uitgeoefend. [1]) Na hem hebben tal van onderzoekers hun aandacht gewijd aan het verband tusschen alcoholgebruik en misdadigheid en vooral in de laatste tientallen van jaren hebben velen: sociologen, drankbestrijders, medici en criminalisten zich met de bestudeering daarvan bezig gehouden.

Thans hebben de onderzoekingen, door drankbestrijders verricht op het ruime veld der individueele en maatschappelijke gevolgen van het overmatig alcoholgebruik, en die der criminalisten op het niet minder uitgestrekte gebied van de aetiologie der misdaad, bijna alle tot de conclusie geleid, dat het alcoholisme als een zeer belangrijke oorzaak van de criminaliteit onzer dagen beschouwd moet worden. Deze conclusie staat voor sommigen zelfs zóó vast, dat zij niet aarzelen te verklaren „dasz heute als Axiom betrachtet werden kann, dasz die Mehrzahl der Verbrechen in dem Übel des Alkoholismus wurzelt," [2]) als ware elk bewijs overbodig. Deze uitspraak is slechts gedeeltelijk waar. Het wordt inderdaad door niemand betwijfeld, dat sommige delicten alleen tengevolge van overmatig alcoholgebruik

[1]) BAER, der Alcoholismus, seine Verbreitung und seine Wirkung auf den individuellen und socialen Organismus, sowie die Mittel, ihn zu bekämpfen, 1878, p. 340.

[2]) FÖLDES, Einige Ergebnisse zur neueren Kriminalstatistik; Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, XI, p. 515.

worden gepleegd, hetzij dan in den toestand van dronkenschap als onmiddellijk gevolg van een éénmalig drankexces, hetzij in den toestand van materieelen nood of van intellectueele en moreele ontaarding, die het meer verwijderd gevolg van een reeks excessen kan zijn. Maar dat de grootste helft van alle misdrijven in het misbruik van alcohol haren grond vindt, wordt door velen geenszins als een axioma aangenomen; zelfs zijn er sommigen, die aan het alcoholisme een zeer geringen invloed op de criminaliteit toeschrijven.

Het is waarlijk geen wonder, dat sommigen zeer sceptisch gezind zijn bij de beschouwing van cijfers, die voor eenig land den invloed van 't alcoholisme op de criminaliteit heeten uit te drukken. Dat deze cijfers voor verschillende landen niet even groot zijn, is duidelijk: niet overal neemt het alcoholisme denzelfden omvang aan en werken de andere factoren der criminaliteit even krachtig. Maar het is niet duidelijk, hoe in landen, waar de uitgebreidheid en intensiteit van het alcoholisme zéér verschillend is, die invloed door hetzelfde cijfer kan worden voorgesteld. Zoo verklaarde in het midden der 19de eeuw SCLOPIS voor Italië, [1]) aan het einde dierzelfde eeuw MAC HARDY [2]) voor Schotland, dat 90 % der misdrijven direct of indirect aan het misbruik van alcohol te wijten was. Nu is het alcoholisme in Schotland geenszins gelijk te stellen met dat in Italië (terwijl in het eerste land zeer veel gedistilleerd wordt gebruikt, drinkt men in Italië — en dit was in 't midden der 19de eeuw nog meer het geval dan thans — bijna uitsluitend wijn), zoodat reeds uit dien hoofde het gelijke cijfer weinig vertrouwen wekt. Maar ook afgescheiden daarvan, moet de verklaring van SCLOPIS voor Italië, waar de invloed der zeden en gewoonten op den

---

[1]) LOMBROSO in Archivio di Psichiatria. I, 2, p. 195.

[2]) BAKER in zijn Rapport au Congrès, pén. int. de Bruxelles 1900. Actes du Congrès IV, p. 21.

omvang der criminaliteit zoo bijzonder groot is, met wantrouwen ontvangen worden.

Nog zonderlinger wordt de toestand echter, wanneer we voor hetzelfde land en nagenoeg hetzelfde tijdstip verklaringen ontmoeten, die in het geheel niet met elkander overeenstemmen. Zoo lezen wij in het Zwitsersche rapport „Question de l'Alcoolisme" van het jaar 1884, dat gouverneur DIX van New-York „se plaignait tout récemment de l'intempérance comme de l'origine indubitable des $^4/_5$ de tous les crimes", terwijl volgens hetzelfde rapport van STUDNITZ in 1879 in zijn werk „Nordamerikanische Arbeiterverhältnisse" beweerde „que l'ivrognerie n'a pas réussi à s'introduire dans l'Union, abstraction faite des immigrants, notamment des Irlandais." Het is toch niet aan te nemen, dat de criminaliteit in New-York voor minstens $^4/_5$ deel op rekening dier immigranten zou moeten worden gesteld en deze bijna allen door drankmisbruik misdadig waren geworden.

Deze uiteenloopende en tegenstrijdige voorstellingen van den invloed, door het alcoholisme op de criminaliteit geoefend, kunnen slechts het gevolg zijn van onnauwkeurig onderzoek en van eene verschillende waardeering van den alcohol-invloed op de misdadigheid van het individu bij onderscheidene onderzoekers. Het gaat niet aan, onvoorwaardelijk een misdrijf op rekening van het alcoholisme te stellen, wanneer b.v. blijkt, dat de dader alcohol had gebruikt, vóórdat hij het pleegde of de gewoonte had misbruik van alcoholica te maken. De misdaad wordt in 't leven geroepen door een zóó groot aantal factoren, wier afzonderlijke kracht veelal zóó moeilijk te bepalen is, dat men bij het onderzoek naar de hoegrootheid van de werking, door elk dier factoren op de geheele criminaliteit uitgeoefend, de uiterste voorzichtigheid dient in acht te nemen, ten einde zich niet aan overdrijving schuldig te maken.

Eene overdreven voorstelling nu van den invloed, door het alcoholisme op de criminaliteit geoefend, schijnen mij de hooge cijfers te geven, waarmede sommige schrijvers, vooral de vroegere, dien invloed uitdrukken. Evenwel, de geringe mate van nauwkeurigheid, waarmede deze onderzoekers te werk gingen en welke tot zoo verkeerde voorstellingen aanleiding gaf, is m.i. wel verklaarbaar. Het wetenschappelijk onderzoek naar de oorzaken en de gevolgen van het alcoholisme en bovenal naar de oorzaken der criminaliteit stond nog niet op die hoogte, welke het thans bereikt heeft; de groote invloed der Italiaansche en Fransche criminalisten deed zich nog niet gelden en zoo men er al van overtuigd was, dat de criminaliteit in haren omvang door een aantal machtige factoren van individueelen en socialen aard beheerscht wordt, zoo miste men toch nog die voorstelling der gelijktijdige werking van vele dier factoren bij het plegen van één delict, welke de noodzakelijke voorwaarde is voor een nauwkeurig onderzoek naar het aandeel van elk hunner in de veroorzaking der criminaliteit. En bovendien: het was de geest des tijds, die meebracht zooveel mogelijk de maatschappelijke wanverhoudingen op rekening van den alcohol te stellen. Immers, de belangstelling in het gewichtige alcoholvraagstuk was te dien tijde in Europa zéér levendig, doch zij droeg tevens het karakter eener opgewonden beweging, die tot overdrijving leidde; die belangstelling is er in den loop der jaren niet minder op geworden, maar zij uit zich op bezadigder en doeltreffender wijze.

In het begin der 19de eeuw in Noord-Amerika onstaan, vond de beweging der geheel-onthouding een ruim arbeidsveld in bijna alle Europeesche staten; de ontzettende uitbreiding, die het alcoholisme in sommige landen, zooals de Scandinavische en Ierland, had gekregen, moest vanzelf aanleiding geven tot eene levendige reactie. Zoo was het mogelijk, dat het woord en de ontzaglijke werkzaamheid

van één man bij machte waren duizenden in Groot-Brittannië en Ierland de gelofte der geheel-onthouding te doen afleggen. Zoo was het ook mogelijk, dat in Ierland gedurende het optreden aldaar (1838—1842) van dien man het alcoholgebruik met 50 % en het aantal zware misdaden met 27 % kon verminderen. Maar wie bij BAER [1]) de beschrijving leest van pater MATHEW's strijd tegen den alcohol, moet inzien, dat deze groote daling in de criminaliteit ten onrechte aan het verminderd alcoholgebruik alléén wordt toegeschreven. Het was een tijd van verhoogd geestelijk leven, van sterk ontwikkeld gemeenschapsgevoel, voortspruitend uit eene godsdienstige beweging en steunend op den persoonlijken invloed van pater MATHEW op allen, die met hem in aanraking kwamen. Hier geldt, wat LOMBROSO zegt: „l'enthousiasme des nouvelles idées préoccupe le sentiment et le distrait du crime" [2]). De uitbreiding der geheelonthouding was ongetwijfeld oorzaak van de vermindering in het aantal misdrijven en, al is het verkeerd die vermindering aan niets anders toe te schrijven dan aan het afnemen van 't alcoholgebruik, niet minder onjuist is de meening van COLAJANNI: „de vermindering der onmatigheid bracht niet die der criminaliteit voort; maar beide waren het gevolg eener voorbijgaande verhooging van 't zedelijk peil, welke aan pater MATHEW's invloed te danken was: tusschen de twee *verminderingen* bestond slechts samenhang, geen *oorzakelijk* verband" [3]). Dit is onderschatting van den alcoholinvloed op de criminaliteit.

Lijnrecht tegenover hen, die nagenoeg de geheele criminaliteit als een gevolg van het alcoholisme beschouwen, staan dus zij, die — zooals FERRI zegt — „avec une contradiction évidente et une excessive unilatéralité statistique" [4])

---

[1]) l. c. p. 394.
[2]) Le crime Causes et remèdes. 1899, p. 166.
[3]) l. c. p. 110.
[4]) La Sociologie criminelle 1893, p 137.

beweren, dat het misbruik van alcohol geen factor der criminaliteit is, althans geen zoodanige, die op zichzelf in staat is de criminaliteit voor een deel in haren omvang te beheerschen; zij verlangen eene — als 't ware wiskunstig zuivere — evenredigheid, overal en altijd, tusschen den omvang van het alcoholisme en dien der criminaliteit en meenen hunne bewering bewezen te zien, zoodra in eenig geval die evenredigheid niet kan worden aangetoond.

Ik kan hier op deze quaestie niet diep ingaan; ze hangt samen met de altijd bestaande en dikwijls onnaspeurlijke wisselwerking eener menigte toestanden op elkander. Niets ontstaat zonder oorzaak en zoo heeft natuurlijk ook het alcoholisme zijne oorzaken, zoodat hetgeen rechtstreeks een gevolg van alcoholisme is, even goed in meer verwijderd verband als een gevolg van de oorzaken dáárvan kan worden beschouwd. Maar het komt mij voor onlogisch te zijn, dit laatste te doen. Het alcoholisme is een maatschappelijk verschijnsel, waarvan de omvang gemakkelijker te berekenen is dan die van andere zoodanige verschijnselen, als: armoede, onzedelijkheid, criminaliteit. Wil men nu den invloed bestudeeren van het alcoholisme op de uitgebreidheid en intensiteit van andere sociale verschijnselen, dan heeft men daarbij een veel nauwkeuriger maatstaf in den omvang van 't alcoholisme zelf dan in de intensiteit zijner determineerende factoren, die voor een deel wederom zelf bestaan in de verschijnselen, waarvan het alcoholisme op zijn beurt als oorzaak mag worden beschouwd. En bovendien: de oorzaken van het alcoholisme zijn nog geenszins alle en in hare volle kracht bekend, zoodat het zeer goed mogelijk is, dat het in zijn geheelen omvang blijft bestaan of niet in dezelfde evenredigheid afneemt, als een der factoren, waaraan — terecht of ten onrechte — een overwegende invloed wordt toegekend, geheel of gedeeltelijk wegvalt. Daarom acht ik het zoo onlogisch en het inzicht in het verband tusschen alcoholisme en criminaliteit verduisterend, wanneer bij de be-

studeering van de vraag, of de omvang van 't alcoholmisbruik van invloed is op het aantal der strafbare feiten, die daarvan naar hun aard het gevolg kunnen zijn, niet het alcoholisme zelf, maar een of meer zijner determineerende factoren beschouwd worden.

Waar erkend wordt — en dit doet iedereen — dat alcoholmisbruik voor het individu schadelijke gevolgen na zich sleept, waarvan misdadigheid of althans het uitbreken eener bestaande misdadige gezindheid er één is, daar is het reeds *a priori* te verwachten dat vermeerderd of verminderd alcoholmisbruik — bij overigens gelijk blijvende omstandigheden — den omvang dier schadelijke gevolgen, dus ook het aantal misdrijven, moet doen toe- of afnemen. Men moge over de plaats, die het alcoholisme als maatschappelijk verschijnsel inneemt, denken hoe men wil, d.w.z. men moge het de bron van alle maatschappelijke wanverhoudingen noemen of het integendeel als een gevolg daarvan beschouwen of eindelijk eene tusschenliggende meening huldigen, — één ding staat toch vast, namelijk dat het alcoholisme, eenmaal bestaande, in hooge mate de strekking heeft vele dier wanverhoudigen te bestendigen en te verergeren. Armoede, onwetendheid, verslapping van den familieband, lediggang en luiheid, zedeloosheid en degeneratie worden door het alcoholisme, zooal niet in 't leven geroepen, dan toch in stand gehouden en verergerd en niemand zal aan deze toestanden een grooten invloed op den omvang der criminaliteit ontzeggen.

Terecht alzoo wordt door velen het alcoholisme zelf als oorzaak van criminaliteit beschouwd; terecht zoekt men den omvang van 't alcoholmisbruik in verband te brengen met het aantal der gepleegde misdrijven, die uit hun aard het gevolg daarvan kunnen zijn. Maar het is duidelijk, dat men den omvang van 't alcoholisme niet klakkeloos door een cijfer kan voorstellen; dat men integendeel nauwkeurig dient te onderzoeken, wat dit cijfer in de ge-

geven omstandigheden beteekent en welke waarde daaraan is toe te kennen als uitdrukking van het alcoholisme. En het is niet minder duidelijk, dat alle factoren, die met of tegen den invloed van 't alcoholisme op de criminaliteit samenwerken, dien invloed versterkend of verzwakkend, moeten worden in aanmerking genomen. Dit laatste nu is zeer moeilijk en dikwijls onmogelijk en de onderzoekers van lateren tijd, die het verband tusschen alcoholisme en criminaliteit hebben bestudeerd, hebben zich die moeilijkheid — die trouwens bestaat bij elk onderzoek naar de oorzaaken der criminaliteit — geenszins ontveinsd. Zij hebben volstrekt niet gemeend, dat de criminaliteit van het alcoholisme alléén een gevolg was; zij hebben veeleer het bestaan erkend van een groot aantal factoren, welker werking op verschillende plaatsen en tijden geheel verschillend kan zijn. Daarom is de eisch eener altijd en overal bestaande evenredigheid ook zoo onbillijk.

Bij het onderzoek naar den invloed van 't alcoholisme op de criminaliteit dringt zich thans met groote kracht de noodzakelijkheid van specialiseering aan ons op: onderscheiding van den invloed naar het min of meer verwijderd verband tusschen het alcoholmisbruik en de misdaad; ontleding zooveel mogelijk van elk misdrijf in zijne determineerende factoren; begrenzing van het onderzoek naar tijd en plaats in dier voege, dat storende invloeden zooveel mogelijk geëlimineerd worden.

De betrekkingen, welke tusschen den alcohol en de misdaad bestaan, zijn niet alleen nauw, maar ook van velerlei aard. Het is daarom goed de onderscheiding in het oog te houden, door Sullivan in zijn rapport aan het Penitentiair congres te Brussel gemaakt: [1])

---

[1]) Actes du Congrès IV, p. 142. Eene dergelijke onderscheiding komt voor in het rapp van Dalhoff, p. 42 en in het werk van Grotjahn, Der Alkoholismus, p. 156.

1°. L'alcoolisme peut être la cause directe ou indirecte du crime.

2°. L'alcoolisme peut être l'effet du *milieu* créé par le genre de vie criminelle.

3°. L'alcoolisme et le crime peuvent être les effets du concours simultané de causes communes, inhérentes à la constitution de l'individu ou à son entourage."

GARNIER omschrijft het punt sub 1° nader aldus:

„L'étiologie *alcoolique* du crime est donc à distinguer en:

1°. *Immédiate, directe, personnelle.*

2°. *Médiate, indirecte, héréditaire,* suivant que les conséquences criminologiques de l'intempérance se font sentir sur le buveur lui-même, le *vrai coupable,* ou seulement sur sa descendance, qui subit ainsi le poids de la faute ancestrale, c'est-à-dire de l'alcoolisme paternel." [1])

Deze onderscheidingen zijn volkomen juist. Want evenzeer als de misdaad het direct of indirect gevolg kan zijn van eenmalig of herhaald alcoholgebruik, kan ook het plegen van een enkel misdrijf met zijne voor de toekomst van den dader veelal zoo noodlottige gevolgen den weg openen tot een geheel verder leven van misdaad en alcoholmisbruik. Misdadigheid en drankmisbruik kunnen ook twee der verschijnselen zijn, waarin de verdorvenheid van 't individu zich openbaart: opgegroeid te midden van onzedelijkheid en oneerlijkheid, reeds in zijn jeugd getuige van misdaad, drankzucht en ontucht, is de alcoholist-misdadiger een door anti-sociale neigingen beheerscht individu, wiens drankmisbruik en misdadigheid gelijkwaardige verschijnselen zijn, doch niet in oorzakelijk verband staan tot elkander. Eindelijk is het bekend, dat niet alleen wie in dronkenschap tijdelijk zijn zelfbeheersching verloren heeft, er toe komt een strafbaar feit te plegen, maar ook hij, die na herhaald alcoholgebruik tot een min of meer blijvenden

---

[1]) Actes du Congrès de Bruxelles, IV, p. 80.

staat van geestelijke degeneratie is afgedaald, en niet minder hij, die, zelf geen alcoholist zijnde, door het drankmisbruik zijner ascendenten als een psychisch minderwaardig individu is ter wereld gekomen.

De invloed van het alcoholisme is in alle lagen der misdadige wereld te bespeuren. Een der minst betwiste, maar tevens meest treurige resultaten der crimineele statistiek: de aanwijzing van de steeds toenemende criminaliteit der jeugdige personen in alle beschaafde staten, wordt voor een groot deel aan het alcoholisme toegeschreven. Nog op het laatste crimineel-anthropologisch congres, in 1901 te Amsterdam gehouden, verdedigde GARNIER in zijn rapport over „la Criminalité juvénile" de volgende stelling: „La fréquence si rapidement croissante de la criminalité juvénile parait directement en rapport de causalité avec les progrès parallèles de l'alcoolisme." Het kan ook geen toeval zijn, dat de vrouwelijke criminaliteit juist in die landen het grootst is, waar de meeste vrouwen zich aan den drank overgeven. Want behalve dat deze beide verschijnselen het gevolg zijn van dezelfde economische en sociale toestanden, moet ook op zijn beurt het alcoholisme er toe bijdragen, dat vele vrouwen misdadig worden, die zich anders aan het plegen van een strafbaar feit niet zouden hebben schuldig gemaakt. En wanneer het verschil in den omvang van het alcoholisme bij de mannen en bij de vrouwen „een der belangrijkste" oorzaken is van het verschil in den omvang van de criminaliteit der beide seksen, [1]) dan kan het wel niet anders, of het feit, dat in sommige landen dit verschil geringer is dan in andere, moet voor een deel ook aan de grootere uitgebreidheid van 't alcoholmisbruik bij de vrouwen van die landen worden toegeschreven.

---

[1]) LOOSJES, Bijdrage tot de Studie van de Criminaliteit der Vrouw, diss. 1894, p. 88.

Van de beide hoofdvormen — acuut en chronisch alcoholisme (onder dit laatste het heriditair alcoholisme begrepen) —, waarin de vergiftigingsverschijnselen, die van alcoholmisbruik het gevolg kunnen zijn, optreden en hun invloed op de criminaliteit doen gelden, had ik mij voor eene eenigszins uitvoerige bespreking tot één te beperken; ik koos daarom het acuut alcoholisme. Deze vorm der alcoholvergiftiging toch komt mij, wanneer ik, naar het verschil in beider wetenschappelijk gezag bij de beoordeeling van verschillende soorten van misdadigers, den strafrechter hier tegenover den psychiater mag stellen, van het standpunt des eersten belangrijker voor dan het chronisch alcoholisme.

De chronische en hereditaire alcoholisten worden meer en meer als psychisch abnormale individuen beschouwd, die, wanneer ze met den strafrechter in aanraking komen, niet als gewone misdadigers, maar als gedegenereerden moeten worden aangemerkt. [1]) Weliswaar bevatten de meeste strafwetgevingen nog geene bepalingen, die speciaal voor deze soort van misdadigers gelden en worden zij alleen dan op de voor hen geëigende wijze behandeld, wanneer hun geestelijke minderwaardigheid het sterk sprekend karakter van krankzinnigheid of idiotie draagt, maar de noodzakelijkheid eener bijzondere behandeling wordt meer en meer erkend en de zich steeds uitbreidende kennis der psychiatrie, gelijk ook de erkenning van de ruime plaats, die den psychiater naast den strafrechter in vele gevallen toekomt, zullen er toe leiden, dat met voortdurend toenemende juistheid deze misdadige alcoholisten kunnen gescheiden worden van de overige misdadigers. De behandeling dezer misdadige alcoholisten zal daarom

---

[1]) Zie hierover o. a. NORMAN KERR, Inebriety or Narcomania, 1894; LEGRAIN, Hérédité et Alcoolisme, 1889 en Dégénérescence sociale et Alcoolisme, 1895.

eene in hoofdzaak medische zijn, op genezing van den ziektetoestand of bij onmogelijkheid daarvan op onschadelijkmaking aangelegd.

Geheel anders is dit met den psychisch als normaal te beschouwen mensch, die zich in dronkenschap aan het plegen van een delict heeft schuldig gemaakt. Afgescheiden van de quaestie, die hier natuurlijk altijd zal kunnen rijzen, òf inderdaad een individu als psychisch normaal is te beschouwen, — welke vraag door den psychiater zal moeten beslist worden —, zal de behandeling van dezen delinquent uitsluitend aan den strafrechter moeten worden overgelaten. En hoe zal deze zijn? [1])

De over 't algemeen nog heerschende milde opvattingen over het onzedelijk en anti-sociaal karakter van den toestand van dronkenschap, maar bovenal de overweging, dat de dader veelal niet als een gevaarlijk individu te beschouwen is, zullen er in den regel toe leiden, dat hem eene lichte en korte vrijheidsstraf of eene geldboete wordt opgelegd, welke laatste veelal weer door hechtenis wordt vervangen. Nu is men het over het verderfelijke dier korte vrijheidsstraffen wel nagenoeg eens: behalve iedere positieve, verbeterende strekking missen ze bovendien de eigenschap eene „gevoelige waarschuwing" te zijn, althans voor zeer velen dergenen, die met haar kennis maken. En toch, van hoe groot belang voor de maatschappij zoowel als voor den delinquent zou het zijn, wanneer de straf althans *dit* kenmerk droeg! Zij zou er in vele gevallen toe leiden de eerste te behoeden voor verdere aanrandingen harer rechtsorde door den laatste. De waarschuwing werke daarbij vooral ook verbeterend: zij drukken den stempel der misdadigheid niet op het voorhoofd van hem, die zonder eene

[1]) Ik heb bij de volgende beschouwing *niet* op het oog de z. g. n. *actiones liberae in causa*, voor zoover deze in dronkenschap mogelijk zijn, hetgeen door sommigen betwist wordt.

blijvende misdadige gezindheid te toonen door eenmalig drankmisbruik tot het plegen van een strafbaar feit kwam. Het komt er vooral op aan hem op ernstige en doeltreffende wijze te waarschuwen voor het gevaarlijk karakter der dronkenschap, hem af te houden van verdere excessen en te waken, dat hij niet den weg opgaat, die onvermijdelijk tot het plegen van meerdere delicten en tot chronisch alcoholisme moet leiden. Terwijl de chronische alcoholist veelal een voor de maatschappij verloren individu is, wiens verwijdering uit de samenleving voor bepaalden of onbepaalden tijd noodzakelijk is, is de gelegenheids-drinker dikwijls een nuttig lid dier maatschappij, slechts misdadig geworden door het bestaan van drinkgewoonten, waaraan hij niet kon ontkomen, wiens opsluiting niet alleen onnoodig, maar ook nadeelig kan zijn. Zouden dan niet juist voor het in dronkenschap misdadig geworden individu bij uitstek geschikt zijn de strafmiddelen der nieuwere strafrechtswetenschap: voorwaardelijke veroordeeling tot een betrekkelijk zware straf en met de bepaling, dat ook eene veroordeeling — binnen een niet te korten termijn — wegens openbare dronkenschap de strafvoltrekking zal tengevolge hebben; verplichting tot afverdienen der boete; dwang tot schadevergoeding aan den benadeelde; gerechtelijke vermaning; verbod van herbergbezoek, (welk laatste middel evenwel voor groote steden weinig doeltreffend schijnt)?

De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van den misdadiger in dronkenschap heeft ten allen tijde moeilijkheden opgeleverd: de veroordeeling van wie in bedwelming verkeerde en wiens bewustzijn daardoor gestoord was, kwam in conflict met de leer der toerekenbaarheid, waarop het strafrecht steunde. Toch moest er gestraft worden en zoo kwam men langs casuïstischen weg tot het aannemen van allerlei schakeeringen van aansprakelijkheid naar den graad der dronkenschap en de verantwoordelijkheid voor haar intreden bij den dader, welke wederom als strafverzwarende

of verzachtende omstandigheden in verschillende straf bedreigingen hare uitdrukking vonden.

Dronkenschap als verzachtende omstandigheid *in optima forma* te beschouwen of als zoodanig in de praktijk in aanmerking te nemen bij de straftoemeting, acht ik in principe zeer onjuist. Maar de wet en de rechter zijn er wel toe gedwongen, zoolang het strafrecht op het standpunt der toerekenbaarheid staat en de minder zware verantwoordelijkheid van den dronken misdadiger — vergeleken bij die van hem, die in koelen bloede een misdrijf pleegt — bij de straftoemeting niet anders dan in een quantitatief verschil hare uitdrukking kan vinden. Wanneer evenwel het strafrecht eenmaal zal staan op den grondslag der sociale bescherming en naar de gevaarlijkheid der verschillende categoriën van misdadigers de straffen hoofdzakelijk qualitatief zullen onderscheiden zijn, dan zal ook eene rationeele strafrechtelijke behandeling van den misdadiger door dronkenschap mogelijk zijn, welker zwaartepunt in de erkenning van het anti-sociaal en gevaarlijk karakter van den toestand van dronkenschap moet gelegen zijn.

Het was oorspronkelijk mijn voornemen in dit proefschrift een overzicht te geven van de strafrechtelijke behandeling, die in den loop der tijden en in verschillende landen is ten deel gevallen aan het in dronkenschap misdadig geworden individu, en de daarbij gehuldigde beginselen te toetsen aan die der nieuwere strafrechtswetenschap om ten slotte te behandelen de wijze, waarop in overeenstemming met de nieuwere begrippen omtrent straf en strafrecht deze strafrechtelijke reactie zou moeten plaats hebben. Daaraan zouden dan enkele opmerkingen vooraf gaan over den aard en de frequentie van het in dronkenschap gepleegde delict. Bij de bestudeering nu van dit laatste punt bleek mij een eenigszins nauwkeurige bepaling van den quantitatieven invloed der dronkenschap op criminaliteit een zoo omvangrijk onderzoek

noodig te maken naar de wijzen, waarop men getracht heeft dien invloed te bepalen, dat ik mijn oorspronkelijk plan moest opgeven en mij hiertoe beperken. Dit was mij in zekeren zin eene teleurstelling, aangezien ik voorzag tot een vrij pover resultaat te zullen komen, tot de conclusie namelijk, dat ook in het onderhavige geval met behulp der bestaande middelen van onderzoek niet kan worden aangetoond die „standvastigheid, regelmatigheid en algemeenheid van verband, samenhang en opeenvolging", welke sommigen verlangen. Na te gaan, of inderdaad de invloed der dronkenschap als sociaal verschijnsel op den omvang der criminaliteit zoo gering is, als wel eens beweerd wordt, en zoo neen, hoe groot deze dan in verschillende landen is, zal thans het doel van dit proefschrift wezen.

§ 2. DRONKENSCHAP OORZAAK VAN CRIMINALITEIT.

Onder het begrip „criminaliteit" pleegt men te verstaan de som van die inbreuken op de openbare rechtsorde, welke, overeenkomstig de in zeker rechtsgebied heerschende opvattingen op zedelijk gebied, als zóó afkeurenswaardig worden beschouwd, dat den daders een bijzonder leed in den vorm eener straf wordt aangedaan door het daartoe bevoegde gezag. De feiten nu, welke te zamen de criminaliteit vormen, zijn niet alle van denzelfden aard; hun karakter toont steeds fijner schakeeringen, naarmate de rechtsorde ingewikkelder wordt. Daarom zijn ze in te deelen met betrekking tot het bijzondere rechtsbelang, dat door elk feit wordt geschonden; van dien aard is b.v. de indeeling in misdrijven tegen den persoon, tegen den eigendom en tegen de openbare orde, terwijl dan in elk dier hoofdgroepen eene nadere onderverdeeling mogelijk is, zooals deze in alle wetboeken van strafrecht gemaakt wordt. Ook naar het min of meer ernstig karakter dier vele in-

breuken op de rechtsorde ontstaat gaandeweg eene verdeeling, zooals het tegenwoordige Nederlandsche Wetboek van Strafrecht die kent in „misdrijven" en „overtredingen." Slechts de meer ernstige rechtskrenkingen, de misdrijven, wil ik in de volgende bladzijden beschouwen, de criminaliteit in engeren zin.

Elk misdrijf is het gevolg van een of meer oorzaken, zoodat de criminaliteit als het gevolg van al die oorzaken te zamen mag beschouwd worden. Nu zijn er toestanden, b.v. krankzinnigheid, die het plegen van *elk* misdrijf tengevolge kunnen hebben, maar er zijn andere oorzaken van misdadigheid, die *in den regel* slechts *bepaalde* rechtskrenkingen in 't leven roepen. Wie den invloed van een bepaalden factor van misdadigheid op den omvang der criminaliteit wil onderzoeken, doet daarom goed vooraf na te gaan, of daarvan alle of slechts enkele bepaalde misdrijven het gevolg kunnen zijn, en deze vraag kan pas beslist worden, wanneer bekend is, welken invloed de mensch van dien factor ondervindt.

Het schijnt mij daarom allereerst van belang na te gaan hoe het komt, dat individuen, wier misdadige gezindheid zich in gewone omstandigheden niet openbaart, tengevolge van éénmalig alcoholmisbruik zoozeer veranderen kunnen, dat zij zich aan het plegen van een misdrijf schuldig maken.

Het is daartoe noodig te onderzoeken, welke de werking is, door den alcohol uitgeoefend op het menschelijk organisme en wel in 't bijzonder — als in nauw verband staande met 's menschen misdadige gezindheid — op de psychische functies daarvan. Aan de hand der werken van GROTJAHN, „Der Alkoholismus etc.", HOPPE, „Die Thatsachen über den Alkohol" en van het opstel van ASCHAFFENBURG, „Alkoholgenusz und Verbrechen" [1]) wil ik de voor dit

[1]) Zeitschrift f. d. gesamte Strafrechtswissenschaft. Bd. XX.

onderwerp voornaamste resultaten mededeelen, waartoe de nieuwste onderzoekingen van physiologen en psychiaters hebben geleid.

De werking, door den alcohol op het menschelijk organisme uitgeoefend, kan naar hare hevigheid onderscheiden worden in eene physiologische en eene pathologische, doch hoe groot de hoeveelheid is, die slechts de eerste werking veroorzaakt, is onmogelijk in 't algemeen te bepalen, omdat de gevoeligheid voor alcohol bij verschillende individuen tengevolge van allerlei omstandigheden als: geslacht, leeftijd, klimaat, voeding, beroep, geheel verschillend kan zijn. Doch wel staat vast, dat deze physiologische dosis bijna altijd wordt overschreden, wanneer alcohol als genotmiddel wordt gebruikt.

De moeilijkheid een' scherpe grenslijn te trekken tusschen het gebied der physiologie en dat der pathologie leidt er GROTJAHN toe, deze onderscheiding te laten varen en alleen de verschillende werking te beschouwen, uitgeoefend door:

1°. kleine hoeveelheden alcohol;

2°. groote hoeveelheden alcohol bij eenmalig gebruik;

3°. middelmatige en groote hoeveelheden alcohol bij herhaald gebruik.

Deze onderscheiding acht ik ook voor dit onderwerp verkieslijker dan die tusschen de physiologische en de pathologische hoeveelheid, in de eerste plaats omdat wij hier terstond reeds de pathologische verschijnselen van chronischen aard (sub 3°) kunnen afgescheiden houden van alle andere gevolgen van alcoholgebruik voor 't menschelijk organisme, in de tweede plaats, omdat het hier van meer belang is de werking van groote, dronkenschap veroorzakende, hoeveelheden te verklaren uit die, welke het gevolg is van een gering quantum alcohol, dan te trachten de bedoelde grenslijn te trekken. Weliswaar bestaat deze ook niet tusschen de relatieve begrippen „klein" en „groot", waardoor ze uit wetenschappelijk oogpunt be-

schouwd minder bruikbaar zijn, doch dit bezwaar valt hier weg, omdat men wel nooit zal aarzelen de hoeveelheid alcohol, waarvan een *normaal* individu „dronken" wordt, groot te noemen, en slechts zulke individuen beschouwen wij hier.

De werking van kleine hoeveelheden alcohol. Zoodra de alcohol in het lichaam is gebracht, wordt hij door het slijmvlies van het darmkanaal opgenomen, in het bloed gebracht en vervolgens door den bloedsomloop naar de verschillende weefsels gevoerd; door de uiterst fijne verdeeling der haarvaten komt de alcohol met een zeer groot aantal cellen in aanraking, op welke hij eene werking uitoefent, die in 't algemeen *verlammend* kan genoemd worden. Terwijl toch de cel in het algemeen de eigenschap bezit het indringen van schadelijke stoffen te verhinderen, is dit ten opzichte van den alcohol en andere narcotische middelen niet het geval: deze doordringen zeer gemakkelijk den celwand en komen in het inwendige der cellen, waarvan zij het protoplasma verlammen.

De cel is werkeloos, de functie verstoord. Zoo komt het, dat de vasoconstrictorische zenuwen, wier functie het is de elasticiteit der bloedvaten te bewaren, niet meer aan hun doel beantwoorden; de bloedvaten verliezen daardoor hunne veerkracht, worden ruimer, zoodat meer bloed met de oppervlakte des lichaams in aanraking komt. Dit verschijnsel, gevoegd bij dat eener verhoogde hartswerking met snelleren bloedsomloop, is de oorzaak van een aangenaam warmtegevoel, dat ook op zichzelf reeds het individu zich tot meerdere krachtsontwikkeling dan gewoonlijk in staat kan doen gevoelen.

Meer nog is dit het gevolg eener andere eigenschap van den alcohol. Zijne lichte verbrandbaarheid doet hem snel oxydeeren ten koste van de in het bloed en de weefsels aanwezige zuurstof; hierdoor ontstaat warmte, die hetzij geheel of voor een deel verbruikt wordt als lichaamswarmte, voor

een deel ook omgezet kan worden in mechanischen arbeid; de mogelijkheid eener verhoogde krachtsontwikkeling is hiervan het rechtstreeksch gevolg.

De overige physische gevolgen van het gebruik eener geringe hoeveelheid alcohol buiten bespreking latende, alsook het feit, dat het vermogen tot grootere krachtsontwikkeling in den regel gevolgd wordt door een korter of langer tijdperk van verslapping, alvorens de normale toestand wederom is ingetreden, meen ik als het voor dit onderwerp meest belangrijke gevolg te kunnen noemen: de verhoogde lichaamskracht. Hierin is reeds eene aanwijzing gelegen van de richting, waarin zich de misdadige neigingen onder den directen invloed van alcoholgebruik bij voorkeur zullen bewegen; de uiting dier gezindheid zelve wordt ons duidelijk, wanneer wij de werking nagaan, door den alcohol op de psychische functies uitgeoefend.

Hoewel deze werking bij oppervlakkige beschouwing veel moeilijker waarneembaar schijnt en dan ook — in tegenstelling van die op de physische functies — aan de aandacht van den gebruiker altijd en aan die zijner omgeving in den regel ontsnapt, zoo hebben niettemin de proeven van Kraepelin („über die Beeinflussung einfacher psychischer Vorgänge durch einige Arzneimittel", 1892) bewezen, dat de geestelijke functies van het menschelijk organisme ook van slechts zéér geringe hoeveelheden alcohol (7,5—10 gram) een merkbaren invloed ondervinden; de zeer gecompliceerde organen voor deze functies schijnen door den alcohol aangetast te worden nog vóórdat deze zijne algemeene, verlammende werking aan het licht doet treden. Bij het gebruik eener zoo geringe hoeveelheid kon gedurende 20 à 30 minuten eene zekere verlichting worden waargenomen bij het verrichten van geestelijken arbeid, zonder dat deze door eene verzwaring werd gevolgd.

Bij het gebruik eener grootere dosis trad deze verzwaring bijna steeds oogenblikkelijk in, in enkele gevallen vooraf-

gegaan door eene — zeer kortstondige — verlichting. Kraepelin toonde dit aan met een reeks van proefnemingen, welke hierin bestonden, dat hij normaal ontwikkelde jonge mannen na alcoholgebruik hetzij eenvoudige bewegingen hetzij intellectueelen arbeid liet verrichten.

Eene beweging is de reactie op eene werkelijke of vermeende waarneming der zintuigen: het zintuig ontvangt van buiten een indruk, deze komt in de hersenen tot bewustzijn, waar het verlangen wordt opgewekt dien met een daad te beantwoorden; daarna worden de middelen ter beantwoording overwogen, het besluit wordt genomen, waarna ten slotte de beweging volgt. De reactie wordt alzoo beheerscht door twee momenten: een sensorisch, het verwerken van den indruk, en een psychomotorisch, de oplossing dezer waarneming in eene beweging.

Het is duidelijk, dat er eenige tijd verloopen moet tusschen het ontvangen van den indruk en de beantwoording daarvan door eene beweging; dezen tijd noemt men „reactietijd", die met behulp van fijne instrumenten met juistheid te meten is. Nu bleek het, dat door de opname in het lichaam van eene kleine hoeveelheid alcohol deze reactietijd verkort werd, zoodat spoediger dan anders de indruk door eene beweging werd opgevolgd. Dit bewees evenwel nog niet, dat nu ook *alle* geesteswerkzaamheden, die gedurende den reactietijd plaats hadden, door alcoholgebruik werden vergemakkelijkt. Door nu met elkander te vergelijken het verloop van verschillende reactievormen, onderling verscheiden door het min of meer overwegend karakter van het sensorisch gedeelte boven het psychomotorisch, en omgekeerd, gelukte het Kraepelin aan te toonen, dat de verkorting van den reactietijd uitsluitend het gevolg was van eene verlichting van het psychomotorisch gedeelte, terwijl integendeel de waarneming moeilijker was geworden. Het tijdverlies op sensorisch gebied werd niet alleen gecompenseerd, maar ook overtroffen door de winst op psychomotorisch

gebied; vandaar de verkorting van den reactietijd, die evenwel aan de juistheid der beweging, zelfs al was deze zeer eenvoudig, afbreuk deed.

Er kwam niet alleen door verminderd waarnemingsvermogen en verzwaring van allen intellectueelen arbeid eene vertraging in de opvatting en verwerking van den indruk, maar ook qualitatief leed de geestesarbeid door het gebruik van alcohol: de reactie was veelal foutief, zij beantwoordde niet of gebrekkig aan haren uitwendigen prikkel.

Van alle werkzaamheden van den geest is de ideeënassociatie het gewichtigste element: daardoor worden de verschillende, tot het bewustzijn gekomen voorstellingen en indrukken met elkaar in verbinding gebracht, zoodat ten slotte eene eindvoorstelling wordt verkregen welke de uit haar voortvloeiende reactie als de meest doeltreffende beantwoording van den ontvangen indruk beschouwt. De juistheid der reactie hangt dus in hooge mate af van de nauwkeurigheid, waarmede de ideeënassociatie plaats grijpt. Nu bleek het Kraepelin, dat juist het associatievermogen door alcoholgebruik belangrijk werd verzwakt. De reactie verliest alzoo aan hoedanigheid, wat zij aan tijd wint, m. a. w. de mensch handelt, wanneer hij onder alcoholinvloed verkeert, wel vlugger, maar met minder overleg.

De werking van groote hoeveelheden alcohol. Na de verlichting gememoreerd te hebben, die sommige psychische functies ondergaan ten gevolge van het gebruik eener geringe dosis alcohol, zegt GROTJAHN [1]): „Ganz anders wirken *grössere Quantitäten*, mögen sie nun in *einmaliger* Gabe eingeführt werden, oder, wie es die Regel ist, durch in *kurzen* Zwischenräumen *wiederholtes Trinken* alkoholischer Getränke einverleibt werden. Die *Lähmung der seelischen Funktionen* beherrscht bei diesem Verfahren, das wir als *Berauschung* zu bezeichnen pflegen, durchaus die Scene".

[1]) Der Alkoholismus, p. 52.

Deze uitspraak komt mij voor te algemeen te zijn en niet te rijmen met GROTJAHN's conclusie, eenige bladzijden verder [1]): „Die bei kleinen Alkoholgaben beobachtete anfängliche Erleichterung der psychischen Funktionen kommt im Rausch nur beim Beginn der Wirkung und hier hauptsächlich in der leichteren Auslösbarkeit der *psychomotorischen* Impulse zur Geltung." Inderdaad blijft deze verlichting op psychomotorisch gebied ook gedurende de beide eerste stadia der dronkenschap bestaan, om eerst te verdwijnen wanneer mèt de bijna volkomen verlamming van alle organen ook „alle seelischen Funktionen, *also auch die auf psychomotorischem Gebiete*, tief darnieder liegen" [2]).

De gevolgen van het gebruik eener groote hoeveelheid alcohol kunnen over 't algemeen wel dezelfde geacht worden te zijn als die, welke eene geringe dosis teweegbrengt; alleen zijn zij veel heviger.

Het eerste stadium der dronkenschap kenmerkt zich door groote levendigheid. Men is vroolijk, zorgeloos, moedig, soms driest; men voelt zich onafhankelijk, los van alle conventioneele banden; de zelfbewustheid is verhoogd, het krachtgevoel versterkt, maar de intellectueele arbeid gaat reeds moeilijk.

In het tweede stadium gaat de driestheid over in overmoed, roekeloosheid; de zelfbewustheid ontaard in eigenzinnigheid. De sexueele driften, reeds in het vorige stadium opgewekt, zijn thans sterk geprikkeld. De remmende werking van het bewustzijn ontbreekt meer en meer, het individu wordt beheerscht door de ingevingen van het oogenblik.

Het laatste stadium eindelijk, dat, waarin men den beschonkene „stomdronken" noemt, wordt gekenmerkt door eene vrijwel algeheele werkeloosheid van het gansche

[1]) l. c. p. 65.
[2]) l. c. p. 54. Deze cursiveering is van mij.

organisme en is uit dien hoofde voor dit onderwerp van weinig belang.

Wanneer ik hiermede de gevolgen van het gebruik eener groote hoeveelheid alcohol als besproken mag beschouwen, dan rijst thans de vraag: hoe komt het, dat het individu in dronkenschap zich aan het plegen van een strafbaar feit schuldig maakt, terwijl hij dit in gewone omstandigheden niet zou doen? Deze vraag hangt dan nauw samen met deze andere: hoe komt het, dat in dronkenschap sommige individuen wèl, andere niet misdadig worden.

Ik wil thans trachten deze beide vragen te beantwoorden.

De misdaad wordt in 't leven geroepen door de samenwerking van een aantal factoren: anthropologische of individueele, physische en sociale, naar de onderscheiding van Ferri. Wanneer niet bij het plegen van een misdrijf de factoren van anthropologischen aard eene rol speelden, dan zou het onverklaarbaar zijn, hoe van een aantal individuen, die alle onder dezelfde physische en sociale omstandigheden verkeeren, slechts enkele misdadig worden, terwijl de meeste zich niet aan het plegen van een strafbaar feit schuldig maken. Juist in het bestaan nu dezer factoren ligt de oorzaak van dat verschil; juist omdat die individueele factoren bij verschillende personen zoo geheel verschillend kunnen werken, reageert de een op dezelfde uitwendige prikkels geheel anders dan de ander: zoo zal de een, door gebrek gedreven, diefstal plegen, de ander zelfmoord; zoo zal ook onder den invloed eener buitengewone hitte de een prikkelbaar en driftig worden, terwijl de ander zijne gewone kalmte bewaart.

In deze richting moet ook de oplossing der gestelde vragen worden gezocht. Want waar ook van meerdere individuen, die onder dezelfde maatschappelijke en natuurlijke omstandigheden leven, sommige tengevolge van alcoholmisbruik in dronkenschap misdadig worden, terwijl

andere na het gebruik eener even groote hoeveelheid zich onthouden van het plegen eener misdaad, daar is het duidelijk, dat alleen in de verschillende individueele gesteldheid dier personen de verklaring van dit feit kan gevonden worden. En dan meen ik, dat wegens de schadelijke werking door den alcohol vooral op de geestelijke functies van het organisme uitgeoefend, hier ook hoofdzakelijk de psychische gesteldheid der individuen de aandacht verdient in tegenstelling met de physische gesteldheid en met die persoonlijke eigenaardigheden als: het ras, den leeftijd, de sekse, den burgerlijken staat, het beroep, de opvoeding enz., welke door Ferri als vormende eene afzonderlijke groep van anthropologische factoren „caractères personnels" genoemd worden [1]). Want het is bekend, dat ook van personen van dezelfde lichamelijke gesteldheid, wier leven door gelijke of nagenoeg gelijke omstandigheden van biologischen en bio-socialen aard beheerscht wordt, de dronkenschap een geheel verschillend karakter kan dragen, een feit, waarvan de waarheid dagelijks erkend wordt en waaraan de volksuitdrukkingen „goede dronk" en „kwade dronk" haar ontstaan danken.

De misdaad is eene anti-sociale gedraging en het individu, dat een misdaad pleegt, wordt op dat oogenblik beheerscht door een aantal factoren, welke een zóó sterke anti-sociale neiging bij hem opwekken, dat het niet bij machte is die te onderdrukken. Anti-sociale neigingen sluimeren in het gemoed van elk individu, maar bij het meerendeel der menschen komen ze niet tot uitdrukking — althans niet tot eene zóó sprekende uitdrukking, dat de gedraging onder het bereik der strafwet valt —, omdat ze worden opgewogen en overheerscht door andere gevoelens en eigenschappen, die als tegenwichten dienst doen. Deze tegenwichten kunnen op ethischen grond steunen: naastenliefde,

[1]) La Sociologie criminelle, p. 151.

eerlijkheid, zedelijkheid, maar zij kunnen dien ook missen en dan bestaan uit vrees, gebrek aan moed, zelfzuchtige berekening, luiheid, ijdelheid, eerzucht; in het laatste geval staan ze weliswaar niet lijnrecht tegenover de anti-sociale neigingen, doch hunne werking is in vele gevallen wel tegenovergesteld aan de richting dezer laatste drijfveeren, zoodat hij, bij wien ze bestaan zich van het plegen eener misdaad zal onthouden.

Het samenstel der motieven van ethischen of anderen aard, die den mensch van het plegen van immoreele en dus ook van anti-sociale handelingen afhouden, noemt men het „moreel bewustzijn". Dit bewustzijn nu, dat in gewone omstandigheden bij de meeste menschen voldoende ontwikkeld is om hen niet misdadig te doen worden, is een der gewichtigste eigenschappen van den geest en ondervindt, evenals alle andere psychische functies belangrijke storingen tengevolge van alcoholgebruik.

Het wordt, hetzij geheel hetzij slechts in sommige opzichten, tijdelijk buiten werking gesteld en laat vrij spel aan de van nature aanwezige en tot dusver onderdrukte anti-sociale begeerten: het individu wordt misdadig. „Alcohol," zegt Norman Kerr [1]) „is a mighty waster of inhibitory force, the most effectual destroyer of the faculty of self-control". En Ferri [2]): „le caractère physio-psychique fondamental du criminel est l'impulsivité, c'est-a-dire le manque de pouvoir d'inhibition cérébrale ou de self-contrôle", waarbij Verhaeghe deze woorden voegt: „Or, l'alcoolisation a justement pour effet de développer chez l'individu ce caractère physio-psychique."

Maar het moreel bewustzijn is bij verschillende individuen niet evenzeer ontwikkeld en de impulsiviteit is bij den een ook grooter dan bij den ander. Daarom ondervindt de

---

[1]) Norman Kerr „Inebriety or Narcomania, p. 297.

[2]) Aangehaald bij Verhaeghe „l'Alcoolisation", 1900. p. 151.

een veel eerder of in veel heviger mate den verderfelijken invloed van den alcohol op het moreel bewustzijn dan de ander en daarin ligt dan ook de verklaring van het feit, dat de een misdadig wordt, de ander niet; terwijl deze nog eene zekere mate van zelfbeheersching behoudt en zijne impulsiviteit slechts uit door het verrichten van vele nuttelooze, doch onschuldige bewegingen, treedt gene beleedigend en aggressief op, de belangen van anderen in gevaar brengend. en krenkend. Ook het vermogen om een uitwendigen prikkel nauwkeurig waar te nemen en dat om den ontvangen indruk in de hersenen te verwerken, ten einde op de meest doeltreffende wijze op dien prikkel te kunnen reageeren — eigenschappen, die reeds in gewone omstandigheden in ongelijke mate bij verschillende individuen ontwikkeld zijn — ondergaan tengevolge van alcoholgebruik storingen, die voor het eene individu van ernstiger aard zijn dan voor het andere, hetgeen mede het feit verklaart, dat van meerdere individuen, zelfs al is hun moreel bewustzijn evenzeer ontwikkeld, hunne impulsiviteit even groot, slechts sommigen zich in dronkenschap op misdadige wijze gedragen, terwijl de overigen, onder dezelfde omstandigheden van uitwendigen aard verkeerende, zich niet aan het plegen van een strafbaar feit schuldig maken.

Geldt nu het bovenstaande reeds voor personen, die — gelijk ik veronderstelde — alleen naar hunne psychische gesteldheid van elkander onderscheiden zijn, terwijl ze van gelijke organische gesteldheid en van gelijken leeftijd zijn, tot hetzelfde ras en dezelfde sekse behooren, en eindelijk onder gelijke of nagenoeg gelijke levensomstandigheden van physischen en socialen aard verkeeren, dan moet dit alles nog in veel sterkere mate van kracht zijn voor individuen, bij wie tevens verschillen van *dien* aard bestaan; want ten slotte worden de gevoeligheid voor alcohol en de ontwikkeling der geestelijke vermogens — speciaal die van het moreel bewustzijn — door de levensomstandigheden van het

individu en zijne natuurlijke persoonlijkheid beheerscht.

Hiermede meen ik de werking van den alcohol op het menschelijk organisme voor dit onderwerp voldoende te hebben besproken en te kunnen overgaan tot het onderzoek naar de misdrijven, die het individu in dronkenschap het veelvuldigst zal begaan.

§ 3. CRIMINALITEIT GEVOLG VAN DRONKENSCHAP.

In dronkenschap kunnen zoowel doleuse als culpose misdrijven delicta commissionis evengoed als delicta omissionis gepleegd worden.

Wat de laatste onderscheiding betreft, zoo valt het reeds dadelijk in het oog, dat de delicta omissionis, bestaande in het niet doen eener handeling, welke men rechtens verplicht was te doen, aan het feit, dat de dader dronken was toen hij de bedoelde handeling naliet, geen eigenaardig karakter ontleenen, dat hen onderscheidt van dergelijke delicten, wanneer de oorzaak der nalatigheid in geheel andere omstandigheden als: onwil, vrees gelegen is. En dit is niet te verwonderen: wegens het geheel negatief karakter, eigen aan *alle* misdrijven dezer soort ontbreekt uit den aard der zaak de mogelijkheid ze te onderscheiden naar de *wijze* van uitvoering, zooals de delicta commissionis bijvoorbeeld in misdrijven, welke vooral ruwheid en geweld, en misdrijven, die voorzichtigheid en handigheid vereischen, kunnen worden verdeeld. Ze komen dan ook alleen in zooverre hier in aanmerking, dat de dronkenschap een toestand is (vooral in de hoogere stadia), waarin plichtverzuim gemakkelijk kan plaats grijpen. Verder is het niet moeilijk in te zien, dat wegens het door alcoholmisbruik veroorzaakte gebrek aan het noodige overleg, dat juist hij bezitten moet, die met opzet eene handeling *nalaat*, welke hij verplicht was te doen, in dronkenschap slechts zelden *doleuse* omissie-delicten

zullen worden gepleegd, wèl daarentegen *culpose*, voor zoover namelijk het veroorzaken van dien toestand als culpa kan worden aangerekend. Overigens zijn mijns inziens de omissie-delicten voor dit onderwerp van weinig belang.

Het zijn dus alleen de delicta commissionis, bestaande uit het verrichten eener op straffe verboden handeling, welke hier uitvoeriger besproken moeten worden.

Waar ik zooeven zeide, dat in dronkenschap *doleuse* delicten kunnen worden gepleegd, heb ik mij daarbij geheel geplaatst op het standpunt der praktijk, d. w. z. ik heb hier slechts de meening verkondigd, welke overal nog de heerschende is bij de bestraffing van het in dronkenschap misdadig geworden individu. In eene uitvoerige beschouwing over het opzet, in eene behandeling van de dogmatische quaestie der toerekenbaarheid, wil ik hier niet treden; voor mijn doel acht ik zulks onnoodig. Het is een feit, dat overal het in dronkenschap gepleegd misdrijf in den regel als een doleus delict wordt beschouwd. Ook in ons land. „De wil om het feit te plegen dat de wet strafbaar stelt" [1]), welke volgens de leer van het Ned. Strafwetboek vereischt wordt om een delict als opzettelijk gepleegd te kunnen beschouwen, wordt in den regel geacht aanwezig te zijn geweest bij het beschonken individu. Slechts bij geheele onbewustheid, wanneer hem iedere wilsbepaling onmogelijk is en hem elk besef zijner handelingen ontbreekt, is het bestaan van opzet uitgesloten.

Dat schuld, het „gemis aan de rechtens noodige voorzienigheid en de rechtens noodige voorzichtigheid" [2]) gemakkelijk kan bestaan bij hem, die in dronkenschap handelt, is gemakkelijk in te zien na hetgeen hierboven over de werking van den alcohol werd gezegd; en de dagelijk-

---

[1]) Van Hamel, Inleiding tot de studie van het Ned. Strafrecht, 1895. p. 265.

[2]) Van Hamel l. c., p. 290.

sche ervaring bewijst het. Den beschonkene ontbreekt zoowel het noodige doorzicht om de — niet beoogde, maar mogelijke — gevolgen zijner handeling te kunnen overzien als de noodige zekerheid bij de uitvoering daarvan; een psychisch normaal individu zou de handeling niet of met meer overleg verricht hebben.

Ook deze schuldvorm is bij geheele onbewustheid niet bestaanbaar.

Ik meen thans te kunnen overgaan tot de beantwoording der vraag, welke de misdrijven zijn, die in dronkenschap het veelvuldigst gepleegd worden en wil daarbij beginnen met de behandeling der meest belangrijke categorie, namelijk met die der opzettelijk gepleegde misdrijven.

Reeds bij de bespreking van de physische gevolgen van het alcoholgebruik meende ik in de verhoogde lichaamskracht eene aanwijzing te kunnen zien van de richting, waarin de misdadige gezindheid van den beschonkene zich bij voorkeur zou uiten; thans, nu ook de psychische gevolgen bekend zijn, is het nog duidelijker welke misdrijven zelden of nooit —, welke dikwijls in dronkenschap zullen worden gepleegd. En tot de laatste zullen dan vooral die strafbare feiten behooren, welker plaatsgrijpen voortspruit uit een plotselingen, onbedwingbaren drang tot handelen; welke bestaan in het misbruik van lichaamskracht; welker uitvoering weinig doorzicht en kalm overleg vereischt: misdrijven alzoo, die bestaan in het onberaden, onoordeelkundig en onnoodig bezigen van krachtmiddelen ter beantwoording van vermeende of ware, nauwkeurig of onnauwkeurig waargenomen, uitwendige prikkels.

Dus niet die misdrijven, — terecht „crimes habiles" genoemd —, welker uitvoering koel overleg, behendigheid en voorzichtigheid vereischt, want al die eigenschappen mist de beschonkene: zelfs een zeer lichte graad van dronkenschap zou aan het succes der handeling ten zeerste in den weg staan. Van dien aard zijn dan vooral de meeste mis-

drijven tegen den eigendom: sommige gequalificeerde vormen van diefstal, zooals van vee uit de weide, ter gelegenheid eener ramp, met behulp van valsche sleutels enz. [1]) (om van eenvoudige diefstal voorloopig nog niet te spreken); verder strooperij, de misdrijven van afdreiging, verduistering, bedrog, benadeeling van schuldeischers of rechthebbenden [2]); eindelijk muntmisdrijven, andere misdrijven van valschheid en het misdrijf van meineed [3]) (al kan dit laatste ook wel in dronkenschap worden gepleegd.) Alle misdrijven dezer categorie vereischen een — korteren of langeren tijd te voren — welberaamd plan, welks uitvoering overleg vereischt. Vervolgens is er een aantal misdrijven, — waarvan sommige bovendien uiterst zelden gepleegd worden en reeds uit dien hoofde gevoegelijk buiten beschouwing zouden kunnen blijven —, die wel niet *per se* groote voorzichtigheid en koele overlegging in de uitvoering vereischen, maar welker bedrijvers zich toch in den regel wel zullen wachten voor dronkenschap tijdens het plegen ervan: wie de vergadering van den regeeringsraad of van eenig ander staatsrechtelijk college wil uiteenjagen of iemand in de uitoefening zijner staatsplichten of staatsrechten wil belemmeren; wie zijn tegenstander in een tweegevecht wenscht te dooden; wie eene vrouw met geweld wil schaken [4]) — zal in zijn eigen belang wel zorgen, dat hij niet beschonken is op het oogenblik van het misdrijf [5]).

Er blijven dan over de reeds hierboven aangeduide misdrijven, welker algemeen kenmerk geweldpleging is: geweld tegen personen en goederen, geweld niet alleen in feitelijkheden bestaande, maar ook in het bezigen van ondoordachte,

---

[1]) Art. 311 1°, 2° en 5° W. v. Sr.
[2]) Artt. 314, 318; Tit. XXIV, XXV en XXVI W. v. Sr.
[3]) Tit. X, XI, XII, XIII en IX W. v. Sr.
[4]) Artt. 95, 121, 123, 122, 124, 125, 154, 281, 2° W. v. Sr.
[5]) De beide groepen van misdrijven, vooral de laatste, zijn nog met een aantal gevallen uit te breiden.

beleedigende woorden, want ook in luid en onnoodig spreken uit zich de verhoogde impulsiviteit van den beschonkene, terwijl de vermindering zijner intellectueele vermogens hem het beleedigend karakter zijner woorden uit het oog doet verliezen. Hinderlijk voor zijne omgeving en naar zijn eigen meening onduldbaar door zijne medemenschen gehinderd, komt de beschonkene herhaaldelijk met hen in botsing en terwijl hem de rede ontbreekt om òf zijn ongelijk te erkennen òf de maatregelen te nemen, welke de ondervonden stoornis op niet-misdadige wijze zouden uit den weg ruimen, gaat hij op ondoordachte, roekelooze wijze op zijn doel af, waarbij zijn verhoogde impulsiviteit en vermeerderde lichaamskracht hem middelen aan de hand doen, die het doel verre voorbijstreven. Bij gebreke van menschen koelt hij zijne woede op voorwerpen. Zijn ongetemperde geslachtsdrift drijft hem tot sexueele misdrijven, tegenstand overwint hij met physiek geweld.

„Der Reiz" zegt ASCHAFFENBURG in zijn reeds hierboven aangehaald opstel, „wird gebildet durch eine Aeusserung, ein Schimpfwort, eine drohende Bewegung, ein zufälliges zusammenstoszen; die Reaktion ist die Beleidigung, der Schlag mit der Faust, dem Stock, dem Bierglase, der Stosz mit dem Messer. Würde durch dem genossenen Alkohol der normale Ablauf der Reaktion nicht gestört, so könnte die ruhige Ueberlegung zur Geltung kommen und die zweckmäszigste Form der Abwehr des oft sogar nur vermeintlichen Angriffes, des sicher oft ganz harmlosen Reizes finden können. Aber wie beim Laboratoriumsversuch wird der psychische Verarbeitung durch den vorangegangenen Trunk verhindert, die Beantwortung des Reizes erfolgt vorzeitig; bis die psychische Verarbeitung vollendet ist hat die gesteigerte motorische Erregbarkeit bereits zugeschlagen. Das Urteil des Verstandes hinkt der raschen That nach."

Over de beweeglijke opgewondenheid sprekend, welke het gevolg van alcoholgebruik is, zegt genoemde schrijver

verder: „In ihren leichtesten Graden zeigt sich die motorische Erregbarkeit in vielem und lautem Reden, Schreien, Singen— Ruhestörung; dann bethätigt sich der Drang zu zwecklosen Bewegungen an leblosen Gegenständen, deren Farbe, Form, oft schon ihr Vorhandensein allein als Reiz wirkt — Sachbeschädigung; es folgen die Kollisionen mit Personen, die in rascher Steigerung von der Beleidigung zum Hausfriedensbruch, zu Gewalt und Drohung gegen Beamte, zu einfacher und gefährlicher Körperverletzung führen."

Ofschoon het algemeen kenmerk der dronkenschapsmisdrijven alzoo gelegen is in het plegen van geweld, zijn er toch een paar delicten, die tengevolge van hunne wettelijke omschrijving moeielijk in dronkenschap kunnen worden gepleegd, al bestaan ze ook in de meeste gevallen in geweldpleging. Als zoodanig noem ik in de eerste plaats het misdrijf van art. 289 W. v. Sr., moord (assassinat, Mord, murder). Waar, gelijk ook in ons recht, de „voorbedachte rade" een element van het misdrijf is, zal m. i. dit delict zelden *in dronkenschap gepleegd* worden, voor zoover wij althans onder deze uitdrukking verstaan: gepleegd door een individu, wiens misdadigheid veroorzaakt wordt door de verhoogde impulsiviteit en de storing in het bewustzijn, die het gevolg zijn van eenmalig alcoholmisbruik. Ik acht het overbodig dit nog nader toe te lichten; wel echter meen ik erop te moeten wijzen, dat de mogelijkheid volstrekt niet uitgesloten is, dat een moordenaar op het oogenblik van 't misdrijf dronken was. Het kan namelijk zeer goed gebeuren en het komt ook niet zelden voor, dat een misdadiger „zich moed indrinkt", ten einde op het beslissend oogenblik, waarop hij een vooraf beraamd plan zal ten uitvoer brengen, niet terug te deinzen; en dit is ook herhaaldelijk het geval bij moord en poging tot moord. Maar de graad der dronkenschap is dan in den regel een zeer geringe, daar de moordenaar anders de noodige zekerheid mist, welke de uitvoering van zijn plan

vereischt; in elk geval is het zeer verkeerd den moord te beschouwen als een *gevolg* zijner dronkenschap; het alcoholgebruik doet hier misschien de laatste tegenwichten, die hem van het plegen eener misdaad konden terughouden, wegvallen; het is *mogelijk*, dat de misdadiger anders niet zou hebben gedurfd, maar dit staat *geenszins* vast en is ook zeer moeilijk uit te maken.

Ik acht het natuurlijk niet absoluut onmogelijk, dat een moord gepleegd wordt in dronkenschap en tevens als het gevolg van dien toestand moet beschouwd worden maar toch, — wanneer werkelijk van „voorbedachten rade" kan gesproken worden, bestaat er m.i. een vermoeden, dat de dronkenschap òf opzettelijk veroorzaakt was òf toevallig, maar in dit laatste geval geen invloed oefende op de vorming van 't misdadig plan [1]).

Dezelfde redeneering geldt voor mishandeling met voorbedachten rade (artt. 301 en 303 W. v. Sr.).

Ook de doodslag en het geweld tegen personen, gevolgd, vergezeld of voorafgegaan — het eerste misdrijf van een strafbaar feit in 't algemeen (art. 288) —, het tweede feit van diefstal in 't bijzonder (art 312) — zullen zelden in dronkenschap gepleegd worden wegens het vereischte oogmerk om hetzij de uitvoering van het andere misdrijf voor te bereiden of gemakkelijk te maken hetzij aan de bedrijvers daarvan straffeloosheid of het bezit van het wederrechtelijk verkregene te verzekeren. De geweldpleging is hier een middel om een vooraf beraamd plan ten uitvoer te kunnen brengen of om iedere in de uitvoering daarvan ondervonden stoornis (wanneer deze zich althans in den vorm van personen voordoet) uit den weg te ruimen; zij maakt deel uit van een complex van handelingen, welke

[1]) Bij de bespreking der statistiek zal ik nog nader kunnen wijzen op het belang van eene onderscheiding tusschen dronkenschap als oorzaak en als nevenverschijnsel van misdadigheid.

te zamen het succes beoogen van een voorgenomen — geheel of gedeeltelijk uitgevoerd — ander misdrijf. Schoon de doodslag en het geweld niet zelf in het plan behoeven te zijn opgenomen, zijn ze daarmede toch onafscheidelijk verbonden; om die reden zal de dader in den regel niet dronken zijn en mocht hij dit zijn, dan zal evenals bij moord die dronkenschap slechts een bijkomende omstandigheid zijn.

Moeilijker dan voor de tot dusver besproken misdrijven is m.i. de beslissing der vraag of ook diefstal veelvuldig in dronkenschap zal gepleegd worden. Er moet hier, meen ik, allereerst onderscheiden worden tusschen groote diefstallen en kleine.

Diefstal is weliswaar een eigendomsdelict, dat een zekere — soms zeer groote — mate van behendigheid en voorzichtigheid eischt, maar in vele gevallen kunnen deze eigenschappen zeer goed gemist worden. Veelal gaat aan het feit de vorming van een plan vooraf, maar het kan ook zeer goed gepleegd worden, zonder dat er van een bepaald plan kan sprake wezen. Daarom kan diefstal even goed het resultaat zijn van eene langdurige en nauwkeurige overlegging, met behoedzaamheid ten uitvoer gebracht, als van een plotseling opgekomen begeerte, even snel door de daad gevolgd. Nu zullen in den regel groote diefstallen, waarbij veelal ernstige moeilijkheden moeten worden overwonnen, niet dan na rijp beraad en met groote voorzichtigheid worden gepleegd, terwijl kleine diefstallen (verreweg het belangrijkst in aantal), bestaande in het wegnemen van gemakkelijk te bereiken voorwerpen, meer het gevolg zullen zijn eener oogenblikkelijke begeerte. Dáárom en omdat alcoholgebruik met zijne gevolgen: verhoogde impulsiviteit en afstomping van het moreel bewustzijn het individu er toe brengt de begeerte, zich eens anders goed toe te eigenen, oogenblikkelijk door de daad te doen achtervolgen, zullen in dronkenschap bijna uitsluitend kleine diefstallen worden gepleegd.

Wat nu verder betreft de frequentie van dit delict, ten gevolge van dronkenschap gepleegd, zoo komt het mij voor, dat hier met een tweetal omstandigheden moet worden rekening gehouden. In de eerste plaats kan het gebeuren — wegens het vereischte van het bijkomende oogmerk der wederrechtelijke toeeigening —, dat in dronkenschap eens anders goed opzettelijk wordt weggenomen, terwijl nochtans in den zin der wet niet van diefstal kan gesproken worden. En nu is het geenszins onmogelijk, dat dit oogmerk vooral in de hoogere graden van dronkenschap niet bestaan heeft en de dader alleen uit baldadigheid handelde. Wordt met deze omstandigheid rekening gehouden, dan zal geene veroordeeling wegens diefstal kunnen volgen; in het tegenovergestelde geval zal het aantal der tengevolge van dronkenschap gepleegde diefstallen grooter schijnen dan het in werkelijkheid is.

In de tweede plaats doet zich ook hier de moeilijkheid gevoelen, waarop ik reeds wees met betrekking tot moord, namelijk op de verwarring van oorzaak met nevenverschijnsel; zij geldt voor diefstal in 't bijzonder. Dit misdrijf, dat vooral voortspruit uit motieven als hebzucht en gebrek, ondervindt van het alcoholisme een zeer grooten *indirecten* invloed. De Duitsche gevangenis-directeur Krohne [1]) bijvoorbeeld verklaarde in 1883, dat de nooddruft, die de oorzaak van bijna alle eigendomsdelicten is, in ± 80 % der gevallen aan den dader zelf of aan zijne naaste familieleden te wijten was en dat bijna regelmatig de alcohol de oorzaak dezer nooddruft was. Zelfs al is deze uitspraak overdreven, dan blijft er toch nog voor *directen* alcoholinvloed weinig plaats over. Een groot aantal dieven zijn chronische alcoholisten met eene aangeboren of verworven neiging zich misdadig te gedragen, waardoor het moeilijk wordt elk misdrijf aan een bepaalde oorzaak toe te schrijven;

---

[1]) Aangehaald bij Baer, die Trunksucht und ihre Abwehr, 1890, p. 45.

[illegible]

[illegible]

[illegible] Sullivan [illegible] récente [illegible] parai- [illegible] opérait [illegible] chro- [illegible] morbide

[illegible] Actes du Con- [illegible]

s'élevant, comme aux impulsions au suicide et à l'homicide sur la base d'un tempérament organique morbide"

Tot zoover de opzettelijk gepleegde delicten. In tegenstelling tot de misdrijven dezer categorie kunnen de culpose commissie-delicten niet naar de wijze van uitvoering gegroepeerd worden, eene eigenaardigheid, welke zij gemeen hebben met de delicta omissionis. Wegens dit negatief karakter geeft de wetenschap van de alcoholwerking op lichaam en geest geen antwoord op de vraag, welke culpose delicten in dronkenschap het veelvuldigst zullen worden gepleegd: de verhoogde impulsiviteit, de onzekerheid van beweging en de verzwakking der intellectueele vermogens wijzen er wèl op, dat in dronkenschap culpose rechtskrenking gemakkelijk kan voorkomen, maar *welke* rechtsbelangen het *meest* zullen gekrenkt worden, kan daardoor niet verklaard worden. Dit nu zal geheel van de omstandigheden afhangen: de rechtsbelangen, waarmede het individu, in den toestand van dronkenschap verkeerend, het gemakkelijkst in aanraking kan komen, zullen ook het veelvuldigst geschonden worden. Maar deze rechtsbelangen zijn dezelfde als die, waarmede het individu ook in gewone omstandigheden het gemakkelijkst en het veelvuldigst in aanraking komt: niet die bijzondere, welker behartiging aan de zorg van bepaalde personen is opgedragen (bv. artt. 198 al. 4, 199 al. 3, 367 al. 2, 413 al. 2 W. v. Sr.), maar wel die algemeene rechtsbelangen, betrekking hebbende op de veiligheid en integriteit van personen en goederen, welke naar hunnen aard door iedereen kunnen worden aangerand. Rechtskrenkingen van deze soort komen betrekkelijk zelden voor, wanneer ze de *algemeene* veiligheid van personen en goederen betreffen; die welke het meest gepleegd worden zijn wel deze drie: culpose brandstichting, veroorzaking van lichamelijk letsel en levensberooving. Immers, de omstandigheden van het dagelijksch leven laten tot het plegen dezer delicten meer mogelijkheid

open dan — om slechts enkele voorbeelden te noemen — tot het schuldig veroorzaken eener overstrooming, het schuldig vernielen of onbruikbaar maken van eenige openbare land- of waterweg, of tot schuldige vrijheidsberooving; het dagelijksch gebruik van vuur en licht, de dagelijksche omgang met zijn medemenschen maken, dat de onvoorzichtigheid van het individu zich ook het veelvuldigst uit in de wijzen, waarop door de drie bovengenoemde culpose misdrijven de veiligheid en de integriteit van personen en goederen worden aangerand. En dit geldt evenzeer van het in dronkenschap als van het in gewone omstandigheden verkeerend individu; ook in dronkenschap zullen alzoo van de culpose commissie-delicten brandstichting, veroorzaking van den dood of van lichamelijk letsel door schuld diegene zijn, welke het meest gepleegd worden.

§ 4. METHODEN VAN ONDERZOEK.

Nadat in de vorige paragraaf gebleken is, dat niet alle misdrijven in en tengevolge van dronkenschap gepleegd worden en meer speciaal onderzocht is, welke misdrijven bij voorkeur in dien toestand worden begaan, kan ik thans overgaan tot de bespreking der methoden, waarop men getracht heeft den invloed aan te toonen, door de dronkenschap uitgeoefend op den omvang der criminaliteit, voor zoover deze althans bestaat uit de bedoelde misdrijven. Deze methoden berusten op de statistiek, omdat deze inderdaad het meest doeltreffende middel is voor het wetenschappelijk onderzoek naar den omvang van eenig maatschappelijk verschijnsel. „C'est de la statistique, que plus directement jaillit l'idée moderne des liaisons intimes du délit avec les conditions de la vie sociale, dans une partie de sa détermination et surtout dans les formes particulières" [1]). Is dit waar, dan moet

[1]) Ferri, Soc. crim. p. 131.

ook, wanneer inderdaad verband bestaat tusschen den omvang der criminaliteit en dien der dronkenschap — waar deze zich openbaart als een maatschappelijk verschijnsel — dit verband met behulp der statistiek *kunnen* worden aangetoond. Doch — en hier meen ik reeds aanstonds op te moeten wijzen — mocht bijgeval die „liaison intime" op deze wijze *niet* blijken, dan is zulks nog geen afdoend bewijs voor de stelling, dat zij inderdaad ook niet aanwezig is. De oorzaken hiervan schuilen in de statistiek zelve. Want vooreerst mist deze bij hare vele voortreffelijke eigenschappen nog steeds deze eene, dat hare gegevens als absolute waarheden zouden zijn aan te nemen — omdat het onmogelijk is (en dit geldt vooral voor de Moraalstatistiek en haar onderdeel de crimineele statistiek) alle concrete feiten waar te nemen, die op een bepaald verschijnsel betrekking hebben —; in de tweede plaats — en ook deze moeilijkheid doet zich in het bijzonder bij de Moraalstatistiek gevoelen — is het dikwijls onmogelijk de oorzaken op te sporen, aan welke een feit moet worden toegeschreven, terwijl eindelijk, indien dit laatste gelukt is, de waardeering van de onderlinge verhouding der samenwerkende factoren belangrijke en dikwijls onoverkomelijke moeilijkheden oplevert. Daarom mogen de cijfers, die ons als de resultaten van een statistisch onderzoek worden medegedeeld, niet onvoorwaardelijk, als absolute waarheden, worden aangenomen, maar dient in de eerste plaats te worden nagegaan, op welke mate van nauwkeurigheid de statistische methode mag aanspraak maken, waarmee die resultaten zijn verkregen. De statistiek is wel bewijs*middel*, maar de betrouwbaarheid harer getuigenissen moet onderzocht worden, alvorens het *bewijs* als geleverd mag worden beschouwd.

De bezwaren, aan het statistisch onderzoek verbonden, kunnen evenwel geen voldoende reden zijn om het te veroordeelen en te verwerpen. Zij kunnen er slechts toe leiden

de noodige voorzichtigheid in acht te nemen bij het trekken van conclusies uit statistische cijfers. En waar ik mij thans ten doel stel met behulp der statistiek te onderzoeken, welke invloed door de dronkenschap wordt uitgeoefend op den omvang der criminaliteit, daar meen ik, dat het noodzakelijk is vooraf de moeilijkheden te bespreken, welke aan *dit* statistisch onderzoek verbonden zijn, ten einde bij de mededeeling der resultaten te kunnen volstaan met eene korte vermelding van de redenen, waarom deze al dan niet vertrouwen verdienen.

De statistische methoden, waarop men heeft getracht dien invloed aan te toonen, berusten òf op een direct òf op een indirect criterium. In het eerste geval wordt in concreto onderzocht of tusschen den toestand van dronkenschap en een gepleegd misdrijf oorzakelijk verband bestaat, terwijl in het laatste geval de omvang der dronkenschap als maatschappelijk verschijnsel op verschillende plaatsen en tijden vergeleken wordt met het aantal der delicten, die het gevolg der dronkenschap *kunnen* zijn.

HOOFDSTUK II.

HET ONDERZOEK NAAR DEN INVLOED DER DRONKENSCHAP OP DE CRIMINALITEIT VOLGENS HET DIRECTE CRITERIUM.

---

§ 1. MOEILIJKHEDEN, AAN DIT ONDERZOEK VERBONDEN.

Er is slechts één direct criterium: de toestand, waarin de dader van een misdrijf verkeerde op het oogenblik, waarop hij dat feit pleegde.

Onderzoek naar het al of niet bestaan van den toestand van dronkenschap is hier alzoo noodzakelijk, doch dit is niet het éénige vereischte, waaraan voldaan moet worden. Immers het geldt hier de vraag van het *oorzakelijk* verband tusschen dronkenschap en misdrijf en daarom moet, wanneer eenmaal vaststaat, dat de dader dronken was, toen hij het feit beging, in de tweede plaats nog worden onderzocht, of de dronkenschap ook de *oorzaak* was van 't delict.

Wordt nu gedurende een bepaald tijdsverloop, b. v. een jaar, op deze wijze te werk gegaan, ten opzichte van alle misdrijven eener bepaalde soort, dan is gemakkelijk te berekenen, welken invloed de dronkenschap gedurende dat tijdsverloop op de frequentie van het bedoelde delict heeft uitgeoefend.

Theoretisch schijnt alzoo deze methode een zeer gemak-

kelijk middel om dien invloed te leeren kennen; aan hare toepassing zijn echter eenige belangrijke moeilijkheden verbonden.

Deze moeilijkheden vloeien voort uit de drie volgende omstandigheden:

1°. De gegevens voor de beslissing der vraag omtrent het al of niet bestaan van den toestand van dronkenschap op 't oogenblik van 't misdrijf zijn dikwijls weinig betrouwbaar.

2°. Het begrip „dronkenschap" is geen absoluut, maar een relatief begrip.

3°. Dronkenschap is niet altijd als *oorzaak* te beschouwen van een misdrijf, dat in dien toestand werd gepleegd.

Ad 1um. In tegenstelling tot het chronisch alcoholisme, een ziektetoestand van min of meer blijvenden aard, is het acuut alcoholisme, de dronkenschap, een kortstondige alcoholvergiftiging. Terwijl het chronisch alcoholisme zich alzoo gedurende langeren of korteren tijd aan de abnormale gesteldheid van het individu laat waarnemen, kan in 't algemeen van de dronkenschap gezegd worden, dat zij na verloop van weinige uren geweken is zonder eenig spoor van lichamelijke of geestelijke abnormaliteit achter te laten. Hieruit volgt dat, waar het voor eenig doeleinde van belang geacht kan worden vast te stellen of een bepaald persoon op zeker oogenblik in den toestand van dronkenschap verkeerde, dit in verreweg de meeste gevallen niet rechtstreeks kan geschieden door de physische en psychische gesteldheid te onderzoeken; men moet zich tevreden stellen met hetgeen door den persoon zelf en door getuigen wordt verklaard met betrekking tot den toestand, waarin de eerste op het bedoelde oogenblik verkeerde.

Wordt nu de vraag gesteld in verband met een gepleegd misdrijf, dan komen hiervoor twee tijdstippen in aanmerking. In de eerste plaats dat der behandeling van de zaak door den rechter. De beslissing berust dan op de

verklaringen van den dader en de getuigen. De instructie of — wanneer zij achterwege bleef — de openbare behandeling volgt in den regel vrij spoedig op het plegen van het delict, de noodige inlichtingen kunnen met juistheid verstrekt worden, de omstandigheden van 't misdrijf staan een ieder nog duidelijk voor den geest, kortom de vraag, of de dader al of niet dronken was, zal doorgaans — wanneer ik voor 't oogenblik de betrekkelijkheid van 't begrip „dronkenschap" buiten beschouwing laat — met genoegzame zekerheid kunnen worden beantwoord.

Slechts wanneer geen getuigen aanwezig mochten zijn geweest (b.v. bij vernieling) of de eenige getuige — het slachtoffer — overleden is (b.v. bij doodslag en mishandeling) of eindelijk de getuigen van het feit niet gevonden kunnen worden, moet de beslissing steunen op de eigen verklaring van den dader.

De verklaring van den dader nu bezit in dit opzicht al zeer weinig waarde. De bijna algemeen heerschende milde opvatting omtrent het onzedelijk karakter der dronkenschap, de wetenschap bij den misdadiger, dat deze opvatting veelal in de straftoemeting hare uitdrukking vindt, zijn reeds op zichzelf voldoende redenen om hem er al heel spoedig toe te bewegen de vraag, of hij al dan niet dronken was op het oogenblik van 't misdrijf, in bevestigenden zin te beantwoorden. En voor misdadigers in landen als Italië, Spanje, Portugal en enkele Zwitsersche kantons als Freiburg en Grauwbunderland, waar de strafwet vrijwillige doch niet opzettelijk veroorzaakte dronkenschap als verzachtende omstandigheid erkent, [1]) moet deze neiging in nog hoogere mate aanwezig zijn, dan zij reeds van nature is.

Colajanni heeft daarom in het algemeen wel gelijk, waar hij zegt, dat de gegevens betreffende dronkenschap als oor-

---

[1]) Répertoire du droit français XXIV „Ivresse".

zaak van criminaliteit niet beneden de waarheid zullen zijn, want „de misdadigers hebben er rechtstreeksch belang bij de dronkenschap als bijkomende of beslissende oorzaak van het misdrijf op te geven." [1]) Doch die onbetrouwbaarheid der gegevens geldt geenszins voor *alle* categorieën van misdrijven gelijkelijk en er zijn zelfs eenige misdrijven, voor welke ik haar zeer gering acht. Van dien aard zijn b.v. de misdrijven, welke tegen ambtenaren in de uitoefening hunner bediening worden gepleegd, als wederspannigheid, mishandeling en beleediging. Voor onjuiste verklaringen behoeft hier zelden gevreesd te worden en eerder nog zou het mogelijk zijn, dat deze onder den indruk van het ernstig karakter van het misdrijf door den ambtenaar in dien zin werden afgelegd, dat dronkenschap *niet* aanwezig werd geacht bij den delinquent, die toch inderdaad in dien toestand verkeerde, dan dat het omgekeerde het geval zou zijn. Speciaal voor die misdrijven acht ik daarom de mogelijkheid eener te lage opgave niet uitgesloten.

Als tweede tijdstip komt in aanmerking dat der ondervraging van den veroordeelde in de gevangenis. De betrouwbaarheid der gegevens is dan in hooge mate afhankelijk van de wijze, waarop het onderzoek plaats heeft en van den persoon des ondervragers. Het maakt een groot verschil of dergelijke enquêtes naar den invloed der dronkenschap worden ingesteld door particuliere personen of door ervaren gevangenisbeambten (inspecteurs, directeurs, aalmoezeniers enz.).

Onderzoekingen dezer eerste soort verdienen in den regel weinig vertrouwen; zij worden dikwijls begonnen met het oogmerk een zoo groot mogelijk aantal misdrijven het gevolg van alcoholmisbruik te kunnen noemen of worden te goeder trouw, doch op zóó onoordeelkundige wijze ge-

---

[1]) l. c. p. 47.

voerd, dat hare resultaten iedere wetenschappelijke waarde missen [1]).

Ditzelfde kan zeker niet gezegd worden, wanneer bekwame lieden, gewoon om met gevangenen om te gaan, op ernstige en voorzichtige wijze het onderzoek voeren, doch óok dan nog bestaat er een gewichtige reden om de resultaten, waartoe zij komen, met de noodige voorzichtigheid aan te nemen.

De gegevens worden verzameld in de gevangenis, dus geruimen tijd nadat het misdrijf werd gepleegd; de gevangenen — vooral de chronische alcoholisten onder hen — staan somtijds op een zeer laag peil van verstandelijke ontwikkeling, waardoor zij zich geen juiste voorstelling meer kunnen maken van de omstandigheden, waaronder het delict plaats had; hunne waarheidsliefde laat eveneens veel te wenschen over en zij zijn maar al te zeer geneigd hun misdadigheid op rekening van den alcohol te schuiven. Bovendien ontbreken hier de verklaringen van getuigen en de stukken, welke op de zaak betrekking hebben, zoodat de eenige bron van inlichtingen de misdadiger zelf is en alle middelen, welke ter controleering zijner verklaring zouden kunnen dienen, ontbreken.

Schijnt alzoo op grond van het bovenstaande de vrees gewettigd, dat op grond van dergelijke enquêtes de invloed der dronkenschap op de criminaliteit grooter wordt geacht dan deze in werkelijkheid is, dan moet hier toch eene uitzondering worden gemaakt voor éêne categorie van delin-

---

[1]) FANSHAWE geeft in zijn rapport „Liquor Legislation in the U. S. and Canada" op pag. 47 de volgende beschrijving eener zoodanige enquête: „A temperance lady goes and delivers a sympathetic address to the prisoners in a jail, dwelling on the terrible evils of drink, and its awful consequences in turning good, respectable men into criminals. Then she calls on those who were brought to their present unfortunate condition bij this cause to hold up their hands. Nearly everyone holds up his hand. Therefore, nine-tenths of crime is the result of drink."

quenten, namelijk voor de vrouwelijke. Sommige schrijvers wijzen er met nadruk op, (zij het dan ook niet speciaal in verband met de criminaliteit), dat de vrouwen weinig neiging vertoonen eene bekentenis betreffende haar drankmisbruik af te leggen. Zoo deelt MONIN [1]) mede, dat LANCEREAUX in den loop zijner medische onderzoekingen over het alcoholisme de ervaring opdeed, dat „la femme, interrogée, nie toujours tout excès antérieur", terwijl FOREL op het crimineel-anthropologisch congres te Genève verklaarde: „Les femmes n'avouent que très rarement leurs excès de boisson. En général, elles nient avec acharnement, souvent même quand elles sont prises en flagrant délit" [2]). Deze beweringen mogen in hare algemeenheid misschien overdreven zijn en in het bijzonder de vraag onbeantwoord laten, of zij ook gelden wanneer het drankmisbruik *aan een delict voorafging*, in elk geval is er geen reden om aan te nemen, dat juist *alle* door drankmisbruik *misdadig geworden vrouwen* deze schroomvalligheid zouden hebben afgelegd; wellicht zullen velen harer voor den rechter niet aarzelen hare dronkenschap te erkennen in de hoop op een lichtere straf, — wanneer zij eenmaal in de gevangenis zijn om de opgelegde straf te ondergaan, hebben zij bij die openhartigheid geen belang meer. Dit is de reden, waarom cijfers betreffende het aantal vrouwelijke *gevangenen*, die in dronkenschap het misdrijf pleegden, in den regel te laag zullen zijn.

Ad 2um. De beantwoording der vraag, wanneer van iemand gezegd kan worden, dat hij in den toestand van dronkenschap verkeert, is uit den aard der zaak voor het geheele onderzoek volgens het directe criterium van het grootste gewicht; en waar uit het hierboven besprokene volgt, dat de statistische gegevens gebaseerd zijn op de verklaringen van verschillende personen en uit de omstan-

---

[1]) l'Alcoolisme, 1889, p. 96.

[2]) Compte rendu du Congrès, 1897, p. 237.

digheden, waaronder het delict gepleegd werd, moeten worden afgeleid, daar zou het zeker niet ongewenscht zijn, wanneer omtrent het begrip „dronkenschap" door allen dezelfde opvatting werd gehuldigd en bepaalde omstandigheden aan iedereen de overtuiging konden schenken, dat inderdaad van „dronkenschap" kan worden gesproken. Het antwoord op de vraag, of een misdrijf al dan niet in den toestand van dronkenschap gepleegd werd, zou dan op absolute gronden berusten. Evenwel, zulk eene algemeen geldende opinie omtrent het begrip „dronkenschap" bestaat, voor zoover althans hare lichte graden betreft, in het dagelijksch leven *niet*, evenmin als het aan uiterlijke en voor iedereen duidelijk waarneembare verschijnselen steeds te zien is of iemand „dronken" is (aangenomen in dit geval, dat men het over het *begrip* eens is.)

De wetenschappelijke definities van „dronkenschap" zijn zeer ruim en omvatten alle mogelijke storingen in de physische en psychische functies van het organisme, welke het direct gevolg van overmatig alcoholgebruik kunnen zijn. Om slechts enkele voorbeelden te geven haal ik allereerst de definitie aan, die te vinden is in de „Nouveau Dictionnaire de Médecine et de Chirurgie pratique" van 1864: „l'ivresse est le résultat immédiat de l'ingestion excessive de boissons spiritueuses." LANCEREAUX [1]) noemt de dronkenschap de voornaamste uiting van het acuut alcoholisme, waaronder hij dan verstaat „les désordres matériels et fonctionnels déterminés par les excès de boissons alcooliques," wanneer deze namelijk zijn „passagers et se manifestent immédiatement ou peu de temps après l'ingestion." Het „Répertoire de droit français" [2]) definieert haar als „l'état de l'individu dont la raison est troublée, quelquefois jusqu' au délire, par un excès de boissons alcooliques," eene om-

[1]) La Tempérance 1878 p. 271.
[2]) Vol. 24, p. 790.

schrijving weliswaar, die met het oog op de juridische beteekenis der dronkenschap alleen de psychische storingen omvat, doch daarvan dan ook de geringste even goed als de hevigste. GROTJAHN [1]) eindelijk verstaat onder „Rausch" eene acute alcoholvergiftiging, veroorzaakt „durch die Aufnahme grösserer Mengen alkoholischer Getränke"

Deze definities zijn veel ruimer dan de beteekenis, welke men in het dagelijksch leven aan het begrip „dronkenschap" hecht. Niet iedere afwijking van den normalen gezondheidstoestand bestempelt men in het dagelijksch leven met het woord „ziekte"; evenmin noemt men iedereen, wiens lichamelijke en geestelijke arbeid eenigermate den storenden invloed van het alcoholgebruik ondergaat, in het dagelijksch leven „dronken." „Dans la vie ordinaire et dans le langage juridique on ne désigne généralement pas comme ivresse un état de simple excitation; on ne le fait pas, du moins, dans les pays où la consommation du vin ou de la bière fait partie des habitudes de la vie les plus répandues. Et pourtant, au point de vue scientifique, on devra le compter également comme un cas d' ivresse," zegt HEINZE in zijn rapport aan het Internationaal Penitentiair Congres, te St. Petersburg in 1890 gehouden. [2]) De bijvoeging in de bovenvermelde definities, dat de storingen het gevolg zijn van het gebruik eener „overmatige" hoeveelheid alcohol, zou een deugdelijk criterium opleveren voor de beantwoording der vraag of iemand al dan niet „dronken" moet genoemd worden, wanneer de *geringste* hoeveelheid alcohol, welke voor *sommige* individuen reeds als „overmatig" beschouwd moet worden, zulks ook voor *alle anderen* was; wist men dan in een bepaald geval hoeveel alcohol iemand gebruikt had, dan stond ook vast, of hij al dan niet dronken was geweest. Maar wegens de ongelijke gevoeligheid voor alcohol van

[1]) l. c., p. 64.
[2]) Actes du Congrès, vol. II, p. 94.

verschillende individuen bestaat *deze* uiterste grens eener voor *allen* als „overmatig" geldende hoeveelheid niet, zoodat de wetenschap, dat in eenig geval de gebruikte hoeveelheid alcohol beneden zekere maat bleef, geen richtsnoer oplevert voor de beantwoording der vraag, of de gevolgen van dat gebruik al dan niet binnen de grenzen van het begrip „dronkenschap" vallen. In het dagelijksch leven zegt men dan ook niet *a priori* (groote hoeveelheden alcohol, waarvan *iedereen* dronken moet worden, hier buiten beschouwing gelaten): deze hoeveelheid alcohol is bovenmatig groot, het gebruik daarvan moet dronkenschap tengevolge hebben, — maar wel verklaart men, de gevolgen van dat gebruik waarnemende bij een bepaald individu, *a posteriori* de gebruikte hoeveelheid voor matig of overmatig. En dan is het juist een gevolg van de betrekkelijkheid van het begrip „dronkenschap" in het dagelijksch leven, dat de eene persoon die hoeveelheid naar hare gevolgen nog „matig" noemt en niet van „dronkenschap" spreekt, terwijl een ander zulks in hetzelfde geval wèl zal doen en zonder aarzelen de gebruikte hoeveelheid als „overmatig" zal qualificeeren. Hieruit blijkt m.i duidelijk, dat de wetenschappelijke omschrijving van „dronkenschap" in het dagelijksch leven geen richtsnoer kan zijn voor het antwoord op de vraag, of iemand op zeker oogenblik al dan niet „dronken" was, althans voor zoover betreft de *lichte* graden der acute alcoholvergiftiging.

Kon het plegen van een misdrijf als gevolg van dergelijke lichte graden niet voorkomen, dan zou de moeilijkheid voor *dit* onderwerp niet gelden, doch dit is niet het geval.

Enkele schrijvers wijzen er op, dat personen, die uiterlijk nog geene teekenen van dronkenschap vertoonen, toch reeds zóózeer in de werking hunner geestelijke vermogens — vooral in die van het moreel bewustzijn — den storenden alcoholinvloed ondervinden, dat zij tot het plegen eener misdaad overgaan. Men verklaart dit op deze wijze:

„Le trait caractéristique" — aldus Dr. EMIL NILSSON, geciteerd in het Rapport van WIESELGREN aan het Internationaal Penitentiair Congres te Brussel [1]) — „le trait caractéristique de l'empoisonnement alcoolique consiste, comme on le sait, dans une paralysie de toute la vitalité, alliée à un certain penchant pour les manifestations désordonnées de vigueur et des emportements irraisonnés. La paralysie attaque le cerveau de bonne heure et, de préférence, déjà pendant les degrés les plus faibles de l'empoisonnement: elle s'en prend donc à l'organe qui a pour mission de régler notre activité morale, nos facultés de pensée, d'examen et de décision, nos faits et gestes, notre jugement, notre empire sur nous-mêmes et notre force de résistance vis-a-vis des impulsions et des penchants mauvais et criminels. *Bien avant que l'intoxiqué par l'alcool ait perdu l'usage de sa langue et que les signes extérieurs, plus grossiers, de l'ivresse se soient nettement manifestés, cette influence paralysante s'est déjà exercée sur le cerveau et sur le système nerveux. Déjà, par suite de l'intoxication, ce que nous pourrions appeler les „freins" les plus délicats du cerveau sont arrêtés et hors d'usage* [2]).

En WIESELGREN voegt hier het volgende aan toe, waar hij over veroordeelden spreekt, die weliswaar niet in den toestand van „dronkenschap" verkeerden, toen zij hun misdrijf pleegden, maar toch den verderfelijken invloed van den alcohol vermoedden, wijl ze dien van te voren gedronken hadden: „Ils avaient absorbé de l'alcool en très petite quantité, il est vrai; mais peut-être était-ce tout de même cela qui les avait influencés? Tant qu'on ne connaissait pas la propriété que possède l'alcool d'altérer le fonctionnement régulier des organes *déjà bien avant l'apparition de l'ivresse évidente*, on répondait sans doute négativement à cette ques-

[1]) Actes du Congrès, volume IV p. 168.

[2]) De cursiveering is van mij, evenals die in de beide volgende citaten.

tion: maintenant on ne le fait plus avec autant d'assurance".

Ook FOREL heeft de aandacht gevestigd op deze eigenschap van den alcohol om de psychische functies van het organisme te verstoren, reeds lang voordat de werking van den alcohol zich op ondubbelzinnige wijze naar buiten openbaart: „L'alcool peut, en effet, produire *une surexcitation cérébrale considérable sans que l'individu chancelle ni qu'il ait en rien l'aspect d'un homme ivre*. Souvent le parquet s'imagine qu'un accusé qui prétend avoir agi en état d'ivresse, cherche à se tirer d'affaire en alléguant faussement l'ivresse. Mais souvent ceux qu'on prend ainsi pour des „roublards", ont vraiment agi sous l'influence de l'alcool, *bien que les témoins n'aient pas constaté les symptômes extérieurs de l'ivresse"*.[1])

Het blijkt dus mogelijk te zijn, dat iemand tengevolge van alcoholgebruik een delict pleegt, zonder dat één der aanwezigen hem als „dronken" of met welke andere uitdrukking ook zou kunnen aanduiden, en zulks omdat de alcohol eerder de psychische functies verstoort dan de physische. Maar dan vloeit daaruit tevens voort, dat ook in die lichte graden van dronkenschap, welke velen in het dagelijksch leven aarzelen met den term „dronkenschap" te bestempelen, het plegen van een strafbaar feit als gevolg van het alcoholgebruik zeer goed mogelijk is.

Deze conclusie schijnt in strijd met hetgeen GROTJAHN zegt over het gemeengevaarlijk karakter van het beschonken individu. GROTJAHN [2]) toch meent, dat deze eerst in het tweede stadium der dronkenschap gevaarlijk begint te worden voor zijne omgeving: „Bald führt die Urteilsschwäche zusammen mit dem wachsenden Thatendrang zu unüberlegten, teils zwecklosen, teils gefährlichen Handlungen. Urteilstrübung und Drang seinen Willen unmittelbar in Thaten umzuset-

---

[1]) Compte-rendu du VIe congrès international contre l'abus des boissons alcooliques, Bruxelles 1897 p. 48.

[2]) l. c. p. 53, 54.

zen können sich so sehr steigern, dass der Berauschte *gemeingefährlich* zu werden beginnt. Ein Individuum im zweiten Stadium des Rausches bezeichnen wir als *betrunken*." Deze periode der acute alcoholvergiftiging acht hij daarom gekenmerkt „durch das *Schwinden des moralischen Urteils*." Volledigheidshalve citeer ik ook de woorden, waarmede GROTJAHN de beschrijving van het eerste stadium der dronkenschap besluit: „Die Person des im ersten Rauschstadium Befindlichen erscheint in der Regel noch sympathisch, da Selbstbeherrschung und Gefühl für äusseren Anstand nur gelockert, nicht geschwunden sind. Der gewöhnliche Sprachgebrauch bezeichnet ein Individuum im ersten Stadium des Rausches als *angetrunken* oder *angeheitert*." Misdadigheid tengevolge van eenmalig alcoholgebruik zou dus niet kunnen voorkomen, zoolang de beschonkene in het stadium verkeert, waarin men hem met het Nederlandsche woord „aangeschoten" zou bestempelen, wèl wanneer de werking van den alcohol zich zóó hevig uit, dat niemand zal aarzelen hem „dronken" te noemen.

Dit nu stemt niet overeen met de bovenstaande uitspraken van NILSSON, WIESELGREN en FOREL, doch ik meen, dat de oorzaak van dat verschil dáárin moet gezocht worden, dat GROTJAHN de vormen van het acuut alcoholisme beschrijft, zooals ze *doorgaans* voorkomen; hij vermeldt de meest typische uitingen en verschijnselen, op welker onderlinge verschillen de onderscheiding berust, die in het dagelijksch leven gemaakt wordt tusschen „dronkenschap" en de lichtere vormen van acute alcoholvergiftiging, welke men niet met die benaming pleegt aan te duiden; dit blijkt ook uit de omstandigheid, dat hij telkens de adjectieven (*angetrunken* en *angeheitert* tegenover *betrunken*) vermeldt, die men in het dagelijksch leven voor die verschillende vormen bezigt [1]).

---

[1]) Het zou verkeerd zijn te meenen, dat de verschillende graden van dronkenschap plotseling in elkander overgaan; deze overgang heeft ge-

Nu volgt uit het feit, dat wie door eenmalig drankgebruik misdadig wordt in den regel het eerste stadium der dronkenschap reeds overschreden heeft, niet, dat sommige individuen ook niet reeds eerder dan in het tweede stadium een zóódanige stoornis in het zedelijk bewustzijn ondervinden, dat zij overgaan tot het plegen van een strafbaar feit. Daarom meen ik, dat de door NILSSON c. s waargenomen bijzondere gevallen van misdadigheid, tengevolge van acuut alcoholisme, niet in strijd zijn met de bewering van GROTJAHN in algemeenen zin, dat de beschonkene pas in het tweede stadium der dronkenschap „gemeingefährlich zu werden beginnt." Eene andere vraag is het evenwel, of de bedoelde — voor alcohol hoogst gevoelige — individuen wel als psychisch volkomen normale menschen mogen worden beschouwd en of zich dus bij de misdadige werking van den alcohol niet bovendien een andere factor voegt, waardoor het plegen van 't misdrijf mede veroorzaakt wordt; dit punt wil ik echter hieronder bespreken.

Ik meen op grond van het bovenstaande thans wel te mogen aannemen, dat misdadigheid tengevolge van een lichten graad van acute alcoholvergiftiging, geenszins tot de onmogelijkheden behoort. En het zijn juist de symptomen dier lichte graden, die niet tot een ieder even duidelijk van „dronkenschap" getuigen en daarom de beantwoording der vraag, of van dezen toestand in een bepaald geval mag gesproken worden, zoo moeilijk maken.

Het komt mij onnoodig voor hier uit te weiden over de betrekkelijkheid van het begrip „dronkenschap" in het dagelijksch leven; er bestaat in het gewone spraakgebruik inderdaad verschil tusschen uitdrukkingen als „aangeschoten" en „dronken" en dikwijls gebeurt het, dat velen een persoon niet

---

leidelijk plaats, zoodat zelfs daar, waar in 't algemeen overeenstemming heerscht over het gebruik der adjectieven „angeheitert" en „betrunken" in bijzondere gevallen nog dikwijls verschil van meening kan bestaan, n.l. wanneer het een dier overgangsvormen betreft.

gaarne met het laatste adjectief zouden bestempelen, wiens toestand door anderen wel degelijk als „dronkenschap" gequalificeerd wordt. En hiermede dient rekening te worden gehouden bij het stellen van de vraag of iemand in den toestand van dronkenschap verkeerde op het oogenblik, waarop hij een delict pleegde.

Zooals bij de bespreking ad 1um bleek, kan het antwoord steunen hetzij op de verklaringen daaromtrent van de getuigen hetzij op die van den dader, waaruit dan degene, die ten slotte de vraag moet beantwoorden, zijne conclusie zal hebben te trekken. De verklaringen van den dader staan te zeer onder den invloed van zijn eigenbelang, dan dat hier de betrekkelijkheid van 't begrip van gewicht zou kunnen zijn voor hare meerdere of mindere juistheid. Anders is dit, wanneer de beslissing der vraag steunt op hetgeen de getuigen van het misdrijf meedeelen omtrent den toestand des daders op het bewuste moment. Hier zal nauwkeurig moeten worden nagegaan, of eene ontkennende beantwoording der vraag ook haren grond vindt in de subjectieve en niet zeer ruime opvatting van den ondervraagden persoon omtrent het begrip „dronkenschap".

Nu is het te vreezen, dat de nauwkeurigheid van dit onderzoek, waar het slechts de samenstelling eener statistiek geldt en aan den toestand van dronkenschap geene rechtsgevolgen zijn verbonden, dikwijls zal te wenschen overlaten. Zijn de verklaringen van meerdere getuigen tegenstrijdig, dan moet wel een onderzoek volgen naar de omstandigheden, die voor sommigen voldoende waren om van „dronkenschap" te spreken, voor anderen niet, doch dan zal de beslissing moeilijk zijn, omdat wie haar moet nemen in den regel geen getuige was van het misdrijf; ook *diens* beslissing hangt voor de bedoelde lichte graden geheel af van zijne persoonlijke opvatting.

Is de persoon, die de verklaringen der getuigen ontvangt, hare waarde beoordeelt en ten slotte de vraag beantwoordt, de

rechter, dan zal deze daarbij in den regel door eene bepaalde omschrijving van het begrip geleid worden, eene omschrijving, die ook doorgaans wel allen rechters van hetzelfde land tot richtsnoer zal strekken. Immers relatieve begrippen verkrijgen in de jurisprudentie langzamerhand eene zekere vastheid, zoodat in landen, waar onder bepaalde voorwaarden aan den toestand van dronkenschap rechtsgevolgen zijn verbonden, ook de omschrijving van *dat* begrip voor de rechtsprekende organen van hetzelfde gebied binnen vaste grenzen wordt bepaald; natuurlijk blijft er steeds nog ruimte over voor afwijkende individueele opvattingen, maar de invloed daarvan is veel minder groot dan in het dagelijksch leven. Om een enkel voorbeeld hiervan te geven: waar ons wetboek van strafrecht in art. 426 straf bedreigt tegen dengene, die „in staat van dronkenschap" zekere handelingen verricht en de Memorie van Toelichting ter omschrijving daarvan zegt: „Het is niet noodig, dat de staat van dronkenschap *kenlijk* was, mits hij slechts bewezen zij", daar is het duidelijk, niet alleen dat den rechter nog alle vrijheid is overgelaten ter beslissing van de vraag, welke feiten hij als voldoende voor het bewijs van den staat van dronkenschap meent te kunnen aannemen, maar ook dat door de jurisprudentie langzamerhand eene vrij groote vastheid ontstaat in het concludeeren tot de aanwezigheid van dronkenschap, zoodra het bestaan van enkele bepaalde feiten is aangetoond, eene vastheid, die in het dagelijksch leven ontbreekt of althans veel minder algemeen is. Ditzelfde is het geval in landen, waar vrijwillige doch niet opzettelijk veroorzaakte dronkenschap als verzachtende omstandigheid in aanmerking wordt genomen; ook dáár zal de jurisprudentie eene bepaalde omschrijving van 't begrip „dronkenschap" doen ontstaan en zal deze toestand aanwezig worden geacht, wanneer zekere omstandigheden het misdrijf vergezelden.

Doch in den regel zullen deze juridische begrenzingen

van het ruime begrip voor de statistiek van het misdrijf in dronkenschap te eng zijn, omdat de rechter slechts aan duidelijk waarneembare vormen van dronkenschap gevolgen van strafrechtelijken aard zal verbinden en niet aan die weinig sprekende en somtijds hoogst twijfelachtige gevallen, welke door velen niet als „dronkenschap" gequalificeerd en slechts na een nauwkeurig psychiatrisch onderzoek als zoodanig erkend worden.

Het is moeilijk *a priori* te zeggen, welke statistieken betreffende het misdrijf in dronkenschap, uit het thans besproken gezichtspunt beschouwd, het grootste vertrouwen verdienen; mij schijnt het evenwel toe, dat het in 't algemeen diegene zullen zijn, welker gegevens door den rechter verzameld worden in landen, waar dronkenschap eene verzachtende omstandigheid kan opleveren, omdat dáár het onderzoek naar het bestaan van den toestand op het oogenblik van 't delict het volledigst en objectiefst zal plaats hebben. In elk geval vloeit uit het bovenstaande de noodzakelijkheid voort om bij het samenstellen dier statistieken aan het begrip „dronkenschap" eene zoo ruim mogelijke beteekenis te hechten — in den zin namelijk van de wetenschappelijke definities — èn wegens de betrekkelijkheid van dat begrip in het dagelijksch leven (voor zoover althans de lichtere graden betreft) èn wegens de mogelijkheid, dat een delict gepleegd wordt tengevolge eener acute alcoholvergiftiging, waarvan de verschijnselen zóó weinig waarneembaar zijn, dat *niemand* bij oppervlakkige beschouwing van „dronkenschap" zou kunnen spreken.

Dat evenwel geenszins in alle gevallen, waarin het misdrijf blijkt te zijn gepleegd in dronkenschap (in den bovenbedoelden ruimen zin), tusschen dien toestand en dat feit *oorzakelijk* verband bestaat en dat ook volstrekt niet alle gevallen, waarin het delict inderdaad als het *gevolg* der dronkenschap moet worden beschouwd, op ééne lijn mogen gesteld worden, wil ik thans trachten aan te toonen.

Ad. 3um. In de Inleidende Beschouwingen wees ik reeds op de noodzakelijkheid om bij de bestudeering van het verband tusschen alcoholisme en criminaliteit steeds in het oog te houden, dat drankmisbruik even goed oorzaak als gevolg van misdadigheid kan zijn, terwijl eindelijk beide verschijnselen de gelijktijdig bestaande gevolgen kunnen zijn van dezelfde oorzaak: de anti-sociale neigingen van het individu, welke laatste betrekking DALHOFF in zijn Rapport aan het Int. Pen. Congres te Brussel zoo juist omschreef met deze woorden: „l'alcoolisme et la criminalité sont enfants de la même mère: nature indolente et légère, caractère faible qui se laisse attirer et influencer par toutes ses relations et tous les milieux où il se trouve, surtout les mauvais, et qui n'a pas la force nécessaire pour se relever" [1]).

Waar het hier nu geldt den invloed na te gaan, door het *acuut* alcoholisme op de criminaliteit uitgeoefend, kan deze onderscheiding evenmin verwaarloosd worden, doch kan de betrekking tusschen beide verschijnselen, welke hierin bestaat, dat de verdorvenheid des misdadigers — veroorzaakt of voltooid door het verblijf in de gevangenis en den omgang met andere misdadigers — zich in de toekomst o.a. in drankmisbruik openbaart, buiten beschouwing blijven. De onderscheiding tusschen oorzaak en nevenverschijnsel van criminaliteit behoudt daarentegen hare volle waarde en ik wil daarom trachten haar nader toe te lichten.

Wanneer wij als *oorzaak* mogen beschouwen „elken factor, die niet kan worden weggedacht zonder dat ook het resultaat, zooals het feitelijk voorkwam, zou moeten wegvallen" [2]), dan kan een misdrijf als door dronkenschap *veroorzaakt* worden beschouwd, wanneer met zekerheid kan gezegd worden, dat de dader het niet zoude hebben gepleegd, ware hij niet dronken geweest. Absolute zekerheid bestaat hiervan na-

---

[1]) Actes du Congrès IV, p. 42.
[2]) van Hamel, Inleiding p. 193.

tuurlijk nooit, maar in vele gevallen is de waarschijnlijkheid zóó groot, dat zij daarmede veilig mag worden gelijk gesteld. Een bepaald feit behoeft echter niet het gevolg van slechts ééne oorzaak te zijn en in den regel werken meerdere oorzaken daartoe samen: geen dezer factoren kan worden weggedacht, of ook het resultaat zou niet zijn ingetreden, zooals het voorkwam. Bij de beantwoording nu der vraag, wat van eenig feit als *de* oorzaak moet worden beschouwd, stuit men in den regel reeds dadelijk op deze moeilijkheid, welke er als vanzelf toe leidt hoofdoorzaken van bijkomende oorzaken te onderscheiden. Tegen deze onderscheiding bestaat inderdaad weinig bezwaar, omdat gewoonlijk een of meer oorzaken met zóó groote kracht hebben meegewerkt in de veroorzaking van het gevolg, dat het in den feitelijken toestand weinig verschil zou hebben teweeggebracht, wanneer de overige factoren zich niet hadden doen gelden. Maar dit neemt niet weg, dat de bepaling van de onderlinge verhouding dier hoofdoorzaken nog groote moeilijkheden kan opleveren.

Ik wil het bovenstaande met eenige voorbeelden toelichten. Wanneer iemand in dronkenschap verkeerend een ander, wien hij in gewone omstandigheden geene kwade gevoelens toedraagt of die hem zelfs geheel onbekend is, op straat tegenkomt en beleedigt of mishandelt, dan bestaat er wel zoo goed als absolute zekerheid (het geval eener reeds van te voren bestaande misdadige gezindheid buiten beschouwing latende), dat deze misdrijven niet zouden zijn gepleegd, wanneer de dader niet beschonken was geweest en dan zal zonder aarzelen dronkenschap als de oorzaak dier delicten worden aangewezen.

Wanneer nu evenwel het slachtoffer iemand is, tegen wien de dader reeds eenigen wrok koesterde of die hem iets toeriep, waardoor de beschonkene zich beleedigd achtte, dan wordt de zaak reeds iets moeilijker, maar toch zal in de meeste gevallen wel gezegd kunnen worden, dat de dader

in nuchteren toestand niet of niet aldus aan zijne gevoelens zou hebben lucht gegeven en dat de eenige verklaring zijner ernstige handeling moet gezocht worden in het feit, dat hij op dat oogenblik beschonken was.

Nu is het verder mogelijk, dat tusschen twee of meer personen eene woordenwisseling ontstaat en één hunner, in dronkenschap verkeerend, zijn tegenstander beleedigt of mishandelt. Eene woordenwisseling kan ook op zichzelf de oorzaak van dergelijke misdrijven zijn en het is volstrekt niet onmogelijk, dat de dader, ook al was hij niet dronken geweest, op deze wijze zou zijn opgetreden. De twist kan natuurlijk ook zelf een gevolg der dronkenschap zijn, maar dit behoeft geenszins: de beschonkene kan zich gemengd hebben in een reeds tusschen nuchtere lieden bestaanden woordenstrijd. Hoe dit ook zij, het zou in elk geval niet aangaan dit misdrijf zonder nauwkeurig onderzoek op rekening van den alcohol te stellen, alleen omdat de dader dronken was. „Soyons équitables et justes, même envers l'alcool." [1]) De vraag of hier de dronkenschap als oorzaak van het delict mag worden beschouwd kan slechts na nauwkeurig onderzoek van de omstandigheden, waaronder en van den persoon, door wien het gepleegd werd, worden beslist: de hatelijke woorden van het slachtoffer, het opvliegend karakter van den dader, bij voorbeeld, kunnen op zichzelf het plegen van het misdrijf zeer goed verklaren, dat waarschijnlijk ook gepleegd zou zijn, al had de dader geen druppel alcohol gebruikt. Hoe grooter het aantal factoren is, waarvan het misdrijf ook in nuchteren toestand het gevolg zou kunnen zijn, des te moeilijker wordt het onderzoek naar den invloed der dronkenschap, des te grooter wordt dus ook de kans, dat deze ten onrechte als de oorzaak van 't delict wordt beschouwd.

---

[1]) Masoin, Compte-rendu du VIième Congrès int. contre l'abus etc., IIième partie p. 43.

Beschouwde ik tot dusver slechts den invloed der dronkenschap als oorzaak van misdadigheid bij individuen, die geene of slechts zeer geringe afwijkingen van eene normale psychische gesteldheid vertoonen, thans wil ik eenige categorieën van personen bespreken, bij welke òf de dronkenschap voortspruit uit eene belangrijke psychische abnormaliteit òf het gebruik eener betrekkelijk geringe hoeveelheid alcohol tengevolge eener zoodanige geestelijke gesteldheid eene uitwerking heeft, in hevigheid niet evenredig aan de genoten hoeveelheid alcohol. Ongetwijfeld is de dronkenschap hier in verreweg de meeste gevallen *oorzaak* van het misdrijf, doch zij wordt in zóó hevige mate beheerscht of versterkt door de bestaande geestelijke minderwaardigheid, dat het zeer verkeerd zou zijn misdrijven van dezen aard op ééne lijn te stellen met de tot dusver behandelde; ze verdienen eene afzonderlijke bespreking.

Tot de personen, wier dronkenschap uit hunne psychisch abnormale gesteldheid voortspruit, reken ik de chronische en heriditaire alcoholisten, individuen, die òf tengevolge van herhaald alcoholmisbruik een onweerstaanbaren drang naar het gebruik van alcohol verworven hebben, òf reeds bij hunne geboorte tengevolge van het drankmisbruik hunner ascendenten de kiem daarvan in zich droegen.

De dronkenschap dezer individuen is niet gelijk te stellen met die van psychisch normale personen. NORMAN KERR, zeker een der meest bevoegde beoordeelaars van dezen ziektetoestand, zegt in zijn beroemd werk „Inebriety or Narcomania" (pag. 41): „The act of drunkenness is no more the disease of inebriety than is a violent deed the disease of insanity. There may be intoxication and there may be murder, without any apparent underlying disease. *But no inconsiderable proportion of drunken eccentricities and of fatal criminal assaults are the product of diseased states.* [1]) As there is a

[1]) De cursiveering is van mij.

morbid condition designated „insanity," so there is a morbid condition designated „inebriety."" En dan definieert hij „inebriety as a *constitutional disease of the nervous system, characterized by a very strong morbid impulse to, or crave for, intoxication.*" [1]) Is dus de onweerstaanbare drang naar het misbruik van alcoholische dranken een karaktertrek der ziekte, dan is ook, zooals NEUKAMP het uitdrukt „folgerichtig der *einzelne Trunkenheitsfall*, in welchem sich der Trunksüchtige jeweils vermöge seiner krankhaften Leidenschaft befindet, nichts weiter als eine *Erscheinungsform des Krankheitszustandes*". [2]) Maakt nu zoo iemand zich in dronkenschap schuldig aan het plegen van een strafbaar feit, dan is ongetwijfeld die dronkenschap *oorzaak* van 't delict; het zou (het bestaan eener misdadige gezindheid hier wederom uitgesloten achtend) niet gepleegd zijn, wanneer de dader geen alcohol had gebruikt. Doch de dronkenschap zelve wordt zóózeer beheerscht en in 't leven geroepen door den bestaanden ziektetoestand, dat het misdrijf niet op rekening van het acuut alcoholisme, de dronkenschap, mag gesteld worden, maar ook zelf als een gevolg van het chronisch of hereditair alcoholisme moet worden beschouwd.

Een ziekelijke behoefte tot het misbruik maken van alcoholische dranken is niet altijd het symptoom van chronisch of hereditair alcoholisme; zij kan ook onafhankelijk daarvan worden verworven en bijvoorbeeld het gevolg zijn van eene verwonding aan het hoofd, eene ziekte, slechte hygiënische toestanden, ellende enz. [3]) en dan ontaarden in chronisch alcoholisme. Pleegt een dergelijk individu een misdrijf in dronkenschap, vóórdat zijn toestand als chronisch alcoholisme kan beschouwd worden, dan kan het delict niet op

---

[1]) De cursiveering is van mij.

[2]) NEUKAMP, Sind gesetzliche Massnahmen gegen Trunksucht, Trunkenheit und Morphinismus erforderlich? in Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft 1892, p. 498.

[3]) NORMAN KERR, [redacted]. 157.

rekening van een der beide genoemde ziektetoestanden worden gesteld, doch het kan evenmin gelijkgesteld worden met het in dronkenschap door een psychisch normaal persoon gepleegd misdrijf, al is ook hier de dronkenschap *oorzaak.* Tot deze categorie van drankzuchtigen behooren o.a. de zoogenaamde *dipsomanen* of *kwartaal-zuipers*, wanneer hun ziektetoestand niet hereditair is. Aan de beschrijving, welke GROTJAHN van dezen ziektevorm geeft, ontleen ik het volgende: „In bestimmten Zeiträumen ergreift den unglücklichen Patienten, der in der Zwischenzeit ganz mässig oder enthaltsam sein kann, ein unwiderstehlicher Trieb alkoholische Getränke ohne Wahl in geradezu riesigen Mengen zu sich zu nehmen. Dem Stadium des unsinnigen Trinkens geht meist ein Stadium voraus, in dem der Kranke von Kopfschmerzen, gemütlicher Reizbarkeit, Beklemmungsgefühlen und lebhafter innerer Unruhe geplagt wird. Hat das Trinken einmal begonnen, so ist der Patient zu nichts anderem mehr zu gebrauchen. Kein Vorsatz, keine Rücksicht auf Familie oder Berufsstellung, vermag den Patienten zurückzuhalten, der Begierde zu widerstehen; jede Schranke, die ihm von den Angehörigen gezogen wird, weiss er zu durchbrechen. Dabei verträgt der Quartalssäufer die unglaublichen Quantitäten, die er vertilgt, relativ gut..... Aus dem Krankheitsbilde ergiebt sich, dass wir es hier nicht mit einer Trunksucht im gewöhnlichen Sinne zu thun haben, sondern mit einer Geisteskrankheit. Vielfach bestehen auch Beziehungen zwischen Dipsomanie und Epilepsie....." [1])

Ik noemde hierboven in de tweede plaats personen, die tengevolge eener psychische abnormaliteit eene bijzondere gevoeligheid voor alcohol vertoonen; zij worden wel niet gedreven tot het gebruik van alcohol, maar gaan zij eenmaal daartoe over dan is reeds eene zeer geringe hoeveelheid vol-

---

[1]) l. c. p. 150.

doende om de hevigste dronkenschaps-verschijnselen in 't leven te roepen.

„Allgemein bekannt," zegt OTTO LANG [1]), „ist, dasz schon kleine Dosen alkoholischer Getränke in *Psychopathen* einen Ausbruch ihrer Geisteskrankheit bewirken können. Es ist das eine Erfahrung, die namentlich Epileptiker oft machen. In diesem Zustand sind aber gerade die letzteren gefährlich und zur Verübung von Verbrechen geneigt".

Deze psychopathische gevoeligheid behoeft geenszins altijd van alcoholischen oorsprong te zijn; FOREL [2]) althans zegt, na de verschillende ziektetoestanden van den geest te hebben besproken, die het gevolg van alcoholmisbruik kunnen zijn: „Fast von ebenso groszer Tragweite ist die Thatsache, dasz die Psychopathen, die sogenannten nervösen Menschen, sowie die Geisteskranken, in der Regel den Alkohol sehr schlecht ertragen, *auch dann, wenn ihre Krankheit nicht den Alkoholismus zur Ursache hat* [3]). Erstens werden diese Leute sehr leicht Gewohnheitstrinker, ferner aber genügen bei ihnen oft sehr kleine Dosen Alkohol, um bedeutende Vergiftungserscheinungen hervorzurufen."

Aan GROTJAHN ontleen ik met betrekking tot dezen ziektevorm het volgende: „Um etwas ganz anderes als um das Trinken grosser Mengen Spirituosen infolge Geisteskrankheit handelt es sich bei den pathologischen Rauschzuständen, für die das Missverhältnis, das zwischen der Menge der einverleibten Getränke und der Wirkung auf die Grosshirnrinde besteht, charakteristisch ist. Der Alkohol wirkt hier nicht proportional seiner Quantität auf die Grosshirnrinde, sondern er wirkt nur auslösend auf eine psychopathische Spannung, die der betreffende Person konstitutionell eigen ist. Es handelt sich also hier um eine Art von vor-

---

[1]) Alkoholgenusz und Verbrechen, 1895, p. 27.
[2]) Alkohol und Geistesstörung, 1895, p. 15.
[3]) Ik cursiveer.

übergehenden Irrsein, zu dem der Alkohol nur die Veranlassung giebt . . . . Die Rauschzustände beginnen sehr bald nach dem Genuss einer relativ kleinen Menge Alkohol mit wachsender Angst, denen sich weiterhin Hallucinationen des Gesichtssinns und des Gehörs zugesellen". [1])

CORRE eindelijk zegt van de dronkenschap dezer psychopathen: „l'ivresse du prédisposé a des modalités d'expression très différentes de celles de l'ivresse vulgaire; la première est plus impulsive, plus fertile en écarts qui aboutissent au suicide ou au crime". [2])

Is het na de bovenstaande aanhalingen nog noodig te betoogen, dat van de misdrijven, in dronkenschap gepleegd door personen die tot deze categorie van psychopathen behooren, het alcoholgebruik wel *oorzaak* is, maar dat dit oorzakelijk verband toch onmogelijk gelijk te stellen is met dat, hetwelk bestaat tusschen de dronkenschap en het misdrijf van psychisch normale individuen? Het is waar, dat het misdrijf niet zou gepleegd zijn, wanneer de dader geen alcohol had gebruikt, maar evenzeer staat vast, dat hij na het gebruik eener zóó geringe hoeveelheid alcohol niet misdadig zou zijn geworden, wanneer zijn geestestoestand normaal was geweest.

Gevallen van dezen aard — die dus niet geacht kunnen worden eene uiting te zijn van „chronisch" of „hereditair" alcoholisme — behooren daarom tot eene afzonderlijke categorie van in dronkenschap gepleegde misdrijven. Onder deze rubriek zouden dan waarschijnlijk ook de meeste gevallen gerangschikt kunnen worden, waarin de dader van een strafbaar feit bij oppervlakkige beschouwing niet den indruk gaf „dronken" te zijn, terwijl het misdrijf toch inderdaad in dien toestand gepleegd werd, want ook dan is de gevoeligheid der geestelijke vermogens voor alcohol zóó

[1]) l. c. p. 152.
[2]) CORRE, Crime et Suicide, 1891 p. 170.

groot, dat zij wel als abnormaal mag beschouwd worden.

Het zal in de praktijk dikwijls zeer moeilijk wezen misdadigers van deze soort, gelijk ook de misdadige chronische en hereditaire alcoholisten, te onderscheiden van de normale individuen, die door alcoholmisbruik tot het plegen van een delict kwamen, doch dit is èn voor de strafrechtelijke behandeling van het in dronkenschap misdadig geworden individu èn voor de statistiek van het misdrijf in dronkenschap van het grootste gewicht.

Na hetgeen ik reeds met betrekking tot de misdrijven van moord en diefstal bij de bespreking der delicten, die in den toestand van dronkenschap het veelvuldigst gepleegd worden, hieromtrent heb gezegd, meen ik thans kort te kunnen zijn in de behandeling van het verband tusschen dronkenschap en criminaliteit, dáárin bestaande, dat het antisociaal karakter van het individu zoowel tot drankmisbruik als tot misdadigheid leidt.

Het geldt hier de onderscheiding tusschen misdrijven, gepleegd *in* dronkenschap, en die, gepleegd *in en tengevolge van* dronkenschap.

Terwijl die der laatste soort niet zouden zijn gepleegd, ware de dader op het oogenblik van het delict niet dronken geweest, is de dronkenschap daarentegen niet de *oorzaak*, doch slechts een aan de misdadigheid *gelijkwaardig verschijnsel* in de tot de eerste categorie behoorende gevallen: tusschen de beide verschijnselen bestaat slechts coördinatie, geen causaal verband.

Het zijn vooral de delicten, gepleegd door beroeps-misdadigers, die onder deze categorie vallen en daarvan inzonderheid de kleine diefstallen; deze lieden stelen wanneer zij er de mogelijkheid toe open zien en leven van de opbrengst van 't gestolene, waarvan zij een groot deel omzetten in alcoholische dranken [1]) Wanneer het nu blijkt, dat zulk een mis-

[1]) Lombroso (le Crime, p. 113) zegt: »On comptait à Londres, en

misdadiger dronken was, toen hij een diefstal pleegde, dan bestaat er zeer veel grond voor de veronderstelling, dat deze dronkenschap (die in den regel geen hoogen graad zal hebben bereikt) geheel toevallig samenviel met het oogenblik van 't misdrijf, dat eveneens zou gepleegd zijn, indien hij *niet* beschonken was geweest.

Tot deze categorie van gevallen behooren dan verder die, waarin de dader van een strafbaar feit zich met opzet bedrinkt, in de hoop, dat zijne dronkenschap hem bij de straftoemeting zal ten goede komen; dit zal vooral plaats hebben in die landen, welker strafwet vrijwillige doch niet opzettelijk veroorzaakte dronkenschap als verzachtende omstandigheid erkent. [1]) Slaagt de dader er in het opzet voor den rechter verborgen te houden, dan zal het misdrijf aan dronkenschap worden toegeschreven, terwijl veeleer de dronkenschap een gevolg van het misdadig voornemen zou kunnen genoemd worden. Het gebeurt dan ook volgens COLAJANNI niet zelden, dat een misdadiger zorg draagt, dat velen hem in een herberg hebben gezien vóórdat hij het delict pleegt en hij grondt deze mededeeling op de verklaringen van bekende advocaten, die — meent hij — dáárom van zooveel belang zijn, omdat een beklaagde zijn verdediger zelden voorliegt. [2])

Eindelijk meen ik, dat ook de meeste gevallen, waarin de dader zich zoogenaamd „moed indrinkt", onder deze categorie van in dronkenschap gepleegde delicten zullen vallen. Toch kan hier twijfel rijzen. Immers het is inderdaad mogelijk, dat de delinquent, de werking van den alcohol kennende, de laatste hinderpalen, die zijn moreel bewustzijn hem tot de uitvoering van een strafbaar feit in den

---

1880, 4,938 cabarets, où n'entraient absolument que les voleurs et les prostituées."

[1]) In het Duitsch heeft men hiervoor een korte en zeer juiste uitdrukking: „Sich mildernde Umstände antrinken."

[2]) l. c. p. 48.

weg legt, door alcoholgebruik uit den weg wil ruimen; de begeerte het misdrijf te plegen is sterk ontwikkeld, doch de gedachte aan de gevolgen ervan houdt hem terug; hij weet echter, dat dronkenschap hem onverschillig en moedig maakt, dat hij dan recht op zijn doel afgaat zonder zich te bekommeren om het ongeoorloofd of afkeurenswaardig karakter zijner daden, en in de verwachting dien invloed ook thans te ondergaan bedrinkt hij zich. Hij zal echter wel zorg dragen nog genoeg overleg en zekerheid van beweging over te houden om het delict te kunnen plegen. En nu is het zeker denkbaar, dat het delict niet gepleegd zou zijn, wanneer de dader geen alcohol had gebruikt; niettemin zou het m. i. onjuist zijn en eene overdreven voorstelling wekken van den invloed der dronkenschap op de criminaliteit, wanneer van dit misdrijf de dronkenschap als *oorzaak* werd beschouwd. Het misdadig plan brengt haar mede, doch dit is reeds in nuchteren toestand beraamd en wordt geheel beheerscht door het anti-sociaal motief van den dader. Dit motief is als oorzaak te beschouwen, de alcohol geeft slechts den doorslag om het feit te plegen. Het is bovendien zeer goed mogelijk, dat het delict tóch gepleegd zou zijn, zij het dan ook eenigen tijd later, wanneer de begeerte het te plegen zóó sterk was geworden, dat ze zich niet meer door overwegingen van ethischen aard liet beheerschen.

Het is natuurlijk volstrekt niet onmogelijk, dat iemand, wiens misdadige aanleg hem ook in gewone omstandigheden tot het plegen van een strafbaar feit zou brengen, dit in dronkenschap ook *uitsluitend tengevolge van* dien toestand begaat, want ook personen van niet-misdadige gezindheid kunnen in dronkenschap misdadig worden; het komt er dan slechts op aan te weten, of de persoon reeds van te voren een misdadig voornemen koesterde of niet. Dit onderzoek kan moeilijk zijn en wordt vooral door *deze* omstandigheid verzwaard, dat de dader er belang bij heeft, dronkenschap

als oorzaak van het delict voor te wenden. Maar dat het noodzakelijk is, wil men niet in vele gevallen de dronkenschap als oorzaak van misdadigheid beschouwen, waar deze inderdaad niets meer dan nevenverschijnsel is, meen ik hiermede te hebben aangetoond.

Hetgeen in deze paragraaf besproken werd kan thans in de volgende punten worden samengevat:

1°. De beslissing der vraag, of een misdrijf al dan niet door dronkenschap veroorzaakt werd, behoort te steunen op hetgeen dienaangaande blijkt bij de behandeling der zaak door den rechter.

2°. Bij het onderzoek naar den invloed der dronkenschap op de criminaliteit moet nauwkeurig onderscheiden worden tusschen *oorzakelijk* en *feitelijk* verband.

3°. Van de gevallen, waarin oorzakelijk verband werd aangetoond, moeten worden afgescheiden die, waarin de dronkenschap het symptoom was eener psychische abnormaliteit of de werking van den alcohol ten gevolge van het bestaan eener zoodanige abnormale gesteldheid heviger was dan zij bij een normaal individu zou geweest zijn.

§ 2. ENKELE HISTORISCHE BIJZONDERHEDEN BETREFFENDE DIT ONDERZOEK.

Slechts enkele der voornaamste feiten uit de geschiedenis van het onderzoek wil ik hier meedeelen; op volledigheid maakt dit overzicht geen aanspraak.

Het jaar 1873 moet beschouwd worden als dat, waarin voor het eerst een eenigszins nauwkeurig onderzoek volgens het directe criterium plaats had. Wel was men, nadat Magnus Torén den eersten stoot had gegeven, in verschillende landen van Europa en in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika met een algemeen onderzoek naar den invloed

van het alcoholisme op de criminaliteit begonnen, zoodat b.v. eene door het Engelsche parlement reeds in 1834 benoemde commissie tot de overtuiging kwam „dass die Zunahme und die Vermindering der Criminalität in einem directen Verhältniss zur Zu- und Abnahme des Consums der berauschenden Getränke stehe [1]), en in het volgende jaar de Belgische minister van Justitie er de aandacht op vestigde, dat in de lagere klassen der bevolking eene groote overeenstemming bestond tusschen de steeds toenemende onmatigheid en het aantal zware misdrijven tegen de persoon, — een meer nauwgezet onderzoek naar de rol, door de dronkenschap gespeeld bij het plegen van verschillende soorten van misdrijven, had evenwel voor het eerst plaats in het genoemde jaar. Dit onderzoek, ingesteld door Dr. A. Baer, geneesheer aan de groote strafgevangenis Plötzensee bij Berlijn, bij de zich aldaar bevindende misdadigers, zou in de toekomst ten voorbeeld strekken aan alle verdere onderzoekingen.

Zijne resultaten deelde Baer voor het eerst mede aan het in 1874 te Berlijn gehouden IVe congres van Duitsche gevangenisbeambten, waar tevens werd besloten een dergelijk onderzoek in te stellen in de overige gevangenissen van Duitschland Op deze wijze verkreeg Baer van 120 gevangenisbesturen gegevens zoowel met betrekking tot het aantal „gewoonte-drinkers" onder de gevangenen als tot het aantal hunner, die in dronkenschap hun strafbaar feit gepleegd hadden. Deze gegevens verwerkte hij tot eenige statistische tabellen — vooral met het doel om den overwegenden invloed van het alcoholisme op het plegen van sommige soorten van delicten duidelijk aan te toonen — welke hij publiceerde in zijn in het jaar 1878 verschenen standaardwerk „der Alcoholismus." In hetzelfde jaar werd te Parijs een „Congrès international pour l'étude des ques-

[1]) Baer, der Alcoholismus p. 339.

tions relatives à l'alcoolisme" gehouden, dat Baer de gelegenheid schonk op het belang van zijn onderzoek te wijzen en enkele der voornaamste resultaten daarvan mede te deelen. [1]) Naar aanleiding dezer voordracht sprak Dr. Lunier de wenschelijkheid uit, dat een dergelijk onderzoek ook bij de misdadigers in de gevangenissen van Frankrijk zou worden ingesteld; en schoon hij zelf meende: „dans nos maisons centrales, il serait impossible, actuellement, dans les neuf dixièmes des cas, d'avoir des renseignements sur l'influence de l'alcoolisme au point de vue de la criminalité", verklaarde hij niettemin dit onderzoek zelf te zullen instellen.

Het is mij niet bekend in hoeverre Lunier dit voornemen ten uitvoer heeft gebracht of welke moeilijkheden hem genoodzaakt hebben het op te geven, doch nergens heb ik eenige resultaten van zijn onderzoek ontmoet; ik meen daarom te mogen aannemen, dat deze niet bestaan, te meer daar de resultaten van Baer en andere onderzoekers herhaaldelijk worden geciteerd door de schrijvers over dit onderwerp.

Voor de verdere bestudeering van den invloed, door het alcoholisme op de criminaliteit uitgeoefend, leverde het onderzoek van Baer een vruchtbaren bodem, zoodat Dr. de Boeck op het VIe internationaal penitentiair congres te Brussel met recht kon verklaren: „Quoique datant de 25 ans, les recherches de Baer sont resteés la base de toutes nos connaissances sur les rapports entre l'alcoolisme et la criminalité." [2])

De groote internationale congressen, welker doel de bestrijding van het alcoholisme is, hebben zich van den aanvang af met den invloed van dat maatschappelijk verschijnsel op de criminaliteit bezig gehouden. In 1880 reeds werd naar

[1]) Comptes rendus du Congrès p. 169.
[2]) Actes du Congrès, volume I p. 408.

aanleiding eener voordracht van YVERNÈS, chef der afdeeling Statistiek aan het Fransche ministerie van Justitie, de wensch uitgesproken: „que les Gouvernements étudient les moyens de connaître dans quelles proportions l'alcoolisme intervient dans la détermination des cas de folie, de suicide, de morts accidentelles, de crimes ou délits. Il (nl. het congres) demande que, à cet effet, on relève, dans les documents officiels, les cas d'alcoolisme constaté soit chez les individus, soit chez leurs ascendants." [1]) Op het volgende congres, dat in 1882 te Londen zou worden gehouden, zou een formulier vastgesteld worden, noodig voor de verzameling der verlangde gegevens; dit congres had echter niet plaats en een dergelijk internationaal formulier bestaat nog steeds niet. Wel werd op het in 1893 te 's-Gravenhage gehouden „4me Congrès international contre l'abus des boissons alcooliques" het belang van internationale gegevens „as to the total production and consumption of intoxicating liquors, ... extent of crime and sickness, etc., caused by alcoholic liquors and the social causes and effects of intemperance" [2]) besproken en besloten aan de te Chicago in datzelfde jaar te houden vergadering van het Internationaal Statistisch Instituut de vraag in overweging te geven, in hoeverre het mogelijk was gegevens daaromtrent te verzamelen, doch te Chicago werd deze vraag niet behandeld. Men kwam op de zaak terug, toen het 5de Congres in 1896 te Bazel bijeen was, waar de directeur van het Zwitsersche alcoholmonopolie MILLIET verklaarde als rapporteur op de te Bern te houden vergadering van het Instituut te zullen voorstellen voorloopig slechts omtrent den omvang van het alcoholgebruik de noodige gegevens te verzamelen en de gevolgen daarvan nog buiten beschouwing te laten.

---

[1]) Comptes rendus du Congrès, p. 147.
[2]) Compte-rendu du Congrès, p. 126.

Ook andere congressen en genootschappen wijdden hunne aandacht aan den invloed der dronkenschap op de criminaliteit. Als zoodanig noem ik in de eerste plaats de „Schweizerische Gesellschaft für Straf-und Gefängniswesen," op wier initiatief het Zwitsersch Statistisch Bureau in 1892 een onderzoek instelde naar de oorzaken der criminaliteit, implicite dus ook naar den invloed van het alcoholisme als onmiddellijke of medewerkende oorzaak bij het plegen van misdrijven. Deze enquête werd door velen, o.a. door MARTHALER op het V^de^ „International Kongress zur Bekämpfung des Missbrauchs geistiger Getränke" (Bazel 1895) en door MASOIN op het Brusselsche Int. Pen. Congres, als de meest volledige en nauwkeurige geroemd. Ook op hare vergadering te Lugano in 1899 behandelde de genoemde vereeniging de quaestie naar aanleiding der rapporten van SCHAFFROTH en ROEHRICH. Vervolgens het zesde Int. Pen. Congres (Brussel 1900), waarvoor o.a. de beide volgende vragen aan de orde waren gesteld:

„Quelle est, dans les divers pays, l'influence reconnue de l'alcoolisme sur la criminalité?

„A quels moyens spéciaux y a-t-il lieu de recourir, a l'égard des condamnés en général, pour combattre l'alcoolisme?"

Hierop verscheen een negental rapporten van BAKER, DALHOFF, FEKETE, GARNIER, MALGAT, MARAMBAT, SCHAFFROTH, SULLIVAN en WIESELGREN, die uit hoofde hunner betrekking hetzij als bestuurder of geneesheer eener gevangenis hetzij als inspecteur van het gevangeniswezen hetzij eindelijk als aalmoezenier in het bijzonder de gelegenheid hadden een zoo nauwkeurig mogelijk onderzoek in te stellen naar de oorzaken der misdadigheid en de antecedenten en familieomstandigheden der gevangenen. De discussies, op dit congres gevoerd naar aanleiding van de eerste der beide vragen, wil ik hier eenigszins uitvoerig mededeelen en daaraan eenige opmerkingen toevoegen, voor zoover ze na-

melijk betrekking hebben op de reeds besproken moeilijkheden. [1])

De roode draad, die door het geheele debat loopt, is de erkenning der noodzakelijkheid om in elk geval van misdadigheid, waarbij alcoholinvloed te bespeuren is, met groote nauwkeurigheid te onderzoeken welke rol daarbij door den alcohol werd gespeeld. De co-rapporteur prof. MASOIN besprak — na te hebben medegedeeld tot welke resultaten de onderzoekingen der rapporteurs hadden geleid — reeds dadelijk de betrekkelijk geringe waarde dezer cijfers voor de beantwoording der gestelde vraag. „Il faut bien l'avouer: tous ces chiffres et leurs pareils ne renseignent qu'une seule circonstance dans la genèse des infractions; or il est rare que cette circonstance soit absolument isolée; ce ne serait que le cas, presque théorique, où un homme pur de tout antécédent héréditaire, de toute dégénérescence physique ou mentale, bref, absolument vierge de toute propension au crime, s'y laisserait conduire par l'ivresse *seule* ou l'inognerie *seule*. Dans la réalité des choses, diverses influences se combinent pour engendrer l'infraction..... N'oublions donc jamais que si l'alcool est par lui-même un fécond générateur de crimes, le plus souvent on verra s'accoupler avec lui pour engendrer le crime — comme un monstre — des influences multiples, peut-être masquées, qui préparent ou achèvent l'impulsion funeste de l'alcool; telles l'éducation avec ses divers facteurs, les conditions de vie, le „milieu de culture" a-t-on dit avec pittoresque; telles encore les dispositions originaires qui font le criminel-né et l' idiot, divers états morbides, comme l'épilepsie, et, d'une manière géné-

[1]) De discussies, over deze beide vragen, zoowel in de sectie-vergadering als op de algemeene vergadering van 't congres gevoerd, vindt men afgedrukt in volume I der Actes, p. 383—438, terwijl Mr. J. SIMON VAN DER AA in zijn opstel „Mededeelingen van het zesde internationale penitentiaire congres," voorkomende in het Tijdschrift van Strafrecht, deel XIII, het voornaamste daarvan mededeelt.

rale, dans son sens le plus large et avec toutes ses modalités, le facteur puissant et redoutable entre tous qui domine la pathologie mentale et nerveuse qui domine le monde entier, l'influence héréditaire.

Pour toutes ces raisons et pour d'autres encore (le doute qui s'attache aux récits du condamné comme aux affirmations de la police, etc.), il est impossible de faire des statistiques irréprochables et décisives. Toutefois, les chiffres s'approcheront de la vérité si l'on prend soin d' *individualiser* chaque cas; sans doute, à ce système, le travail sera vraiment énorme, mais la récolte sera bien meilleure" (p. 390, 391).

Daarom stelde MASOIN voor, de eerste vraag te beantwoorden met de volgende conclusie:

„Dans les recherches statistiques concernant l'alcoolisme et la criminalité, il faut *individualiser* chaque cas et tenir compte de la participation de causes autres que l'influence alcoolique. [1])

Ter algemeene vergadering verdedigde hij als rapporteur deze conclusie aldus: „les statistiques ne sont pas suffisamment complètes. On se borne, pour les établir, à constater si l'individu, au moment où il a commis le délit, était en état d'ivresse ou si c'est un individu qui a l'habitude de se livrer à la boisson. Mais il faut tenir compte aussi d'autres éléments, tels que la dégénérescence héréditaire" (pag. 435); en — naar aanleiding eener opmerking van MAUS, die zich onvoldaan toonde over dit antwoord en daarin een bewijs van onvermogen zag om eene juiste aanwijzing te geven omtrent den invloed van het alcoholisme op de criminaliteit —: „il est des influences multiples qui n'ont pas toujours été prises en considération; ainsi, le dégénéré qui ferait usage de boissons alcooliques n'est pas exclusivement poussé au

[1]) Zie ook de conclusies van MASOIN op het VIe „Congrès international contre l'abus etc." Brussel 1897. Compte-rendu, 2ième partie p. 46.

crime par l'alcool. L'observateur doit tenir compte des deux éléments. Quant à chiffrer la proportion respective de leur influence, c'est impossible. L'alcoolisme se combine ainsi avec une infinité d'éléments; mais il est impossible de préciser tout cela. Il suffit de dire qu'on doit individualiser chaque cas" (pag. 437).

De ontevredenheid van MAUS over de beantwoording der vraag komt mij voor volkomen gegrond te zijn; inderdaad is zij geene aanwijzing betreffende den omvang, dien het alcoholisme op de criminaliteit oefent, zij geeft niets meer dan een zeer algemeenen wenk, om bij de samenstelling der statistieken nauwkeurig met alle factoren van een delict rekening te houden; strikt genomen mag dan ook niet van eene „beantwoording" der vraag gesproken worden. Maar de onvoldoendheid van het antwoord kan niet aan de rapporteurs geweten worden, hare oorzaak ligt in de onvolmaaktheid der statistische onderzoekingsmethode in 't algemeen en in het gemis aan overeenstemming tusschen de wijzen, waarop verschillende onderzoekers te werk gaan om den invloed van 't alcoholisme op de criminaliteit aan te toonen. Daarom kon prof. THIRY terecht aan MAUS tegenwerpen: „Il est impossible de répondre d'une façon précise à la première partie de la question Des statistiques nombreuses ont été faites; mais elles diffèrent de pays à pays et de prison à prison; comment aboutir à une moyenne unique et générale pour déterminer l'influence de l'alcool sur la criminalité?" (pag. 438).

Het bovenstaande, gesproken met betrekking tot den invloed van het alcoholisme in 't algemeen, geldt natuurlijk ook ten opzichte van dien, welke door de dronkenschap op de criminaliteit wordt geoefend. Ook dan is — gelijk ik reeds aantoonde — individualiseering bij het onderzoek hoofdvereischte. M. i. ten onrechte verzuimde de co-rapporteur de aandacht te vestigen op de noodzakelijkheid om oorzakelijk verband te onderscheiden van feitelijk verband,

niettegenstaande twee der rapporteurs, Dalhoff en Sullivan, daarop in hun rapport hadden gewezen. Masoin ging blijkbaar uit van de veronderstelling, òf dat in alle gevallen van misdadigheid, terwijl de dader in dronkenschap verkeerde, deze toestand als *oorzaak*, zij het dan ook niet als eenige of hoofdoorzaak, mag worden beschouwd, òf dat aan de nauwkeurigheid der bestaande statistieken althans door *deze* moeilijkheid geen afbreuk wordt gedaan. Immers hij meent, dat de cijfers ons slechts over „une seule circonstance *dans la genèse* des infractions" [1]) inlichten, terwijl hij vervolgens spreekt van eene menigte invloeden, „qui *préparent ou achèvent* l'impulsion funeste de l'alcool" [2]) Invloeden, die onafhankelijk van den alcohol werken, zijn in die uitdrukking niet begrepen. Ging Masoin werkelijk van eene der beide genoemde veronderstellingen uit, dan maakte hij zich m. i. aan eene onjuistheid schuldig; erkent hij daarentegen het bestaan der bedoelde groep van gevallen, dan had hij daarop volledigheidshalve moeten wijzen, waar zijne beschouwing over den invloed van het alcoholisme op de criminaliteit overging in eene opsomming van de moeilijkheden, welke aan het verkrijgen van juiste statistische gegevens verbonden zijn.

Op de door Wieselgren omschreven gevallen, waarin de delinquent tengevolge van eenmalig alcoholgebruik misdadig wordt, doch door niemand als „dronken" wordt beschouwd, werd nog eens de aandacht gevestigd door Dr. De Boeck, wiens woorden ik hier — mede tot staving mijner bewering betreffende het relatieve van 't begrip „dronkenschap" — citeer: „Comment, enfin, mesurer l'influence de l'alcool chez ces individus que l'alcool étourdit sans les rendre ivres! Comment ne pas les omettre dans la mesure des rapports de l'alcoolisme avec la criminalité" (pag. 420)

---

[1]) De cursiveering is van mij.
[2]) De cursiveering is van mij.

Wat betreft het tijdstip, waarop de voor het samenstellen der statistieken benoodigde gegevens bij voorkeur moeten verzameld worden, zoo komt mij de meening van MASOIN „que c'est dans les prisons qu'on peut le mieux élucider la question de l'alcoolisme comme facteur de la criminalité" (pag. 424) — althans voor zoover betreft den invloed der dronkenschap, — als onjuist voor; om reeds vermelde redenen acht ik de gegevens, door den rechter verzameld, meer betrouwbaar.

Ten slotte wil ik nog melding maken van het voorstel, aan het einde der algemeene beraadslagingen over de conclusies ingediend, strekkende om de vraag van den invloed van 't alcoholisme op de criminaliteit wederom op het programma van het volgende congres te plaatsen, welk voorstel aan de „Commission pénitentiaire internationale" ter overweging werd opgedragen. De mogelijkheid bestaat alzoo, dat de quaestie in 1905 te Buda-Pest weder ter sprake zal komen.

Tot zoover over het niet-officieele onderzoek. Thans rijst de vraag: in hoeverre geven de officieele statistieken der verschillende staten inlichtingen omtrent den invloed der dronkenschap op de criminaliteit? Terwijl de gerechtelijke en gevangenis-statistieken van sommige landen wél vermelden hoevelen onder de misdadigers de gewoonte hadden misbruik te maken van sterken drank, vóórdat zij hun delict pleegden, zwijgen de meeste harer nog over den invloed, dien de dronkenschap als onmiddellijke factor van misdadigheid op den omvang der criminaliteit oefent. De officieele bronnen dienaangaande bepalen zich, voor zoover mij bekend, tot de volgende:

De Fransche statistieken betreffende de veroordeelingen wegens openbare dronkenschap, strafbaar gesteld bij de wet van 1873, bevatten wel eene opgave van het aantal dier veroordeelingen, uitgesproken wegens openbare dronkenschap, vergezeld van een in dien toestand gepleegd „délit," doch niet van het totaal aantal in dronkenschap gepleegde

strafbare feiten. Ook bestaan sinds 1826 opgaven omtrent het aantal zware misdrijven (moord, doodslag, vergiftiging, brandstichting enz.), waarvan als motief werden opgegeven „querelles de cabaret et de jeu," doch de vermelding van dit motief kan niet gelden als bewijs van het oorzakelijk verband tusschen de dronkenschap en het delict Ten onrechte bespreekt COLAJANNI de hierop betrekking hebbende cijfers bij zijne behandeling van het onderzoek volgens het *directe* criterium.

In Zweden werden reeds in het midden der 19de eeuw enkele gegevens verzameld met betrekking tot den invloed der dronkenschap op de frequentie van sommige delicten; sinds 1887 geeft de gevangenis-statistiek eene opgave van 't aantal misdadigers, die hun feit in dronkenschap pleegden. In Denemarken werd in 1882 door 't Statistisch Bureau een rapport aan den minister van Financiën uitgebracht over „de dronkenschap in Denemarken"; hierin worden slechts enkele gegevens vermeld over den invloed op de criminaliteit. Overigens geeft de Deensche statistiek sinds 1891 van hen, die voor de eerste maal in de gevangenis komen, wél het aantal gewoonte-drinkers, maar niet dat van hen, die in dronkenschap een delict pleegden.

Eene Belgische officieele statistiek bestaat met betrekking tot hen, die tot gevangenisstraf van meer dan 5 jaar —, tot levenslangen dwangarbeid — of ter dood veroordeeld werden, sinds 1872, voor de overige gevangenen sinds 1876. Ook sommige Duitsche staten nemen gegevens betreffende het aantal in dronkenschap gepleegde misdrijven in hunne statistiek op.

De gerechtelijke statistiek van Italië geeft alleen 't aantal door de Hoven van Assises berechte misdrijven tegen de persoon, die het gevolg van alcoholmisbruik zijn; voor 't overige geldt wat ROCHAT op 't VIIe congrès int. contre l'abus etc. zeide: „la statistique du rapport de l'abus des boissons avec la criminalité en Italie est encore à faire."

De gerechtelijke statistiek van Nederland zal eerlang gegevens bevatten omtrent den invloed van het alcoholisme op de criminaliteit. „Immers eenigen tijd geleden," aldus Mr. D. R. B. BARON VAN LYNDEN in een opstel over „Criminaliteit en alcoholisme," (opgenomen in deel III van „De Wegwijzer, Maandschrift voor geheelonthouding") „is van het Ministerie van Justitie uitgegaan een aanschrijving aan de ambtenaren van het Openbaar Ministerie, om op de telkaarten, welke omtrent iederen persoon, die terechtstaat, worden afgegeven, de volgende vragen te beantwoorden: 1°. Maakt de verdachte [1]) misbruik van sterken drank? 2°. Is zulks voor hem als het ware een gewoonte? 3°. Is het strafbare feit, waarvan hij verdacht wordt, [2]) begaan onder den invloed van misbruik van sterken drank?"

Onder de derde groep van gevallen behooren de misdrijven tengevolge van dronkenschap gepleegd, maar dan ook alle zonder onderscheid, waarbij maar eenigszins van directen alcohol-invloed kan sprake zijn; een nauwkeurig onderzoek naar het mogelijk bestaan eener geestelijke minderwaardigheid, die hetzij den delinquent tot drankmisbruik drijft, hetzij de oorzaak van zeer hevige gevolgen van het gebruik eener betrekkelijk geringe hoeveelheid alcohol is, wordt dus niet vereischt. Dat dit tot eene overdreven voorstelling betreffende den invloed der dronkenschap op de criminaliteit *kan* leiden, behoef ik thans niet meer uiteen te zetten; of dit in werkelijkheid ook *zal* gebeuren en zoo ja, in welke mate daarmede dan dient te worden rekening gehouden, hangt geheel af van de beteekenis, die de ambtenaren van het O. M. aan de uitdrukking „onder den invloed van mis-

---

1) M.i. moet hier staan: »de veroordeelde of van rechtsvervolging ontslagene.«

2) M.i. moet hier staan: „veroordeeld is of te dier zake van rechtsvervolging is ontslagen." De laatste bijvoeging (gelijk in noot 1) met het oog op de mogelijkheid, dat de dader wegens de storing in zijn bewustzijn niet strafbaar wordt geacht.

bruik van sterken drank" willen hechten en aan de inmenging in het strafproces, die de rechterlijke macht aan den psychiater wil veroorloven. Ik acht het overigens zeer juist, dat hier niet van „dronkenschap" wordt gesproken en dat de beantwoording der vraag aan het O. M. is opgedragen, dat daartoe, voor zoover althans de dronkenschap betreft, m.i. het best in staat is. Te betreuren is het ten slotte, dat slechts van „sterken drank" gesproken wordt en alzoo andere alcoholica als bier en wijn blijkbaar niet in aanmerking komen; dit zal een meestal onnoodig en somtijds onmogelijk onderzoek naar den aard der gebruikte alcoholische dranken noodzakelijk maken. Wanneer een onderzoek moet worden ingesteld naar den invloed van het misbruik van alcohol op de criminaliteit, dan doet het niets ter zake in welken vorm die alcohol is genuttigd.

Resultaten van het onderzoek naar den invloed van 't alcoholisme op de criminaliteit in Nederland zijn nog niet openbaar gemaakt; de betreffende vragen zijn niet algemeen juist opgevat, zoodat met de publicatie der antwoorden nog een jaar moet worden gewacht.

§ 3. RESULTATEN VAN DIT ONDERZOEK

In deze paragraaf wil ik enkele der meest belangrijke statistische tabellen betreffende het onderzoek volgens het directe criterium mededeelen en daaraan eenige opmerkingen vastknoopen. [1])

[1]) Wordt daarbij nu en dan melding gemaakt van den invloed, door het chronisch alcoholisme (chronische alcoholisten, gewoontedrinkers) uitgeoefend, dan geschiedt dit slechts om dien der dronkenschap des te duidelijker in het licht te stellen, niet om daaraan eene afzonderlijke bespreking te wijden. Er bestaan inderdaad — en dit geldt in het bijzonder met betrekking tot den aard der misdrijven — enkele verschilpunten in de werking van elk dezer beide vormen van het alcoholisme op het gebied der criminaliteit, waarvan de vermelding het eigenaardig karakter van den invloed der dronkenschap des te meer op den voorgrond doet treden.

Wegens het ontbreken van enkele min of meer algemeen geldende en scherp omlijnde systemen voor het onderzoek in elk concreet geval, waarvan eene zeer uiteenloopende samenstelling der verschillende tabellen het gevolg is, zoo ook wegens de zeer verschillende intensiteit van het alcoholisme en van de overige factoren der criminaliteit in onderscheidene landen, schijnt mij de mededeeling der resultaten van het rechtstreeksche onderzoek naar geographische volgorde de meest gewenschte, zoo niet de eenig mogelijke. Daarbij zal evenwel de noodige aandacht moeten worden geschonken aan de methode van onderzoek, die bij de samenstelling van iedere tabel werd toegepast, ten einde een oordeel te kunnen uitspreken over de mate van vertrouwen, welke zij verdient.

DUITSCHLAND.

De statistieken van Baer, samengesteld in het jaar 1877 uit de gegevens van 120 tuchthuizen, gevangenissen en verbeterhuizen in geheel Duitschland, loopen over het groote aantal van 32,837 personen, waarvan 30,041 mannen en 2,796 vrouwen. Hieronder bevonden zich 7,269 gelegenheidsdrinkers of 22,1 %, en wel van de mannen 7,071 of 23,5 % en van de vrouwen 198 of slechts 7,1 %.

Baer vermeldt te dezer plaatse (Der Alcoholismus, p. 348; Die Trunksucht, p. 44) niet, wat hij onder het woord „Gelegenheitstrinker" verstaat, doch elders in zijn eerstgenoemd werk (p. 271) zegt hij van hen: „Gefangenen, die von sich selbst angeben, zur Zeit, als sie das Verbrechen begangen, angetrunken (gelegentlich) . . . . gewesen zu sein." Te ruim is dan ook de definitie van Lang, waar deze — naar aanleiding van Baer's tabellen — onder gelegenheids-drinkers verklaart te verstaan: „Leute, die sich nur bei Gelegenheiten — am Zahltag, an der Kindstaufe, nach einem gelungenen

Konkurs u. s. w. — betrinken" [1]); volgens deze definitie zou het niet noodig zijn, dat de delinquent ook op het oogenblik zelf van 't delict dronken was, om onder de rubriek „Gelegenheitstrinker" te worden gebracht, doch BAER heeft het niet aldus bedoeld. Het dient verder te worden opgemerkt, dat de gegevens berusten op de verklaringen der gevangenen zelf.

Om met juistheid den invloed te kunnen bepalen, die volgens deze statistiek door de dronkenschap op de criminaliteit wordt geoefend, meen ik van het totaal aantal te moeten aftrekken dat van hen, die in de verbeterhuizen zijn opgenomen. Deze lieden, meerendeels landloopers en bedelaars, zijn geen eigenlijke misdadigers; wel zijn velen hunner chronische alcoholisten, doch in den regel kan niet gezegd worden, dat zij hun strafbaar feit in en tengevolge van dronkenschap hebben gepleegd. Van de overblijvende 27,598 mannelijke misdadigers waren dan 25,6 %, van de 2339 vrouwelijke 8 %, totaal 24 %, gelegenheidsdrinkers. Dit laatste cijfer stelt dus den invloed voor van de dronkenschap op de criminaliteit in het algemeen. Het springt terstond in het oog, hoeveel grooter die invloed is op de mannelijke criminaliteit dan op die der vrouwen, doch dit is geenszins te verwonderen, daar over 't algemeen de mannen ook veel meer drinken dan de vrouwen.

Van de 27,598 mannelijke gevangenen bevonden zich 19,531 in de tuchthuizen, 8067 in de gevangenissen; daarvan waren gelegenheidsdrinkers: resp. 4606 of 23,6 % en 2465 of 30,5 %. Terwijl met betrekking tot de gewoontedrinkers het omgekeerde het geval is, blijkt uit deze cijfers, dat in verhouding de in dronkenschap misdadig geworden individuen meer in de gevangenis komen dan in het tuchthuis. De reden hiervan is m. i. in de omstandigheid gelegen, dat wederspannigheid en huisvredebreuk, misdrijven,

---

[1]) Alkoholgenusz und Verbrechen, 1895, p. 13.

die juist in dronkenschap zoo dikwijls gepleegd worden, met de lichtere gevangenisstraf bedreigd worden, in tegenstelling met delicten als doodslag en moord, die minder veelvuldig voorkomen als gevolg van dronkenschap.

Ten einde den invloed der dronkenschap op de frequentie der verschillende misdrijven te kunnen nagaan, ontleen ik aan Baer de noodige gegevens om de volgende tabel te kunnen samenstellen.

SOORT VAN HET MISDRIJF:	TOTAAL AANTAL GEVANGENEN.	GELEGENHEIDS-DRINKERS.	%
Moord	514	139	27.0
Doodslag	348	129	37.0
Poging tot doodslag	252	78	30.9
Roof (tuchthuis en gevangenis)	946	369	39.0
Diefstal (tuchthuis)	10.033	2.513	25.0
" (gevangenis)	3.282	666	20.3
Mishandeling (tuchthuis)	773	418	54.0
" (gevangenis),	1.130	518	45.8
Brandstichting (tuchth. en gevangenis)	827	189	22.9
Meineed	590	82	13.9
Misdrijven tegen de zeden (tuchth. en gev.)	1.154	465	40.3
Wederspannigheid	652	445	68.2
Huisvredebreuk	411	210	53.5
Bedrog, valschheid, verduistering	786	111	14.1

Duidelijk blijkt uit deze cijfers het naar verhouding groot aantal misdrijven tegen de persoon en tegen de openbare orde — meineed uitgezonderd, zooals te verwachten was —, dat in dronkenschap gepleegd wordt, gelijk ook het betrekkelijk gering aantal vermogens-delicten, waarvan de daders op het oogenblik van 't misdrijf in dien toestand verkeerden; dat moord onder de misdrijven tegen de persoon de laagste plaats inneemt, is m.i. na hetgeen ik reeds vroeger met betrekking tot dit delict zeide, zeer verklaarbaar.

Wat nu betreft de betrouwbaarheid der gevonden cijfers, voor zoover ze den *invloed* der dronkenschap op de crimi-

naliteit moeten uitdrukken, zoo valt daarover weinig te zeggen, omdat het systeem van onderzoek niet volkomen bekend is. Slechts dient hierop wel de aandacht te worden gevestigd, dat de cijfers niets anders vermelden dan het aantal der gevangenen, die van zichzelf verklaarden op het oogenblik van 't delict „dronken" te zijn geweest; dat zulks nog volstrekt niet beteekent, dat de dronkenschap ook *oorzaak* van het delict was, is duidelijk. Dit is eene omstandigheid, waarmede bij de beschouwing van vele statistieken moet worden rekening gehouden: de cijfers zijn hoogstwaarschijnlijk te hoog. Verder mag niet vergeten worden, dat de gegevens verstrekt werden door een groot aantal gevangenisdirecteuren, die dikwijls weer de hulp hunner ondergeschikten zullen hebben ingeroepen, zoodat bij eene nadere ondervraging van den gevangene over de aanwezigheid van den toestand van „dronkenschap" de subjectieve opvatting van dat begrip, door den beambte gehuldigd, bij de beslissing der vraag den doorslag gaf, en deze onnauwkeurigheid werd bij dit onderzoek niet éénmaal, doch zeer vele malen begaan. [1]) Het is om deze laatste reden van belang de cijfers mede te deelen, die BAER zelf voor de gevangenen in Plötzensee vond.

SOORT VAN HET MISDRIJF:	TOTAAL AANTAL GEVANGENEN.	GELEGENHEIDSDRINKERS.	°/o
Mishandeling	351	180	51.3
Wederspannigheid	429	300	70.1
Huisvredebreuk	217	120	55.2
Vernieling	78	43	55.1
Misdrijven tegen de zeden	44	29	66.0
Diefstal	1.467	243	16.5
Verduistering	260	49	18.8

[1]) ASCHAFFENBURG in Zeitschrift f. d. ges. Strafr. w. sch., Bd. XX, p. 84.

Het cijfer voor verduistering buiten beschouwing gelaten, omdat in de vorige tabel onder die rubriek ook andere misdrijven vermeld staan, geven BAER's cijfers voor alle misdrijven, uitgezonderd diefstal, een hooger percentage dan die der eerste statistiek; dat ook vernieling hier met een hoog cijfer figureert, is niet te verwonderen. Dit hooger percentage kan het gevolg zijn van twee oorzaken: vooreerst is het mogelijk, dat BAER's opvatting van „dronkenschap" ruimer was dan die der overige gevangenisbeambten in 't algemeen; in de tweede plaats zal zich hier ook den invloed der groote stad doen gevoelen, vanwaar de in Plötzensee opgenomen gevangenen voornamelijk afkomstig zijn: de beschonkene komt er meer dan in de kleinere steden en op het land in aanraking met zijne medemenschen en met de overheid; de ellende is er grooter, waardoor de frequentie der vermogensdelicten, vooral diefstal, meer dan elders door *die* oorzaak beheerscht wordt.

Belangrijk is de statistiek van v. KOBLINSKI [1]) betreffende het aantal misdrijven, die al of niet onder den invloed van alcoholgebruik gepleegd werden op de verschillende dagen der week.

De dag van het misdrijf is een belangrijk indirect criterium voor het onderzoek naar den invloed der dronkenschap op de criminaliteit. Men gaat daarbij uit van deze redeneering: wanneer er inderdaad verband bestaat tusschen den omvang der dronkenschap als sociaal verschijnsel en de frequentie van sommige soorten van misdrijf, dan moet het aantal dier delicten ook het grootst zijn op die dagen, welke zich door veel drankmisbruik onderscheiden van de overige. Deze dagen zijn nu bijna overal en vooral in de steden de Zondag en Maandag en de Zaterdagavond en men heeft inderdaad geconstateerd, dat sommige delicten, inzonderheid

---

[1]) Bericht über den V. int. Kongress zur Bekämpfung des Missbrauchs geistiger Getränke. Basel 1895, p. 169.

mishandeling, op die dagen in verhouding tot de overige dagen der week zeer dikwijls worden gepleegd. De mededeeling der voornaamste resultaten wil ik opschorten tot de behandeling van het onderzoek volgens de indirecte criteria; hier zij nog opgemerkt, dat de talrijkheid der bedoelde misdrijven op dagen van verhoogd alcoholmisbruik niet alleen dáárdoor veroorzaakt wordt, en dat niet onvoorwaardelijk dronkenschap als de *oorzaak* van 't delict mag worden beschouwd, wanneer uitgemaakt is, dat de dader dit op een der genoemde dagen pleegde, nadat hij sterken drank had gebruikt. Want het feit, dat de Zaterdagavond en de Zondag voor zéér velen een rusttijd is, dien men buitenshuis doorbrengt, heeft uit den aard der zaak tengevolge, dat de menschen meer dan anders met elkander in aanraking komen, hetgeen op zichzelf reeds de kans, dat misdrijven tegen de persoon gepleegd worden, vergroot en de veelvuldigheid dier misdrijven op rustdagen gedeeltelijk verklaart. Het is daarbij niet te ontkennen, dat die aanraking veelal in de herberg plaats heeft tusschen personen, door drankgebruik opgewonden en spoedig tot het plegen van feitelijkheden overgaande, doch ook dan kan het nog de vraag zijn, of de alcohol wel de oorzaak van 't misdrijf mag genoemd worden.

Deze uitweiding achtte ik reeds nu noodzakelijk tot goed begrip van de waarde der volgende tabel, waarvoor v. Koblinski, het directe criterium aan het indirecte verbindende, de gegevens verzamelde in de gevangenis te Düsseldorf—Derendorf.

MISDRIJF.	Zonder alcohol-invloed								Met alcohol-invloed.							
	Zondag	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Totaal	Zondag	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Totaal
Wederspannigheid . . .	1	—	1	—	—	—	1	3	5	5	—	1	—	1	1	13
Misdr. tegen de zeden .	1	2	2	1	2	1	2	11	4	3	2	1	—	—	2	12
Moord	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Mishandeling	21	6	5	3	2	3	7	47	100	26	4	6	3	1	18	158
Diefstal	6	6	3	3	7	6	9	40	14	9	5	3	2	4	11	48
Vernieling	1	1	—	—	—	—	—	2	2	5	—	1	—	—	—	8

De cijfers der meeste misdrijven zijn te laag om ze als een krachtig bewijs voor den invloed der dronkenschap te kunnen aanvoeren; slechts de zeer hooge cijfers voor mishandeling, zoowel in de kolom der totaalcijfers in de tweede rubriek als in de kolommen voor den laatsten dag en de eerste twee dagen der week in beide rubrieken, zijn er een sprekend bewijs voor: 1°. dat de invloed der dronkenschap op de frequentie van dat delict zeer belangrijk is; 2°. dat ook afgescheiden van drankmisbruik dit misdrijf op rustdagen meer gepleegd wordt dan op andere dagen. Van 205 misdrijven van mishandeling werden er 178 of 87 % op die drie dagen te zamen gepleegd en van die 178 mishandelingen 144 of ± 81 % onder den invloed van alcoholgebruik. Teekenend is het ongetwijfeld ook, dat de misdrijven van wederspannigheid en vernieling bijna uitsluitend op een der drie genoemde dagen gepleegd werden, de meeste daarvan onder alcoholinvloed. Ook diefstal toont de hoogste cijfers voor Zaterdag en Zondag in de tweede rubriek, hetgeen mij echter minder het gevolg schijnt van het grooter drankmisbruik dan van de omstandigheid, dat op die dagen de gelegenheid tot diefstal gunstig is.

Een aantal cijfers voor verschillende deelen van Duitschland worden medegedeeld door HOPPE [1]): uit alle blijkt de groote invloed der dronkenschap op de frequentie der misdrijven van geweldpleging, zoodat de genoemde schrijver tot de conclusie komt, dat in Duitschland minstens de helft dezer misdrijven in dronkenschap worden begaan.

BELGIË.

Zeer belangrijk zijn de Belgische statistieken, die door MASOIN werden gepubliceerd [2]). Allereerst die, waarvoor de ge-

[1]) Die Thatsachen über den Alkohol, 1899 p. 118.

[2]) Zie o. a. Bulletin de l'Académie royale de Médecine de Belgique. IVe Série, tome X 1896, p. 407 v.; Compte-rendu du VIe Congrès inter-

gevens hem verstrekt werden door den minister van Justitie en betrekking hebben op de misdadigers, die gedurende het tijdvak 1874—1895 in de groote gevangenis te Leuven werden opgenomen. In deze gevangenis komen alleen zij, die veroordeeld zijn hetzij tot eene gevangenisstraf van meer dan 5 jaar hetzij tot levenslangen dwangarbeid hetzij eindelijk ter dood; de gegevens hebben dus betrekking op de bedrijvers der zwaarste misdaden.

Van deze 2826 misdadigers hadden 344 het delict in dronkenschap gepleegd, 1701 in nuchteren toestand, terwijl voor de overige 781 de vraag niet beantwoord kon worden. Verminderen wij het totaal-cijfer met het aantal dezer laatsten, dan blijkt de invloed van den alcohol aanwezig te zijn geweest in 344 van de 2045 gevallen of 16,8 % [1]) Het cijfer 344 zou evenwel veel grooter zijn geworden, wanneer het onderzoek naar 't al of niet bestaan van den toestand van dronkenschap — vooral in de eerste jaren — nauwkeuriger had kunnen geschieden dan thans plaats had; immers het aantal dergenen, voor wie de vraag onbeantwoord bleef, daalde sinds 1884 aanmerkelijk, hetgeen gepaard gaat met eene stijging in het cijfer dergenen, voor wie de vraag bevestigend beantwoord werd Dat daardoor ook het percentage-cijfer zou zijn gestegen is duidelijk: op dezelfde wijze berekend als voor het totaal aantal veroordeelden, bedraagt het voor de jaren 1874—1883 slechts 9 %, voor het tijdvak 1884—1895 daarentegen 22,1 %.

In eene tweede tabel geeft Masoin het aantal der tot levenslangen dwangarbeid veroordeelden, die hun delict in dronkenschap pleegden. Het totaal aantal dier veroordeelden

national contre l'abus des boissons alcooliques, Bruxelles 1897 IIe partie p. 38 v.; Actes du Congrès pénitentiaire international de Bruxelles 1900, volume I p. 386 v.

Ook: Aschaffenburg, Zeitschrift f. d. ges. Strafr. w. sch. XX, p. 82.

[1]) Masoin geeft in plaats van dit cijfer overal abusievelijk het cijfer 11.4 %.

bedroeg van 1872—1895 235, waarvan voor 53 de betreffende vraag bevestigend, voor 77 ontkennend, voor 105 in 't geheel niet beantwoord werd. Uit deze cijfers volgt, dat 40,7 % van hen, voor wie de vraag beantwoord werd, hun misdrijf in dronkenschap hadden gepleegd.

Van 218 ter dood veroordeelden eindelijk kon de vraag voor 88 hunner beslist worden; hiervan waren 38 dronken, toen zij het delict pleegden, of 43,1 %.

Thans kan ook het percentage-cijfer berekend worden voor hen, die wel in de gevangenis te Leuven kwamen, doch niet als dwangarbeiders voor het leven of als ter dood veroordeelden. Daarvoor hebben we nu de volgende cijfers. [1])

Totaal.	Ja.	Neen.	Onbekend.
2423	259	1579	585

Op een aantal van 1838 dezer misdadigers, voor wie een antwoord op de vraag kon worden gegeven, hadden dus 259 of 14,1 % het delict in dronkenschap gepleegd.

Ofschoon deze cijfers de conclusie van Masoin schijnen te wettigen: „ce rôle (d.w.z. die van den alcohol) prend une importance croissante au fur et à mesure qu'on marche vers les hauteurs de la criminalité," komt het mij toch voor, dat zij zonder voldoenden grond werd uitgesproken, en wel omdat voor zoovele misdadigers de vraag niet beantwoord kon worden. Bovendien is zij in strijd met hetgeen uit de cijfers van Baer dienaangaande bleek.

Aan het VIde int. congres tegen het misbruik van alc. dranken deelde Masoin nieuwe cijfers mede, eveneens afkomstig van den Minister van Justitie, doch thans hen betreffende, die in de gevangenissen te Gent, Luik, Antwerpen en St.-Gilles eene straf van 1—5 jaar ondergingen,

[1]) Hierbij dient te worden in 't oog gehouden, dat de cijfers der eerste tabel loopen over de jaren 1874—'95, die der laatste twee over de jaren 1872—'95, zoodat voor deze berekening de jaren 1872 en 1873 buiten beschouwing moesten blijven.

terwijl het onderzoek loopt over het tijdvak 1876—1896. Van 5,239 mannelijke gevangenen kon de vraag slechts voor 729 beantwoord worden; daarvan hadden er 293 of 40,1 % het delict in dronkenschap gepleegd. Van 352 vrouwen, tot gevangenisstraf van meer dan 1 jaar, tot dwangarbeid of ter dood veroordeeld, kon het antwoord slechts voor 44 gegeven worden; 6 harer of 13 % waren dronken geweest, toen zij het feit pleegden.

Op het penitentiair congres van Brussel eindelijk verscheen MASOIN wederom met eene officieele statistische tabel. Zij loopt over het tijdvak 1876—'98 en betreft: 1°. mannelijke veroordeelden tot correctionneele straffen van meer dan 1 jaar; 2°. vrouwelijke gevangenen, veroordeeld — hetzij correctionneel hetzij crimineel — tot even lange straffen. Terwijl het aantal mannen 16,822 bedroeg, kon slechts voor 5484 hunner een bepaald antwoord gegeven worden; voor 1219 luidde het bevestigend, het percentage-cijfer bedraagt alzoo 22,2. Voor de vrouwen bedroegen deze cijfers respectievelijk 1673, 634 en 36, het percentage-cijfer dus 5,6.

MASOIN zelf heeft aan de door hem gepubliceerde statistieken de critiek niet bespaard. „Les chiffres sont brutaux; traitons-les avec discernement". En dan wijst hij in de eerste plaats op het betrekkelijk geringe aantal der gegevens, vervolgens op het feit, dat deze dikwijls slechts weinig vertrouwen verdienen wegens de neiging der gevangenen om dronkenschap voor te wenden. „A raison de cette tendance, d'ailleurs naturelle, les chiffres pourront varier beaucoup, selon qu'ils représenteront, soit les aveux ou le témoignage du condamné, soit les affirmations froides, désinteressées, mais souvent hâtives et incomplètes de l'autorité locale." [1]) Ten slotte waarschuwt hij voor de gevolgtrekking, als zou elk in dronkenschap gepleegd misdrijf daarvan ook het *gevolg* zijn.

---

[1]) Compte-rendu du VIe Congrès int. contre l'abus etc. IIe partie, p. 44.

Aan eene brochure van prof. Thiry ontleen ik de gegevens voor de volgende tabel, teneinde de frequentie van eenige in dronkenschap gepleegde delicten te kunnen aantoonen; ze zijn het resultaat van een onderzoek, door Prof. Thiry in de gevangenis te Luik ingesteld [1]).

SOORT VAN HET MISDRIJF.	TOTAAL AANTAL GEVANGENEN.	IN DRONKENSCHAP.	°/o
Mishandeling	23	12	52
Wederspannigheid	7	4	57
Misdrijven tegen de zeden	18	5	28
Diefstal	21	4	19
Beleediging	2	2	100

Hoe weinig waarde men ook moge toekennen aan deze cijfers, als voorstellende de verhouding voor gehéél België tusschen het aantal der in dronkenschap — en het totaal aantal der gepleegde misdrijven, zoowel omdat het onderzoek over een gering aantal veroordeelden liep als omdat het plaats had in de gevangenis te Luik, welke stad onder hare bewoners een groot aantal mijnwerkers telt, wier alcoholgebruik een grooten omvang aanneemt, — zij schijnen mij in elk geval meer overeenkomstig de waarheid, dan die, welke Dr. De Boeck aan het Int. Pen. Congres te Brussel meedeelde, ofschoon deze van het Ministerie van Justitie afkomstig zijn. Door nl. twee tabellen te vergelijken, waarvan de eerste aangaf het percentage-cijfer betreffende hen, die wegens een bepaald misdrijf waren veroordeeld na reeds minstens éénmaal wegens dronkenschap te zijn veroordeeld, terwijl de andere dit cijfer aanwees, voor zoover de veroordeelden òf minstens eenmaal wegens dat feit waren veroordeeld, òf het delict in dronkenschap hadden gepleegd, kon het

[1]) L'influence de l'alcool sur la criminalité; l'alcool à la prison de Liège, 1897.

percentage-cijfer voor de delinquenten der laatste soort berekend worden. Dit bleek nu te bedragen voor hen die veroordeeld waren wegens:

brandstichting	18,75 %.
vernieling en beschadiging	7,59 „
misdrijven tegen de veiligheid van den Staat .	6,25 „
wederspannigheid, beleediging van ambtenaren	4,34 „
mishandeling	3,11 „
misdrijven tegen de algemeene veiligheid . . .	2,94 „
misdrijven tegen de zeden	2,74 „
heling	2,11 „
misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid, huisvredebreuk	1,67 „
beleediging	1,56 „
misbruik van ambten, titels en namen	0,69 „
misbruik van vertrouwen, oplichting, bedrog .	0,51 „
diefstal en strooperij	0,47 „

Ik kan de reden niet verklaren, waardoor deze cijfers zoo aanzienlijk afwijken van de tot dusver gevonden resultaten van 't onderzoek volgens het directe criterium. Voor een land als België, dat een der eerste plaatsen inneemt onder de alcohol-drinkende naties, schijnen mij deze cijfers toe, den invloed der dronkenschap op den omvang der criminaliteit veel te laag voor te stellen.

ZWITSERLAND.

De cijfers, welke ik met betrekking tot Zwitserland meedeel, zijn ontleend aan de gevangenis-statistiek van het jaar 1892 en de gerechtelijke statistieken der jaren 1892—'96, waarvan ik de resultaten in verschillende door Marthaler en Schaffroth uitgebrachte rapporten gepubliceerd vond. [1])

[1]) Zie o.a.: Bericht über den V. internationalen Kongress zur Bekämpfung des u.s.w. Bazel 1895, p. 170, Compte-rendu du VIIe Congrès int.

Voor zoover de cijfers dezer statistieken betrekking hebben op den invloed der dronkenschap op de criminaliteit, onderscheiden zij zich om twee gewichtige redenen van alle andere tot dusver besproken en nog te bespreken statistische gegevens dienaangaande. Vooreerst omdat dit onderzoek niet werd ingesteld met het speciale doel om den invloed der dronkenschap na te gaan, doch wel om in algemeenen zin de oorzaken der criminaliteit op te sporen; in de tweede plaats omdat hier niet de vraag werd gesteld, of de dader van een delict al dan niet beschonken was, toen hij het pleegde, maar wel in hoeverre dronkenschap als *oorzaak* daarvan mocht worden beschouwd. „Diese Enquête" kon daarom MARTHALER op het congres te Bazel verklaren, „ist also keineswegs etwa besonders auf tendenziöse Zwecke angelegt, sucht vielmehr nur den Ursachen der Vergehen und Verbrechen auf die Spur zu kommen, um dieselben zu bekämpfen. Auf ihrer Individualisierung und ihrer Objektivität beruht der hohe Wert dieser Statistik." Dit zijn inderdaad de beide hoofdvereischten, welke men aan eene goede statistiek mag stellen.

Op 1 Januari 1892 waren in de Zwitsersche gevangenissen aanwezig 2,201 gevangenen, terwijl er in den loop van dat jaar ingebracht werden 3,142, zoodat de gegevens betrekking hebben op 5,343 personen, waarvan 4,443 mannen en 900 vrouwen. Voor dezen kon nu met betrekking tot de rol, door den alcohol gespeeld, de volgende tabel worden samengesteld.

---

contre l'abus etc. Paris 1899, tome II p. 459; Verhandlungen des Schweizer. Vereins für Straf- und Gefängniswesen und der interkantonalen Vereinigung der Schweiz. Schutzaufsichtsvereine. Bellinzona, Lugano 1899. Heft I p. 30; Actes du Congrès pén. int, Bruxelles 1900, volume IV, p. 125.

Aantal veroordeelden.			Rechtstreeksche oorzaak van het misdrijf.	Op 100 veroordeelden.		
M.	Vr	Totaal.		M.	Vr.	Totaal.
437	24	461	1. Dronkenschap alléén.	10	3	9
715	66	781	2. „ éénige hoofdoorzaak.	16	7	15
537	—	537	3. „ medewerkende hoofdoorzaak.	12	—	10
—	157	157	4. „ „ oorzaak.	—	17	3
1,689	247	1,936	Dronkenschap.	38	27	37

Blijkt het alzoo uit deze tabel, dat gemiddeld op elk honderdtal gevangenen 37 uitsluitend of eenigermate tengevolge van dronkenschap in de gevangenis waren gekomen, dan wordt daarbij evenwel geen onderscheid gemaakt tusschen éénmalige en herhaalde dronkenschap, d.w.z. het cijfer 37 % stelt den invloed voor, door acuut en chronisch alcoholisme *te zamen* op de criminaliteit uitgeoefend. Dit is een bezwaar aan deze statistiek verbonden, waardoor het zeer moeilijk wordt den invloed van elk dezer beide vormen van het alcoholisme afzonderlijk te bepalen; slechts bij benadering kan dit geschieden.

De gevallen, waarbij dronkenschap de eenige oorzaak van 't delict was, kunnen m.i. wel bijna zonder uitzondering op rekening van het acuut alcoholisme worden gesteld, omdat de chronische (hieronder begrepen de hereditaire) alcoholist meestal in één of meer dier omstandigheden verkeert, welke in de Zwitsersche statistiek als medewerkende oorzaken der dronkenschap worden genoemd, als: armoede, economische verliezen, zedelijke verdorvenheid, huiselijke twisten, verkwisting, tegenzin in den arbeid, luiheid, werkeloosheid en liederlijkheid. Tot de eerste categorie van gevallen zullen dus bijna zonder uitzondering slechts die van eenmalige, toevallige dronkenschap behooren. Trachten wij alleen voor de mannen den invloed der dronkenschap op den omvang hun-

ner criminaliteit te bepalen, dan kan verder de vierde groep van gevallen buiten beschouwing blijven, die alleen voor de vrouwen blijken te bestaan en alzoo betrekking moeten hebben op de éénige oorzaak van misdadigheid (onder de in deze statistiek genoemde oorzaken), welke alléén voor de vrouwen kan gelden: de prostitutie. Moeilijker is evenwel de oplossing voor de beide overblijvende categorieën, waarbij de (gelegenheids- of gewoonte-) dronkenschap de eenige of de medewerkende hoofdoorzaak van 't delict blijkt te zijn. De beslissing kan hier niet in algemeenen zin worden genomen; in concreto moet uitgemaakt worden, of de delinquent acuut of chronisch alcoholist is. Daarom kan uit deze statistiek met betrekking tot het acuut alcoholisme slechts deze conclusie worden getrokken, dat zijn invloed op de criminaliteit in 't algemeen *minstens* 9 %, op die der mannen in 't bijzonder *minstens* 10 % bedraagt.

Op dezelfde wijze de resultaten der gerechtelijke statistieken van 1892—'96 beschouwende, welke betrekking hebben op 14,612 personen, van wie voor 1,577 dronkenschap als éénige oorzaak hunner misdadigheid werd opgegeven, kan voor die tijdsruimte de invloed der dronkenschap op de criminaliteit, als *minstens* 11 % worden beschouwd.

HONGARIJE.

Voor dit land deelde Fekete enkele cijfers mede in zijn Rapport aan het Int. Pen. Congres te Brussel.

Minstens een derde deel van alle misdadigers plegen hun delict in dronkenschap. In het jaar 1897 kwamen 1,574 gevallen van geweldpleging tegen de overheid voor den rechter, $\frac{2}{3}$ der daders waren dronken op het oogenblik van 't delict. De bedrijvers van bijna alle misdrijven van doodslag, van de helft van 't aantal (13,564) zware mishandelingen verkeerden in dien toestand. Eindelijk meent hij, dat van de 25,000 jaarlijks voorkomende gevallen van vechterij op straat,

die tevens berecht worden, het ¾ deel in dronkenschap gepleegd wordt, terwijl het aantal der niet berechte gevallen even groot is.

Op welke wijze deze cijfers verkregen zijn, vermeldt FEKETE niet, zoodat het moeilijk is een oordeel uit te spreken over het vertrouwen, dat ze verdienen. Een vermoeden voor hunne juistheid kan niettemin afgeleid worden uit de omstandigheid, dat bij de beraadslagingen over de voorgestelde conclusies de heer RICKL DE BELLYE namens het Hongaarsche ministerie van Justitie wel eenige andere cijfers uit het rapport voor onjuist verklaarde, doch de boven aangehaalde onbesproken liet. [1])

ITALIË.

In een der eerste nummers van het „Archivio di Psichiatria" [2]) wees LOMBROSO er op, dat de bewering van SCLOPIS, als zou de Italiaansche criminaliteit voor $\frac{9}{10}$ haren oorsprong vinden in de herberg, weinig steun vond in de gegevens der crimineele statistiek. Immers op 1000 veroordeelden gedurende de jaren 1872—'74 werd voor niet meer dan 10 hunner dronkenschap als oorzaak aangewezen hunner misdadigheid, wraakzucht daarentegen voor 227. Van 1000 misdrijven tegen het leven waren 13 aan dronkenschap, 527 aan de „vendetta" toe te schrijven. LOMBROSO vergeleek die cijfers met de statistiek van GUERRY, die vaststelde, dat in Frankrijk op 1000 misdrijven tegen het leven 237 het gevolg waren van herbergtwisten en slechts 2 in wraakzucht hun oorzaak vonden. „Het is onmogelijk," meent hij, „dat in een land, dat zooveel overeenstemming vertoont met het onze, het verschil zóó groot is, dat wij 264 maal wraakzuchtiger zouden zijn dan de Franschen en tevens 18 maal minder drank-

---

[1]) Actes du Congrès, volume I p. 421.

[2]) Volume I p. 192. „Il vino ed il delitto."

zuchtig." Het verschil schrijft hij dan ook toe aan het feit, dat de Italiaansche crimineele statistiek geheel verwaarloosd en tot voor korten tijd in handen was van ondergeschikte beambten, die aan de vendetta toeschreven de misdrijven, welke de Fransche statistiek afzonderlijk vermeldt als in de herberg tengevolge van drankmisbruik gepleegd.

Met deze zienswijze is COLAJANNI het niet eens, die LOMBROSO ervan beschuldigt de cijfers der statistiek als waar aan te nemen, wanneer deze met zijne meening strooken, doch ze als onnauwkeurig en onaannemelijk te verwerpen, zoodra ze die niet bevestigen. [1]) Hoe dit ook zij en zelfs aannemende, dat de door LOMBROSO bedoelde statistieken weinig nauwkeurig zijn, zoo schijnt mij toch de invloed der dronkenschap op de criminaliteit in Italië vrij gering, althans vergeleken met dien, door andere oorzaken daarop uitgeoefend.

Het aantal jaarlijks gepleegde misdrijven tegen de persoon is zéér groot — de crimineele statistiek van het jaar 1887 b.v. gaf het cijfer 2,805 voor de in dat jaar wegens misdrijven tegen het leven *veroordeelde* personen, terwijl in datzelfde jaar 64,570 personen wegens mishandeling werden veroordeeld —, doch ze zijn hoofdzakelijk het gevolg van het eigenaardig volkskarakter en de bijzondere sociale verhoudingen in sommige deelen van Italië, welke het bestaan van instellingen als bloedwraak, camorra en mafia mogelijk maken. Door den grooten invloed van *deze* factoren en door de talrijkheid der misdrijven, door GAROFALO genoemd „crimes endémiques, c'est-à-dire qui forment la criminalité *spéciale* d'un pays" [2]) — die in de meeste Europeesche landen (Spanje, Corsica, Hongarije en de Balkan-Staten uitgezonderd) in 't geheel niet voorkomen of in elk geval van zeer geringen invloed zijn op den omvang der totale criminaliteit — is

[1]) l. c. p. 43.
[2]) La Criminologie, 1890, p. 124.

de invloed der *dronkenschap* op hunne frequentie betrekkelijk gering.

Uit eene door Canonico [1]) gepubliceerde tabel blijkt, dat gedurende het tijdvak 1880—'86 gemiddeld per jaar 2,560 misdrijven tegen het leven werden gepleegd, waarvan de daders werden veroordeeld; hiervan waren gemiddeld 80 delicten of 3,1 % in dronkenschap gepleegd. De genoemde schrijver merkt daarbij op, dat in dronkenschap gepleegde delicten, die aan de aandacht der politie ontsnapten, niet onder de cijfers begrepen zijn; dit bezwaar geldt echter evenzeer voor de *niet* in dien toestand gepleegde delicten, welke niet bekend worden. Van meer belang is de omstandigheid, dat ook de feiten, welke door vrijspraak werden gevolgd, hier niet vermeld worden; hun aantal zal waarschijnlijk vrij belangrijk zijn, omdat de uitspraak van het oordeel aan de jury is toevertrouwd.

Voor de misdrijven van lichteren aard als mishandeling en beleediging, die — zegt Canonico — juist het meest in dronkenschap gepleegd worden en welker daders door den rechter gevonnisd worden, bestaan geen statistische opgaven, evenmin voor wederspannigheid en misdrijven tegen de zeden.

Colajanni vermeldt, dat in het jaar 1869 in Italië — met uitzondering van Mantua en Venetië — slechts 28 doodslagen en 16 mishandelingen door dronkenschap werden veroorzaakt; deze cijfers komen mij echter weinig betrouwbaar voor, aangezien in dat jaar de crimineele statistiek in Italië nog niet bestond. Vooral het aantal mishandelingen, in dronkenschap gepleegd, is volgens sommige onderzoekers veel grooter. Marro schat het op 60 % van het geheele aantal dier misdrijven, terwijl Rochat als de meening van een griffier aan het Hof van Assises te Lucca in Toskane meedeelde, dat 75 à 80 % der gevallen van mishandeling en doodslag het gevolg zijn van alcoholgebruik. Hierbij

---

[1]) Rapport au Congrès pén. int. de St.-Pétersbourg 1890, II p. 316*a*.

moet evenwel niet uit het oog worden verloren het groote verschil tusschen den omvang van 't alcoholisme in de noordelijke provincies van Italië en dien, welken het in de meer zuidelijk gelegen deelen aanneemt, terwijl ook in het Noorden de eigenaardige toestanden ontbreken, die in de overige deelen des lands zoozeer bijdragen tot de vermeerdering van het aantal bloedmisdrijven; daarom is de invloed der dronkenschap op de criminaliteit zoowel absoluut als relatief in het noordelijke deel van Italië veel sterker dan in het Zuiden.

FRANKRIJK.

Met het onderzoek naar den invloed der dronkenschap op de frequentie van strafbare feiten in Frankrijk hielden zich vooral bezig MARAMBAT en YVERNÈS.

Als een gevolg van de wet van 1873 ter beteugeling van de openbare dronkenschap verscheen in hetzelfde jaar eene circulaire van den toenmaligen minister van Justitie DUFAURE, waarbij het O. M. bij de rechtbanken en hoven werd aangeschreven voor elken veroordeelde een formulier in te vullen, ten einde de noodige gegevens te kunnen verzamelen met betrekking tot zijne levensomstandigheden, zijn gedrag, moraliteit enz.; o.a. moet de vraag beantwoord worden of de veroordeelde misbruik maakt van sterken drank. Naar het al of niet bestaan van den toestand van dronkenschap op het oogenblik van 't delict wordt niet uitdrukkelijk gevraagd, doch ingeval de veroordeeling wegens het misdrijf gelijktijdig werd uitgesproken met die wegens de op het oogenblik, waarop het gepleegd werd, bestaan hebbende dronkenschap, dan wordt daarvan op het formulier melding gemaakt. Daarom was MARAMBAT, die voornamelijk onderzocht hoeveel individuen onder verschillende groepen van veroordeelden waren „adonnés à la boisson", in staat enkele gegevens te verzamelen omtrent den invloed der dronken-

schap op het plegen van sommige strafbare feiten. De door hem gevonden cijfers dienen evenwel als minima te worden beschouwd en zulks om de volgende reden. De wet van 1873 wordt slechts dan toegepast, wanneer de dronkenschap zekere grenzen heeft overschreden, wanneer ze namelijk „scandaleuse" is, en dit geldt ook dan, wanneer de dronkenschap met het plegen van een misdrijf gepaard ging. Aangezien nu het plegen van een delict ook zeer goed mogelijk is in een toestand van dronkenschap, die niet onder het begrip „ivresse scandaleuse" valt, zoo is het duidelijk, dat de tabellen van MARAMBAT een aantal in dronkenschap gepleegde misdrijven onvermeld laten.

MARAMBAT's eerste onderzoek betrof 2,950 veroordeelden, waarvan er evenwel 103 in de gevangenis als krankzinnig of epileptisch werden erkend. Deze psychisch minderwaardige individuen houd ik afgescheiden van de andere veroordeelden en stel dan uit de gegevens van MARAMBAT [1]) betreffende enkele der voornaamste misdrijven de volgende tabel samen.

SOORT VAN HET MISDRIJF.	TOTAAL AANTAL.	IN DRONKENSCHAP.	°/o
Diefstal, verduistering, oplichting, bedrog, enz.	1,853	74	4
Mishandeling, wederspannigheid, beleediging, culpose levensberooving, enz.	394	150	38
Misdrijven tegen de zeden	297	19	6,4
Moord, doodslag, poging tot doodsl. enz.	5	1	20
Totaal	2,549	244	9,5

Van deze 244 personen, die hun feit in dronkenschap pleegden, waren er volgens MARAMBAT niet meer dan 6 „qui se trouvaient accidentellement en état d'ivresse," de overigen waren bekend als „se livrant habituellement à la

[1]) l'Alcoolisme et la Criminalité, 1887.

boisson"; het komt mij evenwel niet waarschijnlijk voor, dat MARAMBAT met de laatste uitdrukking bedoelt, dat deze personen als chronische alcoholisten in den medischen zin des woords zouden moeten worden beschouwd en hun delict alzoo op rekening van hunnen ziektetoestand, het chronisch alcoholisme, gesteld moet worden; ware dit zoo, dan zou het aantal misdrijven, die het onmiddellijk gevolg der dronkenschap waren, al zéér gering zijn.

Aan het Penitentiair Congres te Brussel deelde MARAMBAT de resultaten van zijn voortgezet onderzoek mede. [1]) Het betrof thans 5,322 personen, veroordeeld tot straffen van minstens 13 maanden; hoe groot het aantal dergenen is, die in de gevangenis als lijdende aan krankzinnigheid of epilepsie werden erkend. vermeldt MARAMBAT hierbij evenwel niet. Hij vond nu, dat van 3,359 misdrijven tegen den eigendom (brandstichting, vernieling en beschadiging uitgezonderd) 106 of 3,2 % in dronkenschap waren gepleegd, van 683 misdrijven tegen de zeden 45 of 6,6 %, van de overblijvende misdrijven tegen de persoon ten getale van 787 waren er 260 of 33 % in dien toestand begaan, terwijl eindelijk bij brandstichting de verhouding was: 5 op de 42 misdrijven of 11,9 %. Totaal 4,871 misdrijven, waarvan 416 in dronkenschap gepleegd of 8,5 %.

De cijfers van YVERNÈS [2]) hebben betrekking op hen, die in 1878 veroordeeld werden wegens openbare dronkenschap in verband met een gelijktijdig gepleegd delict; ook deze zijn daarom als minima te beschouwen. Uit dit onderzoek bleek, dat van elke 100 personen, die wegens wederspannigheid waren veroordeeld, 35 dronken waren geweest; voor beleediging van ambtenaren was de verhouding 28 %, voor opruiing 20 %, voor vernieling 14 %, terwijl inbreuken op de

---

[1]) Actes du Congrès. IV p. 109.

[2]) Compte-rendu du Congrès int. pour l'étude des questions relatives à l'alcoolisme Brussel 1880, p. 70.

vrije godsdienstoefening in 13, misdrijven van openbare schennis der eerbaarheid in 11 van de 100 gevallen in dronkenschap werden gepleegd; bijzonder laag zijn eindelijk de cijfers voor mishandeling (6 %) en diefstal (1 %).

NOORWEGEN.

Volgens BANG [1]) hadden van 1,232 gevangenen (992 m. en 240 vr.), die van 1 Juli 1886—30 Juni 1889 in de gevangenissen van Noorwegen werden opgenomen 245 personen (20 %), waarvan 210 mannen (21 %) en 35 vrouwen (14,6 %), hun delict in dronkenschap gepleegd. Evenwel waren 218 hunner reeds vroeger „dem Genusse starker Getränke ergeben gewesen"; het is dus mogelijk, dat onder dezen een aantal chronische alcoholisten begrepen zijn.

Met betrekking tot de verschillende misdrijven, welke in dronkenschap gepleegd werden, kan de volgende tabel worden samengesteld.

SOORT VAN HET MISDRIJF.	AANTAL GEVANGENEN.		HET MISDRIJF IN DRONKENSCHAP GEPLEEGD DOOR			
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.		Vrouwen.	
			Aantal.	%	Aantal.	%
Wederspannigheid	11	—	9	81,8	—	—
Doodslag	9	—	6	66,6	—	—
Mishandeling	31	—	17	55,0	—	—
Bedreiging	5	—	2	40,0	—	—
Verkrachting	14	—	2	14,3	—	—
Diefstal	727	73	158	21,7	30	41,1
Brandstichting	13	8	4	30,7	—	—
Bedrog en misbr. v. vertrouwen	31	4	3	9,7	1	25,0
Valschheid	76	3	4	5,3	1	33,3

[1]) Bericht des III internationalen Congresses gegen den Missbrauch u. s. w. Christiania 1890, Beilage 4.

ZWEDEN.

WIESELGREN deelde in zijn rapport aan het Brusselsche congres de resultaten mede van het onderzoek, dat sinds 1887 in de Zweedsche gevangenissen wordt gevoerd met betrekking tot den invloed van het alcoholisme op de criminaliteit.

De veroordeelden, wier misdadigheid als gevolg van het alcoholmisbruik wordt beschouwd, worden ingedeeld in twee rubrieken, waarvan de eene hen omvat, die in dronkenschap hun delict pleegden, terwijl in de andere zij worden opgenomen, die, vóórdat zij misdadig werden, van drankmisbruik eene gewoonte maakten.

Zij, die zoowel het delict in dronkenschap pleegden als van drankmisbruik eene gewoonte maakten, komen in de Zweedsche statistiek onder de eerste rubriek, hetgeen zeker verdedigbaar is bij de ruime beteekenis, welke de uitdrukking „adonné à la boisson" hier heeft; daaronder toch worden hier niet in engen zin de „chronische alcoholisten" verstaan, doch in ruimeren zin allen, die van drankmisbruik eene gewoonte maken, zonder dat zij het delict in dronkenschap pleegden. Aan deze indeeling is evenwel het gevaar verbonden, dat nu ook een aantal „chronische alcoholisten," die dronken waren, toen zij een strafbaar feit pleegden, onder de eerste rubriek gebracht worden, tengevolge waarvan de invloed van 't acuut alcoholisme op de criminaliteit te groot wordt voorgesteld.

Ten onrechte worden zij, die met opzet alcohol gebruikten als prikkel voor de tenuitvoerlegging van een vooraf beraamd misdadig plan, tot hen gerekend, die hun delict in dronkenschap pleegden; hoe gehandeld wordt met hen, die zulks deden in de hoop op een lichtere straf, wordt niet gezegd.

De eerste tabel in het rapport van WIESELGREN [1]) betreft

[1]) Actes du Congrès IV p. 162.

hen, die zich op den 31sten December van elk der jaren 1887—1897 in de Zweedsche strafinrichtingen bevonden en vermeldt hoevelen hunner dronken waren, toen zij het delict pleegden. Op grond van de overweging, dat op deze wijze vele misdadigers niet worden meegerekend, wier straftijd in hetzelfde jaar ten einde loopt waarin deze ook een aanvang nam, stelde WIESELGREN eveneens eene tabel samen met betrekking tot hen, die in den loop van elk der jaren 1887—1897 in de Zweedsche strafinrichtingen werden opgenomen.

Wat de mannen betreft, zoo hadden van 19,435 veroordeelden, die aan het einde der jaren 1887—'97 in de strafinrichtingen aanwezig waren, 11,495 = 59,1 % hun delict in den toestand van dronkenschap gepleegd; van 24,398 veroordeelden, die in den loop derzelfde jaren werden opgenomen, 14,200 = 58,2 %. Het verschil is dus niet groot en ook de cijfers van elk der beide groepen: dwangarbeiders en tot gevangenisstraf veroordeelden in de twee tabellen vertoonen zóó geringe verschillen, dat het moeilijk is daaruit eene conclusie te trekken met betrekking tot het min of meer ernstig karakter der delicten, door de mannen het veelvuldigst in dronkenschap gepleegd. Immers dit verschillend karakter vindt zijne uitdrukking in de strafbedreiging en de straftoemeting: pleegden de mannen b. v. inzonderheid lichte misdrijven en werden zij dus ook meer met korte gevangenisstraffen dan met dwangarbeid van langen duur gestraft, dan zou voor de tot gevangenisstraf veroordeelden het percentage-cijfer der tweede tabel, waarin de korte straffen meer tot haar recht komen dan in de eerste, aanmerkelijk hooger moeten zijn. Dit nu is wel eenigermate het geval, doch de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat het geringe verschil (0,7 %) in de cijfers het gevolg is van andere, toevallige omstandigheden en de bovenstaande veronderstelling niet bevestigt.

Voor de vrouwen is dit anders. De eerste tabel wijst aan, dat van 3,557 vrouwen, die aan het einde der jaren 1887—'97

aanwezig waren, 125 haar delict in dronkenschap pleegden of 3,5 %, welk cijfer voor haar, die in den loop dier jaren werden opgenomen, meer dan het dubbele bedraagt: van 3,054 dezer veroordeelden hadden zich 261 in dronkenschap aan het plegen van een delict schuldig gemaakt of 8,5 %. Bovendien blijkt bij eene vergelijking van de beide tabellen, dat de stijging in het percentage-cijfer der tot gevangenisstraf veroordeelde vrouwen naar verhouding grooter is dan die in het percentage-cijfer van haar, die tot dwangarbeid veroordeeld werden. De vrouwen, die in dronkenschap een delict pleegden, worden dus meer tot korte dan tot lange straffen veroordeeld; zij, die tot korte straffen veroordeeld worden, naar verhouding meer tot gevangenisstraf dan tot dwangarbeid, hetgeen de conclusie wettigt, dat de vrouwen in dronkenschap meer lichte dan zware delicten plegen. Om te onderzoeken, of de cijfers deze conclusie bevestigen, zou het noodig zijn te weten hoeveel vrouwen voor de verschillende categorieën van delicten tot dwangarbeid veroordeeld werden, hoeveel tot gevangenisstraf, en zulks zoowel met betrekking tot de in den loop der jaren opgenomen als tot de aan het einde der jaren 1887—'97 aanwezige veroordeelden, terwijl eindelijk bekend zou moeten zijn hoevelen harer, die onder elke der vier genoemde categorieën vallen, het delict in dronkenschap pleegden. Deze laatste cijfers deelt WIESELGREN mede, doch niet die, welke aanwijzen hoeveel vrouwen voor de onderscheidene soorten van misdrijven hetzij tot gevangenisstraf hetzij tot dwangarbeid veroordeeld werden, zoodat het bedoelde onderzoek niet kan plaats hebben.

Wel kan nagegaan worden hoe groot voor de verschillende strafbare feiten de verhouding is van het totaal aantal dergenen, die hun delict in dronkenschap pleegden, tot het totaal aantal van hen, die in 't algemeen wegens het plegen van die misdrijven tot gevangenisstraf of dwangarbeid werden veroordeeld; en dit kan dan zoowel voor mannen en vrouwen afzonderlijk als voor beide groepen te zamen geschieden.

De volgende tabel, waarin opgenomen zijn allen, die in den loop der jaren 1887—1897 tot dwangarbeid of gevangenisstraf veroordeeld werden, heeft daarop betrekking.

SOORT VAN HET MISDRIJF.	AANTAL VEROORDEELDEN.			DAARVAN HADDEN HET DELICT IN DRONKENSCHAP GEPLEEGD			%		
	M.	Vr.	Totaal	M.	Vr.	Totaal	M.	Vr.	Totaal
Misdrijven tegen het openbaar gezag..	2,009	11	2,021	1,643	5	1,648	81,8	45,5	81,5
Misdrijven tegen de openbare orde...	730	2	732	631	1	632	86,4	50,0	86,3
Misdr. v. valschheid.	925	130	1,055	120	1	121	13,0	—	11,5
Meineed...........	187	28	215	11	—	11	5,9	—	5,1
Moord, doodslag en andere geweldpl.	5,690	774	6,464	4,344	14	4,358	74,6	1,8	67,4
Misdrijven tegen de persoonlijke vrijh.	134	1	135	85	1	86	63,4	100	63,7
Valsche aanklacht en beleediging...	145	24	169	15	—	15	10,3	—	8,8
Misdr.tegen de zeden	419	91	510	176	8	184	42,0	8,8	36,0
Misdr., waardoor de algemeene veiligheid van goederen wordt in gevaar gebracht........	399	43	442	181	2	183	45,0	4,6	41,4
Diefstal...........	11,862	1,837	13,699	6,199	223	6,422	52,2	12,1	46,8
Diefst.met geweldpl.	123	4	127	82	—	82	66,6	—	64,5
Verduistering, oplichting, bedrog..	765	97	862	122	2	124	16,0	2,0	14,3
Misdrijven bestaande in overtreding van de krijgswet..	800	—	800	494	—	494	61,7	—	61,7
Andere misdrijven..	209	12	221	97	4	101	46,4	33,3	45,7
	24,398	3,054	27,452	14,200	261	14,461	58,2	8,5	52,6

Van alle tot dwangarbeid of gevangenisstraf veroordeelden, die gedurende de jaren 1887—1897 in de Zweedsche strafinrichtingen werden opgenomen, was alzoo de helft dronken op het oogenblik van 't misdrijf. De vrouwen evenwel —

het bleek ook reeds uit de beide eerste tabellen — plegen in verhouding tot de totale vrouwelijke criminaliteit veel minder misdrijven in den toestand van dronkenschap dan de mannen in verhouding tot de hunne. Ook voor iedere categorie van delicten is zulks het geval (de misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid moeten hier, daar er slechts één op rekening van de vrouwen komt, buiten beschouwing blijven).

Voorts blijkt uit deze tabel duidelijk, dat in dronkenschap veel meer misdrijven worden begaan, die uit hun aard in het plegen van geweld — zoo met woorden als met daden — bestaan, dan delicten, welker uitvoering bovenal overleg en voorzichtigheid eischt. Slechts beleediging vertoont tegen verwachting een laag percentage-cijfer, diefstal daarentegen een zeer hoog. Inzonderheid voor dit laatste delict, maar ook voor alle andere, dient in het oog te worden gehouden, dat geen enkel dezer cijfers den *invloed* der dronkenschap op de criminaliteit voorstelt, zij drukken niets anders uit dan het aantal der gevallen, waarin *feitelijk* verband tusschen dien toestand en het delict bestond; dit verband nu is vooral bij diefstal dikwijls aanwezig, terwijl van *oorzakelijk* verband alsdan niet gesproken mag worden.

Ook WIESELGREN wijst er op, ten einde te voorkomen, dat men zich op grond dezer tabel eene overdreven voorstelling vormt van den invloed der dronkenschap op de criminaliteit, dat de alcohol niet in alle gevallen van misdadigheid in dronkenschap dezelfde rol speelt, doch hij doet dat m. i. in onjuiste bewoordingen. „Le mot „ivresse" n'a pas toujours la même signification. Celui qui dit qu'une personne a fait un faux serment *en état d'ivresse*, se place évidemment à un tout autre point de vue que celui qui dit qu'une personne a commis un acte de violence *en état d'ivresse*. Dans le premier cas, l'alcool a été employé comme stimulant, le coupable craignant de ne pouvoir, sans cela, commettre le délit, dans le second cas, les mots „en état d'ivresse" signifient que le coupable, sans avoir prémédité aucun crime,

a consommé des boissons alcooliques jusqu'à ce que l'ivresse et les symptômes qui l'accompagnent se soient produits. L'influence de l'alcool est indéniable dans l'un et l'autre cas, bien que le rapport entre cette influence et la volonté du coupable soit tout différent dans les deux cas." [1])

Het is wel waar, wat WIESELGREN zegt, nl. dat in het eene geval de dronkenschap beoogd is, ten einde bij de tenuitvoerlegging van 't misdadig plan met meer beslistheid te handelen, terwijl in het andere de dronkenschap door geen misdadig opzet werd in 't leven geroepen, doch veeleer dit laatste veroorzaakte. Maar daarom juist is het verkeerd te zeggen, dat in beide gevallen de *invloed* van den alcohol onbetwistbaar is; m. i. is het in vele gevallen, waarin de delinquent zich zoogenaamd „moed indrinkt" zeer twijfelachtig of daarbij van alcohol-*invloed* mag gesproken worden; in den regel zou het misdrijf, van te voren beraamd door een individu met sterke misdadige neigingen, tòch gepleegd zijn. Terwijl dus WIESELGREN, om tot eene juiste waardeering der cijfers te komen, zijne onderscheiding baseert op het al of niet bestaan van opzet in de veroorzaking van het verband tusschen alcoholgebruik en strafbaar feit, doch overigens steeds den *invloed* van dat gebruik op de misdadigheid erkent, meen ik daarentegen juist op grond dier opzettelijke veroorzaking van *feitelijk* verband in vele gevallen het bestaan van *oorzakelijk* verband te moeten betwijfelen. WIESELGREN beschouwt dus de cijfers zijner tabellen als voorstellende den invloed der dronkenschap op de criminaleit; m. i. zijn ze daarvoor te hoog.

DENEMARKEN.

In het rapport van het jaar 1882 over de dronkenschap in Denemarken wordt meegedeeld, dat van 2,982 veroordeelden, die gedurende het tijdsverloop 1871—'80 in de ge-

[1]) Actes du Congrès Pén. Int. de Bruxelles IV p. 165.

vangenis Vridslöselille werden opgenomen 120 of 4 % in dronkenschap hun delict hadden gepleegd. Dit cijfer is voor een land als Denemarken, waar het gemiddeld gebruik van sterken drank per hoofd der bevolking gedurende de jaren 1874—'80 ± 9,5 l. (à 100 %) bedroeg [1]) — d.w.z. meer dan in eenig ander land — zeer laag en doet twijfelen aan de nauwkeurigheid van het onderzoek, waartoe te meer reden bestaat wegens de omstandigheid, dat het ingesteld werd aan het einde van een tienjarig tijdperk. Het rapport zelf erkent reeds, dat de cijfers voor de laatste 5 jaren anderhalf maal zoo hoog waren als die over de daaraan voorafgaande, omdat men voor de laatste jaren nauwkeuriger inlichtingen kon inwinnen.

DALHOFF, aan wien ik dit ontleen, gewaagt dan ook van „le nombre assez grand de ceux qui étaient en état d'ébriété au moment où ils commirent leur crime". [2])

NEDERLAND.

De eenige mij bekende cijfers voor ons land zijn die, welke door Mr. D. R. B. Baron VAN LYNDEN, rechter te Arnhem, werden medegedeeld aan het 2de Nationaal congres voor Geheel-onthouding (Amsterdam 1900) en gepubliceerd in het reeds genoemde opstel „Criminaliteit en Alcoholisme".

Baron VAN LYNDEN voerde zijn onderzoek op tweeërlei wijze: 1°. door aanteekening te houden van het aantal strafbare feiten, die veroorzaakt werden door het alcoholgebruik der bedrijvers; 2°. door een aantal veroordeelden in de gevangenis te ondervragen, ten einde te weten te komen, in hoever het al dan niet aan den alcohol te wijten was, dat zij zich aldaar bevonden.

[1]) Question de l'Alcoolisme 1884, p. 151.
[2]) Actes du Congrès Pén. int. de Bruxelles IV p. 40.

De resultaten van het eerste onderzoek verdienen in hooge mate vertrouwen, in de eerste plaats omdat ze berusten op hetgeen ter terechtzitting bekend werd van de omstandigheden, waaronder het delict plaats had, in de tweede plaats wegens de voorzichtigheid door den onderzoeker in acht genomen bij de beslissing der vraag of een strafbaar feit op rekening van den alcohol mocht worden gesteld. Met het oog op dit laatste punt meen ik niet beter te kunnen doen dan de volgende zinnen te citeeren: „Ik heb mij beijverd, mij zooveel mogelijk voor overdrijving te wachten. Natuurlijk kwamen in de eerste plaats zij in aanmerking, die dronken waren tijdens het plegen van het feit. Maar ik heb niet mede gerekend zaken betreffende personen, die zich aan drinkgewoonten schuldig maakten, zoo niet bleek, dat zij dronken waren tijdens het plegen van het misdrijf. Ook niet misdrijven in herbergen begaan, al was de waarschijnlijkheid er voor — doch het bewijs niet geleverd — dat de daders drank gebruikt hadden. Daarentegen heb ik wel medegerekend de zeldzaam voorkomende gevallen, dat b.v. de dronkenschap van den bestolene den nuchteren dief de gelegenheid gaf tot diefstal, of dat de onhebbelijkheid van een dronken persoon oorzaak gaf aan een nuchter persoon, om hem te slaan.... Zóó heb ik wel medegerekend de strafbare feiten gepleegd met het doel, om zich alcohol te verschaffen, maar niet die, gepleegd zonder dat doel, al werd later het geroofde geld aan alcohol besteed."

Het aantal strafzaken, dat van 22 Februari 1898 tot en met 21 Maart 1899 door de Arrondissements-rechtbank te Arnhem werd behandeld, bedroeg 754; hiervan vonden er 224 of 29 % hare oorzaak in het gebruik van alcohol, doch Baron van Lynden is ervan „overtuigd, dat het percentage zaken, waaraan de alcohol schuld is, veel grooter is." Nagenoeg al deze feiten werden in dronkenschap gepleegd; slechts een zeer beperkt aantal, o.a. een paar gevallen van mishandeling en enkele diefstallen, misschien ook sommige

der misdrijven van verduistering en oplichting, mogen op grond van het hierboven aangehaalde als niet in dronkenschap gepleegd worden beschouwd; de andere zijn dat ongetwijfeld wèl, aangezien dit onderzoek niet betrof het meer verwijderde verband tusschen het feit en den alcohol, dat op de terechtzitting niet tot zijn recht komt. „Men moet zich dan vergenoegen met hetgeen voor de hand ligt. Namelijk daarmede, dat de beklaagden erkennen dronken te zijn geweest, toen zij het strafbare feit pleegden, of dat de getuigen zulks verklaren, of dat het getal der gebruikte borrels wordt genoemd en zoodoende met voldoende waarschijnlijkheid aanwijst den toestand, waarin de pleger van het misdrijf verkeerde."

Daarom laat ik ook bij het overnemen der door Baron VAN LYNDEN medegedeelde tabel, welke betrekking heeft op het aantal strafzaken, waarbij het verband met alcoholgebruik kon worden aangetoond, de drie laatste der aldaar vermelde soorten van misdrijf achterwege: bedelarij, omdat de dronkenschap daarbij slechts nevenverschijnsel, geen oorzaak van 't strafbaar feit is; frauduleuze invoer van gedistilleerd, aangezien dit misdrijf tot het fiscaal strafrecht behoort en uit den aard der zaak niet in causaal verband staat tot de dronkenschap als concreet verschijnsel; dronkenschap bij herhaling, in hooger beroep behandeld, wijl de dronkenschap hierbij niet de oorzaak van een misdrijf doch zelve eene overtreding oplevert. De misdrijven, bij welke verband met alcoholgebruik kon worden aangetoond, zijn nu de volgende:

MISDRIJF.	Aantal strafzaken.		
	Totaal.	In verband met den alcohol.	%
Opruiing	1	1	—
Huisvredebreuk	9	6	66,6
Wederspannigheid en mishandeling van ambtenaren	35	33	94,3
Openbare schennis der eerbaarheid	12	2	16,6
Feitelijke aanranding der eerbaarheid	2	2	—
Mishandeling van een dier	8	3	37,5
Beleediging	9	3	33,3
Beleediging van ambtenaren	24	10	41,6
Poging tot moord	2	2	—
Mishandeling	218	90	41,3
Verwonding door onvoorzichtigheid	3	1	33,3
Diefstal	182	30	16,5
Strooperij	111	1	—
Verduistering	13	4	30,7
Oplichting	12	3	25,0
Vernieling	19	15	78,9

Met opzet liet ik het percentage-cijfer achterwege, waar het 100 zou moeten zijn, daar dit cijfer slechts door toevallige omstandigheden zoo hoog zou zijn; ook voor strooperij, een misdrijf, dat uit den aard der zaak hoogst zelden in dronkenschap gepleegd wordt. Uit de cijfers voor de andere delicten blijkt wederom duidelijk de overheerschende invloed der dronkenschap op de frequentie der misdrijven van geweldpleging (de gevallen van verwonding door onvoorzichtigheid zijn te weinig talrijk om uit dat cijfer eene conclusie te trekken). De geringe invloed op het aantal der vermogensdelicten blijkt ook thans weer. Verminderen wij daarenboven de cijfers der tweede kolom voor de misdrijven diefstal, verduistering en oplichting met het — weliswaar geringe — aantal der feiten, waarbij de alcohol niet de *oorzaak*, doch het *doel* van 't delict was of de dronkenschap van 't slacht-

offer tot het plegen daarvan uitlokte, dan worden de percentage-cijfers der beide laatste misdrijven aanmerkelijk lager en dat van diefstal iets lager dan ze reeds zijn. Ook het cijfer voor mishandeling wordt een weinig lager, wanneer we van de 90 gevallen de enkele feiten aftrekken, tot welke de dronkenschap van 't slachtoffer aanleiding gaf. Eindelijk wijs ik nog op het zeer hooge cijfer voor wederspannigheid en beleediging van ambtenaren: bijna al deze feiten werden in dronkenschap begaan.

Het tweede onderzoek werd ingesteld in de cellulaire gevangenis te Arnhem. Hierbij kwam ook het meer verwijderd verband ter sprake, dat wellicht in de gevangenis door middel van eene voorzichtige ondervraging beter kan worden opgespoord dan ter openbare terechtzitting. Doch dit is tevens de reden, waarom de hieronder volgende tabel minder geschikt is dan de vorige om den invloed der dronkenschap na te gaan; bovendien is het aantal der meeste delicten te gering om het trekken van conclusies mogelijk te maken.

In 't geheel werden ondervraagd 184 mannen, van wie 76 of 41 % „enkel tengevolge van drank" in de gevangenis waren gekomen; zij zijn aldus in te deelen.

MISDRIJF.	AANTAL GEVANGENEN.		
	Totaal.	Door den alcohol	%
Weerspannigheid	6	3	50,0
Uitgifte valsche munt	1	1	—
Valschheid in geschriften	8	3	37,5
Openbare schennis der eerbaarheid	1	1	—
Verkrachting	1	1	—
Feitelijke aanranding der eerbaarheid.	1	1	—
Ontuchtige handelingen met iemand beneden 16 jaar	2	1	50,0
Doodslag	4	1	25,0
Mishandeling	41	31	75,6
Diefstal	81	28	34,5
Afpersing	1	1	—
Verduistering	8	2	25,0
Vernieling	2	1	50,0
Dienstweigering	5	1	20,0

De eenige in beide tabellen voorkomende misdrijven, welker cijfers eene vergelijking mogelijk maken zijn: mishandeling, diefstal en verduistering. Voor de beide eerste zijn de percentage-cijfers der laatste tabel het hoogst. Dit kan een gevolg zijn van twee oorzaken: 1°. omdat de tweede kolom — en dit geldt vooral voor diefstal — thans ook de gevallen van meer verwijderd verband tusschen alcohol en misdrijf omvat; 2°. omdat — en deze omstandigheid zal vooral bij mishandeling van invloed zijn — hier niet de *zaken*, doch de *personen* geteld werden en het juist bij mishandeling dikwijls voorkomt, dat meerdere personen gezamenlijk in dronkenschap hetzelfde misdrijf plegen. Het feit, dat voor verduistering het cijfer der laatste tabel lager is dan het reeds gevonden cijfer, is er m.i. een bewijs te meer voor hoe gering het aantal dezer delicten is, dat in dronkenschap gepleegd wordt.

Van de overige cijfers valt weinig te zeggen. Dat van

wederspannigheid is betrekkelijk laag, doch het totaal aantal dier delicten is hier evenmin groot. Voegen wij de cijfers der verschillende misdrijven tegen de zeden te zamen, dan zijn van 5 dezer misdadigers 4 door den drank in de gevangenis gekomen, doch hoogstwaarschijnlijk bevinden zich onder hen een of meer chronische alcoholisten. Ook de drie bedrijvers van valschheid in geschriften zullen hun delict wel tengevolge hunner gewoonte van drankmisbruik en niet in dronkenschap hebben gepleegd.

Volledigheidshalve deel ik ten slotte mede, dat geen enkel geval voorkwam, „dat direkt met den drank in verband stond bij [1]) opruiing (1), brandstichting (1), spoorwegmisdrijf met opzet (1), meineed (3), ontucht met eigen kinderen of toevertrouwde minderjarigen (3), poging tot moord (3), mishandeling van een ambtenaar (1), strooperij (2), oplichting (3), bedriegelijke bankbreuk (1), desertie (2), insubordinatie (3)."

MASSACHUSETTS

Twee belangrijke enquêtes naar den invloed van 't alcoholisme op de criminaliteit werden ingesteld door het „Bureau of Statistics of Labor." De eerste loopt over het tijdvak 1 September 1879—31 Augustus 1880 en betreft het district Suffolk, waarin de stad Boston gelegen is; de laatste werd gevoerd van 21 Augustus 1894—20 Augustus 1895 in den geheelen staat Massachusetts. De resultaten der laatste zijn neergelegd in een lijvig „26th annual report of the Bureau of Statistics of Labor. Relation to the Liquor Traffic to Pauperism, Crime, and Insanity; 1896," terwijl ik aan SPENCE: „The Facts of the Case" (1896) [2]) ontleen, hetgeen ik van het eerste onderzoek zal mededeelen.

---

[1]) De cijfers, tusschen haakjes achter de namen der misdrijven gevoegd, geven aan hoeveel personen voor dat misdrijf gevangen zaten. (Noot van Bn. v. L.)

[2]) p. 72.

Alvorens de resultaten van elk der beide enquêtes afzonderlijk te vermelden, wil ik eerst het een en ander mededeelen over het systeem van onderzoek, dat voor beide het zelfde was en op eene groote mate van nauwkeurigheid mag aanspraak maken.

Door daartoe bepaaldelijk aangewezen agenten werden alle delinquenten, die voor den rechter verschenen, ondervraagd. Op deze wijze kon men bekend worden met de levensomstandigheden, de familiebetrekkingen, de omgeving, het verleden en vooral met de drinkgewoonten dezer personen, eindelijk — en dit is van het meeste belang voor het onderzoek naar het verband tusschen dronkenschap en criminaliteit — met de omstandigheden, waaronder het delict plaats had. Ook van hetgeen ter terechtzitting omtrent dit alles bekend werd, moest nauwkeurig aanteekening worden gehouden, terwijl eindelijk op alle mogelijke wijzen de noodige inlichtingen werden ingewonnen.

De vraag of niet in vele gevallen de antwoorden der delinquenten als onbetrouwbaar moeten worden beschouwd, meent het „26th report" ontkennend te kunnen beantwoorden. Wel was het dikwijls moeilijk een voldoend antwoord te krijgen en nam deze moeilijkheid toe naarmate de misdadiger op een lagere trap van ontwikkeling stond, doch in den regel was met eenige voorzichtigheid wel een antwoord te verkrijgen, dat als waar mocht worden aangenomen. De vrouwen vertoonden meer neiging de waarheid te verhelen dan de mannen, terwijl over 't algemeen landloopers en bedelaars de meeste bezwaren bij het ondervragen opleverden. „In general, there is no ground for asserting that those who have replied to the questions of our agents have done other than state the exact facts so far as it was possible for them to do so. The exceptions to the rule are not sufficient in number to vitiate the results of the investigations." [1])

---

[1]) p. 7.

Niet de personen, maar de feiten werden geteld, zoodat het aantal der eersten niet met dat der afzonderlijke gevallen overeenstemt. Voor zoover echter de enquêtes den invloed der dronkenschap op de frequentie der verschillende delicten betreffen, komt deze omstandigheid aan de vorming eener juiste voorstelling van dien invloed ten goede: elk afzonderlijk feit telt daarbij mede.

De resultaten van het eerste onderzoek komen nu op het volgende neer. Van 1879—1880 werden in Suffolk uitgesproken 16,877 veroordeelingen, waarvan 12,269 wegens dronkenschap en drankwet-overtredingen. Van de overblijvende delinquenten, ten getale van 4,608, waren 2,097 of 45 % dronken, toen zij het feit pleegden. Het verdient evenwel opmerking, dat dit cijfer niet voorstelt den invloed der dronkenschap op de eigenlijke criminaliteit, aangezien onder de totaal-cijfers niet alleen misdrijven, maar ook overtredingen (uitgezonderd dronkenschap en drankwet-overtredingen) begrepen zijn. Eene erkenning van de waarheid, dat niet in alle gevallen van misdadigheid in dronkenschap causaal verband bestaat tusschen dien toestand en het strafbare feit, ligt m i. opgesloten in het stellen van de vraag, „whether the criminal was in liquor at the time he formed the intent to commit the crime." Deze vraag werd in 1,918 gevallen bevestigend beantwoord of voor 41 % der bovengenoemde 4,608 strafbare feiten; voor 179 strafbare feiten kon dus worden uitgemaakt, dat de dader het opzet reeds had gevormd vóórdat hij zich alcohol toediende; dat in die gevallen de dronkenschap niet als *oorzaak* der misdadigheid beschouwd mag worden, is duidelijk.

Het aantal veroordeelingen, die gedurende den tijd, waarover het tweede onderzoek loopt, werden uitgesproken, bedroeg voor den geheelen staat Massachusetts 26,672; hiervan waren 17,575 vonnissen wegens dronkenschap, 657 wegens dronkenschap en een gelijktijdig daarmee gepleegd ander

strafbaar feit, terwijl eindelijk 8,440 veroordeelingen wegens strafbare feiten allêén waren uitgesproken. De feiten van dronkenschap kunnen hier verder buiten beschouwing blijven, de beide andere categorieën verdienen daarentegen eene nadere bespreking. Van veroordeelingen wegens „drunkenness and other crimes" komen er 608 op rekening van de mannen, 49 op die der vrouwen, terwijl de cijfers voor de veroordeelingen wegens „other crimes" resp. zijn: 7,430 en 1,010.

De volgende tabel kan nu worden samengesteld met betrekking tot de vraag: verkeerde de veroordeelde onder alcohol-invloed op het oogenblik van 't strafbaar feit?

SEKSE EN STRAFBAAR FEIT.	JA.	%	NEEN.	%	ONZEKER.	TOTAAL.
Mannen.	3,968	49,3	4,063	50,6	7	8,038
Dronkenschap met een ander feit.	601	99,0	7	1,0	—	608
Andere strafbare feiten........	3,367	45,3	4,056	54,6	7	7,430
Vrouwen.	322	30,4	735	69,4	2	1,059
Dronkenschap met een ander feit.	49	100	—	—	—	49
Andere strafbare teiten.........	273	27,0	735	72,8	2	1,010
Te zamen.	4,290	47,2	4,798	52,7	9	9,097
Dronkenschap met een ander feit.	650	99,0	7	1,0	—	657
Andere strafbare feiten.........	3,640	43,1	4,791	56,8	9	8,440

Het blijkt uit deze tabel, dat in het geheel 4,290 personen = 47,2 % in dronkenschap verkeerden, toen zij het strafbaar feit, waarvoor ze veroordeeld werden, pleegden; voor de mannelijke veroordeelden bedroeg dit cijfer 49,3 %, voor de vrouwelijke 30,4 %. In 7 gevallen van dronkenschap met een ander feit ontkende de veroordeelde dronken te zijn geweest; „this may be taken to mean that he denied his guilt of the crime for which he was convicted," zegt het rapport. Voor de veroordeelden wegens andere strafbare feiten kon in 9 gevallen de vraag niet beantwoord wor-

den; in 4,791 gevallen luidde het antwoord ontkennend, terwijl 3,640 veroordeelden bekenden, op het oogenblik van 't delict dronken te zijn geweest. Voor de mannen en vrouwen te zamen, die wegens zulke feiten werden veroordeeld, geeft dit eene verhouding van 43,1 %, voor de eersten alléén 45,3 %, voor de laatsten 27,0 %. Het verschil ten gunste der vrouwen (18,3 %) is dus voor deze groep van feiten nagenoeg even groot als het was voor alle strafbare feiten dezer tabel te zamen (18,9 %).

Het cijfer 47,2 % mag wederom niet geacht worden den invloed der dronkenschap op de hier bedoelde strafbare feiten voor te stellen; met meer juistheid mag als de wiskunstige uitdrukking daarvan worden beschouwd de verhouding tot het totaal aantal veroordeelden van hen, voor wie het antwoord op de vraag: was de veroordeelde dronken, toen hij het opzet vormde om het feit te plegen? bevestigend luidde. Te dien opzichte kan de volgende tabel worden samengesteld.

SEKSE EN STRAFBAAR FEIT.	JA.	%	NEEN.	%	ONZEKER.	TOTAAL.
Mannen.	3,899	48,5	4,118	51,2	21	8,038
Dronkenschap met een ander feit	596	98,0	12	2,0	—	608
Andere strafbare feiten	3,303	44,4	4,106	55,3	21	7,430
Vrouwen.	307	29,0	748	70,6	4	1,059
Dronkenschap met een ander feit	45	92,0	2	4,0	2	49
Andere strafbare feiten.......	262	25,9	746	73,9	2	1,010
Te zamen.	4,206	46,2	4,866	53,5	25	9,097
Dronkenschap met een ander feit	641	97,6	14	2,1	2	657
Andere strafbare feiten.......	3,565	42,2	4,852	57,5	23	8,440

46,2 % van alle veroordeelden hadden dus in dronkenschap het opzet tot het plegen van 't strafbaar feit gevormd; voor de mannen was de verhouding 48,5 %, voor de vrouwen 29,0 %. Voor de veroordeelingen wegens feiten, waarvan

dronkenschap geen deel uitmaakte, zijn de cijfers in dezelfde volgorde: 42,2, 44,4 en 25,9 %. Deze cijfers stellen wederom niet voor den invloed der dronkenschap op de frequentie der eigenlijke criminaliteit, doch dien op het aantal van alle strafbare feiten — uitgezonderd dronkenschap zelf — te zamen.

Om nu den invloed na te gaan, door de dronkenschap uitgeoefend op de frequentie der meest voorkomende misdrijven, ontleen ik aan het rapport de noodige gegevens om de volgende tabel te kunnen samenstellen, waarbij evenwel in het oog moet worden gehouden, dat de vraag naar het al of niet bestaan der dronkenschap hier wederom gesteld werd met betrekking tot het oogenblik van 't delict, niet van de vorming van het opzet om dat te plegen.

SOORT VAN HET MISDRIJF.	MANNEN.			VROUWEN.			TE ZAMEN.		
	Totaal.	In dronkenschap.	°/o	Totaal.	In dronkenschap.	°/o	Totaal.	In dronkenschap.	°/o
Feitelijke bedreiging en mishandeling [1])	1,566	960	61,3	86	25	29,0	1,652	985	59,6
Feitelijke bedreiging tegen ambtenaren	67	34	50,7	2	2	100	69	36	52,1
Feitelijke bedreiging met een wapen..	58	30	51,7	3	1	33,3	61	31	50,8
Inbraak...........	391	168	43,0	2	1	50,0	393	169	43,0
Bedrog...........	10	2	20,0	1	—	—	11	2	18,2
Verzet tegen het openbaar gezag (o.a. wederspannigheid)........	19	4	21,0	2	—	—	21	4	19,0
Wreedheid........	44	20	45,4	1	1	—	45	21	46,6
Verstoring van de orde op eene openbare vergadering.	12	5	41,6	—	—	—	12	5	41,6
Verstoring van de openbare orde (o.a. huisvredebreuk).	750	600	80,0	210	119	56,6	960	719	74,9
Verduistering.....	79	22	28,0	—	—	—	79	22	28,0
Misdrijven tegen de zeden [2])........	141	71	50,0	64	22	34,4	205	93	45,3
Valschheid [3])......	127	43	33,8	15	1	6,7	142	44	31,0
Diefstal...........	1,960	1,093	55,7	147	44	30,0	2,107	1,137	54,0
Vernieling........	72	52	72,2	6	2	33,3	78	54	70,0
Doodslag..........	17	11	64,7	—	—	—	17	11	64,7
Moord............	4	1	25,0	—	—	—	4	1	25,0
Roof..............	46	38	82,6	—	—	—	46	38	82,6
Bedreiging	37	19	51,3	—	—	—	37	19	51,3
Totaal	5,400	3,173	58,7	539	218	40,4	5,939	3,391	57,1

[1]) *Assault or assault and battery.* Onder *assault* wordt verstaan de handeling van den eenen persoon tegen den anderen, welke bestaat in de dreigende opheffing van den arm of eenig voorwerp, tengevolge waarvan de bedreigde niet *behoeft*, doch wel *kan* zijn geraakt. *Assault and battery* bestaat, wanneer de een den ander opzettelijk treft. De assault doet wel eene civielrechtelijke actie ont-

Uit deze tabel, waarin slechts voorkomen misdrijven, die naar hunnen aard ernstige vergrijpen tegen de rechtsorde opleveren, blijkt, dat meer dan de helft of 57,1 % der veroordeelden hun delict in dronkenschap pleegden. Voor de mannen is de verhouding weder ongunstiger dan voor de vrouwen, wier criminaliteit bij alle delicten (feitelijke bedreiging tegen ambtenaren en inbraak wegens het gering aantal der feiten buiten beschouwing gelaten) minder dan die der mannen door de dronkenschap wordt beheerscht.

Verder vertoonen ook hier de misdrijven, welke in het plegen van geweld bestaan, de hoogste cijfers; alleen moord, de gepremediteerde levensberooving, vertoont een laag cijfer, zooals te verwachten was; het klein aantal dier delicten doet evenwel aan de waarde van 't percentage-cijfer afbreuk. Zeer hoog is ook het cijfer, dat voor diefstal de verhouding aangeeft; m.i. zullen evenwel de meeste gevallen, waarin het misdadig opzet reeds vóór het alcoholgebruik gevormd was, tot dit misdrijf behooren. Met betrekking tot wederspannigheid eindelijk valt hier niets met beslistheid te zeggen, aangezien dit misdrijf hier opgenomen is onder de algemeene benaming *contempt*, waaronder elk verzet tegen de autoriteit is begrepen.

---

staan, doch is geen strafbaar feit; dit laatste bestaat pas dan, wanneer van *beating* kan sprake zijn. In den regel wordt gesproken van *common assault*, doch daarmede wordt dan assault and battery bedoeld. (Ward and Lock's „Popular Law Dictionary," p. 33). Hoewel het rapport spreekt van „crimes" zullen dus onder deze categorie van veroordeelingen meegeteld zijn die, bij welke de veroordeeling bestond in de toewijzing van den eisch tot schadevergoeding, tenzij hier onder *assault* verstaan wordt *common assault;* dit laatste komt mij het waarschijnlijkst voor.

[2]) Hieronder worden samengevat de strafbare feiten: *adultery*, *incest*, *indecent assault*, *indecent exposure*, *indecent language* en *lewdness*.

[3]) Hieronder worden samengevat de strafbare feiten: *false pretences* (*defrauding*), *forgery* en *fraud*.

HOOFDSTUK III.

HET ONDERZOEK NAAR DEN INVLOED DER DRONKENSCHAP OP DE CRIMINALITEIT VOLGENS DE INDIRECTE CRITERIA.

§ 1. MOEILIJKHEDEN, AAN DIT ONDERZOEK VERBONDEN.

Het onderzoek naar den invloed der dronkenschap op de criminaliteit kan langs indirecten weg op tweeërlei wijze plaats hebben.

De aanwending der indirecte criteria berust op deze algemeene redeneering: wanneer de dronkenschap inderdaad een grooten invloed oefent op de frequentie van sommige delicten, dan moeten die ook *daar* en *dan* het meest gepleegd worden, waar en wanneer de dronkenschap den grootsten omvang aanneemt. Hieruit blijkt, dat het onderzoek bestaat uit de vergelijking van den omvang der dronkenschap op verschillende plaatsen of tijden met het aantal der bedoelde delicten, op dezelfde plaatsen of gedurende dezelfde tijdperken gepleegd. De vergelijking is dus hetzij *statisch*, wanneer zij betrekking heeft op den omvang der genoemde verschijnselen op *verschillende plaatsen* binnen *dezelfde tijdsruimte*, hetzij *dynamisch*, wanneer zij betreft den omvang dier verschijnselen op *verschillende tijden* binnen *hetzelfde grondgebied*.

Aan elk vergelijkend onderzoek op het gebied der Mo-

raalstatistiek nu zijn moeilijkheden verbonden en deze zijn inzonderheid groot op dat der crimineele statistiek; uit den aard der zaak bestaan ze dus ook bij het onderzoek naar den invloed der dronkenschap op de criminaliteit, om welke reden ik de meest belangrijke hier kortelijks wil vermelden.

Den omvang der criminaliteit leeren wij kennen uit de crimineele statistieken, doch deze geven niet het cijfer van *alle* werkelijk gepleegde delicten, alleen vermelden ze hoeveel strafbare feiten tot de kennis van de openbare macht zijn gekomen of door een veroordeelend vonnis zijn gevolgd. Dientengevolge onderscheidt men de criminaliteit in *werkelijke*, *bekend geworden* en *wettelijke* criminaliteit.

Het verschil tusschen de beide eerstgenoemde begrippen berust alzoo op de omstandigheid, dat misdrijven gepleegd worden, die niet ontdekt of aangegeven worden. Of het aantal dier feiten in verhouding tot de bekend geworden criminaliteit groot is of klein, hangt geheel af van de activiteit der politie en van de geneigdheid der bevolking om de overheid in kennis te stellen met gepleegde delicten ten einde de daders daarvan te doen opsporen en vervolgen. Deze geneigdheid bestaat in meerdere of mindere mate, naar gelang het rechtsbewustzijn des volks sterker of zwakker ontwikkeld is, het vertrouwen in de justitie grooter of kleiner, het materieel en formeel strafrecht meer of minder in overeenstemming met de zeden en gewoonten, het verstrekken van inlichtingen aan de justitie wordt in de hand gewerkt of bemoeilijkt, terwijl eindelijk ook het aantal der klachtdelicten en de wijze, waarop de klachte moet worden gedaan van grooten invloed zijn op het aantal der bekend geworden strafbare feiten. De vermelding van slechts enkele delicten moge voldoende zijn om te doen inzien, dat het verschil tusschen het aantal der werkelijk gepleegde en dat der aangebrachte feiten zeer groot kan zijn; als zoodanig kunnen dan genoemd worden: diefstal, bedrog, oplichting, beleediging, misdrijven tegen de zeden, terwijl het duidelijk

is, dat van andere misdrijven, zooals van die tegen de persoon, het aantal feiten, dat niet tot de kennis der justitie komt, zoowel absoluut als relatief veel geringer is.

Omdat nu in verschillende landen of in deelen van hetzelfde land de bovengenoemde omstandigheden geheel verschillend kunnen zijn, is het niet moeilijk in te zien, dat de verhouding van het aantal werkelijk gepleegde tot dat der bekend geworden feiten geenszins overal dezelfde is, om welke reden dan ook de cijfers, die de bekend geworden criminaliteit uitdrukken, niet onvoorwaardelijk mogen worden aangenomen als maatstaf van vergelijking voor den omvang der werkelijke criminaliteit.

Van de bekend geworden criminaliteit zegt FERRI: [1]) „Door verschillende oorzaken kan het gebeuren, dat de aangebrachte feiten niet door een veroordeelend vonnis worden gevolgd: 1°. omdat het feit geen *strafbaar* feit blijkt te zijn of van zóó weinig belang voor de openbare rechtsorde, dat geen strafvervolging plaats heeft; 2°. omdat het niet mogelijk was de waarheid der feiten te bewijzen of omdat de daders daarvan niet toerekeningsvatbaar waren; 3°. omdat de daders onbekend zijn gebleven of de bewijzen tegen de verdachten onvoldoende waren.

„Het is nu duidelijk, dat tot de bekend geworden criminaliteit van een land slechts die feiten behooren, welke door een veroordeelend vonnis werden gevolgd, vermeerderd met die, welke in de derde categorie vermeld staan, omdat die alleen als even zooveel misdrijven mogen worden beschouwd."

Dit laatste nu komt mij voor niet te gelden bij eene vergelijking van den omvang der criminaliteit in verschillende landen of zelfs in deelen van hetzelfde land; in dat geval behooren ook de feiten, welke — als zijnde van weinig ernstigen aard — geseponeerd worden, tot de „criminalità apparente" te worden gerekend. Immers deze feiten mogen

[1]) Studi sulla criminalità in Francia dal 1826 al 1878. Annali di Statistica 1881, p. 165.

dan, vergeleken bij andere niet ernstig zijn, — onzedelijk en zelfs strafbaar blijven ze toch wél. Aangezien nu van de bevoegdheid tot seponeeren een min of meer ruim gebruik wordt gemaakt naarmate de algemeen heerschende begrippen van zedelijkheid strenger of ruimer zijn en de hoeveelheid der te behandelen strafzaken tot terzijdestelling van een kleiner of grooter aantal betrekkelijk lichte feiten noopt, zou het zeer onbillijk zijn ten opzichte van streken, waar van die bevoegdheid een spaarzaam gebruik wordt gemaakt, of van landen als Duitschland, waar ze in het geheel niet is toegekend, wanneer die weinig ernstige feiten buiten beschouwing bleven. Met deze omstandigheid moet dus rekening worden gehouden bij de vergelijking van den omvang der wettelijke criminaliteit in verschillende landen of deelen van hetzelfde land.

Wat nu verder de wettelijke criminaliteit betreft, zoo is het duidelijk, dat verschillen in het materieel en formeel strafrecht van grooten invloed kunnen zijn op de verhouding van het aantal veroordeelingen tot dat der bekend geworden feiten. Wanneer b.v. het strafrecht van het eene land meer gevallen van uitsluiting der toerekeningsvatbaarheid kent dan dat van een ander land; wanneer in het eerste de rechter meer bewijsmateriaal moet hebben verzameld om den beklaagde te kunnen veroordeelen dan in het tweede, dan moet naar verhouding het aantal veroordeelingen in het laatstbedoelde land het grootst zijn. Wanneer in het eerste land bovendien het wettig en overtuigend bewijs moet geleverd zijn, terwijl in het tweede de „conviction intime" eener jury voldoende is om het veroordeelend vonnis te kunnen uitspreken, of in het eene land staking van stemmen ten gunste van den beklaagde wordt uitgelegd, in het andere ten zijnen nadeele, ook dan kan de verhouding van 't aantal veroordeelingen tot dat der feiten zeer verschillend zijn en de criminaliteit in het eerste land geringer schijnen dan zij inderdaad is.

Het feit, dat niet in alle landen dezelfde juridische begrippen en benamingen van strafbare feiten dezelfde beteekenis hebben en de statistieken naar hare inrichting verschillen, verhoogt nog de moeilijkheid eener internationale crimineel-statistische vergelijking. In algemeenen zin wordt deze dan ook wel onmogelijk geacht; voor sommige speciale delicten zijn de bezwaren evenwel niet zoo groot en kan met hun invloed op de zuiverheid der vergelijking beter rekening worden gehouden.

Bij crimineel-statistische vergelijkingen, waarvan het doel is den invloed na te gaan, door een bepaalden factor van misdadigheid uitgeoefend, doet zich uit den aard der zaak eene nieuwe en belangrijke moeilijkheid voor. Immers die factor werkt niet alléén, doch in den regel met een aantal andere te zamen, wier intensiteit in verschillende landen of deelen van hetzelfde land geheel verschillend kan zijn. Om dus het aandeel te kunnen bepalen, dat de bedoelde factor heeft in de veroorzaking van het totaal aantal delicten, moet men vooraf onderzoeken met welke kracht die andere oorzaken medewerken en dit kan zeer moeilijk zijn.

Men kan in het algemeen wel zeggen, dat de besproken moeilijkheden zoowel quantitatief als qualitatief minder worden, wanneer van de vergelijking van staten wordt overgegaan tot die van deelen van hetzelfde land. Bezwaren van juridischen en statistischen aard vallen dan geheel weg; het volkskarakter, het rechtsbewustzijn, de zeden en gewoonten, het vertrouwen in de justitie en dergelijke toestanden van algemeenen aard verschillen in den regel minder sterk bij de vergelijking van deelen van hetzelfde volk dan bij die van geheele volken. Verschillen in de oorzaken der criminaliteit kunnen natuurlijk blijven bestaan en zelfs zeer belangrijk zijn, maar in den regel zijn toch ook deze minder talrijk en groot; bovendien kunnen ter vergelijking eenige landsgedeelten gekozen worden, die in enkele belangrijke opzichten eenzelfde karakter vertoonen of inte-

gendeel zóó scherp van elkander verschillen, dat deze afwijkingen gemakkelijk in aanmerking kunnen worden genomen.

Ook de vergelijking van den omvang der criminaliteit op onderscheidene tijdstippen binnen hetzelfde gebied kan bezwaren opleveren, doch met deze kan beter rekening worden gehouden.

Gedurende een niet al te lange reeks van jaren blijven factoren van zeer algemeenen aard als die, welke op de onderlinge verhouding tusschen den omvang der werkelijke, bekend geworden en wettelijke criminaliteit van invloed zijn, vrijwel onveranderd. Physische [1]) en anthropologische factoren van criminaliteit ondergaan geen wijzigingen; die van socialen aard kunnen deze wel ondervinden, maar in den regel zijn ze dan pas merkbaar na verloop van een aantal jaren.

Toch is het mogelijk, dat veranderingen plaats hebben, die plotseling of ook binnen een betrekkelijk kort tijdsverloop een grooten invloed op den omvang der bekend geworden en wettelijke, zelfs ook op dien der werkelijke criminaliteit uitoefenen. Van dien aard zijn b.v. veranderingen in de strafwet, waardoor als delicten aangemerkt worden handelingen, die te voren slechts als zedelijk ongeoorloofde gedragingen werden gequalificeerd, of de strafbaarstelling van feiten wordt opgeheven, die tot dien tijd misdrijven waren; eene vermeerdering of vermindering van 't aantal klachtdelicten of van de gronden van uitsluiting der toerekeningsvatbaarheid; wijzigingen in de rechterlijke organisatie en in het strafproces, eene vermeerderde activiteit der politie, waardoor het vertrouwen in de justitie versterkt, het rechtsbewustzijn des volks verhoogd wordt; sociale en economische toestanden eindelijk als oorlog, hongersnood,

---

[1]) Uitgezonderd de gemiddelde jaarlijksche temperatuur, waarvan echter de verschillen niet groot zijn en gemakkelijk meetbaar.

overvloedigheid van den oogst. Het intreden dezer veranderingen en de invloed daarvan op de criminaliteit zijn echter veel gemakkelijker waar te nemen dan de verschillen kunnen worden in aanmerking genomen, die tusschen de toestanden in onderscheidene landen of deelen van hetzelfde land bestaan. Bovendien kunnen zonder bezwaar — wanneer daardoor althans het aantal gelijksoortige feiten niet te klein wordt — korte perioden genomen worden, die slechts in enkele opzichten veranderingen vertoonen in de werking van de oorzaken der criminaliteit.

Nadat hiermede de voornaamste bezwaren vermeld zijn, die in den weg kunnen staan aan eene zuivere voorstelling van den omvang der criminaliteit, rijst thans de vraag: op welke wijze krijgen wij een zoo juist mogelijke voorstelling van dien der dronkenschap?

Het behoeft weinig betoog, dat deze vraag onmogelijk rechtstreeks, door mededeeling van het aantal gevallen van dronkenschap, kan worden beantwoord. Drankmisbruik is een van die verschijnselen op zedelijk gebied, welker juiste omvang onmogelijk objectief kan worden weergegeven. Men kan alleen op grond van persoonlijke waarneming of van indirecte aanwijzingen zeggen: hier komt meer dronkenschap voor dan elders, of: thans meer dan vroeger, maar een becijfering van 't aantal concrete gevallen van dronkenschap gedurende een zekere periode kan in de maatschappij onmogelijk gemaakt worden.

Subjectieve oordeelvellingen over den omvang der dronkenschap verdienen weinig vertrouwen voor eene wetenschappelijke vergelijking, om welke reden men objectieve, zij het dan ook indirecte, middelen van vergelijking heeft gezocht. Als zoodanig heeft men dan wel aangenomen:

1°. *het aantal veroordeelingen wegens „openbare dronkenschap";*

2°. *het aantal drankgelegenheden;*

3°. *het cijfer van 't gemiddeld drankgebruik per hoofd der bevolking.*

Ad 1um. Bij oppervlakkige beschouwing schijnt het aantal veroordeelingen wegens „openbare dronkenschap" een deugdelijk middel van vergelijking. Immers bij de regelmatigheid — binnen niet al te enge grenzen van plaats en niet al te ruime van tijd —, welke men heeft waargenomen in de frequentie van verschijnselen op zedelijk gebied, zou verondersteld mogen worden, dat schommelingen in het aantal dier veroordeelingen correspondeeren met het aantal werkelijk plaats hebbende gevallen van dronkenschap. Toch zijn er omstandigheden, welke veroorzaken, dat deze overeenstemming veelal *niet* bestaat en waarvan het gevolg is, dat dit middel van vergelijking zeer onbetrouwbaar moet genoemd worden.

Er bestaat misschien geen strafbepaling, die op verschillende plaatsen en tijden zóó ongelijkmatig wordt toegepast als juist die op de openbare dronkenschap, geen strafbepaling ook, waarvan de verschillen in de elementen van het strafbaar feit, zooals dat in onderscheidene landen omschreven wordt, van zóó grooten invloed zijn op de wettelijke frequentie van het feit als juist deze [1]).

Zijn dus internationale vergelijkingen reeds onmogelijk uit hoofde van formeele verschillen, daarbij komt dan nog het verschil in de toepassing der bepaling in onderscheidene landen en de ongelijke bewerking der statistieken. De toepassing steunt op de volksovertuiging omtrent het onzedelijk en gevaarlijk karakter van den toestand van dronkenschap, terwijl de nauwkeurigheid der statistiek afhangt van de meerdere of mindere zorgvuldigheid, waarmede de daarmee belaste ambtenaren hun taak vervullen. En dat zoowel die overtuiging als die nauwkeurigheid in onder-

---

1) Uitvoerig handelt over deze verschillen o.a. HEINZE in zijn rapport aan het Int. Pen. Congres te St. Petersburg 1890. Actes II p. 123.

scheidene landen zeer verschillend zijn, behoeft geen betoog.

Ook vergelijkingen tusschen deelen van hetzelfde land zijn vrijwel onmogelijk wegens de zeer verschillende scherpte in de repressie der openbare dronkenschap. Het kan daarbij van de persoonlijke opvatting van één ambtenaar van politie of justitie afhangen, of de strafbepaling met zachtheid dan wel met gestrengheid wordt toegepast. In den regel is die toepassing strenger in de steden dan op het land.

„Les statistiques de police sur l'ivresse sont d'habitude peu sûres, attendu la variété de pratique qui existe quand il s'agit de ces cas", zei BAKER voor Engeland. [1])

In zijn beroemd rapport aan den Senaat (over het alcoholisme in Frankrijk) schrijft CLAUDE: „Les rapports relatifs aux effets de cette loi (d.w.z. de wet van 1873, waarbij de openbare dronkenschap werd strafbaar gesteld) ont été en général favorables; toutefois dans les campagnes, faute de moyens convenables pour en assurer l'application, celle-ci laisse à désirer. Le maire, jaloux de sa popularité, se repose du soin des procès-verbaux sur des fonctionnaires inférieurs, c'est-à-dire sur des gardes champêtres et ceux-ci n'ont garde d'être trop sévères dans la poursuite d'un délit dont peut-être ils se rendent eux-mêmes bien souvent coupables." [2]) Misschien zijn deze toestanden nergens zoo eigenaardig als in Frankrijk, maar ze bestaan toch ook in andere landen.

Voor Hongarije b.v. verklaarde FEKETE in zijn reeds genoemd rapport: „chez nous, surtout en province, les ivrognes viennent rarement devant les cours." In zijn rapport aan het Int. Pen. Congres te St. Petersburg [3]) wees CANONICO op de zeer uiteenloopende cijfers voor het aantal arrestaties wegens openbare dronkenschap in de gewesten van Italië. Terwijl dit aantal in Rome 1038 bedroeg, in Piemont 1217,

---

[1]) Rapport au Congrès pén. int. de Bruxelles. Actes IV p. 14.
[2]) Rapport au Sénat, 1887, p. 217.
[3]) Actes du Congrès II p. 277.

was het voor De Marken niet meer dan 8, voor Basilicata slechts 7. Dit kan, meent CANONICO, slechts voor een deel het gevolg zijn van grootere matigheid in de laatstgenoemde deelen des lands; voor een ander deel moet men het toeschrijven aan het verschil in 't aantal politie-agenten en hunne activiteit.

Evenmin als voor deelen van hetzelfde land geven de cijfers der veroordeelingen wegens openbare dronkenschap met juistheid de schommelingen in den omvang der dronkenschap aan voor een reeks van jaren. De repressie verschilt ook in den loop der jaren. In het begin worden de strafbepalingen in den regel vrij streng toegepast, daarna verslapt de repressie om redenen van praktischen aard, om wederom met meer strengheid te worden uitgeoefend, wanneer b.v. door eene aanschrijving van overheidswege daarop wordt aangedrongen. De schommelingen in den omvang der dronkenschap — zoo die plaats hebben — stemmen om die reden niet overeen met die in het aantal veroordeelingen wegens openbare dronkenschap.

Ik acht het onnoodig deze bewering hier met statistische tabellen te staven, doch wel wil ik de meening aanhalen van sommige schrijvers, die hunne uitspraak steunen op officieele statistische gegevens.

Tegenover de woorden van CLAUDE: „Nous nous refusons, bien entendu, à voir dans cette diminution le résultat d'un relâchement de surveillance" [1]) waar hij in zijn rapport op de vermindering van 't aantal veroordeelingen wijst, kunnen die van andere schrijvers gesteld worden, die eene gansch andere meening zijn toegedaan. Zoo zegt CHARLES BENOIST in eene bespreking van CLAUDE's rapport [2]): „Diminution qui n'est pas absolue, entre 1875 et 1884, mais toute relative et qui ne signifie pas que l'alcoolisme a cédé à la sévérité

---

[1]) Rapport au Sénat. 1887, p. 218.

[2]) L'alcoolisme en France in Journal des Economistes déc. 1887, p. 345.

de la répression, mais que la rigueur des juges a fléchi, en présence de l'inefficacité des peines." In 1893 verklaarde BERGERON met betrekking tot de wet van 1873: „Mais la loi contre l'ivresse, exécutée mollement dès sa promulgation, n'a pas tardé à tomber en désuétude . . . . c'est à ce relâchement dans la répression, qui a été de moins en moins énergique, qu'il faut attribuer la diminution du nombre des procès-verbaux, et non point aux progrès de la tempérance, car les ravages de l'alcoolisme sont toujours croissant" [1]).

„Faut-il conclure de cette différence (nl. in 't aantal veroordeelingen in den loop der jaren 1873—'84) si sensible que l'ivrognerie a diminué?" vraagt MARAMBAT [2]); het antwoord luidt: „Non; mais plutôt qu'il y a, de la part de l'autorité, une tolérance bienveillante qui n'existait pas dans les premières années qui ont suivi la loi de 1873." En dat ook van overheidswege die daling aan verslapte repressie wordt toegeschreven, moge ten slotte blijken uit de volgende verklaring, voorkomende in het door den Minister van Justitie in 1889 uitgegeven „rapport sur l'administration de la justice criminelle pendant l'année 1887": „On ne pourrait que s'en réjouir, s'il était avéré qu'elle correspond à une diminution du nombre des contraventions, due à la sévérité apportée au début, dans l'exécution de la loi; mais il est à craindre que cette diminution ne soit qu'apparente et qu'il faille l'attribuer plutôt à la réduction du nombre des poursuites." [3]) Het blijkt uit deze citaten duidelijk, dat de meening van CLAUDE onjuist moet zijn.

Blijkens eene grafische voorstelling, bij het rapport van

---

[1]) Compte-rendu du 4ième Congrès intern. contre l'abus des boissons alc. Den Haag 1893, p. 255.

[2]) L'alcoolisme et la criminalité 1887 p. 16.

[3]) Aangehaald o.a. in 't rapport van HUBERT BRUNARD (p. 30) aan 't Congrès int. contre l'abus etc. Brussel 1897.

BRUNARD behoorende, steeg de bevolking van Groot-Brittannië en Ierland tusschen de jaren 1874 en 1893 met 25 %, terwijl het aantal veroordeelingen wegens openbare dronkenschap met 9 % afnam. Intusschen bleef het gebruik van alcoholische dranken vrijwel constant. Ofschoon BRUNARD op deze sterke vermindering wijst, geeft hij daarvoor geen oorzaak op; m. i. moet ze voornamelijk aan verslapte repressie worden toegeschreven, welke conclusie mij gewettigd schijnt in verband met de volgende zinsneden, voorkomende in het rapport „Question de l'Alcoolisme" [1]): „Les rapports de police au sujet des arrestations pour ivresse ne sont pas absolument concluants pour l'appréciation de l'état réel des choses", hetgeen dan voornamelijk een gevolg is van de omstandigheid, dat „le chiffre des arrestations dépend surtout, bien plus que d'autre causes, de l'activité plus ou moins énergique et de la force numérique de la police".

Naar aanleiding der vermindering van 't aantal veroordeelingen wegens dronkenschap in Oostenrijk acht BRUNARD het de vraag „si cette diminution est due à une amélioration de la moralité publique ou à un adoucissement de la répression". In verband met de vermeerdering van 't alcoholgebruik schijnt mij deze vraag in laatstbedoelden zin te moeten worden beantwoord.

Ook in ons land schijnen de jaarlijksche schommelingen in 't aantal veroordeelingen wegens openbare dronkenschap voor een deel aan eene afwisselend strenge en slappe repressie te moeten worden toegeschreven, althans op het in 1890 te Christiania gehouden congres verklaarde Dr. WALBURGH SCHMIDT [2]): „Il n'est pas possible de trouver une indication, qu'un rapport consiste entre la consomma-

---

[1]) p. 420.

[2]) Bericht des III int. Congresses gegen den Missbrauch geistiger Getränke. Beilage 9.

tion d'alcool et le nombre des condamnés, et il est très douteux, quand on veut tirer une conclusion, si la diminution de la quantité des condamnés, doit être trouvé dans une baisse dans l'abus, ou dans une mauvaise application de la loi." [1])

Voor de vier genoemde landen — wier aantal wellicht met enkele andere te vermeerderen is — zijn dus de schommelingen in het *wettelijk* aantal gevallen van dronkenschap niet in overeenstemming met die in het *werkelijk* aantal. Slechts wanneer vaststaat, dat in een bepaald land de strafbepalingen betreffende openbare dronkenschap gedurende een reeks van jaren met dezelfde strengheid worden toegepast, mag dit parallelisme aanwezig worden geacht.

Ad 2um. Door velen wordt het aantal drankgelegenheden beschouwd als een juiste maatstaf van vergelijking voor den omvang van het drankgebruik en de dronkenschap op verschillende plaatsen en tijden.

De kroeg, aldus redeneert men, is de plaats van het gebruik; de kroeghouder leeft van zijn drankhandel; hoe talrijker dus het aantal dergenen is, die met den verkoop van alcoholica hun brood verdienen, des te grooter moet ook het drankgebruik en de dronkenschap zijn.

Ofschoon het niet geheel waar is, dat vermeerderd drankgebruik *per se* eene vermeerdering, inkrimping van 't gebruik daarentegen eene daling in 't aantal gevallen van dronkenschap tengevolge heeft — waarop ik op een andere plaats nog terugkom —, mag dit in het algemeen toch wel worden aangenomen. Maar ook dan nog is de bovenstaande redeneering onjuist. Zij zou slechts waarheid bevatten, wanneer het alcoholgebruik inderdaad slechts in

[1]) Intusschen schijnt de repressie in de laatste jaren vrij regelmatig te hebben plaats gehad; terwijl toch het aantal onherroepelijk veroordeelden op grond van de bepalingen der *Drankwet enz.* (hoofdzakelijk art. 453 S.wb.) in 1896 23,110 bedroeg. was dit voor de jaren 1897, '98 en '99 respectievelijk 32,342, 32,923 31,826.

de kroeg plaats had; wanneer de gemiddelde omzet van elken kroeghouder overal ongeveer gelijk was; eindelijk wanneer er geen clandestiene drankhandel bestond. Het is er verre van verwijderd, dat dit aldus het geval zou zijn.

Om met het laatste en tevens belangrijkste punt te beginnen, zoo moet worden opgemerkt, dat bijna overal naast den drankverkoop in daartoe geautoriseerde lokalen of woningen een clandestiene drankhandel bestaat, die grootere of kleinere afmetingen aanneemt, naarmate de daarmede te behalen voordeelen grooter of kleiner, de wetsovertreding meer of minder gemakkelijk is.

Welk een grooten omvang deze clandestiene drankhandel kan aannemen en hoe weinig vertrouwen daarom de officieele cijfers betreffende het aantal drankgelegenheden als criterium van 't gebruik verdienen, moge uit enkele — uit den aard der zaak op schatting berustende — cijfers blijken.

In verhouding tot het totaal aantal kroegen is natuurlijk dat der clandestiene verkoopplaatsen het grootst in die landen, waar — zooals in enkele Noord-Amerikaansche staten — de verkoop van sommige of van alle alcoholische dranken geheel verboden is, uitgezonderd voor medische doeleinden. Dat dit aantal ook in absoluten zin zeer groot kan wezen, moge blijken uit de volgende cijfers, aan FANSHAWE ontleend.[1])

Afgescheiden van de speciale wetgeving van iederen Staat, legt de algemeene drankwet der geheele republiek aan iederen verkooper van alcoholische dranken in het klein [2]) de verplichting op jaarlijks een zekere som te betalen. Gedurende het jaar 1891—'92 nu betaalden in den prohibitiestaat New-Hampshire 1,669 personen die belasting of 1 op 205 inwoners; in den prohibitiestaat Vermont 419 personen of 1 op 742 inwoners. Voor de zeven verbod-staten samen was de verhouding van 't gezamenlijk aantal verkoopers tot dat

---

[1]) Liquor Legislation, p. 42.

[2]) D.w.z. minder dan 5 „wine gallons" = 18,9 l.

der geheele bevolking als van 1 tot 125[1]. [illegible] deze cijfers geven [illegible] minima, want waar zoovelen de verbodswet-ten [illegible] is uit den aard der zaak ook het aantal dergenen groot, die zich in 't geheim [illegible], ten einde aan de bedoelde belasting te ontkomen.

Terwijl de toestand alzoo is in staten, die een verkoop geheel verbieden, zal deze wellicht minder ernstig zijn in die anderen, waar het stelsel van drankvergunning minder ontwikkeld is en de bepalingen gestrenger worden toegepast dan dit in prohibitie-staten mogelijk blijkt, maar de voor-[illegible] aan den clandestienen drankverkoop in het klein verbonden, zijn [illegible] nog te groot, om het aantal officieel erkende kroegen gelijk te mogen stellen met dat der werkelijk bestaande. Vooral in groote steden is het aantal clandestiene drankgelegenheden zeer belangrijk, ook in ons land. „Elk jaar," zegt Mr. J. W. [illegible] in zijn proefschrift „De Staat tegenover het Alcoholisme" p. [illegible], „elk jaar verrijzen daar tal van bierhuizen, waar de ingewijde bezoekers aan bier zich ook aan sterken drank kan te goed doen. Gerust kan men zeggen, dat meer dan de helft der bierhuizen [illegible], dan is men misschien nog zeer optimistisch, het een meer, het ander minder, [illegible] verkoops zonder vergunning"[2]. Deze meening, voor Nederland uitgesproken, geldt ook voor alle andere landen, waar de handel in gedistilleerd aan beperkende maatregelen onderworpen is, die in bier en wijn daarentegen vrij of althans minder aan wettelijke bepalingen gebonden.

Eindelijk hebben wij slechts te denken aan de bijzondere toestanden in enkele landen, om in te zien welk een hoogst

[1] Voor den geheelen Staat bedroeg dit laatste cijfer 278; voor den Staat, behalve New-York en Californië, 200.

[2] Te Christiania gaf Dr Walburgh Schmidt als eene schatting van 't aantal clandestiene drankhuizen in Amsterdam het cijfer 600; thans zou dit ongetwijfeld nog veel hooger zijn.

onbetrouwbaar criterium het aantal drankgelegenheden aldaar oplevert voor de beoordeeling van het alcoholgebruik. In Frankrijk is de woning van iederen *bouilleur de cru* inderdaad, maar niet volgens de wet, een drankgelegenheid, waar jaarlijks aanzienlijke hoeveelheden alcohol van slechte qualiteit verbruikt worden; in sommige kantons van Zwitserland, b.v. in Thurgau valt daarentegen onder het wettelijk begrip „kroeg" het huis van iederen boer, die des Zondags aan zijn buren den cider verkoopt, door hem geproduceerd.

De onbetrouwbaarheid der officieele cijfers meen ik thans wel te hebben aangetoond; nog ééne opmerking over 't aantal drankgelegenheden wil ik hier maken, speciaal met het oog op het plegen van misdrijven in dronkenschap. De kans, dat misdrijven in dezen toestand gepleegd worden, is grooter naarmate meer personen onder het genot van alcoholische dranken bijeen zijn. Hoe grooter het aantal kroegen is, des te geringer is het dat van hen, die zich in elke daarvan bevinden, zoodat eene vermeerdering van 't aantal drankgelegenheden zeer goed zou kunnen samengaan met eene daling in 't aantal dier delicten, afgescheiden van de vraag, in hoeverre die vermeerdering parallel gaat met eene vermeerdering van 't drankgebruik.

Wat betreft de beide andere bezwaren tegen de bedoelde redeneering, zoo kan de bespreking daarvan kort zijn. In sommige landen toch wordt een groot quantum alcohol gebruikt door de eigenaars van huisbranderijen (waarover later), niet in de kroeg doch in het woonhuis zelf. En dat de tegenwoordige zoogenaamde „drankpaleizen" der groote steden met hun reusachtigen omzet van gedistilleerd en bier niet gelijk te stellen zijn met de kleine kroegen en kroegjes in de steden en op het platteland, waarmede de statistiek ze toch gelijk stélt, is zóó duidelijk, dat het onnoodig mag heeten daarop uitvoeriger in te gaan.

Ad 3um. In alle beschaafde landen is niet alleen de verkoop in het klein van alle of van sommige alcoholische dran-

ken aan beperkende maatregelen onderworpen, maar tracht de Staat bovendien het alcoholgebruik tegen te gaan [1]) door in den vorm van invoerrechten en accijnzen eene belasting te heffen van allen ingevoerden en geproduceerden alcohol, die voor het gebruik als genotmiddel bestemd is. Aangezien in den regel ook de uitgevoerde alcoholische dranken aan bijzondere fiscale bepalingen onderworpen zijn, is het duidelijk, dat door den fiscus berekend kan worden de hoeveelheid alcoholische dranken, die gedurende zeker tijdsverloop voor de consumptie is bestemd geworden. Wordt dit tijdsverloop op een jaar gesteld dan mag, wanneer geene bijzondere omstandigheden eene overproductie ten gevolge hadden, verondersteld worden, dat eene gelijke hoeveelheid in den loop van dat jaar ook in werkelijkheid werd gebruikt. Wordt het aldus gevonden cijfer voor het totaal gebruik gedeeld door het aantal inwoners, dan stelt het quotient het gemiddeld gebruik per hoofd der bevolking voor.

De vraag is nu: kunnen de aldus gevonden cijfers van het gemiddeld drankgebruik als maatstaf worden aangenomen voor de vergelijking van den omvang der dronkenschap op verschillende plaatsen en tijden? M. a. w.: is het aantal gevallen van dronkenschap evenredig met het gemiddeld drankgebruik?

Bij de beantwoording dezer vraag doet zich reeds dadelijk eene moeilijkheid voor: wat moet hier onder „drank" worden verstaan, iedere alcoholhoudende drank of slechts enkele? Deze quaestie is daarom van zoo groot gewicht, omdat de volksdrank in verschillende landen, ja zelfs in deelen van hetzelfde land volstrekt niet dezelfde is. Zoo drinkt men in 't Zuiden van Frankrijk en Italië bijna uitsluitend wijn, in Hongarije eveneens, in Normandië, Bretagne en sommige deelen van Oostenrijk groote hoeveelheden cider

[1]) Ik wil hiermede natuurlijk niet zeggen, dat niet somtijds deze maatregelen een zuiver fiscaal doel beoogen.

of daaruit gefabriceerde en zeer schadelijke alcoholische dranken; in vele streken van Duitschland (b. v. Beieren en Wurtemberg buitengewoon veel bier, terwijl ook in sommige andere landen als België, Engeland en Denemarken het biergebruik groote afmetingen aanneemt; eindelijk gebruikt men in Noord-Frankrijk en Noord-Italië vrij veel gedistilleerd, waarvan het gebruik over 't algemeen toeneemt naarmate men noordelijker komt en vooral sterk ontwikkeld is in Oostenrijk, België, Nederland en Denemarken. Het alcoholgehalte dier verschillende dranken loopt zeer uiteen, gelijk ook dat der soorten, die onder dezelfde algemeene benaming vallen: het is gelegen tusschen ± 2 % voor de lichtste biersoorten en ± 95 % voor de meest-alcoholhoudende likeuren [1]).

Hieruit vloeit reeds van zelf voort, dat van de onderscheidene dranken door normale individuen een zéér verschillend volume moet worden gebruikt om dezelfde gevolgen voort te brengen. Daaruit zou dan ook zeker de conclusie getrokken mogen worden, dat dronkenschap dáár, waar voornamelijk lichte alcoholica gedronken worden, minder veelvuldig zal voorkomen dan waar dranken met hoog alcoholgehalte (en dat zijn voornamelijk de gedistilleerde dranken) bij voorkeur gebruikt worden. Hiermede is echter de quaestie nog niet beslist, want wegens de overvloedigheid en goedkoopheid dier lichte dranken in de streken, waar deze de volksdranken zijn, geeft het gebruik evenzeer aanleiding tot dronkenschap als de consumptie van gedistilleerd elders, zoodat de vraag rijst, welke dronkenschap in het algemeen als de hevigste en gevaarlijkste beschouwd moet worden. Op deze wijze wordt de oorspronkelijke vraag overgebracht op chemisch en physiologisch gebied, waarop ik mij niet zal wagen; slechts wil ik aan de hand van VERHAEGHE's werk „l'Al-

[1]) Zie b.v. de tabellen op p. 90 en volgende van de „Annexes au Rapport" (CLAUDE).

coolisation" de hoofdpunten mededeelen uit den — vooral in Frankrijk gevoerden — strijd over de giftigheid der verschillende alcoholen en alcoholische dranken.

De samenstelling der alcoholische dranken is niet alleen in zooverre verschillend, dat het alcohol-gehalte ongelijk is, maar ook daarin, dat de verschillende chemische samenstellingen, die men met den naam „alcoholen" aanduidt, niet in iederen drank in dezelfde verhouding aanwezig zijn; bovendien komen bijna steeds, evenzeer in ongelijke verhouding, bestanddeelen voor, welke als onzuiverheden moeten worden aangemerkt en slechts na zéér volkomen distillatie geheel verwijderd kunnen worden.

Toen ongeveer tegen het midden der 19de eeuw in Europa de strijd tegen den alcohol werd aangebonden, stelde men zich de vraag, welk bestanddeel der alcoholische dranken eene zóó hevige werking op het organisme uitoefende, dat het gebruik dier vloeistoffen een maatschappelijke ramp kon worden.

De maatschappij had gedurende en nà een eeuwenlang gebruik van gegiste dranken en van alcohol, door distillatie uit wijn en andere vruchtensappen verkregen, geen ernstige nadeelige gevolgen daarvan ondervonden, terwijl de gevolgen van het alcoholisme in hevige mate optraden sinds men den alcohol was gaan bereiden uit producten als aardappelen, beetwortelen en graan; aan het gebruik van *die* dranken moesten dus de rampen van het alcoholisme worden geweten. Men wilde in 't algemeen aan den wijn en den daaruit gedistilleerden alcohol geene of slechts een zeer geringe giftige werking toeschrijven. In het jaar 1895 b.v. vonden deze dranken bij eene bespreking van het alcoholisme in de Fransche Académie de médecine warme verdedigers en zeide Dr. LABORDE, over de dronkenschap van vroeger en nu sprekend: „Ce n'est plus l'ivresse ébrieuse de tantôt que l'on observe, c'est l'ivresse stupéfiante, l'ivresse morte, telle que la donne un alcool de la série

toxique supérieure; c'est aussi l'ivresse impulsive de cette intoxication alcoolique particulière qui pousse aux actes de la criminalité les plus féroces! . . . ."

Men onderzocht welk bestanddeel der alcoholische dranken die bedwelmende werking in 't bijzonder uitoefende en welke de betrekkelijke, vergiftigende kracht was van verschillende alcoholen; door tal van proefnemingen kwam men tot de conclusie, dat inderdaad als de meest giftige bestanddeelen beschouwd moesten worden de hoogere (propyl-, butyl-, amyl-) alcoholen en de onzuiverheden (ethers, aldehyden, zuren en zouten), in tegenstelling tot de veel minder schadelijke lagere (methyl- en ethyl-) alcoholen. De eerste bestanddeelen nu kwamen het meest voor in de industrieele alcoholen, zoodat men meende terecht de gevolgen van het alcoholisme aan het steeds toenemend gebruik dier dranken te kunnen toeschrijven. Men ging zelfs zóóver te vergeten, dat methyl- en ethyl-alcohol ook zelf giften waren.

Erger was nog wel het feit, dat men die hoogere alcoholen ging gebruiken om met behulp van essences vloeistoffen samen te stellen, die in den handel kwamen onder den naam van wijn, cognac, rhum, kirsch, enz., dranken, die tot nog toe — als onschadelijk — een goede reputatie hadden genoten. Om den wijn beter te kunnen bewaren en verzenden of om te voldoen aan den wensch der consumenten, die daarin een hooger alcoholgehalte verlangden, liet men dien eene bijzondere bewerking (vinage) ondergaan, waardoor het gehalte werd verhoogd tot het door den fiscus veroorloofde maximum. Nog meer dan vroeger werd de aanwezigheid van onzuiverheden als de oorzaak der bedwelmende werking beschouwd, zoodat niet inkrimping van 't gebruik, doch rectificatie van 't product als eerste eisch werd gesteld om den toestand te verbeteren.

Evenwel, er kwam langzamerhand eene kentering in de meening aangaande de aanwezigheid van schadelijke bestand-

deelen in de alcoholische dranken. Onderzoekers toonden aan, dat de industrieele alcoholica juist de minst onzuivere waren, wijl de natuurlijke alcoholische dranken zonder rectificatie aan de consumptie werden overgeleverd: rectificatie zou hun de geur ontnemen. „On peut donc dire, conclut M. DAREMBERG, que les plus détestables eaux-de-vie d'industrie non rectifiées ne sont pas plus nuisibles à la santé que les meilleurs cognacs".

Het is niet te verwonderen, dat toen de vraag rees, hoe het dan kwam, dat de gevolgen van 't alcoholisme juist in hevigheid begonnen toe te nemen, toen de industrieele alcoholen meer en meer in gebruik kwamen, en dat de *bouilleurs de cru*, die een ruim gebruik maken van natuurlijke en zeer weinig gezuiverde alcoholische dranken, de minst ernstige gevolgen van 't alcoholisme ondervonden. En nu kwam men tot de overtuiging, dat de giftige werking der onzuiverheden slechts eene secondaire was, die der ethylalcohol de voornaamste, zoodat de werking eener bepaalde hoeveelheid daarvan gelijk bleef, zelfs wanneer daarbij eene hoeveelheid amyl-alcohol gevoegd werd.

Niet rectificatie van 't product, maar inkrimping van 't gebruik was dus het aangewezen middel ter beteugeling van het alcoholisme.

Tot zoover VERHAEGHE. Wederom staan wij thans voor de beslissing der eerstgestelde vraag. En dan schijnt mij althans *deze* conclusie wel gewettigd, dat het onjuist zou zijn bij de vergelijking der gemiddelde drankcijfers van verschillende landen voor elk land als het beslissende cijfer te nemen dat van de hoeveelheid absoluten alcohol, die in de verschillende dranken gezamenlijk aanwezig is. Want, hoezeer de meeningen ook thans nog mogen verschillen over de betrekkelijke giftigheid der alcoholen en alcoholhoudende dranken, dáárover is men het toch wel eens, dat de schadelijke werking grooter is van de uit aardappelen, beetwortelen en dergelijke grondstoffen vervaardigde dranken, van absinth

en enkele andere bijzondere soorten, dan van wijn, bier en cider. De aard der dranken komt dus zeer zeker in aanmerking.

Maar daarom behoeft men nog niet de zijde te kiezen van de vele Fransche schrijvers, die aan het gebruik van wijn — zelfs tot dronken wordens toe — geene schadelijke gevolgen — zoo voor 't oogenblik als voor de toekomst — willen toeschrijven. Dit is een standpunt, dat niet door de feiten gerechtvaardigd wordt en alleen te verklaren is uit de omstandigheid, dat de wijnbouw voor geheele streken van Frankrijk de hoofdbron van bestaan is, de opbrengst van den oogst en de prijs van 't product eene levenskwestie. Maar ook zuivere methyl- en ethyl-alcohol zijn vergiften, waarvan het overmatig gebruik dronkenschap teweeg brengt. Ontboezemingen als: „Les pays vinicoles ignorent, en effet, le fléau de l'alcoolisme" kunnen hoogstens beteekenen, dat door het gebruik van wijn het chronisch alcoholisme *later* en de voor de maatschappij noodlottige gevolgen van het alcoholmisbruik *in minder hevige mate* optreden, maar niet, dat het misbruik van wijn geen dronkenschap met de daaruit voortvloeiende nadeelige gevolgen zou veroorzaken.

De schrijvers zijn het nog volstrekt niet eens over den invloed door den verschillenden aard der gebruikte dranken uitgeoefend op de criminaliteit.

Claude huldigt in het algemeen eene voor den wijn gunstige meening.

Corre [1]) noemt de dronkenschap van zuivere, natuurlijke producten „gaie, bruyante; elle devenait assez rarement agressive"; thans is zij „triste, sournoise ou d'emblée féroce et sanguinaire. C'est qu'autrefois on buvait des produits naturels. De nos jours, les tares héréditaires se sont accumulées dans les familles, les générations sont plus susceptibles aux stimulations anormales et l'impulsivité acquiert encore

[1]) Crime et Suicide, p. 188.

des tendances plus aberrants par la consommation de boissons artificielles et toxiques". De schadelijke werking der tegenwoordig gebruikelijke dranken wordt dus verhoogd door de vermindering van 't weerstandsvermogen der gebruikers.

COLAJANNI [1]) meent, dat bij het onderzoek naar den invloed van 't alcoholisme (ook van de dronkenschap) op de criminaliteit weinig rekening behoeft te worden gehouden met het gebruik van wijn, bier en cider. Van die dranken, meent hij, kan moeilijk misbruik worden gemaakt — uitgezonderd van bier in sommige noordelijke streken als Beieren — wegens hun hoogen prijs en omdat de alcoholisten zich niet meer tevreden stellen met dergelijke lichte dranken. — Nu moge het waar zijn, dat *chronische* alcoholisten naar steeds sterker zenuwprikkeling verlangen, — dat van de genoemde dranken weinig misbruik wordt gemaakt, is echter eene bewering, die — vooral in de productie-centra — door de feiten wordt gelogenstraft.

LOMBROSO [2]) acht op grond van statistische onderzoekingen, door FERRI ingesteld met betrekking tot den invloed van den wijnoogst op de criminaliteit in Frankrijk, het verband tusschen het wijngebruik en den omvang der criminaliteit bewezen. Volgens COLAJANNI zou LOMBROSO in een volgend opstel (voorkomende in „Archivio di Psichiatria" deel III) van deze meening zijn teruggekomen door te verklaren, dat zijn strijd tegen den alcohol niet den wijn betrof, maar diens opvolgers: absinth en brandewijn; ik kan dit evenwel niet toegeven, aangezien de eerste uitspraak, op statistische gronden steunend, speciaal op het misdrijf in dronkenschap betrekking had, terwijl de tweede werd verkondigd in een artikel, waarin de bestrijding der pellagra door het gebruik van wijn verdedigd werd.

Lijnrecht tegenover COLAJANNI staat FERRI, die door zijne

---

[1]) l. c. p. 24 v.

[2]) Il vino ed il delitto. Arch°. di psich^{a}. I 2, p. 193.

reeds genoemde en nog nader te bespreken onderzoekingen tot de overtuiging kwam, dat de invloed van 't wijngebruik op de criminaliteit zeer belangrijk is.

GROTJAHN [1]) meent, dat de hevigheid van den roes beheerscht wordt door drie factoren:

1°. het weerstandsvermogen van het individu;

2°. de hoeveelheid en de soort van den drank;

3°. de ontwikkeling van 't moreel bewustzijn van het individu.

De punten sub. 1° en 3° kan ik hier onbesproken laten; wat het tweede punt betreft, zoo komt het mij volkomen juist voor, dat hier de quantiteit en de qualiteit van den drank te zamen genoemd worden: men verliest te veel uit het oog, dat van de lichte alcoholische dranken in den regel groote hoeveelheden gebruikt worden, terwijl er aan den anderen kant tal van drinkers zijn, wier gebruik van sterk geconcentreerde alcoholica nooit dronkenschap — of slechts een zeer geringen graad daarvan — ten gevolge heeft. De bierroes nu draagt volgens GROTJAHN „entschieden einen *harmlosen* Charakter"; bij tusschenpoozen worden kleine hoeveelheden opgenomen, de opwinding is betrekkelijk gering, terwijl vroeger dan bij 't gebruik van andere dranken een algemeene toestand van dofheid intreedt. „Das Stadium der Unzurechnungsfähigkeit wird selten erreicht. Affektverbrechen im Bierrausch sind nicht häufig." Voor de dronkenschap, die het gevolg van wijngebruik is, geldt dit niet; de opwinding begint spoedig, duurt lang, is hevig en leidt gemakkelijk tot onbezonnen woorden en daden. De dronkenschap van gedistilleerde dranken is verreweg de hevigste. In korten tijd worden groote hoeveelheden alcohol opgenomen, er heeft cumulatie van werking plaats. „Im Branntweinrausch schwindet am schnellsten und vollständigsten das *Urteil* über die Tragweite der Handlungen. Es tritt *Bewusstseinstrübing* zu einer Zeit auf, wo die Akti-

---

[1]) l. c. p. 54.

onsfähigkeit noch lange nicht aufgehoben ist. Die überwiegende Mehrzahl der im Rausch begangenen Verbrechen, besonders die Gewaltthätigkeiten gegen andere Personen, werden im *Branntweinrausch* begangen."

In de „Esquisse sur l'activité de la commission pour l'étude de l'alcoolisme (1898—1900)" schrijft DEMBO naar aanleiding van het rapport van MINTZLOFF over „La consommation individuelle de l'alcool dans quelques pays de l'étranger et en Russie" o.a. het volgende: „Il est également inexact de penser que le danger de ces boissons (d.w.z. wijn en bier) n'est pas grand, attendu que les consommateurs ne sauront acheter une telle quantité de vin que leur serait nécessaire pour obtenir un nombre équivalent à l'eau-de-vie de degrés alcooliques." Daarbij wordt dan uitgerekend, dat het volk een bepaalde hoeveelheid alcohol voor denzelfden prijs zoowel in den vorm van wijn als in dien van gedistilleerd kan koopen. „Dans cette ordre d'idées, dans l'appréciation de la consommation individuelle on ne peut nullement se borner à l'alcool obtenu par la distillation, mais il faut également tenir compte de l'alcool se trouvant dans la bière et le vin".

BAER achtte de verschillen in de criminaliteit van onderscheidene deelen van Duitschland slechts in geringe mate het gevolg van de verschillen in den aard der gebruikelijke dranken.

Dat het evenzeer onjuist is de dranken met gering alcoholgehalte buiten beschouwing te laten als het verkeerd zoude zijn ze naar dat gehalte in aanmerking te nemen bij de berekening van het drankgemiddelde als criterium voor den omvang der dronkenschap, meen ik thans te hebben aangetoond. In hoeverre ze echter bij die berekening in aanmerking behooren te komen is onmogelijk in het algemeen te zeggen en moet naar de omstandigheden beoordeeld worden. Niet overal heeft het gebruik eener bepaalde hoeveelheid alcohol dezelfde gevolgen: in warme landen b.v. is de gevoeligheid voor de werking van den alcohol grooter dan in

koudere, terwijl van grooten invloed is de *wijze* van drinken, d. w. z. het herhaald gebruik van kleine hoeveelheden of het eenmalig gebruik eener groote hoeveelheid. Doch hierover later.

Hoe groot de besproken moeilijkheid is bij vergelijkingen van het drankgebruik in verschillende landen, kan uit het volgende voorbeeld blijken. Wanneer de staten van Europa gerangschikt worden volgens de cijfers van het gebruik van gedistilleerd, dan neemt Denemarken de 1ste, Nederland de 4de, Frankrijk de 5de en Italië de 11de of laatste plaats in. Worden ze nu gerangschikt volgens de cijfers van het totaal alcoholgebruik, dan is de volgorde aldus: Frankrijk 1, Italië 4, Denemarken 6 en Nederland 9. Eene dergelijke plaatsverwisseling kan ook b.v. voor de departementen van Frankrijk en de provincies van Italië worden waargenomen.

De meerdere of mindere juistheid der cijfers, die het gemiddeld drankgebruik per hoofd der bevolking voorstellen, wordt beheerscht door die van de cijfers van het totaalgebruik en van het aantal inwoners. De nauwkeurigheid der bevolkingscijfer kan hier buiten bespreking blijven; mogelijke verschillen zijn nauwelijks waarneembaar in het quotient der deeling. Maar van meer gewicht zijn de verschillen, die overal bestaan tusschen de *officieele* cijfers van het totaal drankgebruik en het *werkelijk* totaal-gebruik. Deze verschillen worden veroorzaakt door een aantal omstandigheden, waarvan ik thans de voornaamste wil vermelden; ze gelden vooral voor het gedistilleerd.

a. De grondslag der accijns-heffing. De heffing van den accijns op het bier en gedistilleerd kan op drie grondslagen berusten:

1°. de inhoudsruimte der werktuigen, hetzij bij abonnement hetzij telkens, wanneer deze gebruikt worden;

2°. de hoeveelheid der gebruikte grondstof;

3°. de aangegeven vermoedelijke opbrengst gedistilleerd van een bepaalde hoeveelheid te bewerken grondstof.

In ons land b v. wordt de accijns op het bier volgens de beide eerste grondslagen geheven naar keuze van den brouwer, terwijl de laatste gebruikt wordt voor de accijnsheffing op het gedistilleerd. „De *brander* wordt voor het door hem vervaardigd gedistilleerd aangeslagen naar den *trek*, d. i. de vermoedelijke opbrengst in gedistilleerd ad 50 percent per hectoliter beslag of ineens per beslagbak: uit dien trek wordt berekend de geheele opbrengst per stooksel." [1]) Deze trek nu mag niet dalen beneden een wettelijk vastgesteld minimum, terwijl de administratie het recht heeft tot ambtelijke afstoking, d. w. z. tot het bereiden of onder haar toezicht doen bereiden van gedistilleerd uit het beslag, dat zich in een of meer der aangegeven bakken bevindt, ten einde de door den brander gewonnen overmaat te kunnen berekenen en daarvan accijns te heffen Verdere bijzonderheden betreffende dit stelsel van accijns-heffing, waarvan de toepassing in verschillende landen op nagenoeg dezelfde wijze plaats heeft, meen ik hier achterwege te kunnen laten, aangezien het voor mijn doel slechts noodig is aan te toonen, in hoeverre het stelsel van heffing in verband staat met de juistheid van het officieele cijfer betreffende het totaal gebruik van alcoholische dranken.

Nu is het niet moeilijk in te zien, dat de sub 1°. en 2°. genoemde grondslagen van accijns-heffing geen rekening houden met eventueele technische verbeteringen, tengevolge waarvan eene meer intensieve verwerking der grondstoffen mogelijk is; slechts eene wetswijziging kan de accijns-heffing en daarmee de berekening der totale productie met de werkelijkheid in overeenstemming brengen. De algemeene strekking van den sub 3° genoemden grondslag daarentegen is de belasting te doen steunen op de werkelijke opbrengst

[1]) BROEKSMIT, Technologie der Accijnsmiddelen 1896, p. 131.

der productie: het wettelijk minimum is niets anders dan de grens, waar de opbrengst steeds boven blijft, de fabrikant is verplicht naar waarheid de vermoedelijke opbrengst aan te geven, terwijl de administratie steeds bevoegd is de waarheid dier aangifte te controleeren. Zoowel uit fiscaal als uit statistisch oogpunt beschouwd is dus dit stelsel van accijns-heffing boven de beide andere te verkiezen: de op deze wijze verkregen uitkomsten zullen het meest met de werkelijkheid overeenstemmen.

Hoe weinig betrouwbaar de officieele drankcijfers kunnen zijn, tengevolge van de toepassing der sub 1° en 2° genoemde grondslagen, moge uit het volgende blijken.

Voor België, waar tot 1 Januari 1898 de inhoudsruimte der kuipen en ketels den grondslag vormde voor den accijns op bier en gedistilleerd, verklaart b.v. CAUDERLIER, dat de officieele statistieken weliswaar het werkelijk drankgebruik berekenen naar een maatstaf van 2 H.L. bier uit 1 H.L. grondstof en van 7 L. gedistilleerd uit 1 H.L. grondstof, maar dat deze verhouding reeds sinds lang niet meer met de werkelijkheid overeenstemt: men produceert thans veel meer uit 1 H L. grondstof. Om zich niet aan overdrijving schuldig te maken vermeerderde CAUDERLIER de officieele cijfers voor biergebruik met 50 %, die voor gedistilleerd met 33%. [1])

In het Zwitsersche rapport „Question de l'Alcoolisme" wordt herhaaldelijk gewezen op de onjuistheid der officieele drankcijfers tengevolge van het stelsel van accijns-heffing. [2])

b. Bedrog en Smokkelarij. In nauw verband met de fiscale wetgeving, in zoover deze betrekking heeft op de productie en den invoer van alcoholische dranken, staat de omvang van bedrog en smokkelarij. Hoe hooger de accijnzen en invoerrechten zijn, des te meer zal men trachten die be-

---

[1]) CAUDERLIER, Les boissons alcooliques et leurs effets sociaux en Belgique. 1883 p. 4.

[2]) b.v. p. 150 (Denemarken), 237 (Duitschland).

lastingen te ontduiken, terwijl mede van grooten invloed is op den omvang der fraude de feitelijke en wettelijke mogelijkheid daartoe.

Uit den aard der zaak kan men niet met juistheid berekenen hoeveel alcohol op deze wijze aan de consumptie wordt overgeleverd; men moet zich bepalen tot min of meer nauwkeurige schattingen, die een denkbeeld kunnen geven van de dikwijls enorme hoeveelheden gedistilleerd, welke aan de aandacht der administratie en aan de officieele statistiek ontsnappen.

In een twaalftal staten van N.-Amerika b.v. bevonden zich in 1877 ± 3000 distilleerderijen, die in strijd met de wet werkten; elk dezer inrichtingen kon 10 à 50 gallons per dag produceeren. [1])

Een grooten omvang neemt de fraude in Frankrijk aan tengevolge van het — nader te bespreken — privilege der *bouilleurs de cru*. Deze mogen volgens de wettelijke bepalingen slechts uit wijn en vruchtensappen alcohol stoken, wanneer zij deze grondstoffen zelf bereid en geoogst hebben. Doch zij stellen zich daarmede niet tevreden en koopen vruchten en granen van anderen op om daaruit alcohol te stoken, die niet veraccijnsd wordt. [2]) „Les produits de cette distillation hâtive et incomplète, obtenue au moyen d'appareils imparfaits, sont jetés clandestinement, sans acquit d'aucun droit, dans la consommation où ils font une concurrence redoutable aux eaux-de-vie de commerce soumises à l'impôt". Voegen wij bij den aldus frauduleus geproduceerden alcohol dien, welke door de *bouilleurs de profession* onveraccijnsd aan het gebruik wordt overgeleverd, dan is het niet te verwonderen, dat de officieele cijfers voor 't gemiddeld gebruik van gedistilleerd ver beneden de waarheid blijven. LUNIER schatte het verschil op $\frac{1}{5}$ van 't officieele cijfer, LUZET op

---

[1]) Question de l'Alcoolisme p. 579.

[2]) CLAUDE, Rapport au Sénat p. 146.

$\frac{3}{4}$. In de departementen van Frankrijk, welke aan de Belgische grens gelegen zijn (Pas de Calais, Aisne, Nord en Ardennes) moet bovendien rekening worden gehouden met de smokkelarij.

In ons land is tegenwoordig de smokkelhandel in gedistilleerd van weinig beteekenis; tot voor korten tijd evenwel was de productie van onveraccijnsd gedistilleerd zeer belangrijk in Limburg, vooral in Maastricht. Dit was het gevolg van eene leemte in de wet, die aan de administratie zeer weinig gelegenheid schonk de productie der (hoofdzakelijk in Limburg bestaande) branderijen der 3de en 4de klasse te controleeren. Voor deze branderijen gold niet de bevoegdheid tot ambtelijke afstoking, terwijl evenmin de hoeveelheid graan, welke aanwezig moest zijn, met behulp van administratieve aanteekeningen kon worden bepaald; slechts de nederlage van het meel was aan een bepaald voorschrift gebonden, terwijl gedurende de beslagbereiding in- en uitslag van meel verboden was. De brander kon nu gemakkelijk meel bijstorten, waardoor hij aanzienlijke overmaten verkreeg, welke de branderij frauduleus — dus onveraccijnsd — verlieten.

Hoe groot de nadeelen waren, aan deze leemte in de wet verbonden, zette de Regeering uiteen in de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp, houdende „nadere bepalingen omtrent den accijns op het gedistilleerd", dat bij Koninklijke Boodschap van 3 Januari 1898 aan de Tweede Kamer werd toegezonden [1]). „Werd in 1891 op de te Maastricht aangegeven hoeveelheid van 3782 hectoliters gedistilleerd ad 50 pct., ruim 100 pct. of pl.m. 3800 hectoliter overmaat gestookt, in 1896 bedroegen de aangiften 9739 hectoliter, doch werd eene overmaat van 32—46 pct. of pl.m. 4000 hectoliter verkregen. En in de 4 branderijen in Noordbra-

---

[1]) Wet van 31 Dec. 1898, Staatsblad 286; in werking getreden 1 Juli 1900.

bant wordt naar evenredigheid evenveel overgemaakt".... „Niet minder luide spreekt de statistiek van het plaatselijk gebruik van veraccijnsd gedistilleerd. Naarmate de branderijen in bloei toenamen, is dat verbruik te Maastricht en omstreken afgenomen. In 1875 werd te Maastricht nog 7,76 liter veraccijnsd gedistilleerd ad 50 pct. per hoofd gebruikt; in 1895 niet meer dan 2,85 liter. En belangrijke afneming heeft ook plaats gehad in alle gemeenten in de nabijheid dier stad".

Hieruit blijkt duidelijk, niet alleen dat de fraude zeer belangrijk kan zijn, maar ook dat hare invloed op de consumptie, gelijk dit in den regel eveneens voor de smokkelarij het geval is, zich in een vrij beperkt grondgebied, het productie-gebied, doet gevoelen. Niet slechts de drankcijfers voor den geheelen staat, maar ook die van zijne deelen hebben wij alzoo met behoedzaamheid te gebruiken bij het maken van vergelijkingen.

c. Vrijdom van accijns. Wettelijke bepalingen kunnen vrijstelling verleenen van de betaling van accijns, gelijk dit in sommige landen geschiedt. De producenten hebben dan het privilege den alcohol onveraccijnsd in den handel te brengen. Deze alcohol is dus ook niet aan de aandacht der administratie onderworpen en de hoeveelheid wordt niet in de gebruiks-statistiek opgenomen.

Vroeger hadden in vele landen de kleine grondbezitters en boeren het privilege; zij mochten met eigen werktuigen gedistilleerd bereiden uit door henzelf geoogste grondstoffen. Deze alcohol diende dan voor 't gebruik van den producent en zijn gezin. Maar door de uitbreiding der groot-industrie werd de uitoefening van dit privilege langzamerhand zeldzaam, terwijl in een aantal landen de wetgever daaraan een einde maakte. In enkele landen echter bestaan de huisbranderijen nog altijd.

Belangrijk is de productie der zoogenaamde *bouilleurs de cru* in Frankrijk. Sinds het begin der 19de eeuw genieten

deze wettelijke erkenning, die slechts gedurende een korte periode (1872—'76) werd opgeheven [1]).

Zooals wij reeds zagen, is het gedistilleerd, dat op deze wijze verkregen wordt, meestal van zeer slechte hoedanigheid; volgens den grooten Franschen scheikundige BERTHELOT is dit in het bijzonder het geval voor den in Normandië en Bretagne uit cider en andere vruchtensappen bereiden alcohol.

De hoeveelheid aldus geproduceerde alcohol kan natuurlijk niet anders dan bij schatting bepaald worden; ze varieert bovendien naarmate de oogst min of meer overvloedig was. Volgens CLAUDE bedroeg de hoeveelheid in 1884 61,930 H.L. op eene totale hoeveelheid gedistilleerd van 1,934,464 H.L. of nog geen 3 %. In 1900 waren deze cijfers respectievelijk 90,975 H.L. (14,555 H.L. meer dan in 1898) en 2,508,583 H.L. (172,543 H.L. meer dan in 1898) of 3,7 % [2]). Dit schijnt weinig, doch we mogen niet uit het oog verliezen, dat deze hoeveelheid niet in geheel Frankrijk, doch slechts in enkele deelen daarvan gebruikt wordt en veelal door den producent en zijn gezin de geheele door hem geproduceerde hoeveelheid wordt geconsumeerd; [3]) bovendien mogen de geschatte hoeveelheden wel als minima worden beschouwd.

De huisbranderijen zijn ook in grooten getale aanwezig in Wurtemberg, waar volgens GROTJAHN „der Branntweingenuss eben wegen der Verbindung von Obstweinbereitung und Fruchtbranntweinbrennerei sehr verbreitet ist, ohne dass dieses in der nach den Steuerergebnissen sich richtenden Konsumstatistik zum Ausdruck käme" [4]).

---

[1]) Hierover uitvoerig CLAUDE, Rapport p. 142 v.

[2]) Revue du droit public et de la science politique, Mai—Juin 1901.

[3]) Op het VIIe Congrès int contre l'abus etc. (1899) zeide MARIVAL, dat vele — uit 8 à 10 leden bestaande — gezinnen in het departement Manche jaarlijks 1 à 3 vaten brandewijn van 12 à 1400 liter elk gebruikten.

[4]) l. c. p. 210.

Vrijdom van accijns wordt in vele landen ook verleend aan het gedistilleerd, dat niet als genotmiddel, doch voor industrieele doeleinden wordt gebruikt. Houdt de statistiek van het gebruik daarmede geen rekening of wordt die vrijdom *niet* verleend, dan is de statistiek in zooverre onjuist, dat zij een te groote hoeveelheid aanwijst. Volgens „Question de l'Alcoolisme" b.v. zijn de door de Zweedsche en Deensche statistieken meegedeelde gebruiks-cijfers uit dezen hoofde in strijd met de waarheid. CAUDERLIER schat de hoeveelheid alcohol, die in België voor industrieele doeleinden wordt gebruikt, op 10 %, FERRI die voor Frankrijk op 5 % van de totale hoeveelheid [1]).

Door de vermelding der voornaamste omstandigheden, die een grooten invloed kunnen uitoefenen op de meerdere of mindere juistheid der officieele drankcijfers meen ik thans te hebben aangetoond, hoe weinig vertrouwen deze cijfers verdienen. Volkomen juist is dan ook de conclusie in „Question de l'Alcoolisme" [2]): „les quantitées indiquées ne peuvent en aucune façon être considérées comme l'expression exacte de la consommation ni servir de base à une comparaison absolument juste et sûre entre les différents pays." Ook voor vergelijkingen tusschen deelen van hetzelfde land zal deze uitspraak dikwijls waarheid bevatten.

Vergelijkingen betreffende het drankgebruik op verschillende tijden binnen hetzelfde grondgebied worden door de besproken omstandigheden in veel mindere mate bemoeilijkt. Immers dezelfde onnauwkeurigheden worden elk jaar begaan, zoodat de cijfers, zoo zij al niet in absoluten zin juist genoemd mogen worden, toch hunne onderlinge vergelijkbaar-

---

[1]) Voor den wijn gold vroeger hetzelfde, toen men nog groote hoeveelheden daarvan gebruikte voor de bereiding van azijn en brandewijn. Thans is deze productie echter weinig belangrijk meer.

[2]) p. 670.

heid behouden. Men heeft niettemin daarbij rekening te houden met de gebeurtenissen (vooral veranderingen in de fiscale wetgeving), die van invloed zijn op de hoegrootheid van 't verschil tusschen de officieele cijfers en die, welke het werkelijk gebruik zouden moeten voorstellen. Zoo kan eene verscherpte administratieve contrôle de frauduleuze productie doen verminderen, verhooging van invoerrecht en accijns de smokkelarij doen toenemen, enz., doch met deze omstandigheden kan vrij nauwkeurig rekening worden gehouden bij de beschouwing der officieele drankcijfers van verschillende jaren.

Op ééne omstandigheid dient hier de aandacht te worden gevestigd, wijl ze eene plotselinge en aanzienlijke stijging in het officieele drankcijfer kan tengevolge hebben: eene belangrijke verhooging van den accijns. Wordt zulk eene verhooging door de regeering in het vooruitzicht gesteld en bestaat de kans, dat de voorgestelde bepaling zal in werking treden, dan wordt in den regel door de branders voor eene belangrijke overproductie van gedistilleerd gezorgd, ten einde die hoeveelheid nog te veraccijnzen volgens het lagere tarief. De gebruiks-statistiek, steunende op de opbrengst der accijnzen, beschouwt die geheele hoeveelheid als aan het gebruik te zijn overgeleverd in hetzelfde jaar, waarin de accijns betaald werd, doch inderdaad wordt de overtollige hoeveelheid opgeslagen om slechts na het in werking treden van de nieuwe bepaling tegen den alsdan geldenden hoogeren prijs van 't gedistilleerd te worden verkocht aan den kleinhandel. Zoolang de opgeslagen hoeveelheid toereikend is om in de behoefte te voorzien, wordt weinig gedistilleerd geproduceerd en veraccijnsd, hetgeen door de gebruiks-statistiek ten onrechte wordt weergegeven als eene daling van het gebruik. Op deze wijze ontstaat eene onjuiste voorstelling van de schommelingen in het alcoholgebruik gedurende een reeks van jaren.

Een voorbeeld van hetgeen hier bedoeld wordt levert de

Fransche statistiek [1]). Bij de wet van 1 September 1871 werd daar de accijns op het gedistilleerd verhoogd van 90 fr. tot 150 fr. Het gebruik van gedistilleerd was in Frankrijk sinds het begin der 19de eeuw voortdurend toegenomen en bedroeg in de jaren 1866—'70 respectievelijk 2,53 l., 2,47 l., 2,55 l., 2,63 l. en 2,32 l. De daling in het jaar '70 is waarschijnlijk een gevolg van den oorlog, waardoor de administratie niet in staat was met de noodige juistheid de statistische gegevens te verzamelen; dit jaar moet dus bij de vergelijking liever buiten beschouwing blijven en dan zien we toch nog een aanzienlijke stijging in het officieele drankcijfer voor 1871, vergeleken met dat voor 1869. Het bedroeg toen 2,81 l., terwijl de prijs van één H.L. alcohol gemiddeld 75 fr. was; deze daalde wederom tot 54 fr. in het jaar 1872 en toch bedroeg in dat jaar het gemiddeld gebruik volgens de officieele statistiek niet meer dan 2,09 l. Dat deze vermindering geen werkelijke doch eene schijnbare was, blijkt m. i. duidelijk uit de cijfers der volgende jaren: 2,59, 2,69, 2,82 l. enz. Ik meen dit te mogen toeschrijven aan de bovenbedoelde oorzaak.

Ook in Duitschland is na eene verhooging van den accijns eene daling in het officieele cijfer van het gebruik waar te nemen, die voor een deel ongetwijfeld slechts schijnbaar is. Het gebruik van gedistilleerd was in de jaren:

1885/86 : 6,91 l.
1887/88 : 3,6 „
1888/89 : 4,5 „
1889/90 : 4,7 „ [2])

Nu was reeds vóór 1886 bij de Duitsche regeering een wets-ontwerp in bewerking, strekkende om het alcohol-mo-

---

[1]) CLAUDE, l. c. p. 109.

[2]) Het cijfer voor 1886/87 vond ik noch in de door JULES DENIS aan het congres te Bazel medegedeelde tabel noch in die, welke voorkomt in de officieele Engelsche verzameling „Alcoholic Beverages."

nopolie in te voeren. In November 1885 werden de hoofdtrekken van dit ontwerp bekend, terwijl in Januari 1886 de regeering het aan den Bondsraad meedeelde; het werd in den Rijksdag verworpen, doch wel kwam in 1887 eene verhooging van den accijns tot stand, n.l. van 16 op 50 en 70 mark per H.L. Dit feit verklaart, meen ik, de zeer groote daling in 't gebruik tusschen de jaren 1886 en 1888; wel bereikte het gebruik niet meer die hoogte, waarop het vroeger had gestaan, doch na 1888 steeg het dadelijk weer met ± 1 l.

Deze bijzondere gevolgen — aan wetswijzigingen verbonden — verder buiten beschouwing latende, kan men wel zeggen, dat in een bepaald gebied per jaar evenveel gedistilleerd wordt gebruikt als daar in hetzelfde jaar is geproduceerd en ingevoerd, na aftrek van hetgeen uitgevoerd werd. Dit nu is geheel anders voor het gebruik van wijn in wijnlanden. De wijn wordt geproduceerd in de maanden October en November; terwijl nu van de geoogste hoeveelheid een gering deel wordt gedronken in datzelfde jaar, wordt zij voor verreweg het grootste gedeelte gebruikt in het volgende. Nu is de opbrengst van den wijnoogst aan groote schommelingen onderhevig en dientengevolge ook de consumptie. Maar de meerdere of mindere overvloedigheid van 't product doet zich niet eerder gevoelen dan in het jaar, volgende op dat van den oogst. Om die reden krijgt men eene geheel verkeerde voorstelling van het wijngebruik in de loop der jaren, wanneer — zooals sommigen, o. a. FERRI, doen — als het jaar, waarin de geoogste hoeveelheid gebruikt wordt, dat van den oogst en niet het daarop volgende wordt beschouwd.

De onnauwkeurigheid der officieele gemiddelde drankcijfers meen ik hiermede besproken te hebben, voor zoover deze voortspruit uit de onmogelijkheid om het *werkelijk* totaal-gebruik te berekenen. Nog enkele opmerkingen moet ik hieraan toevoegen met betrekking tot de geringe waarde,

welke de gemiddelde drankcijfers — zelfs al steunden ze op het cijfer van het werkelijk totaal-gebruik — bezitten als maatstaf van vergelijking voor den omvang der dronkenschap in verschillende landen of deelen van hetzelfde land.

In de eerste plaats deze. Bij de berekening van gemiddelden gaat men uit van de veronderstelling, dat alle individuen eener bepaalde groep deelnemen aan het tot stand komen van hetgeen voor de geheele groep geldt. Deze veronderstelling nu is dikwijls, o.a. bij de berekening der gemiddelde drankcijfers, eene fictie. Velen, vooral vrouwen en kinderen, drinken in 't geheel geen alcohol, terwijl het gebruik van anderen zóó gering is, dat het wel verwaarloosd zou mogen worden bij eene berekening van het aantal dergenen, die het eigenlijk drinkend deel der bevolking vormen en op wier rekening wel nagenoeg het geheele gebruik mag gesteld worden. Het vereischt eene nauwkeurige kennis van de zeden en gewoonten van een volk om met eenige juistheid te kunnen bepalen in welke verhouding dat drinkend deel tot de geheele bevolking staat en toch zou het noodig zijn dit te weten, alvorens men een vergelijking zou kunnen maken met betrekking tot het gemiddeld drankgebruik in verschillende landen of deelen van hetzelfde land. [1])

Veronderstellen wij b v, dat in drie landen A., B. en C. het gemiddeld drankgebruik per hoofd der bevolking resp. 5, 6 en 7 liter bedraagt, dan zal oogenschijnlijk in *dat* land dronkenschap het veelvuldigst voorkomen, waarvoor het cijfer het hoogst is, dus in C. Veronderstellen we nu echter — hetgeen zeer goed mogelijk is — dat in A. de vrouwen en kinderen over 't algemeen zeer matig zijn en de volwassen mannen slechts boven zekeren leeftijd be-

---

[1]) Niet een eenvoudige vergelijking zonder meer bedoel ik hier, maar een zoodanige, welke als middel van vergelijking voor den omvang der dronkenschap zou moeten dienst doen.

ginnen te drinken zoodat het eigenlijk drinkend deel der bevolking tot het totaal aantal inwoners staat als 1 tot 8; dat in B. ook een aantal vrouwen aan het drankgebruik deelnemen, zoodat de verhouding wordt: 1 tot 6, terwijl eindelijk in C. de bevolking reeds op vrij jeugdigen leeftijd aan het gebruik deelneemt, waardoor de verhouding als van 1 tot 5 wordt, — dan is het duidelijk, dat per hoofd van het *drinkend deel* der bevolking, in de landen A., B. en C. gedronken wordt resp.: 40, 36 en 35 l. Bij overigens gelijke omstandigheden mag dan als het land, waarin dronkenschap het veelvuldigst voorkomt, het land A. beschouwd worden, daarna volgen B. en C.; A. en C. wisselden in de rij dus van plaats. Hoe kleiner het eigenlijk drinkend deel der bevolking in verhouding tot de geheele bevolking is, des te meer verschilt het tweede cijfer van het eerstgevonden gemiddelde.

Verschillende schrijvers hebben beproefd de bedoelde verhouding vast te stellen. CLAUDE schat haar voor geheel Frankrijk op $\frac{1}{8}$, maar er zijn deelen, waar zij geheel anders is. In Normandië en Bretagne, in de wijnbouwende departementen en in de groote steden is ook het alcoholgebruik der vrouwen en kinderen aanzienlijk, zooals door vele schrijvers met nadruk wordt vermeld. [1])

Voor Engeland deelt HOPPE [2]) voor enkele groote steden eenige cijfers mede betreffende de verhouding van 't aantal wegens dronkenschap gearresteerde vrouwen tot dat der mannen; over 't algemeen is de verhouding zeer ongunstig voor de vrouwen en inderdaad wordt door de Engelsche vrouwen, ook door die der hoogere standen, veel gedronken. [3])

Ook in de Noord-Oostelijke Staten van N.-Amerika, in

[1]) Zie hierover b.v. CLAUDE, Rapport p. 76; BRUNON, L'alcoolisme en Normandië; MONIN. L'alcoolisme p. 94 v.; Question de l'alcoolisme p. 385.

[2]) Die Thatsachen über den Alkohol, p. 149.

[3]) Zie hierover uitvoeriger het opstel van DE RYCKÈRE, l Alcoolisme féminin in Archives de l'Anthropologie criminelle XIV.

België en Rusland drinken de vrouwen veel. Ten opzichte van het drankgebruik der kinderen is waarschijnlijk nergens de toestand zoo gunstig als in Amerika, wegens de in alle staten geldende bepaling, dat aan minderjarigen geen drank mag worden verkocht. [1]) In 1890 schatte Mrs. LEAVITT op het Congres te Christiania het aantal onthouders in Amerika op ± 40 mill., dat der drinkers op ± 25 mill.; hieruit zou volgen, dat het gemiddeld drankcijfer voor het drinkend deel der bevolking 2½ maal zoo groot is als dat voor de geheele bevolking. Voor Nederland meende de heer d'ENGELBRONNER de verhouding voor het drinkend deel der bevolking tot de geheele bevolking door het cijfer ¼ te kunnen voorstellen. [2])

Terwijl nu voor meerdere landen of deelen van hetzelfde land de bedoelde verhouding zeer verschillend kan zijn, mag zij voor hetzelfde gebied gedurende een niet al te groot aantal jaren als vrij constant worden beschouwd, zoodat de gemiddelde drankcijfers voor de geheele bevolking hunne onderlinge vergelijkbaarheid blijven behouden.

De tweede opmerking betreft de verdeeling der in den loop van een jaar gebruikte hoeveelheid drank over de dagen van het jaar. Wanneer wij het alcoholgebruik willen aannemen als maatstaf voor de vergelijking van den omvang der dronkenschap op verschillende plaatsen, dan is het niet alleen van belang te weten *hoeveel* drank gebruikt wordt, maar ook *op welke wijze* dit gebruik plaats heeft. Ook dit is met een eenvoudig voorbeeld duidelijk te maken.

Wanneer A. en B. dagelijks een bepaalde hoeveelheid alcohol gebruiken, voldoende om een normaal individu dronken te maken bij gebruik dier hoeveelheid binnen een betrekkelijk kort tijdsverloop, dan zal A. nooit dronken worden,

---

1) FANSHAWE, Liquor Legislation, p. 89.

2) Bericht des III. internationalen Congresses gegen den Missbrauch u. s. w., p. 75; p. 194.

wanneer het zijne gewoonte is het gebruik over den geheelen dag te verdeelen, B. daarentegen iederen dag, wanneer hij het geheele quantum in korten tijd opdrinkt. Toch gebruiken zij per jaar evenveel alcohol. Wanneer nu A. per dag 3 borrels drinkt, B. ééns in de week 10, dan zal A. nooit, B. iedere week éénmaal dronken zijn. Toch drinkt dan A. per jaar eene aanzienlijke hoeveelheid alcohol meer dan B. Hieruit blijkt m.i. overtuigend de geringe waarde van het gemiddeld drankcijfer als maatstaf voor de vergelijking van den omvang der dronkenschap op verschillende plaatsen. Want dit voorbeeld is uit te breiden tot de bevolkingen van geheele landen en gewesten: de drinkgewoonten van het eene volk bestaan in een herhaald gebruik van betrekkelijk geringe hoeveelheden alcohol, die van het andere in eene behoefte zich nu en dan te bedrinken. Daarom kan de dronkenschap even goed groot zijn in een land, waar betrekkelijk weinig alcohol wordt gebruikt, als gering in vergelijking tot het groote alcoholgebruik in een ander.

Behoudens enkele uitzonderingen, die beschouwd moeten worden als veroorzaakt door omstandigheden van economischen aard, meent GROTJAHN als algemeenen karaktertrek der Romaansche volkeren te mogen beschouwen: eene geringe behoefte aan het gebruik van alcohol; deze behoefte wordt bovendien ruimschoots bevredigd door de aanwezigheid eener overvloedige hoeveelheid wijn. Het Germaansche ras kenmerkt zich door de neiging om eene gewoonte te maken van het gebruik van alcoholische dranken, terwijl eindelijk bij de Slaven een „Rauschbedürfnis" op den voorgrond treedt, d. w. z. de behoefte bestaat zich nu en dan te bedrinken; voor dezen evenwel acht GROTJAHN de waarschijnlijkheid grooter, dat dit een gevolg is van den lagen trap van beschaving, waarop deze volken staan, dan dat het eene eigenaardigheid van het ras zou zijn. Hoe dit ook zij en welke de oorzaken ook mogen wezen, die van invloed zijn op de manier van drinken, het is een feit, dat door

verschillende schrijvers gewezen wordt op de in sommige landen heerschende eigenaardige drinkgewoonten, die voor een groot deel de schijnbare onevenredigheid tusschen het alcoholgebruik en zijne gevolgen kunnen verklaren.

Vooral de bevolking van Rusland verdient in dit opzicht de aandacht, in 't bijzonder die der Poolsche en Groot-Russische provincies. De bewoners onthouden zich gedurende vele dagen van alcoholgebruik om zich vervolgens bij voorkomende gelegenheden — waartoe vooral de vele kerkelijke feestdagen behooren — op buitengewoon onmatige wijze aan den drank over te geven [1]). In verhouding tot het drankgebruik zijn daarom de oogenblikkelijke gevolgen — dronkenschap en criminaliteit — zeer ernstig, veel heviger althans dan in andere landen, waar het drankgebruik in verhouding tot dat in Rusland aanzienlijk grooter is, doch het gebruik regelmatiger plaats heeft. Zoo zijn de gevolgen van het alcoholisme in Denemarken dáárom betrekkelijk weinig ernstig, omdat de Denen de gewoonte hebben het gebruik van alcohol te doen plaats hebben bij de (talrijke) maaltijden [2]); er wordt dus dagelijks en jaarlijks wel veel gedronken, maar door de wijze van drinken is dronkenschap veel zeldzamer dan de omvang van het gebruik zou doen vermoeden.

Ook de deelen van hetzelfde land kunnen in dit opzicht verschillen. Op het land wordt in streken, waar geen huisbranderijen bestaan, in den regel niet dagelijks, doch alleen op Zon- en feestdagen gedronken; in de steden daarentegen heeft het gebruik meer regelmatig plaats, om echter voor

---

[1]) Zie hierover uitvoeriger o. a. BAER, Der Alcoholismus, p. 210; Die Trunksucht, p. 12; Question de l'alcoolisme, p. 114; Grigorieff in Compte-rendu du VIe congrès int. contre l'abus etc. (Brussel 1897), p. 65; HOPPE, l. c. p. 147. Teekenend is ook de motiveering door de Russische regeering van de invoering van 't alcohol-monopolie: „1°. Habituer la population à une consommation plus régulière de l'alcool". (VERHAEGHE l. c. p. 79).

[2]) Question de l'Alcoolisme, p. 153.

sommige klassen der bevolking zijn toppunt te bereiken op bepaalde dagen van de week.

In den loop der jaren kunnen ook de drinkgewoonten van hetzelfde volk verschillen. De geheele geschiedenis van het alcoholisme wijst op eene geleidelijke ontwikkeling van het drinken bij bepaalde gelegenheden naar het gewoontedrinken. Ook binnen de grenzen van een betrekkelijk kort tijdsverloop zou deze evolutie waarneembaar kunnen zijn. Om die reden is het in verband met het hierboven gezegde niet noodzakelijk, dat vermeerderd drankgebruik ook vermeerderde dronkenschap tengevolge heeft. Maar evenmin is het noodzakelijk gevolg van verminderd alcoholgebruik eene vermindering der dronkenschap. Het drankgebruik immers kan tengevolge der matigheids- en geheelonthoudingsbeweging afnemen, maar in den regel zijn het degenen, die reeds matig in het gebruik van alcohol waren of zich daarvan geheel onthielden, die zich bij de beweging aansluiten, niet zij, althans niet velen dergenen, die daarvan een onmatig gebruik maken. Het aantal onmatige drinkers kan daarom zeer goed gelijk blijven of slechts weinig verminderen bij eene uitbreiding der geheel-onthouding: ook de dronkenschap blijft dan even groot, vermindert althans niet in dezelfde verhouding als het drankgebruik.

Hetgeen in deze paragraaf werd besproken kan thans in de volgende punten worden samengevat:

1°. Het onderzoek naar den invloed der dronkenschap op de criminaliteit volgens de indirecte criteria geschiedt hetzij door *statische* vergelijkingen, hetzij door *dynamische*.

2°. Wegens de groote moeilijkheden, welke steeds verbonden zijn aan eene vergelijking van den omvang der dronkenschap en van dien der criminaliteit in verschillende landen, dikwijls ook aan de vergelijking van dien omvang in de deelen van hetzelfde land, zijn statische vergelijkingen minder nauwkeurig dan dynamische, waarbij met verander-

de omstandigheden beter kan worden rekening gehouden.

3°. Ten einde storende invloeden op de zuiverheid der vergelijking zooveel mogelijk te ontgaan, is het wenschelijk de grenzen van plaats en tijd zoo eng mogelijk te kiezen.

Deze drie punten kunnen den grondslag vormen voor de indeeling der volgende paragraaf. Van het groot aantal bijdragen tot de studie van den invloed der dronkenschap op de criminaliteit volgens de indirecte criteria wil ik eenige der belangrijkste systematisch bijeenbrengen en zoo noodig bespreken. Daar de gegevens der meeste auteurs aan officieele bronnen ontleend zijn, heb ik het onnoodig geacht de statistieken der verschillende landen zelf te raadplegen; alleen hetgeen speciaal op Nederland betrekking heeft, is rechtstreeks ontleend aan de Gerechtelijke Statistiek en aan de Statistiek der Geldmiddelen.

§ 2. RESULTATEN VAN DIT ONDERZOEK.

A. Statische vergelijkingen.

1. *Staten.*

Nadat de Italiaansche criminalist Tammeo ontkend had, dat het misbruik van *gedistilleerde dranken* de *voornaamste* oorzaak der criminaliteit zou zijn [1]), trachtte Fournier de Flaix aan te toonen, dat *hoegenaamd* geen verband bestond tusschen het *alcoholgebruik* en het aantal doodslagen en moorden in verschillende Staten.

Aan de door hem samengestelde tabel ontleen ik de volgende cijfers. [2])

---

[1]) Ferri, Sociologie criminelle, p. 224.

[2]) L'alcool et l'alcoolisme in Revue scientifique, 1886.

STATEN.	BEVOLKING IN 1000-TALLEN.	AANTAL DOODSLAGEN EN MOORDEN.	ALCOHOLGEBRUIK IN 1000-TALLEN GALLONS.
Rusland..................	86,540	2,400	145,000
Ver. Staten van N.-Amerika.	50,410	2,060	76,310
Duitschland..............	45,260	995	60,000
Oostenrijk	37,830	590	34,000
Frankrijk	37,430	662	34,605
Groot-Brittannië en Ierland.	34,650	468	37,902
Italië....................	28,910	2,470	10,100
Spanje...................	16,290	1,600	3,000
België....................	5,480	90	10,000
Denemarken..............	1,960	120	8,000

Ook zonder de cijfers der beide laatste kolommen in hunne verhouding tot een bepaald aantal inwoners te berekenen springt terstond hun onregelmatigheid in het oog. Het is voldoende om de cijfers te vergelijken b.v. van Oostenrijk, Frankrijk en Gr.-Brittannië en Ierland, van Rusland met die van Italië, van Italië met die van België en Denemarken om de waarlijk enorme verschillen duidelijk te zien.

Niet minder onregelmatig zijn de cijfers der volgende tabel, medegedeeld door COLAJANNI en aangevende het alcoholgebruik per hoofd der bevolking en het aantal bloedmisdrijven en misdrijven tegen de zeden in de volgende Staten [1]).

	FRANKRIJK.	PRUISEN.	ZWEDEN.	ITALIË.
Alcoholgebruik per liter.....	3,28 (1878—'81)	9,30 (1875—'78)	10,55 (1870—'72)	2,46
Doodsl. en moord	1,58 (1878—'82)	1,92 „	2,80 „	12,30 (1879—'81)
Mishandeling...	51,65 (1878—'82)	77,94 „	76,79 „	65,02 „
Misdrijven tegen de zeden......	11,36 (1877—'82)	10,22 „	—	6,48 „

[1]) l. c. p. 50.

De vraag rijst nu: is in deze onregelmatigheid een reden gelegen om den invloed der dronkenschap op de criminaliteit te ontkennen? FOURNIER beantwoordt haar bevestigend zonder meer, COLAJANNI tracht bovendien de ongegrondheid van een ontkennend antwoord aan te toonen. Tegen de meening dezer beide schrijvers zijn tal van bedenkingen aan te voeren.

In de eerste plaats deze, dat de door hen vermelde cijfers betreffende het alcoholgebruik slechts gelden voor het gebruik van gedistilleerd; met de groote hoeveelheden wijn, die in Frankrijk, Spanje en Italië geconsumeerd worden, wordt hier in het geheel geen rekening gehouden, evenmin met de andere omstandigheden, die haar storenden invloed doen gelden bij een internationale vergelijking van het drankgebruik als maatstaf van vergelijking voor den omvang der dronkenschap. Maar in de tweede plaats worden hier uit het oog verloren of als onbeteekenend beschouwd een aantal factoren van biologischen, socialen en physischen aard, die van invloed zijn op de frequentie der genoemde delicten.

Er is ontegenzeggelijk eene groote tegenstrijdigheid waar te nemen in de bovenstaande cijfers: in de landen, waar het gebruik van geconcentreerde alcoholica het grootst is — de noordelijk gelegen Staten — is juist het aantal misdrijven tegen de persoon het kleinst. Dit feit wordt evenwel op verschillende manieren verklaard.

Het groot aantal geweldplegingen in zuidelijk gelegen landen wordt in de eerste plaats door velen toegeschreven aan — althans gedeeltelijk op rekening gesteld van het klimaat: de hooge temperatuur maakt het individu prikkelbaar (LOMBROSO, FERRI, GAROFALO, LACASSAGNE.). Daarbij komt, dat de werking van den alcohol over het algemeen heviger is in een warm klimaat dan in een koel, zoodat minder alcohol of het gebruik eener weinig geconcentreerde drank voldoende kan zijn om dezelfde gevolgen te doen intreden, die in een meer noordelijk gelegen land eerst door

het gebruik eener grootere hoeveelheid absolute alcohol veroorzaakt worden. De dronkenschap werkt dus in dezelfde richting op de misdadige gezindheid als de warmte.

Aangezien nu het gebruik dier sterke alcoholica grooter wordt, naarmate men noordelijker komt, zou volgens TARDE het aantal geweldplegingen bij de noordelijke volken ongeveer even groot moeten zijn als dat bij de zuidelijke: *hier* werkt de alcohol, *daar* de warmte Het feit nu, dat deze gelijkheid in geenen deele bestaat, wijst er volgens dezen schrijver op, dat de werking van 't klimaat betrekkelijk zeer gering is, vergeleken bij die der beschaving. De hoogere trap van beschaving der noordelijke volken is dan de oorzaak ván het geringer aantal misdrijven van geweldpleging, die de zuidelijke volken in zoo grooten getale begaan. „Si donc les premières (d. w. z. les populations septentrionales) se retiennent plus souvent sur la pente de la cruauté, si l'Anglais par exemple, tout en consommant beaucoup plus d'alcool, est seize fois moins meurtrier que l'Italien, ce résultat me semble dû surtout à la supériorité de culture sociale dont le Nord aujourd'hui donne le spectacle." [1]) Terwijl dus de beschaving aan den eenen kant de uitbreiding van het alcoholisme bevordert, zou zij aan den anderen kant de misdadige gevolgen der dronkenschap doen afnemen, aangezien de individuen door de hoogere ontwikkeling van het moreel bewustzijn meer „self-control" zouden bezitten, d. w. z. hunne anti-sociale neigingen beter zouden kunnen beheerschen.

COLAJANNI [2]) kan zich met geen dezer beide verklaringen vereenigen. Aan het klimaat ontzegt hij allen directen invloed op de criminaliteit, terwijl hij de beschouwing, als zou de werking van 't warme klimaat in de plaats treden

---

[1]) La criminalité comparée, 1886 p 158. Van dezelfde strekking is het betoog in La philosophie pénale, 1900 p. 305 v., al wordt daar niet speciaal over het alcoholisme gesproken.

[2]) l. c. p. 55.

van die van den alcohol, eene hypothese noemt, welke door geen enkel feit gestaafd wordt. Geen enkel noordelijk land immers heeft tengevolge van zijn alcoholisme een criminaliteit, zóózeer uit geweldadigheden bestaande als die van Spanje en Italië. Niettegenstaande COLAJANNI ook zelf de beschaving als van grooten invloed beschouwt op den omvang der criminaliteit, acht hij de meening van TARDE in dit geval toch onjuist. Het statistisch bewijs voor den geringen invloed der klimatologische verschillen acht COLAJANNI beter te leveren bij de beschouwing van de criminaliteit in deelen van hetzelfde land, omdat dan twee factoren geëlimineerd worden, die bij de vergelijking van geheele staten van invloed kunnen zijn: verschil in wetgeving en verschil in ras; de betreffende tabellen zal ik daarom hieronder bespreken.

Aan den invloed van het ras schrijft GAROFALO [1]) het groote verschil toe tusschen den omvang van 't alcoholisme en het aantal bloedmisdrijven in onderscheidene landen, daarbij evenwel dien van het klimaat niet verwaarloozend. Evenmin als de toorn alléén voldoende is om iemand een mishandeling of doodslag te doen begaan, kan — meent deze schrijver — het gebruik van alcohol op zichzelf een individu een dergelijk misdrijf doen plegen. Wel is een toornig individu in staat een ander te slaan en is het gevolg van alcoholgebruik eene opgewondenheid, die de oorzaak van een twist kan zijn, maar slechts een van nature misdadig individu komt er toe zijn tegenstander te verwonden of te dooden: „ils emploient alors le couteau ou le pistolet; les ivrognes non criminels se frappent à coups

[1]) La Criminologie, 1890 p. 129. FÖLDES (Einige Ergebnisse der neueren Kriminalstatistik in Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswissenschaft XI p. 528) schrijft het groot aantal mishandelingen in Hongarije toe aan 't vurig karakter der bevolking, doch erkent tevens den grooten invloed der dronkenschap, welke o.a. ook blijkt uit de overeenstemming tusschen de frequentie van mishandeling en die van beleediging.

de poing, sans donner des signes d'une haine mortelle; ce qu'ils veulent, c'est jeter leur adversaire par terre, *pull him down*, comme disent les Anglais.... Une échauffoureé de cabaret est souvent sanglante en Italie; elle ne l'est presque jamais en Angleterre". Op het aantal bloedmisdrijven acht GAROFALO daarom den invloed der dronkenschap zeer gering.

Met deze beschouwing is TARDE het niet eens; de verklaring der bedoelde tegenstrijdigheid uit het verschil in ras noemt hij eene illusie. Veeleer wordt het groot aantal geweldplegingen in Italië verklaard uit het bestaan eener volksgewoonte — de vendetta — die trouwens niet eens uitsluitend aan het Italiaansche ras eigen is.

Tot zoover de genoemde schrijvers.

M. i. moet de besproken tegenstrijdigheid het gevolg zijn van meer dan ééne oorzaak. Het groot aantal misdrijven van geweldpleging in het Zuiden schijnt mij evenzeer het gevolg van de grootere prikkelbaarheid — hetzij dan eene eigenaardigheid van het ras, hetzij veroorzaakt of versterkt door de hooge temperatuur — der aldaar levende volken als dat van den lageren trap van beschaving, waarop zij staan. De vraag is evenwel nog niet opgelost, of en zoo ja, in hoeverre de beschaving van een volk zelve wederom afhankelijk is van het ras en van het klimaat, waaronder het leeft; daarom kan het dubieus zijn, of het bestaan van instellingen als Mafia, Camorra en Vendetta een gevolg is van de antisociale neigingen en wraakzucht van het ras dan wel van den lagen trap van beschaving, waarvan het bestaan eener justitie het gevolg is, die niet aan haar doel beantwoordt en den beleedigde noopt in eigen richting recht te zoeken of zich met zijn lotgenooten te verbinden tot de uitoefening eener gemeenschappelijke actie tegen het gezag.

Hoe dit ook zij — dat een zeer groot aantal bloedmisdrijven in landen als Spanje en Italië gepleegd worden tengevolge van het bestaan van eigenaardige volksgewoonten, is onloo-

chenbaar. Tot die volksgewoonten mag dan ook wel gerekend worden het dragen van wapenen, dat in genoemde landen, vooral in sommige deelen daarvan, zeer algemeen is in tegenstelling met de meer beschaafde landen van Noord-Europa. In dit feit is dan ook m. i. méér de verklaring te vinden van het verschil in de gevolgen van een herbergtwist in Italië en Engeland dan in de grootere wreedheid, eigen aan het Italiaansche ras, volgens de verklaring van GAROFALO: volgens GAROFALO zou de beschonken Engelschman niet naar het in zijn onmiddellijk bereik liggend mes of pistool grijpen, maar zich tevreden stellen met zijn tegenstander een vuistslag toe te brengen.

Het komt mij verder niet twijfelachtig voor, dat de meerdere ontwikkeling van het moreel bewustzijn — als eene eigenaardigheid van het ras of als een gevolg der beschaving eigen aan de bewoners van noordelijke landen — haar invloed doet gelden op de frequentie van het misdrijf in dronkenschap; bovendien is de gevoeligheid voor alcohol daar minder groot.

De ontkenning door COLAJANNI van het feit, dat de alcohol in dezelfde richting op 's menschen misdadige gezindheid werkt als de warmte, is ongegrond, want niemand heeft beweerd, dat het verschil in temperatuur tusschen Noord en Zuid zich in den omvang der criminaliteit precies even sterk zou doen gevoelen als het verschil in den omvang van het alcoholisme; zelfs al waren deze verschillen de éénige oorzaken der tegenstrijdigheid, ook dan nog behoefden ze in hunnen invloed op de criminaliteit elkander geenszins op te heffen. [1])

Na deze beschouwingen meen ik den invloed, uitgeoefend

---

[1]) In werkelijkheid zijn de verschillen tusschen den omvang der in de besproken tabellen behandelde speciale criminaliteit nog grooter dan de cijfers aangeven, daar het aantal werkelijk gepleegde delicten, dat niet tot de kennis der justitie komt, naar verhouding veel grooter is in minder beschaafde staten dan in meer geciviliseerde.

door verschillen van legislatieven en statistischen aard, geheel buiten bespreking te kunnen laten en te mogen concludeeren, dat de onregelmatigheid in de cijfers der aangevoerde tabellen een gevolg is van verschillende oorzaken, doch niet voldoende is om het verband tusschen den omvang der dronkenschap en dien der criminaliteit te mogen ontkennen.

2. *Deelen van denzelfden Staat.*

a. *Gewesten van Italië.*

COLAJANNI geeft de volgende cijfers voor het gebruik van gedistilleerd en wijn per hoofd en voor het aantal veroordeelden wegens misdrijven tegen de persoon per 100,000 inwoners gedurende 1880 in enkele Italiaansche gewesten.

GEWESTEN.	LOMBARDIJE.	VENETIË.	PIEMONT.	TOSCANE.	NAPELS.	SICILIË.	SARDINIË.
Gedistill. in liters per hoofd.	4,1	3,3	2,5	2,9	1,7	0,55	2,04
Wijn in liters per hoofd	128	124	161	167	108	101	191
Veroordeelden p 100,000 inw.. . . .	1,75	1,87	3,96	4,14	26,10	17,42	10,11

„De tegenstrijdigheid", zegt COLAJANNI, [1]) „zou niet duidelijker aangetoond kunnen worden". Toch zou zij nog grooter geweest zijn, wanneer hij in plaats van het aantal veroordeelden wegens misdrijven tegen de persoon dat van het aantal aangebrachte bloedmisdrijven met doodelijken afloop als maatstaf had genomen. Voor een vergelijking van den omvang der geweld-criminaliteit in de verschillende deelen

[1]) l. c. p. 66.

van Italië is dit cijfer een veel juister criterium; de groote verschillen tusschen Noord en Zuid komen er nog duidelijker mede aan het licht. Wegens de eigenaardige toestanden — hierboven reeds besproken — op de Italiaansche eilanden en in de zuidelijke provincies is de veroordeeling van den schuldige aldaar veel onzekerder dan in het Noorden: òf de jury bestaat uit vrienden van den misdadiger òf zij vreest (in het tegenovergestelde geval) de wraak zijner bondgenooten. Daarom is het aantal veroordeelden in verhouding tot dat der aangebrachte feiten geringer in het Zuiden dan in het Noorden des lands.[1]) Bedenken wij hierbij, dat in het Zuiden over het algemeen ook minder werkelijk gepleegde feiten tot de kennis der justitie worden gebracht dan in het Noorden, dan volgt daaruit, dat de verdeeling der criminaliteit in werkelijkheid nog veel ongunstiger is voor het Zuiden dan de cijfers van COLAJANNI aanduiden;

---

[1]) Duidelijkheidshalve stel ik hier de cijfers van COLAJANNI tegenover die, betreffende het aantal aangebrachte bloedmisdrijven met doodelijken afloop, zooals deze meegedeeld worden door BOSCO in diens opstel „Gli omicidii in alcuni Stati d'Europa", in het Bulletin de l'Institut International de Statistique, 1889 p. 231.

GEWESTEN.	VEROORDEELDEN PER 100.000 INW.	AANGEBRACHTE FEITEN P. 100.000 INW. (1879—'87)
Lombardije	1,75	3,86
Venetië	1,87	5,65
Piemont	3,96	7,64
Toscane	4,14	11,59
Napels	26,10	(geen opgave)
Sicilië	17,42	33,20
Sardinië	10,11	28,15

Hieruit blijkt in 't algemeen het verschil in de cijfers voor Noord en Zuid in de eerste kolom naar verhouding kleiner te zijn dan dat in die van de tweede.

ook de tegenstrijdigheid tusschen den omvang der dronkenschap en dien der criminaliteit in de gewesten van Italië is dus nog grooter dan uit de meegedeelde tabel zou volgen.

Toch kan deze tegenstrijdigheid wederom geen voldoenden grond opleveren voor de ontkenning van het verband tusschen den omvang der dronkenschap en de frequentie der genoemde delicten; ze kan slechts beteekenen, dat er in het Zuiden van Italië factoren van misdadigheid bestaan, waarvan de werking die der dronkenschap in 't Noorden verre overtreft. De verschillen zijn dáárom zoo groot, omdat in onderscheidene deelen van Italië zoowel de physische gesteldheid geheel verschillend is wegens de groote uitgestrektheid des lands van het Noorden naar het Zuiden als de economische en sociale toestanden weinig overeenstemming vertoonen: voor de deelen van Italië geldt hetzelfde — al moge het verschil niet zóó groot zijn — als hetgeen reeds besproken werd bij de vergelijking der Staten.

Hoe onjuist overigens het betoog van Colajanni is, waar hij voor Italië de afwezigheid van den invloed der dronkenschap wil bewijzen, moge nog uit het volgende blijken.

Uit een officieel document, zegt hij, zou oogenschijnlijk volgen, dat de grootste dronkenschap heerscht in die deelen van Italië, waar het alcoholisme juist het minst ontwikkeld is. Immers de gevangenis-statistiek van 1871—'78 wijst in verhouding tot de bevolking het grootste aantal veroordeelden wegens in dronkenschap gepleegde feiten aan voor de zuidelijke gewesten Sicilië, Sardinië, Napels en den Kerkelijken Staat. Maar, meent Colajanni, deze contradictie wordt verklaard uit het feit, dat in die streken ook de *totale* criminaliteit het grootst is; om die reden moet ook het aantal delinquenten *tengevolge van alcoholmisbruik* daar het talrijkst zijn. M.i. is dit volstrekt niet noodzakelijk, wanneer in die deelen des lands ook het alcoholmisbruik zooveel geringer is dan in de overige deelen; in elk geval is het in verband met hetgeen volgt merkwaardig, dat Colajanni het bestaan

van 't alcoholisme in die zuidelijke deelen van Italië erkent. Iets verder in zijn boek toch wijst hij op het feit, dat LOMBROSO, hoewel erkennende de tegenstrijdigheid tusschen den omvang van 't alcoholisme en dien der criminaliteit in de deelen van Italië, de verklaring daarvan wil vinden in de werking van 't klimaat. De warmte, zegt LOMBROSO *versterkt* de werking van den alcohol. Dit nu is geheel onjuist, meent COLAJANNI, want waar in het Zuiden de eene factor — het alcoholisme — ontbreekt, daar had LOMBROSO niet moeten gewagen van *versterken*, maar van *vervangen*. De contradictie is volkomen. Maar het is bovendien onjuist te meenen, dat in het Zuiden geen misbruik van alcohol wordt gemaakt: het moge een geringeren omvang aannemen dan in het Noorden en de alcohol moge er voornamelijk in den vorm van wijn gebruikt worden, het is niettemin verkeerd te meenen, dat daarvan geen misbruik wordt gemaakt.

In zijn verdere bestrijding van LOMBROSO meent COLAJANNI ten onrechte, dat de eerste uitsluitend in het verschillend klimaat de verklaring der besproken tegenstrijdigheid denkt te kunnen vinden. De hooge criminaliteit in het Zuiden kan aldus wel verklaard worden, zegt COLAJANNI, maar niet de geringe misdadigheid der noordelijke streken, want daar wordt de warmte vervangen door het drankmisbruik: slechts eene gelijke of nagenoeg gelijke criminaliteit in beide deelen des lands zou een overtuigend bewijs zijn voor de meening van LOMBROSO, en dit geldt ook bij de vergelijking van noordelijke en zuidelijke Staten. Waarom wordt in de noordelijke staten van Europa de werking van 't alcoholisme niet geneutraliseerd door die van de koude?, vraagt COLAJANNI. Omdat het alcoholisme daar zooveel heviger is dan in Noord-Italië? Maar de koude is er óók heviger! is zijn antwoord. Doch de geheele gedachtengang berust op een misverstand. Immers men heeft nooit beweerd, dat het temperatuursverschil alléén het verschil in criminaliteit zou kunnen verkla-

ren, men heeft daarbij wel degelijk de werking van anthropologische en sociale factoren in het oog gehouden, hetgeen b.v. blijkt uit de volgende zinsnede in een opstel van Ferri [1]), waarin deze zijne meening over den invloed der temperatuur op de criminaliteit tegen Colajanni verdedigt: „l'alcoolisme et l'alimentation ne sauraient suffire à contrebalancer l'action de la température, de la race et des facteurs sociaux, qui ont des différences si profondes entre le nord et le midi d'Europe"

b. *Gewesten van Frankrijk.*

Het alcoholisme is zoowel qualitatief als quantitatief in de verschillende deelen van Frankrijk zeer onderscheiden. Terwijl toch het gebruik van gedistilleerd het grootst is in het Noorden en Noord-Westen des lands, regelmatig afneemt naarmate men zuidelijker komt, om in de omgeving van groote steden als Bordeaux, Lyon en Marseille toe te nemen, is het gebruik van bier bijna uitsluitend beperkt tot de Noord-Oostelijke departementen, dat van cider tot de landstreken Bretagne en Normandië, terwijl eindelijk het wijngebruik zeer gering is in die deelen van het land, waar veel gedistilleerd wordt gedronken, ongelijk verdeeld is over de andere gewesten, om zijn maximum te bereiken in het Zuiden en in de departementen Rhône, Côte d'Or, Marne, Aube en Seine. Deze ongelijke verdeeling is de oorzaak eener belangrijke moeilijkheid, die zich voordoet bij de vergelijking van het alcoholisme en van de criminaliteit in de gewesten van Frankrijk. Want terwijl vooral het Noorden deelneemt aan 't gebruik van *gedistilleerd* en in het Zuiden betrekkelijk weinig alcohol in *dezen* vorm gebruikt wordt, is het *totaal* gebruik van alcohol in sommige zuidelijke departementen grooter dan in enkele noordelijke.

Hiermede moet rekening worden gehouden bij de be-

---

[1]) Variations thermométriques et criminalité; Archives de l'Anthropologie criminelle, 1887 p. 17.

schouwing der volgende tabel, overgenomen uit het rapport van CLAUDE [1]), welke schrijver overeenstemming ziet tusschen den omvang van het alcoholgebruik en het aantal misdrijven tegen de zeden in de gewesten van Frankrijk.

GEWESTEN.	Gebruik van gedistilleerd à 100 °/o p. hoofd in l.	Aantal misdrijven tegen de zeden (1876—'80).	Op 100 misdrijven dezer soort.	Aantal dezer misdrijven op 200,0000 inw.
Noord-Westen	6	744	19	11
Noorden. . . .	6	1,053	27	14
Noord-Oosten.	3	531	13	11
Midden	2	238	8	8
Zuid-Westen .	1	528	13	9
Zuiden.	2	401	10	10
Zuid-Oosten. .	2	382	10	10

M.i. is de conclusie van CLAUDE „que le nombre de ces crimes et délits contre les moeurs est à peu près en rapport avec la consommation alcoolique habituelle de chaque région" op grond van *deze* cijfers niet gewettigd, zelfs al zou men dat „à peu près" zeer ruim willen opvatten; immers, terwijl het alcoholgebruik in N.-O. half zoo groot is als dat in N.-W., zijn de cijfers in de laatste kolom voor beide gewesten even groot; ook zouden de lage cijfers voor het gebruik in de drie laatste gewesten een veel geringer aantal misdrijven doen verwachten dan thans wordt aangegeven. Toch kan gezegd worden, dat de bedoelde overeenstemming bestaat, maar dan moet het gebruik van *alle* alcoholische dranken in aanmerking worden genomen. Geschiedt dit — bedenken wij, dat in het Zuiden een matig gebruik van gedistilleerd gepaard gaat met eene groote con-

[1]) l. c. p. 227.

sumptie van wijn, dat in het Noord-Oosten eveneens veel wijn en ook vrij veel bier gedronken wordt, in het Noord-Westen cider, terwijl het totaal gebruik van alcohol het geringst is in het Midden des lands — dan stemmen de cijfers der laatste kolom beter overeen met die van het totaal-alcoholgebruik dan in de tabel van CLAUDE met die van 't gebruik van gedistilleerd.

Intusschen vindt de grootere frequentie van de misdrijven tegen de zeden in het noordelijk deel van Frankrijk mede hare verklaring in de meerdere dichtheid der bevolking en den grooteren omvang van het *chronisch* alcoholisme aldaar.

c *Departementen van Frankrijk.*

Misdrijven van geweldpleging (moord, doodslag en mishandeling) worden over 't algemeen meer in het Noorden van Frankrijk gepleegd dan in het Zuiden, hetgeen door velen, o. a. door JOLY [1]), aan de grootere uitgebreidheid van het alcoholgebruik wordt toegeschreven. Wanneer toch Corsica buiten beschouwing wordt gelaten wegens de bijzondere toestanden op dat eiland (de indeeling der bevolking in clans, het bestaan der bloedwraak), dan vinden wij de hoogste cijfers voor de genoemde misdrijven in enkele noordelijke departementen: Aisne, Eure, Pas-de-Calais, Ardennes, Marne, Aube, Oise, Calvados, departementen, die zoowel in de statistiek van het gebruik van gedistilleerd als in die van het totaal alcoholgebruik de hoogste plaatsen innemen, departementen ook, waar de smokkelarij een grooten omvang aanneemt, de qualiteit van 't gedistilleerd veelal zeer inferieur is en de ongunstige economische omstandigheden van een groot deel der bevolking de gevolgen van het drankmisbruik verergeren.

Wanneer men van Frankrijk het meest misdadige gedeelte

---

[1]) La France criminelle, 1889 p. 31.

moet aanwijzen, zegt JOLY [1]), dan behoeft men niet te aarzelen: dat is Normandië, althans een voornaam deel van Normandië. Na de departementen Seine, Bouches-du-Rhône en Alpes-Maritimes, die wegens de cosmopolitische samenstelling hunner bevolking een bijzonder crimineel karakter vertoonen en met de overige departementen moeilijk kunnen worden vergeleken, moeten ongetwijfeld de drie Normandische departementen Seine-Inférieure, Eure en Calvados als de meest misdadige van Frankrijk worden beschouwd. „Viennent d'abord les actes de violence, puis les actes d'immoralité, puis les actes de cupidité, puis la paresse et la misère." Het alcohol-gebruik dezer drie departementen is zeer aanzienlijk, zooals blijkt uit de volgende cijfers betreffende het jaar 1885 (ontleend aan CLAUDE):

	gebruik van gedistilleerd à 100 °/o p. h.	totaal alcoholgebruik à 100 °/o.
Seine-Inférieure:	13,4 l.	19,15 l.
Eure:	8,1 „	11,33 „
Calvados:	8,1 „	23,88 „

Bedenken wij hierbij, dat in de beide laatste departementen een groote hoeveelheid zeer schadelijke alcohol gefabriceerd wordt door de bouilleurs de cru [2]), dan is de veronderstelling geenszins gewaagd, dat het groot aantal misdrijven van geweldpleging aldaar aan het alcoholisme moet worden toegeschreven.

„Depuis un certain nombre d'années", verklaart dan ook JOLY, „on met beaucoup de crimes et de délits sur le compte de l'alcoolisme, et on a raison. Mais nulle part l'alcoolisme ne fait subir autant de ravages à la santé et à la moralité publique que dans les deux départements qui nous occu-

[1]) l. c. p. 116.

[2]) In 1884 bedroeg volgens CLAUDE de productie der bouilleurs de cru in Calvados 5,418 HL. uit cider overgehaald gedistilleerd, in Eure 1,024 HL.

pent". [1]) Evenwel, niet aan 't alcoholisme allêên mag deze hooge criminaliteit worden geweten, meent JOLY verder: „il ne sera jamais le facteur unique. Dans la Mayenne, dans la Vendée, dans les Côtes-du-Nord, dans la Manche il est bien répandu; mais il y pousse plus à la folie et au suicide qu'au crime. Il faut venir dans le Calvados pour trouver une population où il propage avec un égal succès les trois fléaux à la fois." En de schrijver meent dan den eigenlijken, diepliggenden grond dier criminaliteit te hebben gevonden in de individualistische, materialistische levensbeschouwing en levenswijze der Normandiërs, die hebzuchtig maar tevens lui zijn en wier moraliteit in het algemeen op een laag peil staat. [2]) Hoe dit ook zij (ik deelde het slechts volledigheidshalve mede) — dat de uitgebreidheid van het alcoholisme in de beide genoemde departementen een machtige factor is in de veroorzaking der geweld-criminaliteit, mag wel als zeker worden aangenomen. [3])

Nog in enkele andere departementen bereikt het aantal geweldplegingen een hoog cijfer en wel in het bijzonder in die, welke aan de Middellandsche Zee gelegen zijn of aan Italië grenzen: Pyrénées-Orientales, Aude, Hérault, Bouches-du-Rhône, Var, Alpes-Maritimes, Hautes- en Basses-Alpes; vervolgens enkele andere grens-departementen als Haute Savoie en Vosges, terwijl eindelijk de om Bordeaux gelegen departementen op de kaarten der bloedmisdrijven een donkere kleur vertoonen. Het zijn vooral de zware misdrijven tegen de persoon: doodslag, moord en mishandeling met doodelijken afloop, die hier veelvuldig gepleegd worden.

---

[1]) l. c. p. 131.

[2]) Aan den invloed van 't alcoholisme schrijft JOLY het ook toe, dat Calvados het departement is, waarvoor het cijfer der vrouwelijke beklaagden het hoogst is.

[3]) Het groot aantal geweldplegingen in Seine-Inférieure kan behalve uit het alcoholisme voor een deel ook verklaard worden uit de aanwezigheid van misdadige centra als Havre en Rouaan.

Hiervoor bestaan speciale oorzaken. In sommige dezer departementen is het gebruik van sterken drank en van alcohol in het algemeen zeer gering (Hautes-Alpes, Hte Savoie), in andere is het gebruik van gedistilleerd gematigd, maar het totaal alcoholgebruik zeer hoog tengevolge van de groote consumptie van wijn (b.v. Gironde, Aude, Hérault, Bouches-du-Rhône), terwijl eindelijk in het departement der Vogezen een vrij groote hoeveelheid bier en gedistilleerd wordt gebruikt. Het alcoholgebruik kan dus wel in enkele departementen het hooge cijfer voor de misdrijven van geweldpleging verklaren, doch slechts gedeeltelijk; voor andere gaat deze verklaring in 't geheel niet op. Toch is deze tegenstrijdigheid tusschen den omvang van alcoholisme en criminaliteit slechts schijnbaar, want het groot aantal bloedmisdrijven wordt uit andere oorzaken verklaard. De genoemde departementen zijn deels aan de grenzen gelegen deels in de nabijheid van groote handels- en zeesteden (Marseille, Bordeaux) en het is bekend, dat in alle landen centra van criminaliteit gevonden worden in de grens-districten en in de groote steden. De immigratie van vele Italianen naar Marseille en de omliggende departémenten, die der Spanjaarden naar de departementen in de nabijheid der Pyreneeën, wordt door tal van schrijvers als een voorname oorzaak beschouwd van de groote criminaliteit — vooral in misdrijven tegen de persoon bestaande — in die deelen van Frankrijk. Hoezeer ook één crimineel centrum van geringen omvang een schaduw kan werpen op de moraliteit van een geheel departement, wordt door Joly verklaard in zijne bespreking over Hérault, welk departement — vooral het arrondissement Montpellier — een zoo misdadig karakter vertoont tengevolge van de aanwezigheid der stad Cette.[1])

Dat bij eene vergelijking van het alcoholgebruik en van het aantal delicten eener bepaalde soort in eenige Fransche

---

[1]) l. c. p. 104.

departementen een gebrek aan overeenstemming tusschen den omvang van beide verschijnselen kan worden geconstateerd, schijnt mij niet moeilijk te begrijpen na hetgeen hierboven werd medegedeeld met betrekking tot het groot aantal omstandigheden, welke hun storenden invloed kunnen doen gelden. Zoo geeft VERHAEGHE [1]) voor 14 departementen de cijfers betreffende het gebruik van gedistilleerd en het aantal doodslagen ten bewijze, dat tusschen de frequentie van dit delict en het gebruik van alcohol geen verband bestaat. Inderdaad is daarbij weinig overeenstemming waarneembaar, maar de conclusie van VERHAEGHE is niet gewettigd, ten eerste omdat hij niet aantoont, dat de omstandigheden, waaronder het gebruik plaats heeft, in alle departementen nagenoeg dezelfde zijn; in de tweede plaats, omdat hij zonder reden alléén het cijfer voor gedistilleerd vermeldt. Om aan te toonen, dat deze laatste fout voor een groot deel de oorzaak is van de tegenstrijdigheid in de cijfers der tabel, wil ik deze overnemen, vermeerderd met eene kolom, waarin ik de cijfers voor het totaal gebruik van alcohol opneem, zooals deze voor het jaar 1885 door CLAUDE worden gegeven.

[1]) l'Alcoolisation, p. 149

DEPARTEMENTEN.	DOODSLAGEN PER 100.000 INW. (1891—'95).	GEDISTILLEERD à 100 %[1]) PER HOOFD IN L. (1892)	TOTAAL GEBRUIK VAN ALCOHOL à 100% PER HOOFD (1885).
Oise	1,59	11,73	13,93
Calvados	1,77	10,7	23,88
Seine-et-Marne	1,9	6,31	16,61
Indre-et-Loire	1,95	2,62	11,64
Aude	1,64	1,67	20,38
Haute-Saône	1,64	2,49	10,39
Nord	0,92	4 67	12,23
Pas-de-Calais	0,89	7,48	12,54
Hautes-Pyrénées	0,88	1,45	8,03
Basses-Pyrénées	1,03	1,67	10,86
Puy-de-Dôme	0,99	1,86	8,09
Creuse	0,99	1,60	7,49
Aveyron	1,35	1,60	8,0
Somme	1,35	10,18	12,66

Onregelmatigheden blijven uit den aard der zaak ook nu nog bestaan, maar toch schijnt mij het parallelisme tusschen de eerste en derde kolom veel grooter dan dat tusschen de eerste en de tweede.

De onderstaande tabel geeft voor 20 departementen aan: 1°. het aantal beklaagden (accusés et prévenus) op 100.000 inw. ter zake van moord, doodslag en mishandeling of wegens misdrijven tegen de zeden; 2°. het totaal alcoholgebruik per hoofd der bevolking. De cijfers der eerste en tweede kolom betreffen de jaren 1878—'87 en zijn ontleend aan CORRE, [2]) die der derde gelden voor 1885 en ontleende ik aan CLAUDE. Uit de tabel van CORRE zocht ik bijeen de 10 departementen, welke de hoogste cijfers — en die, welke de laagste cijfers voor de delicten der eerste categorie vertoonen (Corsica buiten beschouwing latende)

[1]) In de tabel van VERHAEGHE staat abusievelijk 50 %.
[2]) Crime et Suicide p. 646.

Departementen.	Beklaagden op 100,000 inw.		Totaal alcoholgebruik à 100°/₀ p. hoofd in liters.
	Moord, doodslag en mishandeling.	Misdrijven tegen de zeden.	
Haute-Savoie.....	170	7	4,60
Alpes-Maritimes..	154	25	13,80
Pas-de-Calais.....	146	17	12,54
Eure	137	22	11,33
Aisne............	130	18	15,6
Marne...........	128	24	20,28
Seine-et-Marne ...	125	22	16,61
Aube............	121	17	16,90
Oise.............	120	20	13,93
Nord.............	117	19	12,23
Corrèze..........	34	5	4,89
Gard	34	8	17,65
Tarn-et-Garonne..	33	7	9,34
Vaucluse.........	32	13	7,02
Landes	31	6	8,20
Isère	30	8	8,58
Lot-et-Garonne...	26	11	7,67
Drôme......	24	8	7,80
Deux-Sèvres	23	7	6.89
Gers.............	20	9	6,20

De overeenstemming tusschen deze cijfers is onloochenbaar; alleen het grens-departement Haute-Savoie en het wijndrinkend departement Gard (157 l. tegen 1,9 l. gedistill.) zouden van plaats moeten verwisselen in de derde kolom.[1])

d. *Steden van Frankrijk.*

Dat ook de vergelijking tusschen een aantal steden, in verschillende gewesten van Frankrijk gelegen, moeilijkheden

[1]) Ik wil niet ontkennen, dat het totaal alcoholgebruik evenmin een volkomen juiste maatstaf is ter vergelijking van den omvang der dronkenschap als het gebruik van gedistilleerd allééen, maar het schijnt mij in elk geval een veel betrouwbaarder criterium.

oplevert, kan wel blijken uit de volgende tabel, aan Colajanni [1]) ontleend. De cijfers van 't drankgebruik betreffen de jaren 1865—'69 en 1880, die voor de delicten duiden aan het gemiddeld aantal beklaagden op 1,000,000 inw. [2])

Steden en Departementen.	Gebruik in liters			Doodslag.	Moord.	Misdr. tegen de zeden.		Gemidd. jaarlijksche temp.
	Wijn.	Bier.	Gedistill.			tegen volwassenen.	tegen kinderen	
Parijs (Seine) ..	196 212	19 14	5,83 6,64	5,4	6,2	2,9	41,4	10°
Lyon (Rhône) ..	219 212	7 9	2,54 3,80	5,6	5,6	2,8	28,4	11°,8
Marseille (B.-du-Rhône)	174 179	7 14	1,93 4,40	14,4	10,8	3.6	30,6	
Bordeaux (Gironde)	215 209	6 7	2,18 2,80	4,1	6,8	0,3	32,7	13°,5
Lille (Nord)....	23 26	213 270	5,90 5,70	1,3	3,9	3,3	21,5	
Nantes (Loire-Inf.)	178 124	3 3	2 4,20	3,2	1,6	4,8	22,6	
Rouaan (Seine-Inf)	38 49	22 20	10,05 13	5	3.7	6,2	33,6	

Zien wij nu welke gevolgtrekkingen Colajanni uit deze tabel afleidt.

Marseille, zegt hij, heeft een veel geringer gebruik van wijn en gedistilleerd dan Parijs en toch is er het aantal misdrijven, behalve dat der laatste soort, veel grooter; uit de hoogere temperatuur kan men dat niet verklaren. —

[1]) l. c. p. 59. De cijfers betreffende kindermoord en abortus laat ik achterwege, omdat die misdrijven tot dronkenschap in geen verband staan; het cijfer voor cider-gebruik, alleen voor Parijs (3 à 4 l.) geldende, neem ik evenmin in de tabel op.

[2]) Het is in de tabel van Colajanni niet duidelijk voor welk jaar de cijfers der misdrijven gelden.

Zelfs al nemen wij dit aan, dan kan nog niet hiermede betoogd worden de afwezigheid van den invloed der dronkenschap. Immers COLAJANNI zelf heeft eene verklaring gegeven van de talrijkheid der bloedmisdrijven in Marseille „De Italianen komen naar Marseille en de omliggende streken...... en onderscheiden zich daar zoowel door terstond, bij de minste gelegenheid, gebruik te maken van hun mes of revolver als door hunne buitengewone matigheid". [1])

Lille heeft een bijna even groot alcoholgebruik en nagenoeg hetzelfde klimaat als Parijs, gaat de schrijver voort; de criminaliteit is er echter veel geringer; alleen de misdrijven tegen de zeden op volwassenen gepleegd zijn er talrijker. — Hier maakt COLAJANNI twee groote fouten: 1°. houdt hij geen rekening met de smokkelarij van gedistilleerd van uit België naar de grens-departementen; 2°. gaat hij uit van de veronderstelling, als zou de criminaliteit van het departement Nord evenzeer beheerscht worden door die eener betrekkelijk kleine stad als Lille, als die van het departement Seine door de criminaliteit van Parijs. Vooral dit laatste schijnt mij eene groote onjuistheid toe, die ook begaan wordt bij de vergelijking van Rouaan met Parijs en van de betreffende departementen met elkaar: men mag wél voor steden als Parijs, Lyon, Marseille en Bordeaux den omvang der dronkenschap en den omvang en aard der criminaliteit van overwegenden invloed achten op dien van het geheele departement, maar voor kleine steden kan dit in den regel niet met dezelfde juistheid geschieden.

Rouaan, met een tweemaal zoo groot alcoholgebruik als Parijs en hetzelfde klimaat, heeft een geringere criminaliteit. — Behalve de zooeven besproken fout maakt COLAJANNI hier bovendien deze andere, dat hij geen rekening houdt met het 4 à 5 maal zoo groot gebruik van wijn in Parijs. Had hij dit gedaan, dan had hij ook een vrij groot parallelisme

[1]) l c. p. 46.

waargenomen tusschen het hoogere alcohol-cijfer voor Parijs en de eveneens hoogere cijfers van de delicten, met uitzondering alleen van de misdrijven tegen de zeden op volwassenen gepleegd, waarvan het hooge cijfer voor Rouaan niettemin zeer merkwaardig blijft en waarschijnlijk uit bijzondere plaatselijke omstandigheden moet verklaard worden.

Ten slotte moet met COLAJANNI geconstateerd worden het feit, dat het gebruik van gedistilleerd in Parijs tweemaal zoo groot is als in Lyon, terwijl de criminaliteit der departementen ongeveer even hoog is. Ongetwijfeld pleit dit vóór zijne bewering omtrent de afwezigheid van verband, tenzij de tegenstrijdigheid misschien hare verklaring vindt in andere omstandigheden.

e. *Engeland, Schotland en Ierland.*

De onderstaande tabel heb ik samengesteld uit de gegevens, door Bosco [1]) medegedeeld met betrekking tot het aantal dergenen, die in elk der deelen van het Vereenigd Koninkrijk terechtstonden ter zake van culpose en doleuse misdrijven met doodelijken afloop, en uit die, welke HOPPE [2]) geeft voor het alcoholgebruik.

	AANTAL BEKLAAGDEN (1882—'86).		GEBRUIK PER HOOFD IN L. (1891).	
	Totaal.	Per 100.000 inw.	Gedist. à 50 °/o.	Bier.
Engeland	318	1,60	4,05	162
Schotland	60	2,11	8,3	59,7
Ierland	129	3,35	5,8	36

[1]) l. c. p. 218.

[2]) l. c. tabel 6 a. De cijfers voor 't gebruik van wijn laat ik achterwege; het is n.l. zeer gering (1 à 2 l.)

Er bestaat meer overeenstemming tusschen deze cijfers dan schijnt, omdat de verschillen gemakkelijk verklaard kunnen worden uit andere oorzaken dan uit het ontbreken van verband tusschen dronkenschap en criminaliteit. Wanneer namelijk het hooge cijfer voor het biergebruik in Engeland in aanmerking wordt genomen, dan is het totaal alcoholgebruik in dit land nagenoeg even groot als in Schotland. Dat niettemin het aantal beklaagden in het laatste land hooger is, moet hieraan worden toegeschreven, dat de alcohol in meer geconcentreerden vorm wordt gebruikt. Inderdaad lezen wij in het rapport van BAKER: [1]) „Nous ne pouvons supposer que l'Ecosse, prise dans son ensemble, soit plus alcoolisée que les deux autres pays du Royaume-Uni; la boisson nationale d'Ecosse est plus forte à produire l'ivresse désordonnée que la boisson nationale d'Angleterre." (Hieruit blijkt tevens, dat het niet geheel juist is de lichtere alcoholische dranken te waardeeren naar hun alcoholgehalte).

Dat Ierland ondanks zijn betrekkelijk gering alcoholgebruik het hoogste cijfer voor de criminaliteit vertoont is een gevolg van de economische en politieke toestanden op dit eiland, waar een aantal misdrijven tegen de persoon gepleegd worden zonder dat de alcohol daarvan ook maar eenigszins als oorzaak mag worden beschouwd (agrarische misdaden) [2])

f. *Deelen van Engeland.*

In de gerechtelijke statistiek voor het jaar 1895 zijn vier kaarten opgenomen, welke voor de graafschappen van Engeland aanwijzen de verdeeling van: 1°. misdrijven tegen den eigendom; 2°. misdrijven tegen de persoon; 3°. misdrijven tegen de zeden; 4°. de gevallen van dronkenschap. In zijn rapport deelt BAKER voor 13 graafschappen de ge-

[1]) Actes du Congrès pén. int. de Bruxelles, IV p. 22.

[2]) Bosco l. c., p. 228.

vonden cijfers mede, ten einde na te gaan het verband tusschen dronkenschap en criminaliteit. Terwijl de samensteller der gerechtelijke statistiek dit verband niet aanwezig acht (d.w.z. op grond van de beschouwing dier kaarten), meent BAKER uit de door hem meegedeelde cijfers te kunnen concludeeren: „Il est donc évident qu' en somme là où la boisson prévaut le crime est excessif." Na eene beschouwing der tabel schaar ik mij aan de zijde van den samensteller der statistiek en meen ik als oorzaak der afwezigheid van verband te moeten beschouwen het feit, dat voor den omvang der dronkenschap het aantal gevallen van openbare dronkenschap als maatstaf van vergelijking is aangenomen. Beter dan met zijne conclusie kan ik mij dan ook vereenigen met de uitspraak van BAKER, eenige bladzijden verder in zijn rapport (p. 23): „Le nombre des arrestations est une base peu sûre de comparaison et l'existance de procureurs publics et d'une police actifs dans chaque district, appuyés par une forte opinion publique, donneraient facilement à un pays moins alcoolisé une position peu enviable dans les tableaux de statistique." Bovendien merkte de rapporteur op, dat ook het aantal zware misdrijven, dat in de statistiek wordt opgenomen, van de activiteit der politie afhangt, terwijl eindelijk een klein misdadig centrum de criminaliteit van een geheel graafschap aanmerkelijk kan verhoogen, waardoor de vergelijking onzuiver wordt.

Om deze redenen laat ik de bedoelde tabel rusten om liever een andere over te nemen, waarvoor de besproken bezwaren, vooral de beide laatste, niet gelden.

De samensteller der gerechtelijke statistiek vereenigde de steden en graafschappen van Engeland, die een gelijksoortig karakter vertoonen, tot eene groep en vergeleek aldus de groepen met elkaar. Voor de vergelijking van den omvang der dronkenschap met het aantal gevallen van openbare dronkenschap als maatstaf schijnt mij deze groepeering niet zóó voortreffelijk als voor die van den omvang der crimi-

naliteit, omdat de repressie van dit strafbaar feit veelal juist aan het karakter van het gebied hare meerdere of mindere gestrengheid ontleent (de repressie zal b v. in steden strenger zijn dan op 't land, in „villes de plaisir" strenger dan in zeehavens); niettemin is groepeering ook in dit opzicht beter dan specialiseering, omdat met verschillen, die voor geheele groepen gelden beter rekening kan worden gehouden dan met die, welke bestaan tusschen de samenstellende deelen eener groep onderling.

Gemakshalve laat ik de termen der tabel onvertaald; enkele noodzakelijke opmerkingen deel ik hieronder in noten mede.

Proportion des délits en 1893 pour 100,000 âmes de population.

	Délits jugés sommairement			Crimes commis.[1])	
	Ivresse.	Agression.	Dégats faits dans une intention criminelle	Crimes avec violence.[2])	Crimes contre les moeurs.
Ports de mer......	1,327	457	83	20	6,8
Comtés miniers....	963	280	196	8	7
Métropole[3]).......	600	422	48	9	6,6
Villes manufacturières............	457	276	47	6	3,9
Villes de plaisir...	254	170	36	5	3,4
Comtés intérieurs..	244	140,1	68	4	7
Groupes agricoles:					
Comtés du Sud-Ouest...........	219	158	61	5	11
Comtés de l'Est...	115	140,4	48	3	5

[1]) De cijfers betreffen het aantal tot de kennis der politie gekomen feiten.

[2]) Hieronder is lichte mishandeling niet begrepen, omdat ze onder „agression" valt.

[3]) Hieronder wordt *niet* verstaan de graafschap Londen, maar het geheele politie-district der hoofdstad, bestaande uit geheel Middlesex en deelen van Surrey, Kent, Essex en Hertshire (het gebied dus, dat den invloed der wereldstad ondergaat).

Op enkele uitzonderingen na dalen de cijfers der rubrieken in overeenstemming met die voor dronkenschap. De „comtés miniers" vertoonen een merkwaardig gering aantal misdrijven van geweldpleging tegen de persoon, te meer opvallend omdat het cijfer voor vernieling zoo bijzonder hoog is. De scherpere repressie zoowel van dronkenschap als van andere delicten in „villes de plaisir" vergeleken met die op het land in aanmerking nemende, komt het mij voor, dat deze groep eene te hooge plaats inneemt en bij gelijke scherpte van repressie op de „comtés intérieurs" zou moeten volgen. Eindelijk springt in het oog de groote deelname der landelijke bevolking aan misdrijven tegen de zeden bij betrekkelijk geringe dronkenschap; evenwel meen ik de cijfers betreffende dit laatste feit in verhouding tot die der andere groepen als te laag te mogen beschouwen, waardoor de tegenstrijdigheid minder groot wordt.

g. *Gemeenten van Nederland.*

De Gerechtelijke Statistiek voor het jaar 1897 geeft een vijftal kaarten, welke aangeven het aantal personen op 100,000 inwoners, veroordeeld wegens: I. Misdrijven in het algemeen; II. Misdrijven tegen ambtenaren; III Mishandeling; IV. Diefstal, enz ; V. Openbare Dronkenschap. Eene vergelijking tusschen de kaarten II, III en V, die — aangenomen, dat in ons land de repressie van openbare dronkenschap overal vrij regelmatig zou geschieden — voor dit onderwerp zeer nuttig zou zijn, wordt onmogelijk gemaakt door de omstandigheid, dat de beide eerste kaarten uit den aard der zaak in arrondissementen zijn verdeeld, de laatste in kantons. Evenmin is eene vergelijking van de kaarten II en III met de cijfers van het drankgebruik mogelijk, aangezien gemiddelde drankcijfers voor de *arrondissementen* niet bestaan. Maar wel geeft de Statistiek van het Koninkrijk betreffende de Geldmiddelen voor iedere *gemeente* in ons land het cijfer van 't gemiddeld gebruik van veraccijnsd gedistilleerd, zoodat

voor enkele gemeenten een vergelijking kan getrokken worden tusschen dat gebruik en het aantal misdrijven eener bepaalde soort.

In de Statistiek voor het jaar 1896 werd voor het eerst de aandacht gewijd aan wat aldaar genoemd wordt de *objectieve* criminaliteit, d. w. z. het aantal in een bepaald jaar gepleegde feiten, waarvan de bedrijvers in datzelfde of een volgend jaar onherroepelijk zijn veroordeeld. In de Statistiek van het jaar 1897 kon voor het eerst de objectieve criminaliteit van het jaar 1896 voor drie gemeenten tevens arrondissements-hoofdplaatsen — Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage — worden medegedeeld; tevens werden in een tabel de verhoudings-cijfers op 100,000 inw. voor drie groepen van delicten — misdrijven tegen ambtenaren, mishandeling en diefstal, verduistering en oplichting — opgenomen. Deze tabel nu kon in de statistiek van 1898 voor het eerst tot de 12 grootste gemeenten tevens arrondissements-hoofdplaatsen worden uitgebreid; wegens de geringheid van 't aantal gelijksoortige feiten werden de kleinere hoofdplaatsen (d.w.z. met minder dan 30,000 inw.) niet in de tabel opgenomen. De betreffende cijfers voor de jaren 1897 en '98 heb ik nu met de drankcijfers voor dezelfde jaren in ééne tabel opgenomen.

1897.				1898.		
Gedistilleerd à 50 °/o.	Aantal veroordeelden op de 100.000 inwoners.					Gedistilleerd à 50 °/o.
	Wegens			Wegens		
	misdrijven tegen ambtenaren [1]).	mishandeling [2]).	Die het feit pleegden binnen de gemeente.	misdrijven tegen ambtenaren.	mishandeling.	
11,48	33	32	Amsterdam	33	26	11,18
12,75	22	31	Rotterdam	18	25	12,22
13,16	43	52	's-Gravenhage	37	15	12,73
13,67	44	68	Utrecht..........	32	55	13,21
16,63	48	81	Groningen........	46	70	15,95
11,45	20	37	Haarlem.........	26	21	11,04
14,36	30	30	Arnhem.........	42	69	13,87
11,15	42	85	Dordrecht	89	102	10,41
1,96	46	140	Maastricht.......	64	174	1,74
13,66	31	87	Leeuwarden......	31	34	13,04
13,88	45	32	Zwolle...........	19	65	13,02
13,13	115	296	's-Hertogenbosch..	107	224	11,05

Uit deze cijfers kan onmogelijk het bestaan van verband tusschen den omvang van het drankgebruik en de frequentie der bedoelde delicten worden afgeleid. Maar de onregelmatigheden kunnen wel gedeeltelijk verklaard worden. De gerechtelijke statistiek voor 1898 toch zegt, dat bij de vergelijking moet worden rekening gehouden „met het opportuniteitsbeginsel, ten aanzien van de vervolging van de strafbare feiten ten onzent gevolgd, waaruit voor een groot deel de locale verschillen betreffende den omvang der criminaliteit moeten worden verklaard. In verband daarmede ligt het voor de hand, dat de verhoudingen voor de groote centra betrekkelijk laag zijn ..... Het feit dat binnen de gemeente 's-Hertogenbosch bijna tienmaal zooveel gevallen van mishandeling zijn vervolgd als binnen de gemeente Am-

[1]) Artt. 180—182, 266 j°. 267, 300 j°. 304, 2° W. v. Sr.
[2]) Artt. 300—304, 1°. W. v. Sr.

sterdam, mag in verband met de cijfers der bevolking van beide gemeenten zeer zeker gezegd worden het bovenstaande op aanschouwelijke wijze toe te lichten". [1])

Verder mag niet uit het oog verloren worden, dat hier alleen de cijfers voor gedistilleerd vermeld konden worden, omdat die voor het gebruik van bier niet bestaan en dat het juist de provincies Noord-Brabant en Limburg zijn, waar de consumptie van bier groote afmetingen aanneemt. Voor 's-Hertogenbosch en Maastricht moet ook met de fraude rekening worden gehouden, waardoor vooral in laatstgenoemde plaats aanzienlijke hoeveelheden gedistilleerd van slechte qualiteit aan het gebruik worden overgeleverd. Ten slotte zullen ook bijzondere plaatselijke toestanden en gebeurtenissen (kermis, carnaval, enz.) en verschillen in het volkskarakter in zekere mate hun invloed doen gelden op de frequentie der bedoelde delicten.

3. *De plaats van 't misdrijf.*

Dat in streken, waar geen huisbranderijen bestaan, de kroeg de plaats is, waar zeer veel alcohol gedronken wordt, kan onmogelijk ontkend worden; dat binnen de muren of in de onmiddellijke nabijheid der herberg vele misdrijven van geweldpleging zullen worden begaan, is daarom te voorzien. En hieruit vloeit ook voort, dat de waarschijnlijkheid zeer groot is, dat hij, die een zoodanig misdrijf pleegde in een kroeg of kort nadat hij die verlaten had, op het oogenblik van 't delict dronken was. Het is om deze reden begrijpelijk, dat men, om langs indirecten weg den invloed der dronkenschap op de frequentie van sommige delicten te kunnen aantoonen, onderzocht heeft, hoevele van deze feiten gepleegd werden in de herberg of in de onmiddellijke nabijheid daarvan.

Enkele resultaten van dat onderzoek wil ik hier meedeelen.

---

[1]) p. XX.

In *Frankrijk* werden tusschen de jaren 1874 en 1878 622 doodslagen gepleegd, welker daders veroordeeld werden; in 65 gevallen of ± 10 % waren deze in de kroeg begaan. [1])

Het rapport van den minister van Justitie aan den President der Republiek over de criminaliteit in Frankrijk van 1826—'80 geeft per quinquennium het percentage-cijfer der gevallen, waarin „querelles de cabaret et de jeu" als oorzaak werden opgegeven voor de misdrijven van moord, doodslag, vergiftiging, brandstichting, mishandeling met doodelijken afloop (tot 1870), etc. Deze cijfers [2]) over te nemen acht ik evenwel onnoodig, omdat de berekening op een onzuiveren grondslag berust: vergiftiging is een delict, dat uit zijn aard niet in oorzakelijk verband kan staan tot dronkenschap, moord kan dat m. i. moeilijk wegens het vereischte van „voorbedachten rade", terwijl eindelijk brandstichting té veelvuldig voortspruit uit andere motieven of toestanden (winstbejag, wraakneming, krankzinnigheid, chronisch alcoholisme) om dit misdrijf onder één rubriek te mogen brengen met zuivere geweld-misdrijven als doodslag en zware mishandeling.

Volgens Guerry waren van 10,000 in Frankrijk gepleegde doodslagen 2,374 in herbergen begaan.

In de *stad Bazel* werden in 1877 36 van de 83 mishandelingen en doodslagen in de kroeg gepleegd, of kort na het verlaten daarvan, van 35 gevallen van wederspannigheid 19. In 1878 bedroegen de cijfers voor deze beide misdrijven: 83, waarvan 46 in of bij de kroeg, en 35, welke alle in of bij de herberg gepleegd werden; voor 1879 zijn de cijfers 81 : 47 en 46 : 28; voor 1880 86 : 53 en 32 : 17. Van 333 in den loop der jaren 1877—'80 gepleegde doodslagen en mishandelingen alzoo 182 of 54,6 %; van 148 gevallen van wederspannigheid 99 of 67 %.

---

[1]) Yvernès, Compte-rendu du Congrès int. pour l'étude des questions relatives à l'alc. Bruxelles 1880, p. 66.

[2]) Te vinden o.a. bij Colajanni l. c. p. 40; Verhaeghe l. c. p. 150.

B. Dynamische Vergelijkingen.

1. *Dronkenschap en criminaliteit in opeenvolgende jaren.*

a. Frankrijk.

In den loop der 19de eeuw is het gebruik van sterken drank in Frankrijk voortdurend toegenomen (behoudens enkele meestal zeer kleine schommelingen), terwijl de cijfers voor het bier- en cidergebruik voor het geheele rijk constant bleven en zeer laag zijn. Anders is dit wat betreft den wijn: het gebruik is aan zeer groote schommelingen onderhevig. Het is daarom van belang na te gaan of de frequentie der dronkenschaps-misdrijven samenhangt met het wijngebruik. Belangrijke gegevens voor dit onderzoek heeft Ferri verzameld en tot eene tabel samengesteld, welke hierachter volgt. [1])

Bij de beschouwing dezer tabel springt dadelijk in het oog de zeer groote vermindering van het aantal doodslagen, enz. tusschen 1853 en '54; gedeeltelijk kan ze verklaard worden uit de vermindering van het totaal alcoholgebruik, waarmede ook die van het aantal mishandelingen gepaard ging; doch het feit, dat sinds 1849 de cijfers voor doodslag enz. voortdurend daalden, terwijl die voor mishandeling aan schommelingen onderhevig waren, wijst op het bestaan van andere oorzaken. Inderdaad kunnen deze genoemd worden.

Ferri [2]) gewaagt van „la hausse exceptionelle de 1849 à 1852" in het aantal misdrijven tegen de persoon, welke hij verklaart uit de „consommation extraordinaire de viande, céréales et vin."

In het jaar 1854 zien wij eene plotselinge en zeer sterke vermindering in het aantal door de Assises berechte misdrijven, terwijl daarna het cijfer dier delicten vrij constant

---

[1]) La sociologie criminelle, p. 222.

[2]) l. c. p. 179.

JAREN.	Veraccijnsd gedistilleerd in 100.000 liters.	Opbrengst van den wijnoogst in 1,000.000 H.L.	Aantal doodslagen en zware mish. door de Assises behandeld.	Aantal mishandelingen door de correctioneele rechtbanken behandeld.	JAREN.	Veraccijnsd gedistilleerd in 100.000 liters.	Opbrengst van den wijnoogst in 1,000.000 H.L.	Aantal doodslagen en zware mish. door de Assises behandeld.	Aantal mishandelingen door de correctioneele rechtbanken behandeld.
1849	–	35,5 (30)	598	13,176	1865	873	68,9 (37) +	257	+ 17,462 –
1850	585	44,7 (27) –	583	+ 14,153 –	1866	964	63,8 (45) +	246	– 17,560 +
1851	622	39,4 (30) –	527	+ 13,684 –	1867	939	39,1 (48) +	235	+ 16,189 +
1852	648	28,4 (26) –	432	– 13,701 –	1868	971	52,0 (34) –	263	+ 17,839 –
1853	644	22,6 (20) +	374	+ 12,083 +	1869	1,008	72,7 (40) +	295	+ 18,467 +
1854	601	10,7 (15) +	231	+ 9,599 +	1870	882	53,5 (36)	261	12,765
1855	714	15,1 (11) +	236	– 9,402 +	1871	1,013	56,9 (35)	392	12,687
1856	768	21,2 (18) +	240	+ 10,565 +	1872	755	50,1 (45) –	315	+ 16,128 +
1857	825	35,4 (15) +	221	+ 11,907 +	1873	934	35,7 (43) +	263	+ 15,829 +
1858	842	46,8 (26) +	267	+ 14,246 +	1874	970	78,1 (34) –	258	+ 17,064 –
1859	823	29,8 (36) –	288	+ 14,083 –	1875	1,010	88,2 (42) +	276	+ 18,419 +
1860	851	39,5 (25) +	231	– 12,737 +	1876	1,004	44,7 (44) +	282	– 18,908 +
1861	882	29,7 (28) +	218	– 13,109 +	1877	–	55,9 (42) +	228	– 18,749 +
1862	857	37,1 (26) –	277	+ 14,473 –	1878	–	49,2 (40) +	292	+ 18,666 –
1863	870	51,3 (30) +	220	+ 15,166 +	1879	–	25,9 (38) +	275	+ 18,424 +
1864	870	50,6 (34) +	248	– 16,695 +	1880	–	29,6 (34) +	298	– 17,747 +

blijft gedurende eene lange reeks van opvolgende jaren. De oplossing hiervan is gelegen in de omstandigheid, dat kort vóór het jaar 1855 bij de Fransche rechters van instructie in zwang kwam „la louable habitude ... de *correctionnaliser* les crimes peu graves, en négligeant volontairement de relever certaines circonstances," zooals TARDE het uitdrukt. [1]) Verder zegt deze schrijver: „La preuve que la correctionnalisation, soit illégale, soit légale, a réellement contribué à l'abaissement de la courbe des crimes, c'est que cette courbe commence à s'abaisser vers 1855 seulement, c'est-à-dire vers l'époque où la mode en question a commencé à se propager". Over 't algemeen konden misdrijven tegen de persoon moeilijker gecorrectionaliseerd worden dan die tegen den eigendom, van die der eerste soort wederom het moeilijkst de zwaarste (moord, doodslag, vergiftiging, mishandeling met doodelijken afloop). Dat niettemin een aantal zware mishandelingen op deze wijze behandeld werden, mag afgeleid worden uit hetgeen FERRI [2]) zegt, namelijk dat tot de „délits", welker aantal steeg ten koste van dat der „crimes", ook mishandeling behoorde.

Wat verder de frequentie van doodslag enz. betreft, zoo kan ik in overeenstemming met COLAJANNI en in strijd met FERRI niet waarnemen „un accord évident de hausses et de baisses entre le nombre des meurtres... et la récolte plus ou moins abondante de vin." [3]) Daarentegen zie ik wel parallelisme tusschen de hoeveelheid geoogsten wijn en het aantal mishandelingen, doch wederom niet in den zin, waarin FERRI dat bedoelt [4]). FERRI toch ziet overeenstemming „surtout dans les années de variations extraordinaires, soit de récoltes man-

---

[1]) La criminalité comparée, p. 65.

[2]) Studi sulla criminalità in Francia dal 1826 al 1878; Annali di Statistica 1881, p. 197.

[3]) La sociologie criminelle, p. 222.

[4]) Bij de volgende bespreking worden de jaren 1870 en 1871 wegens de bijzondere tijdsomstandigheden buiten beschouwing gelaten.

quées (1853—54—55—59—67—73—78—79—80) *suivies* [1]) d'une diminution remarquable de criminalité (coups et blessures), soit de récoltes abondantes (1850—56—57—58—62—63—65—68—74—75), [2]) *suivies* [1]) de l'augmentation des délits." Wanneer FERRI met de gecursiveerde woorden bedoeld had, dat een mislukte of overvloedige oogst gevolgd werd door een vermindering of vermeerdering van 't aantal mishandelingen in het *volgende* jaar, dan zou ik mij daarmee kunnen vereenigen, maar uit de beschouwing der cijfers voor de genoemde jaren blijkt duidelijk, dat hij die vermindering of vermeerdering, waargenomen voor een bepaald jaar, op rekening wil stellen van het al of niet welslagen van den oogst van *datzelfde* jaar.

In overeenstemming met COLAJANNI acht ik dit onjuist. Niet de *productie* kan het criterium van den omvang der dronkenschap zijn, maar de *consumptie* en het is duidelijk, dat de wijn, die in September, October en November geoogst wordt, voor het grootste deel gebruikt wordt in het *volgende* jaar. LUNIER, die een zeer grondige studie maakte van het alcoholisme en zijne gevolgen in Frankrijk, ging dan ook bij zijne berekening van het jaarlijksch wijngebruik van deze redeneering uit: „Les ressources de chaque année, en d'autres termes, les quantités sur lesquelles opèrent l'industrie et le commerce des vins comprennent:

1°. Le *stock*, c'est-à-dire les quantités restant au 1er janvier, soit dans les magasins des négociants, soit dans les entrepôts, soit dans les caves des propriétaires. Ce stock se compose lui même: A. De la presque totalité des produits récoltés en septembre et octobre, produits qui ne sont guère mis en consomma-

---

[1]) De cursiveering is van mij.

[2]) Er is nogal eens willekeur in de beoordeeling van den oogst als mislukt of overvloedig Kan b.v de oogst van 1856 overvloedig genoemd worden? Waarom heeten de oogsten van 1859 en '78 „mislukt," die van '61 en '76 niet?

tion que l'année suivante. B. Du reliquat des années antérieures." [1])

Ten einde aan te toonen, dat de cijfers der tabel niet méér voor de meening van FERRI dan voor de andere opvatting pleiten, heb ik *voor* de cijfers der vijfde kolom het teeken + geplaatst, zoo dikwijls de vermeerdering of vermindering van het aantal mishandelingen samenviel met een rijkere of minder rijke opbrengst van den oogst van *hetzelfde* jaar, het teeken — telkens, wanneer de schommelingen in tegenovergestelde richting plaats hadden. Ik plaatste *achter* dezelfde cijfers deze teekens om aan te duiden, dat de vermeerdering of vermindering in overeenstemming is met de grootere of kleinere opbrengst van den oogst van het *voorafgaande* jaar (in 1848 werd 51,6 millioen H.L. wijn geoogst). Wat blijkt nu? Dat volgens de opvatting van FERRI evenzeer als volgens de andere meening 20 maal overeenstemming en 9 maal tegenstrijdigheid bestaat.

Naast het cijfer, dat voor elk jaar aangeeft de hoeveelheid wijn, die geoogst werd, heb ik tusschen ( ) geplaatst dat van de hoeveelheid, welke gebruikt werd [2]); op dezelfde wijze te werk gaande als hierboven beschreven staat, vond ik 21 maal overeenstemming en 8 maal tegenstrijdigheid. Het zou mij te ver voeren te onderzoeken uit welke oorzaken die tegenstrijdigheden verklaard kunnen worden, doch ook zonder zulks te doen acht ik den invloed van het wijngebruik op het aantal misdrijven van mishandeling door deze tabel bewezen: een volkomen parallelisme kan onmogelijk verwacht worden.

---

[1]) De la production et de la consommation des boissons alcooliques en France et de leur influence sur la santé physique et intellectuelle des populations; La Tempérance (1874, '75 en '77), 1875 p. 20.

[2]) De cijfers zijn voor de jaren tot en met 1873 ontleend aan het bovengenoemde opstel van LUNIER, die voor de volgende jaren aan de thèse van MASSENET, Quelques causes sociales du crime, 1893.

b. *België.*

In België is het gebruik van alle alcoholische dranken voortdurend gestegen; ook de criminaliteit vermeerdert er in een grootere verhouding dan de bevolking; slechts het aantal door de Assises behandelde „crimes" is sinds 1840 tot de helft teruggebracht, doch alleen tengevolge eener wettelijke correctionaliseering van eenige zware misdrijven.

Uit eene door CAUDERLIER meegedeelde tabel blijkt, dat het aantal veroordeelingen tot gevangenisstraf van 1840 tot 1880 — de vermeerdering der bevolking in aanmerking genomen — met 141 % is gestegen; voor een deel is deze vermeerdering het gevolg van die van het alcoholgebruik. „Un examen détaillé des motifs de condamnation montre que ce sont précisément les crimes et délits consécutifs à l'ivresse qui croissent le plus rapidement: les rébellions, les violences, les coups et blessures et les attentats à la pudeur". [1]) Dezelfde schrijver geeft een tabel, waaruit voor de stad Brussel een sterke moreele achteruitgang gedurende de periode 1868—'82 blijkt. Aangezien het aantal drankgelegenheden hier als basis van vergelijking voor den omvang van 't alcoholisme is aangenomen, meen ik, dat met deze tabel niet met juistheid de vermeerdering van het drankmisbruik kan worden berekend, maar wel mag worden aangenomen, dat de hoofdstad van België niet is achtergebleven bij de algemeene stijging van het alcoholgebruik. Daarom zijn de volgende cijfers

JAREN.	BEVOLKING.	Aantal misdrijven van	
		wederspannigheid	mishandeling.
1868	165,098	121	451
1871	167,313	235	609
1874	171,249	238	959
1877	173,670	453	1,187
1880	162,498	505	1,405
1882	166,351	430	1,313

[1]) l. c. p. 8.

van belang om de enorme vermeerdering van het aantal der beide meest voorkomende dronkenschaps-delicten aan te toonen.

c. *Duitschland.*

In dit rijk neemt het aantal veroordeelingen wegens misdrijven tegen de persoon in verhouding tot de bevolking jaarlijks toe, hetgeen hoofdzakelijk het gevolg is van de vermeerdering der misdrijven van mishandeling. Daarentegen is eene sterke daling waar te nemen in de cijfers der eigendoms-delicten; slechts de opzettelijke vernieling neemt in frequentie toe.

De cijfers voor enkele feiten over het tijdvak 1882—'86, aan WÜRZBURGER [1]) ontleend, wil ik hier vermelden; ze betreffen het aantal veroordeelden op 100,000 inwoners boven 12 jaar; daarnaast geef ik de drankcijfers uit de tabel van HOPPE [2]).

JAREN.	Bier.	Gedistilleerd à 100 °/o.	JAREN.	Misdrijven tegen de zeden.	Beleediging.	Misdrijven tegen het leven.	Mishandeling.	Vernieling.
1881/82	84,9	6,9	1882	20	121	3,8	177	36
1882/83	84,8	6,49	1883	20	124	3,9	186	35
1883/84	87,5	6,85	1884	20	131	4,1	214	38
1884/85	90,0	7,0	1885	21	125	3,9	222	39
1885/86	88,8	6,91	1886	23	129	4,0	229	39

Uit deze tabel blijkt noch het bestaan noch de afwezigheid van verband tusschen dronkenschap en criminaliteit

[1]) La statistique criminelle de l'Empire allemand; Bull. de l'Inst. Int. de Statistique 1888 p. 60.

[2]) De cijfers voor het wijngebruik kunnen buiten beschouwing blijven

in Duitschland: terwijl het alcoholgebruik constant bleef, vermeerderden alle delicten in aantal en de vrij aanzienlijke daling in 't gebruik gedurende 1882/83 ging alleen met eene vermindering der misdrijven van vernieling gepaard. Er moet dus in Duitschland op de frequentie der geweldmisdrijven door andere factoren een grooten invloed worden uitgeoefend, welke dien van het alcoholgebruik overtreft.

d. *Nederland.*

De Gerechtelijke Statistiek van ons land levert weinig materiaal voor eene dynamische vergelijking. Immers eerst sinds 1896 — in welk jaar de invoering van het stelsel der telkaarten plaats had en de onherroepelijke veroordeeling werd aangenomen als het voor de invulling dezer kaarten beslissende moment — kan de „objectieve criminaliteit" van elk jaar berekend worden.

De onderstaande tabel geeft nu voor enkele der meest

MISDRIJVEN.	AANTAL VEROORDEELDEN PER 100,000 INW., DIE HET FEIT PLEEGDEN IN		
	1896.	**1897.**	**1898.**
Huisvredebreuk	7,4	7	5,4
Wederspannigheid [1])	21,7	22,7	19,9
Eenvoudige beleediging	7,1	7,3	6,4
Idem, aangedaan aan ambtenaren in de rechtmatige uitoefening hunner bediening	11,4	10,6	9,6
Mishandeling [2])	85,4	84,6	79,1
Idem van ambtenaren gedurende de rechtmatige uitoefening hunner bediening	6,6	6,5	5,6
Vernieling of zaakbeschadiging [1])	18,9	18,2	17,5
Gedistilleerd à 50°/o in liters	8,66	8,46	8,28

[1]) Zoowel afzonderlijk als in vereeniging gepleegd.
[2]) Art. 300, al. 1, 2 en 3.

voorkomende dronkenschaps-misdrijven aan, hoeveel onherroepelijk veroordeelden op elke 100,000 inwoners het feit, waarvoor zij veroordeeld werden, pleegden in een der jaren 1896—'98. Ten einde te kunnen nagaan, of de toe- of afneming in de cijfers der veroordeelden overeenstemt met de vermeerdering of vermindering van het gebruik van gedistilleerd per hoofd der bevolking, plaatste ik onderaan in de tabel de cijfers van het gemiddeld gebruik in elk der genoemde jaren.

Het is ongetwijfeld te betreuren, dat de periode zich slechts over drie jaren uitstrekt, zoodat niet kan worden nagegaan, of eene mogelijke vermeerdering van 't gebruik ook gepaard zou gaan met eene toeneming van 't aantal veroordeelden. Maar toch meen ik, dat de cijfers dezer tabel voldoenden grond opleveren voor het vermoeden, dat in ons land het aantal misdrijven van geweldpleging ten nauwste samenhangt met het drankgebruik; immers op één enkele uitzondering na dalen mèt de cijfers van 't gebruik ook die der misdrijven.

2. *Dronkenschap en criminaliteit in verschillende maanden.*

Het is moeilijk te bepalen, in welken tijd des jaars de dronkenschap het grootst is. Men gebruikt den alcohol in de warme maanden des jaars om zich te verfrisschen, in de koude om zich te verwarmen; 's winters drijft economische nood een deel der bevolking tot het gebruik van sterken drank, terwijl in den zomer, wanneer in de levensbehoeften gemakkelijker kan worden voorzien, meer geld daaraan besteed kan worden. Het is mogelijk, dat in den winter de alcohol meer in den vorm van sterk geconcentreerde dranken wordt gebruikt, 's zomers daarentegen in dien van lichtere, daar staat dan wederom tegenover, dat in den zomer de quantiteit grooter is evenals de gevoeligheid voor alcohol. Misschien zou in dit opzicht eene maandelijksche statistiek van de arrestaties wegens openbare dronkenschap eenig licht kunnen geven, doch het is te vreezen, dat 's zomers de re-

pressie van openbare dronkenschap scherper is dan 's winters, vooral in de steden, omdat het drukker verkeer de verwijdering van rustverstoorders eerder noodzakelijk maakt

Op grond van het bovenstaande kan het geen verwondering wekken, dat de schrijvers, die dit punt behandelden, tot tegenovergestelde conclusies kwamen. LACASSAGNE [1]) acht het alcoholgebruik het grootst in den winter, zonder zich uit te spreken over het directe gevolg daarvan, de dronkenschap. TARDE [2]) zegt uitdrukkelijk: „c'est dans la saison froide qu'on s'enivre le plus", SULLIVAN [3]) niet minder stellig: „en été, quand l'ivresse est très fréquente." Uitvoeriger behandelt BAER deze quaestie naar aanleiding zijner onderzoekingen over „der Einfluss der Jahreszeit auf die Trunksucht" [4]), zonder evenwel tot een positief resultaat te komen wat betreft de frequentie der dronkenschap. Hij deelt o. a. mede, dat HUSS het gebruik van alcoholica 's zomers en in den herfst het grootst achtte als gevolg van gunstiger economische toestanden; evenzoo BURY, omdat de warme avonden meer tot drankexcessen uitlokken. „Es ist sehr wohl denkbar," zegt BAER zelf, „dass in der warmen Jahreszeit bei grösseren Erwerb und bei vermehrten Durstgefühl während der Arbeit mehr Alkoholica consumirt werden als in der kalten Jahreszeit. Dazu kommt, dass in den langen Tagen und in milder Witterung die Bevölkerungsklassen weniger für sich abgeschlossen, mehr zusammen und in geselligem Verkehr leben und auch hierdurch der Alcoholkonsum ein grösserer wird." Toch meent BAER, dat het gebruik vrijwel gelijkmatig in de verschillende jaargetijden plaats heeft.

Is het reeds uit dezen hoofde bezwaarlijk na te gaan,

[1]) Aangehaald bij LAURENT, Les habitués des prisons de Paris, p. 9.

[2]) La criminalité comparée, p. 175.

[3]) Rapp. au Congrès pén. int. de Bruxelles IV, p. 147.

[4]) Compte-rendu du VIIe Congres int. contre l'abus etc. Paris 1899, p. 35.

in welken tijd des jaars de dronkenschap haar grootsten invloed uitoefent op de criminaliteit, deze moeilijkheid wordt nog vergroot door een andere omstandigheid. In alle landen van gematigd klimaat wordt namelijk eene ongelijkmatige verdeeling over de maanden van het jaar waargenomen van de misdrijven tegen de zeden en van die tegen de persoon: in den warmen tijd zijn deze veel talrijker dan in den kouden. Men is het nog wel niet geheel eens over de vraag, of dit een rechtstreeksch gevolg van de warmte is — in zooverre zij het individu prikkelbaar en tot meerdere krachtsontwikkeling in staat zou maken — dan wel een meer verwijderd gevolg — in zooverre de warme tijd zich kenmerkt door gunstiger levensomstandigheden (gemakkelijker voeding vooral) van een groot deel der bevolking en de menschen gedurende den zomer meer met elkander in aanraking komen dan anders, — het feit zelf wordt echter algemeen waargenomen.

De warmte werkt alzoo direct of indirect in dezelfde richting op de criminaliteit als de dronkenschap. Het is om deze reden onmogelijk in het algemeen na te gaan in welke maanden des jaars de invloed der dronkenschap op de criminaliteit het grootst is. Slechts in één geval — meenen sommigen — kan dit onderzoek plaats hebben, en wel voor de maand November in wijnlanden, omdat tengevolge van den oogst het gebruik van wijn dan plotseling grooter wordt. Met dit onderzoek heeft zich vooral FERRI beziggehouden.

Terwijl toch in Frankrijk de misdrijven tegen de persoon in het algemeen een zeer sterke daling in het aantal vertoonen van Augustus tot December, stijgt in de maand November de curve, welke de frequentie van mishandeling aangeeft.[1])

COLAJANNI bestrijdt de meening van FERRI, als zou dit een gevolg zijn van den wijnoogst „De steden en de arbeiders", meent hij, „die het grootste aandeel hebben in het

---

[1]) LOMBROSO, Il vino ed il delitto in Arch. di Psich. I p. 194.

wijngebruik en in de criminaliteit, ondervinden weinig invloed van de nabijheid van den oogst. In de steden komt de nieuwe wijn eerst in het volgende jaar in 't gebruik en de arbeiders brengen door een aantal geheel andere economische en sociale oorzaken dan de genoemde eene verandering in hunne consumptie. Zou de prijsvermindering, die in jaren van overvloed pleegt plaats te hebben en die de bedoelde veronderstelling zou kunnen bevestigen, reeds weder in December hebben opgehouden te bestaan?" [1]) Ten bewijze vermeldt hij, dat in Castrogiovanni (op Sicilië), waar zeer veel wijn geproduceerd en gebruikt wordt, van 527 misdrijven tegen het leven en tegen de zeden gedurende het tijdvak 1876—'84 gepleegd, slechts 31 in de maand November werden begaan. Evenwel kan dit niet worden aangemerkt als een bewijs tegen FERRI's bewering, welke steunt op een onderzoek voor geheel Frankrijk gedurende de jaren 1827—'69 en alleen voor mishandeling geldt. COLAJANNI's onderzoek toch betreft de misdrijven tegen de zeden en tegen het leven in een gebied van ± 20,000 inwoners, waar geheel bijzondere sociale toestanden hun invloed doen gelden (Mafia).

Maar de geheele redeneering van COLAJANNI is bovendien onjuist. FERRI heeft slechts in het algemeen eene vermeerdering in het aantal mishandelingen gedurende November geconstateerd en het feit, dat de steden en de arbeiders het grootste aandeel hebben in het wijngebruik en in de criminaliteit, terwijl de prijsvermindering van den wijn gedurende een geheel jaar blijft gelden, dit feit sluit niet de mogelijkheid uit, dat juist het overvloedig gebruik gedurende en onmiddellijk na den wijnoogst op het land eene aanzienlijke vermeerdering in het aantal dier delicten tengevolge heeft, die van invloed is op den omvang der criminaliteit van den geheelen Staat.

---

[1]) l. c. p. 79.

3. *Dronkenschap en criminaliteit op verschillende dagen.*

Men heeft ten slotte onderzocht of het aantal dronkenschaps-misdrijven op dagen, waarop het alcoholgebruik grooter is dan op andere ook het grootste aantal dronkenschapdelicten worden gepleegd. Reeds hierboven [1]) had ik gelegenheid het een en ander over dit onderzoek mede te deelen; thans wil ik dat aanvullen met meerdere cijfers, daarbij in herinnering brengende, dat ongetwijfeld de grootere frequentie der misdrijven van geweldpleging op Zon- en feestdagen, op Zaterdagavond en Maandag, niet alleen het gevolg van grooter drankmisbruik is, maar voor een deel ook moet worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de menschen op die dagen meer dan anders met elkander in aanraking komen.

In de Italiaansche crimineele statistiek van het jaar 1870 werd eene verdeeling der delicten gemaakt naar de dagen, waarop ze gepleegd werden: de daarop betrekking hebbende tabel geeft voor alle misdrijven van geweldpleging een hoog percentage-cijfer voor de Zon- en feestdagen. [2])

Van jonger dagteekening is het onderzoek van LANG [3]) in Zürich, waarvan de resultaten betreffende 141 gedurende 1891 wegens mishandeling veroordeelde personen de volgende zijn:

het feit was gepleegd:

op Zaterdag.............	door	18	personen.
op Zondag.............	„	60	„
op Maandag............	„	22	„
op een anderen dag, doch 's nachts of in een herberg..............	„	25	„
	transporteere	125	personen.

[1]) p. 89.

[2]) LOMBROSO, Il vino ed il delitto, p. 195.

[3]) Alkoholgenusz und Verbrechen.

		transport 125	personen.
op Dinsdag...	over dag	...... door 4	„
op Woensdag.		...... „ 4	„
op Donderdag		...... „ 4	„
op Vrijdag...		...... „ 4	„
		141	personen.

Op de drie eerste dagen hadden dus 100 van de 141 veroordeelden hun feit gepleegd, terwijl van de overige 41 nog enkelen het in de herberg hadden gepleegd.

Voor vernieling bedroegen de cijfers:

op Zaterdag	gepleegd	door	13	personen.
op Zondag	„	„	15	„
op Maandag	„	„	7	„
's nachts of in de herberg	„	„	19	„
op andere dagen	„	„	7	„
			61	personen.

Aschaffenburg deelt in zijn opstel „Alkoholgenusz und Verbrechen" de cijfers mede, welke voortvloeien uit de aanteekeningen, die door Dr. Fertig te Worms gedurende 2 jaar werden gemaakt, ten einde te kunnen nagaan op welke dagen der week de meeste mishandelingen werden gepleegd. Het onderzoek omvat 366 gevallen, waarvan werden gepleegd op:

Maandag	57
Dinsdag	34
Woensdag	34
Donderdag	35
Vrijdag	27
Zaterdag.......	37
Zondag	142

39 % valt dus op Zondag, 15,6 % op Maandag.

Het feit, dat weinig mishandelingen op Zaterdag gepleegd werden, schrijft ASCHAFFENBURG toe aan de omstandigheid, dat het district Worms hoofdzakelijk eene landbouwende bevolking heeft, bij welke de uitbetaling van het loon in den regel niet op Zaterdag plaats heeft, zooals in de industriestreken de gewoonte is.

Ik meen thans deze beschouwingen over de statistiek betreffende den invloed der dronkenschap op de criminaliteit te kunnen eindigen.

Gelijk te voorzien was, kon deze invloed niet anders dan bij benadering worden bepaald, terwijl de juistheid der cijfers dikwijls veel te wenschen overliet tengevolge van de moeilijkheden, aan de verzameling van betrouwbare gegevens verbonden.

De cijfers, welke voor verschillende landen of voor deelen van hetzelfde land de hoegrootheid van dien invloed uitdrukten, bleken zeer uiteenloopend te zijn, hetgeen hoofdzakelijk moest worden toegeschreven aan de groote verschillen in de intensiteit van het alcoholgebruik en van de overige oorzaken der geweld-criminaliteit op verschillende plaatsen. Deze omstandigheid was tevens de voornaamste oorzaak, waardoor bij statische vergelijkingen in vele gevallen het bestaan van verband tusschen den omvang der dronkenschap als sociaal verschijnsel en het aantal misdrijven van geweldpleging door de cijfers der statistiek scheen weersproken te worden; nochtans mocht uit deze cijfers niet geconcludeerd worden, dat ook *inderdaad* geen verband tusschen den omvang der genoemde verschijnselen bestaat.

Bij dynamische vergelijkingen daarentegen bleken in den regel de schommelingen in den omvang der dronkenschap overeen te stemmen met die in de frequentie der bedoelde misdrijven.

STELLINGEN.

I.

De verplichting tot het betalen van schadevergoeding door den dader van een strafbaar feit aan de beleedigde partij behoort èn als hoofdmaatregel èn als bijkomende maatregel van repressie in de strafwetgeving te worden opgenomen.

II.

Voor de toepassing van art. 184 Wetb. v. Strafr. 1e lid in fine is niet vereischt, dat de handeling van den ambtenaar reeds een begin van uitvoering heeft gekregen.

III.

Art. 188 Wetb. v. Strafr. betreft alleen het geval, dat aangifte of klachte gedaan wordt van een strafbaar feit met de wetenschap, dat dit *in het geheel niet* is gepleegd.

IV.

Onjuist is de leer van den H. R., dat de beklaagde, ook wanneer hij zijne memorie van cassatie ingevolge art. 362

Wetb. v. Strafv. rechtstreeks aan den griffier van den H. R. inzendt, den termijn van art. 358 van dat Wetb. moet in acht nemen.

V.

Ook aan den man, curator over zijne onder curateele gestelde vrouw, moet een toeziende curator worden toegevoegd.

VI.

Voor het bestaan der zaakwaarneming wordt niet vereischt, dat de gestor de bedoeling had eens anders zaak waar te nemen.

VII.

Niet het faillissement van den hypothecairen schuldenaar, maar de staat van insolventie van diens boedel maakt inbreuk op het recht van den kooper van het door den hypothecairen schuldeischer krachtens het beding van art. 1223 B. W. verkochte goed, om zuivering te vorderen overeenkomstig het bepaalde bij de artt. 1254, 1255, 1256 B. W. in verband met de artt. 551 en v. B. R.

VIII.

Art. 7 der Wet van 22 Mei 1845 (Stb. n°. 22) op de invordering van 's Rijks directe belastingen is, voor zoover het betrekking heeft op „curators in boedels van gefailleerden", afgeschaft door art. 26 der Faillissementswet.

IX.

Traktementen en pensioenen ten laste eener gemeente vallen geheel in het faillissement van een gemeenteambtenaar of oud-gemeenteambtenaar, indien niet bij bijzondere wetten en wettelijke verordeningen vastgesteld is binnen welke grenzen schuldeischers daarop rechten kunnen uitoefenen.

X.

De acceptatie van een wissel of ander handelspapier heeft geen schuldvernieuwing tengevolge.

XI.

De bepaling in eene gemeentelijke politieverordening, waarbij op straffe verboden wordt zonder vergunning van B. en W. aan de straat eenige aanplakking te doen of te laten doen op eene plaats, die niet door hen daartoe is aangewezen en bij openbare afkondiging bekend gemaakt, is niet in strijd met art. 7 der Grondwet.

XII.

Art. 147 der Gemeentewet stelt eene algemeene bevoegdheid van den raad voorop tot het benoemen van de leden en beambten van het bestuur der in dat artikel genoemde instellingen.

XIII.

Het bestemmen van de geheele of gedeeltelijke winst

eener coöperatieve vereeniging voor politieke doeleinden is niet in strijd met het grondbeginsel der coöperatie.

XIV.

Jure Justinianeo was de erfstelling, die de erflater onder den invloed van dwang gemaakt had, vernietigbaar.

